

Aan: de gemeenteraad van Breda

Correspondentieadres:

Postbus 2009
4800 CA Breda

Stadhuis
Stadserf 1
Tel.: 076-5294686
E-mail: ja.wiggers@breda.nl

Vanaf Breda CS 10 min. lopen
Buslijnen: 8, 10, 11, 12, 131, 401

Onderwerp
Aanbieding onderzoek segregatie

datum
23-03-2021

Ons kenmerk

Geachte gemeenteraad,

Hierbij sturen wij u als Rekenkamer met genoegen het onderzoek naar 'Segregatie in Breda'.

Wij verwachten dat het onderzoek positief kan bijdragen aan het nieuwe programma 'Verbeter Breda'. Daartoe stellen wij vier aanbevelingen ter overweging aan de raad voor in het onderzoek.

Wij stellen geen raadsvoorstel op bij dit onderzoek. Wij hopen dat u zelf als raad het onderzoek voor bespreking (en eventueel besluitvorming) in de raad wilt agenderen.

Wij hebben twee informele bijeenkomsten met de raad over dit onderzoek gehad om u goed te betrekken bij het onderzoek en het onderzoek goed in te bedden. Ook hebben wij in de afgelopen maanden twee maal met leden van het college over dit onderzoek gesproken. Wij zijn verheugd over de positieve reacties van de raad en de positieve bestuurlijke reactie vanuit het college van B&W op het onderzoek.

We kijken uit naar een vruchtbaar vervolg op het onderzoek en een goede samenwerking in 2021.

Met vriendelijke groet namens de Rekenkamer Breda,

Drs. Hans J.W. Verdellen, voorzitter
Rekenkamer Breda
Stadhuis Breda, Stadserf 1
Postbus 2009
4800 CA Breda
Telefoon: 076 - 5294686
e-mail ja.wiggers@breda.nl

College van Burgemeester en Wethouders

www.breda.nl
contact@breda.nl
Twitter@breda
Telefoon 14 076

Het Bestuur van de Rekenkamer Breda
t.a.v. secretaris Juliët Wiggers

Postadres
Postbus 90156, 4800 RH Breda

Bezoekadres
Stadskantoor
Claudius Prinsenlaan 10

Uw brief

d.d. 23 februari 2021 (e-mail)

Datum

11 MAART 2021

Ons kenmerk

1323853

Onderwerp

Bestuurlijke reactie onderzoek
Rekenkamer Segregatie

Informatie

David Slager

Bijlagen

Geacht bestuur van de Rekenkamer Breda,

Op 23 februari jl. heeft u het onderzoek Segregatie in Breda met ons gedeeld. U heeft u hierbij gevraagd om een bestuurlijke reactie op het eindconcept. Wij maken graag van die mogelijkheid gebruik. In deze brief treft u onze schriftelijke reactie. Op 12 maart aanstaande zullen wethouders Haagh en De Beer deze reactie in een gesprek met u nader toelichten en bespreken.

Waardering voor het uitgevoerde onderzoek

Allereerst willen wij onze waardering uitspreken voor het onderzoek dat onder uw verantwoordelijkheid is uitgevoerd. Het onderwerp is actueel en relevant. De wijze waarop u uw onderzoek heeft uitgevoerd is grondig en gedegen. En de manier waarop u eerdere reflecties van ons en de ambtelijke organisatie op de onderzoeksopzet en de voorlopige bevindingen hebt verwerkt in het eindrapport, beschouwen we als constructief en positief. We willen u dan ook danken voor het geleverde werk.

Reflectie op uw bevinding dat segregatie in Breda toeneemt

U schetst in hoofdstuk twee van uw onderzoek dat segregatie in Breda in de afgelopen jaren is toegenomen. U onderbouwt dit met een breed onderzoek naar diverse factoren die van invloed (kunnen) zijn op segregatie. En concludeert dat, gemiddeld genomen, het verschil tussen wijken groter is geworden. Uw bevindingen sluiten aan bij de onderzoeksgegevens van onze eigen afdeling Onderzoek en Inzicht. En bij bevindingen van onderzoeksbureau Circus Vis, die ons begeleidt in het programma Verbeter Breda. Het beeld dat u schetst is herkenbaar in de meeste (middel)grote gemeenten in Nederland. De ontwikkelingen van diverse factoren, uitgesplitst naar de diverse wijken in Breda, biedt daarbij een waardevol verdiepend inzicht in hoe onze stad zich ontwikkelt.

Reflectie op de relatie tussen (lokaal) beleid en segregatie

Al in het allereerste gesprek over de onderzoeksopzet hebben we met u gesproken over de moeilijkheid om een oorzakelijk verband te schetsen tussen lokaal gevoerd beleid en de effecten daarvan op segregatie. Enerzijds omdat we in Breda geen specifiek segregatiebeleid hebben gevoerd. Anderzijds omdat er naast lokaal beleid ook diverse andere ontwikkelingen en beleidskeuzes buiten Breda van invloed zijn (geweest) op hoe Breda zich ontwikkeld heeft. We hebben de suggestie meegegeven dat voor werkelijk inzicht in het succes van lokaal beleid een uitgebreide vergelijking met vergelijkbare steden nodig is. We begrijpen dat een dergelijk omvangrijk onderzoek niet tot de mogelijkheden van de Rekenkamer behoort.

U heeft diverse beleidsvelden beschouwd die te maken (kunnen) hebben met segregatie. Aangezien de afzonderlijke beleidsvelden niet primair als doelstelling hebben om segregatie tegen te gaan, kijken we vooral naar de conclusie die u trekt ten aanzien van de optelsom van alle beleidsinspanningen. Terecht stelt u dat wij in ieder geval, met ons gevoerde beleid, segregatie in Breda in de afgelopen jaren niet hebben kunnen verkleinen. Een conclusie die vrijwel alle (middel)grote steden in Nederland moeten trekken. Met name vanwege de grote invloed van het gevoerde Rijksbeleid, op hoe steden zich ontwikkelen. U erkent dat ook in uw conclusies. Wij zien dan ook een nadrukkelijke opgave voor de Rijksoverheid om hierin de juiste keuzes te maken. Zowel in sociaal-economisch opzicht, als in het bieden van voldoende financiën aan lokale overheden voor essentiële lokale ondersteuningstaken bij sociale opgaven, als ook bijvoorbeeld op het gebied van wonen. Zodat bijvoorbeeld die woningbouwcorporaties weer meer ruimte krijgen om 'mee te bouwen' aan een stad waarin ongewenste segregatie afneemt.

We zien dat er goede dingen zijn gebeurd in de wijken in Breda. Maar zien ook, samen met u, dat het niet genoeg is. En dat we een stap bij moeten zetten om écht een verschil te maken. We hebben meer oog nodig voor de toenemende tweedeling in de samenleving, en dat vraagt om een fundamenteelere en meerjarige aanpak. We zien in uw conclusies over het gevoerde lokale beleid daarom met name een bevestiging van de noodzaak van Verbeter Breda, zoals we dat medio vorig jaar gestart zijn.

Reflectie op aanbevelingen voor lokaal beleid

In uw aanbeveling schetst u, onder andere op basis van verdiepend onderzoek in de stad en bij andere steden, diverse mogelijkheden om ongewenste segregatie in de komende jaren te verkleinen. Wij zien de aanbevelingen als waardevolle suggesties en denklijnen. Deze zijn grotendeels in lijn met de bevindingen die we in Verbeter Breda tot nu toe zien. We zien dit meerjarige integrale programma vanuit een brede samenwerking van maatschappelijke partners dan ook als dé plek om de aanbevelingen te borgen. Want een succesvolle fundamentele verandering in onze stad kunnen we alleen doorvoeren als we dat samen doen.

Omdat we op dit moment nog volop in de 'ontwerpfase' zitten van Verbeter Breda, en daarvoor ook in de volle breedte in gesprek willen met de stad, is het nu te vroeg om gedetailleerd te reflecteren op de afzonderlijke aanbevelingen. We willen, samen met de stad, onderzoeken welke aanbevelingen in Breda passen en effectief zijn. We gaan graag in de loop van 2021 met de raad in gesprek over of en hoe we uw aanbevelingen een plek geven binnen Verbeter Breda.

Hoogachtend,

Burgemeester en wethouders van Breda,

, burgemeester,

, gemeentesecretaris.

Segregatie in Breda

SEGREGATIE IN BREDA

Een onderzoek naar de mate van segregatie in Breda
en de doeltreffendheid van het Bredase beleid in het tegengaan van segregatie

'SEGREGATIE IN BREDA'

Rekenkamer Breda

Contact: Dr. Juliët Wiggers 076-5294686 of e-mail ja.wiggers@breda.nl

Voorzitter: drs. Hans Verdellen

Leden: mr. Angelique van Erp en drs. Han Wieringa

Foto kافت: 'Bredaas Mozaïek' Uit: Structuurvisie 2030, Gemeente Breda

Maart 2021

INHOUDSOPGAVE

BESTUURLIJKE NOTA SEGREGATIE IN BREDA	pag.
1. Inleiding	4
2. Segregatie in Breda	6
3. Doelen, maatregelen en middelen van de gemeente Breda	9
4. Doeltreffendheid van beleid en factoren die beïnvloeden	10
5. Conclusies	11
6. Aanbevelingen ter overweging	12
Bijlage 1 RAPPORT VAN BEVINDINGEN	15

BESTUURLIJKE NOTA 'SEGREGATIE IN BREDA'

1. Inleiding

In de periode juni-december 2020 heeft de Rekenkamer Breda onderzocht hoe het staat met de segregatie in Breda en in hoeverre het Bredase beleid doeltreffend is in het tegengaan van segregatie in de stad. Het onderzoek is uitbesteed aan onderzoeksbureau B&A en in samenwerking met de Rekenkamer uitgevoerd. Segregatie staat sinds 2019 weer hoog op de politieke agenda. Dit naar aanleiding van signalen uit onderzoeken in den lande dat de segregatie en de sociale ongelijkheid tussen groepen (arm en rijk, culturele groepen, gezond-niet gezond, hoog en laag opgeleid e.d.) en buurten toegenomen zijn in de afgelopen 10 jaar. De Bredase gemeenteraad stelde begin 2020 daarom de vraag aan de Rekenkamer welke ontwikkelingen in Breda te zien zijn qua segregatie en in hoeverre het Bredase beleid ongewenste segregatie in de stad doeltreffend tegengaat. Sinds maart 2020 is sprake van een coronapandemie en coronacrisis met alle gevolgen van dien. Recent onderzoek duidt op een verdere toename van de sociale ongelijkheid in Nederland sinds het uitbreken van de coronacrisis. Deze effecten van de coronacrisis hebben wij niet onderzocht.

De centrale onderzoeksvraag in het onderzoek is:

'Welk beleid (doelen-maatregelen) voert de gemeente Breda uit ten aanzien van segregatie in de stad in de periode 2014-heden en hoe doeltreffend is het beleid van de gemeente Breda in het tegengaan van ongewenste segregatie?'

De deelvragen zijn:

1. Wat is de omvang van de segregatie in Breda en welke ontwikkelingen zijn hierin in de tijd te zien (aan de hand van gemeentelijke informatie omtrent gebiedsprofielen van wijken, leefbaarheid in wijken, woonsituatie/soort woningen, de sociaaleconomische situatie van inwoners, de gezondheid, de sociale participatie, de veiligheid e.d.)? De bevindingen hiervan zijn weergegeven in paragraaf 2 van deze bestuurlijke nota en hoofdstuk 2 van de nota van bevindingen.
2. Welke doelen en welke beleid zet de gemeente Breda sinds 2014 in om ongewenste segregatie tegen te gaan en op welke aspecten (ruimtelijk, sociaaleconomisch, cultureel, bv via wijkenaanpak e.d.) richt dit beleid zich? De bevindingen hiervan zijn weergegeven in paragraaf 3 van deze bestuurlijke nota en hoofdstuk 3 van de nota van bevindingen.
3. Welke maatregelen zijn genomen op genoemde terreinen in het tegengaan van ongewenste segregatie en welke budgetten zijn in de wijkenaanpak geïnvesteerd? De bevindingen hiervan zijn weergegeven in paragraaf 3 van deze bestuurlijke nota en hoofdstuk 3 van de nota van bevindingen.
4. Hoe doeltreffend is het beleid ten aanzien van het tegengaan van (ongewenste) segregatie sinds 2014? De bevindingen hiervan zijn weergegeven in paragraaf 4 en 5 van deze bestuurlijke nota en hoofdstuk 3 van de nota van bevindingen.
5. Welke aanbevelingen zijn te doen ten aanzien van het doeltreffend tegengaan van ongewenste segregatie aan de hand van de literatuur, andere gemeenten en ervaringen uit het verleden? De bevindingen hiervan zijn weergegeven in paragraaf 6 van deze bestuurlijke nota en hoofdstuk 4 van de nota van bevindingen.

Segregatie nader beschouwd

Voor dit onderzoek is de volgende betekenis van segregatie gehanteerd: *verschillende groepen in de samenleving scheiden zich van elkaar of worden van elkaar gescheiden*. Dat is een feitelijke en objectieve maatstaf van segregatie nog zonder enig waardeoordeel. Deze scheiding kan zijn op het gebied van wonen, de buurt, inkomen, opleidingsniveau, etniciteit of andere kenmerken.

Uit onderzoek¹ blijkt dat segregatie ongewenste effecten en nadelen kan hebben. Naast dat scheiding tussen groepen een vrijwillige keuze kan zijn, kan segregatie ongewenst zijn als het veroorzaakt wordt door een gebrek aan keuzes en tot een toename van sociale ongelijkheid leidt. Als in bepaalde buurten een cumulatie van problemen te zien is, terwijl in andere buurten juist een cumulatie van gunstige leef- en woonfactoren optreedt, dan wordt de scheiding tussen groepen en buurten als ongewenst beschouwd. De Rijksoverheid en gemeentelijke overheden hebben als doel geformuleerd om een toenemende ongelijkheid en ongewenste verschillen tussen buurten tegen te gaan. *Ongewenste segregatie* kan leiden tot een verdere opeenstapeling van problemen. Veel onderzoeken wijzen er op dat een *stapeling van problemen kan leiden tot een negatieve spiraal* met mogelijk polarisatie in de samenleving, sociale onrust, overlast en criminaliteit tot gevolg. Een *bovengemiddelde concentratie van sociale problemen* op diverse gebieden (zoals werkloosheid, laag inkomen, weinig opleiding, slechte gezondheid) in specifieke wijken kan leiden tot uitsluitingsgevoelens, tot een toenemend gebrek aan vertrouwen in de overheid en instanties, een ongewenste parallelle samenleving cq illegale activiteiten, tot toenemende ondermijning van de samenleving en criminele activiteiten.

Ook kunnen er negatieve imago-effecten ontstaan als bepaalde wijken bekend staan als concentratiegebieden van sociaaleconomische en andere problemen. Dit kan tot gevolg hebben dat *partijen niet meer willen investeren* in deze gebieden (bijvoorbeeld hypotheekverstrekkers of openbaar vervoerbedrijven). Op de derde plaats kunnen er zogenaamde *buurteffecten* optreden. Hiermee worden de negatieve effecten bedoeld van het wonen in een buurt met mensen met veel problemen, kansarmen en/of etnische minderheden. Van buurteffecten is sprake als er een verband is tussen kenmerken van de buurt en uitkomsten voor bewoners. Deze buurteffecten kunnen door verschillende factoren ontstaan. Bijvoorbeeld omdat er in een bepaalde buurt een norm is ontstaan waardoor werkloosheid of zelfs crimineel gedrag 'normaal' is. Maar buurteffecten kunnen bijvoorbeeld ook het gevolg zijn van stigmatisering als bepaalde vooroordelen ontstaan over mensen die wonen in specifieke buurten. De ernst van de segregatie en de mate van ongewenstheid van segregatie hangt vooral samen met de schaal en de mate waarin negatieve factoren op verschillende leef- en woongebieden clusteren en ongewenste gevolgen optreden voor de inwoners, de wijken, de stad en de samenleving..

Segregatie en gemeentelijk beleid

De gemeente Breda kent, net als andere gemeenten, geen specifiek beleidsplan gericht op het tegengaan van ongewenste segregatie. Dat betekent niet dat de gemeente Breda er geen beleid op heeft geformuleerd. In meerdere beleidsstukken is terug te lezen dat de gemeente Breda de ambitie heeft om ongewenste segregatie tegen te gaan. Om deze reden richt een evaluatie van het Bredase beleid rondom segregatie zich noodzakelijkerwijs op meerdere (onderdelen van) verschillende beleidsterreinen. Daarbij is in dit onderzoek gekozen voor een afbakening van het beleid op het vlak van zorg en participatie, wonen en de aanpak van kwetsbare wijken. De afbakening heeft tot gevolg dat niet alle beleidsinzet relevant voor het tegengaan van ongewenste segregatie in dit onderzoek is meegenomen. De focus is gelegd op die beleidsterreinen waarbij in diverse studies naar segregatie is aangegeven dat deze van grote(re) invloed zijn op segregatie.

Ook landelijk beleid, landelijke ontwikkelingen en de rol van partners binnen de gemeente spelen een belangrijke rol in het tegengaan van segregatie. Denk bijvoorbeeld aan de Woningwet van 2015 die van invloed is op de rol die woningcorporaties kunnen nemen en de uitvoering door de corporaties van de Alliantieafspraken tussen gemeente en corporaties. Beleid op het gebied van wonen, de zorg, maar ook het sociaaleconomische beleid zoals dat door de overheid wordt gevoerd is van invloed. Zo constateert het SCP in haar recente publicatie over de aanpak van armoede dat de rol en invloed van de gemeente in het aanpakken van armoede beperkter is omdat gemeenten geen grote herverdelingsmaatregelen kunnen inzetten. Dit betekent dat de gemeente niet aan alle knoppen kan draaien en daarmee niet de enige is die invloed heeft op het tegengaan van segregatie. De effectiviteit van het gemeentelijk beleid wordt dus mede

---

¹ Verschillen, ongelijkheid en segregatie, een literatuurstudie, Atlas voor Gemeenten, 2015.

beïnvloed door landelijk beleid en verschillende landelijke ontwikkelingen zoals economische ontwikkelingen, toename van arbeidsmigranten, de extramuralisering van kwetsbaren en bv de veroudering van de samenleving.

Recente ontwikkelingen

De gemeente Breda heeft in 2020 een Stuurgroep 'Kwetsbare wijken' ingesteld met ambtelijke vertegenwoordigers van verschillende beleidsterreinen. Daarnaast heeft de gemeente door middel van de zogeheten Buurtbarometer (dashboard) objectieve en subjectieve gegevens in kaart gebracht omtrent de problemen in de Bredase wijken i.c. in de kwetsbare en vroegsignaleringswijken. De gemeente Breda heeft in de gemeentebegroting 2021 aangekondigd te starten met een meerjarige aanpak "Verbeter Breda". Daarin worden nieuwe sociale en ruimtelijke ontwikkelingen in de stad nadrukkelijker verbonden met bestaande opgaven in minder krachtige wijken. Dit in lijn met de motie van de gemeenteraad (12 november 2020) om te komen tot een breed en meerjarig programma met kansen en ontwikkelingen die het totale gebied en haar inwoners ten goede gaat komen. Hierbij wordt ook gebruik gemaakt van co-financieringsmogelijkheden die het Rijk en provincie hebben, bijvoorbeeld door de aansluiting bij het nieuwe Rijksprogramma Leefbaarheid en Veiligheid. Dat richt zich op de leefbaarheid en veiligheid, op werk en bijvoorbeeld de jeugd in 'kwetsbare wijken' in 16 stedelijke vernieuwingsgebieden (in 14 grote gemeenten), waaronder Breda Noord. Veel aandacht in de aanpak zal uitgaan naar werk en wijk economie en in het bijzonder naar de jeugd in kwetsbare wijken.

Het is de bedoeling dat de gemeente Breda begin 2021 een plan van aanpak indient bij het ministerie van Binnenlandse Zaken in het kader van het Rijksprogramma 'Gebiedsgerichte aanpak leefbaarheid en veiligheid'. De Rekenkamer wil met dit rapport graag bijdragen aan inzichten ten behoeve van dit plan van aanpak. De effecten van deze toekomstige meerjarige aanpak 'Verbeter Breda' zijn logischerwijs niet meegenomen in dit onderzoek. De gegevensverzameling die voor de analyse van de mate van segregatie in Breda is gebruikt, loopt tot en met 2019. De mogelijke effecten van de coronacrisis zijn dus nog niet meegenomen in deze analyses. In de beleidsanalyse zijn wel de meeste recente documenten meegenomen.

2. Segregatie in Breda

Om uitspraken te kunnen doen over segregatie in Breda is gekozen voor variabelen die uit studies in den lande naar segregatie naar voren komen. Daarbij is gebruik gemaakt van gegevens die de gemeente zelf gebruikt en/of verzamelt. Uit studies naar segregatie komt naar voren dat factoren die segregatie beïnvloeden zowel liggen op het gebied van wonen, op het sociaal-economische gebied, op zelfredzaamheids/gezondheidsgebied, op het gebied van sociale participatie en sociale cohesie, als op veiligheids- en leefbaarheidsgebied. Op basis hiervan en de beschikbare gegevens, is een keuze gemaakt voor de volgende clusters van variabelen, die nader zijn uitgewerkt en toegelicht in hoofdstuk 2 van de nota van bevindingen:

- Variabelen die inzicht bieden in de **hulpbronnen van inwoners**. Segregatie heeft, zo blijkt uit verschillende studies, voor een belangrijk deel te maken met kansen, mogelijkheden, hulpbronnen op sociaal-economisch gebied (opleiding, financiële positie, werk, sociale status), op gezondheids- en zelfredzaamheidsgebied en op sociaal maatschappelijk gebied (sociale participatie, contacten). Deze variabelen zijn geclusterd langs de *invalshoeken sociaal-economische status, zelfredzaamheid/welbevinden/gezondheid en sociale participatie*.
- Variabelen die inzicht bieden in de **kwaliteit van de directe leefomgeving**. Uit studies naar segregatie² en kwetsbare wijken komt een relatie naar voren tussen de kwaliteit en leefbaarheid van de leefomgeving en woonsituatie, en de kansen, mogelijkheden en hulpbronnen van inwoners in buurten. Daaruit komt naar voren dat met name een stapeling van negatieve factoren en effecten aan de ene kant en een clustering van positieve factoren en effecten aan de andere kant leidt tot toename van de segregatie: meer hulpbronnen corresponderen met een betere kwaliteit van de leefomgeving en andersom. Een slechte kwaliteit van de leefomgeving correleert met een slechtere leefsituatie,

---

² 0.a. Veerkracht in het corporatiebezit. De update: een jaar later, twee jaar verder..., RIGO et al, 2020.

goedkopere woningen en een gebrek aan kansen en hulpbronnen. De variabelen in dit onderzoek zijn geselecteerd rondom twee invalshoeken: *veiligheid en openbare ruimte/buurtbeleving*.

- Variabelen die inzicht bieden in **de bevolkingsopbouw** (verdeling over de stad en van de verschillende Bredase buurten qua etnische achtergrond, leeftijd, huishoudenssamenstelling) en soort **woningen/kwaliteit van wonen** (sociale huur, particuliere huur, koopwoningen en ontwikkelingen in de bouw en sloop van woningen). Hiermee kunnen we vaststellen of zich verschillen tussen wijken op de hierboven genoemde variabelen voordoen. Uit onderzoek blijkt dat een relatie is te zien tussen inkomen, bevolkingssamenstelling, woonsituatie en een clustering van hierboven genoemde factoren in de wijken met veel goedkope woningen/corporatiewoningen. Naast de spreiding over de stad van soorten woningen is ook gekeken naar de WOZ-waarde van woningen, de kwaliteit van de woningen en het woonplezier van inwoners. De variabelen zijn in dit onderzoek geselecteerd rondom twee invalshoeken: *wonen en bevolkingsopbouw*.

Uit de feitelijke gegevens, zoals verzameld in de opgestelde staat van de segregatie (voor een nadere gedetailleerde toelichting zie de nota van bevindingen hoofdstuk 2) over de periode 2015-2019 gebaseerd op 37 variabelen, blijkt:

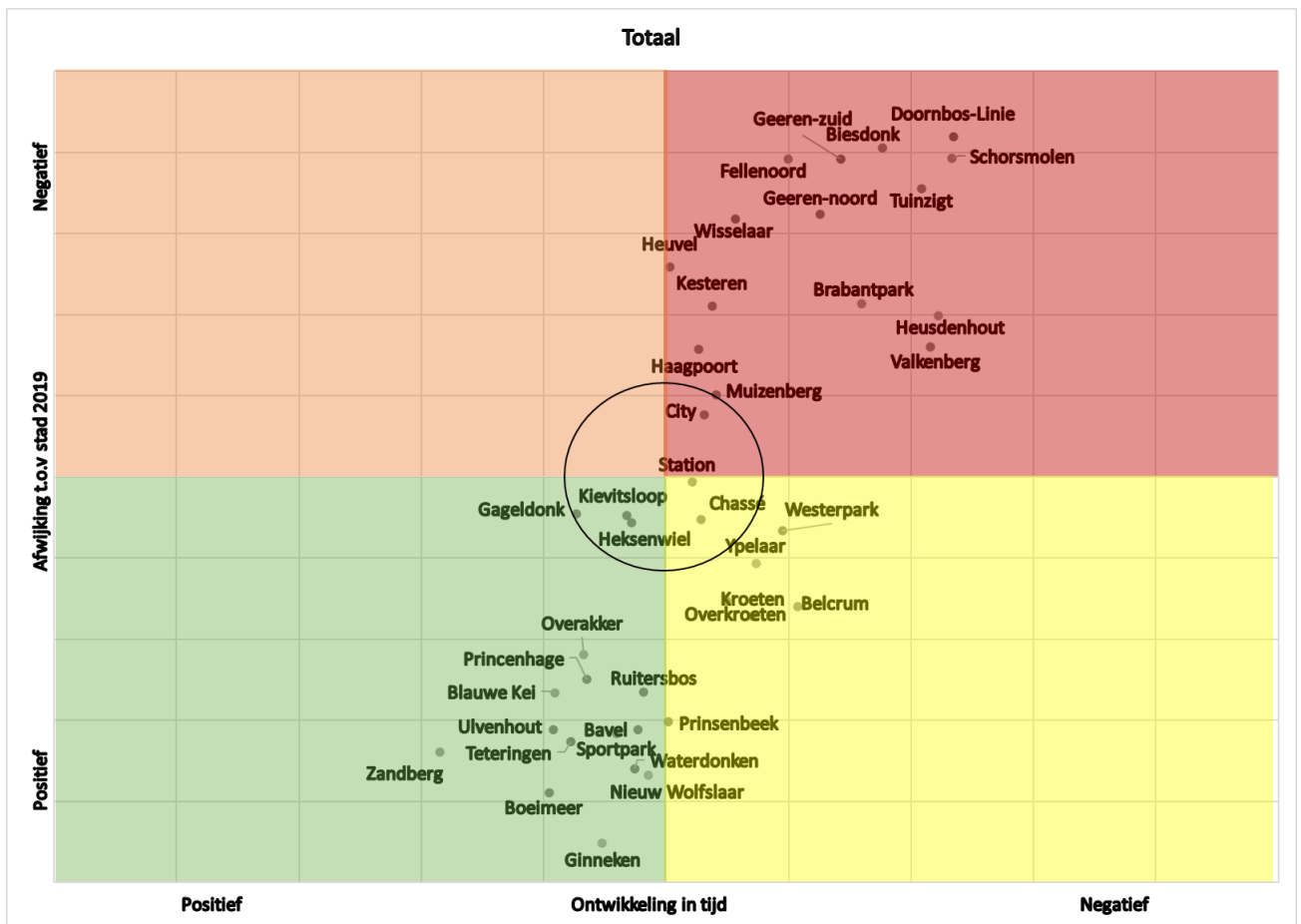
dat de segregatie tussen buurten overwegend toeneemt in de afgelopen jaren. Met de goede wijken gaat het op de meeste punten beter in de loop van de jaren en met de kwetsbare wijken gaat het op veel punten slechter of in iedere geval op meer punten slechter dan beter. Met name in de clustering van de variabelen komt de toegenomen scheiding, dus toegenomen segregatie, tussen de buurten in Breda scherp naar voren (zie hieronder). Op sommige separate punten is een verbetering te zien in (enkele) kwetsbare/vroegsignaleringswijken. Deze zijn in hoofdstuk 2 te zien, waarin alle invalshoeken apart in een plot weergegeven zijn op basis van de separate variabelen.

Om de cumulatie van alle variabelen in beeld te brengen zijn alle 37 variabelen, op basis waarvan de invalshoeken in beeld zijn gebracht, gecumuleerd gescoord per door de gemeente gehanteerde woonbuurt. Uit de analyses per invalshoek komt naar voren dat de verschillen tussen de buurten, waar het goed gaat en de buurten waar het al minder goed ging, toenemen op nagenoeg alle invalshoeken. Zie de nota van bevindingen (hoofdstuk 2) voor de plots van de separate invalshoeken.

In onderstaande plot is de clustering van alle invalshoeken weergegeven. Voor een uitgebreide toelichting op de wijze waarop deze plot is gemaakt wordt verwezen naar hoofdstuk 2 van de nota van bevindingen. In de plot is per buurt een totaalscore³ op twee aspecten weergegeven: de positie ten opzichte van het stedelijk gemiddelde op alle invalshoeken en de positie in de ontwikkeling van de scores in de tijd (positief, neutraal of negatief). Dat leidt tot de volgende plaatsing van de buurten in de kwadranten.

---

³ Gecheckt is of een andere weging, namelijk per individuele variabele en niet per invalshoek, leidt tot wezenlijk andere uitkomsten. Dit bleek niet het geval. Ook als checkanalyses worden verricht, bijvoorbeeld als het aspect Wonen wordt weggelaten uit de gecumuleerde analyse, komt dezelfde plaatsing van de buurten uit de plot.

Als alle buurten in de cirkel in het midden zouden vallen, dan is er geen sprake van verschillen en dus geen segregatie tussen buurten. Zoals uit de plaatsing van de buurten blijkt, valt maar een beperkt aantal buurten binnen deze cirkel. Dat betekent dat de verschillen tussen buurten groot zijn en in de tijd ook toenemen.

In het oranje kwadrant komen die buurten terecht die weliswaar negatief afwijken ten opzichte van het stedelijk gemiddelde, maar waar de buurt zich op de meeste variabelen wel positief ontwikkelt in de tijd. Geen van de buurten komt in het oranje kwadrant terecht. Sommige buurten vallen wel op een aantal separate variabelen in het oranje kwadrant (zie ook hoofdstuk 2 in de nota van bevindingen). Hoewel het dus op bepaalde specifieke aspecten iets beter gaat in sommige kwetsbare en vroegsignaleringswijken, zoals in Haagpoort, Heuvel of Kesteren, brengt de score over alle variabelen scherp in beeld dat ondanks deze verbeteringen de verschillen overwegend toenemen in de periode 2015-2019.

In het gele kwadrant komen die buurten terecht die positief scores ten opzichte van het stedelijk gemiddelde, maar waar in de periode 2015-2019 sprake is van een verslechtering van deze scores in de tijd.

In het groene kwadrant komen de buurten terecht die bovengemiddeld goed scoren en waar de scores op de variabelen in de periode 2015-2019 ook verbeteren. Dit zijn de buurten waarin bewoners over gemiddeld meer en betere hulpbronnen (hoger inkomen, betere gezondheid en zelfredzaamheid, hogere opleiding) beschikken, de kwaliteit van de directe leefomgeving (ervaren veiligheid, overlast, verloedering, oordeel over buurt) bovengemiddeld goed wordt ervaren en ook sprake is van bovengemiddeld woonplezier en een bovengemiddelde stijging van de WOZ-waarde.

In het rode kwadrant komen de buurten terecht die op de gehanteerde variabelen negatief afwijken ten opzichte van het stedelijk gemiddelde en waar in de periode 2015-2019 de scores overwegend verder verslechteren. Hier komen alle buurten naar voren die als kwetsbare en vroegsignaleringswijken zijn benoemd door de gemeente. Dit zijn de buurten waarin bewoners over een lager, veelal laag inkomen, een minder goed ervaren gezondheid, een lagere zelfredzaamheid beschikken en sprake is van lastiger

rondkomen van het inkomen. De inkomensgroei is lager en bijvoorbeeld de WOZ-waarde neemt veel minder sterk toe dan in de buurten in het groene kwadrant. Bovendien is de kwaliteit van de directe leefomgeving lager: de beleefde en ook feitelijke veiligheid ligt lager, de overlast van jongeren en verwarde personen is groter, de verloedering neemt toe en ook menen veel meer inwoners dat de buurt erop achteruitgaat. In de kwetsbare en vroegsignaleringswijken woont in 2019 40% van de inwoners met 3 of meer risico's in de door de gemeente gehanteerde risicoprofielen, terwijl daar 27% van de inwoners van Breda woont. Het aandeel is in de periode sinds 2015 ook toegenomen.

Daarnaast is het belangrijk om te constateren dat in een aantal andere buurten dan de kwetsbare en vroegsignaleringswijken sprake is van een achteruitgang sinds 2015 en een negatieve afwijking ten opzichte van het stedelijk gemiddelde. Het betreft buurten zoals Brabantpark, Heusdenhout en Valkenberg die op meerdere punten een (lichte) achteruitgang laten zien, waardoor zij overall in het rode kwadrant terechtkomen. Hierbij moet worden opgemerkt dat in deze buurten minder ernstige kwetsbaarheden en problemen bestaan dan bijvoorbeeld in Geeren Noord, Geeren Zuid, Biesdonk, Wisselaar, Doornbos-Linie, Tuinzigt, Schorsmolen en Fellenoord.

3. Doelen, maatregelen en middelen van de gemeente Breda

De gemeente Breda heeft geen specifieke beleidsnota segregatie en daaraan gekoppelde maatregelen. Daarin onderscheidt de gemeente Breda zich niet van andere gemeenten. De gemeente heeft zeker tot doel om ongewenste segregatie in de stad tegen te gaan. Vooral op het gebied van het woonbeleid/ruimtelijk beleid en in het wijkimpuls/kwetsbare wijkenbeleid zijn doelen ten aanzien van het tegengaan van segregatie geformuleerd. Dit betreft in het woonbeleid de doelen 'om te komen tot gemengdere wijken en het tegengaan van concentraties van kwetsbare inwoners', en 'het bouwen van meer woningen (waaronder meer corporatiewoningen) en het bevorderen van de doorstroming'. Via het wijkimpuls/kwetsbare wijkenbeleid richt de aanpak van kwetsbare en vroegsignaleringswijken zich op het verbeteren van de leefbaarheid, veiligheid en maatschappelijke participatie in deze wijken en wil het beleid op die manier grote verschillen tussen buurten tegengaan. Daarnaast heeft het zorg- en participatiebeleid als doel om bij te dragen aan de versterking van de mogelijkheden, middelen en kansen van inwoners met risico's op kwetsbaarheden. Tot slot wordt ook via het verdere reguliere beleid (bv op openbare ruimte, veiligheidsbeleid) ingezet op het tegengaan van problemen en achterstanden in de wijken. Puntsgewijs uiteengezet (een uitgebreide toelichting is in hoofdstuk 3 van de nota van bevindingen opgenomen) richt het gemeentelijk beleid dat tot doel heeft de segregatie te verminderen in Breda zich op de volgende doelen, maatregelen en middelen:

- Via het reguliere sociale beleid wordt ingezet op verbetering van de sociaal-economische positie en de hulp aan en ondersteuning van kwetsbaren. Met name in de voorliggende voorzieningen die zich hierop richten (gefinancierd via de thematafels) is in de afgelopen jaren sprake van een afname van de middelen. Bij het generieke participatiebeleid is sprake van een daling van de uitgaven van ongeveer een kwart. Deels wordt dat veroorzaakt door het feit dat sprake is van een afnemend beroep op de bijstand (tot en met 2019). Voor het generieke Wmo- en jeugdzorgbeleid geldt dat sprake is van maatregelen om tot kostenbeheersing te komen, nadat de kosten in de afgelopen jaren zijn opgelopen.
- Het aanpakken van problemen in kwetsbare wijken via het extra wijkimpulsbeleid (2014-2018) en kwetsbare wijken- en vroegsignaleringsbeleid (vanaf 2019). Met als doel om de sociale cohesie, de leefbaarheid en de veiligheid in de kwetsbare wijken te vergroten. Met als concrete maatregelen het stimuleren van initiatieven van inwoners zelf, het vergroten van de actieve inzet van inwoners ter verbetering van hun buurt, het vergroten van de zelfredzaamheid en de 'zorg voor elkaar'/informele zorg in die wijken. Voor de vroegsignaleringswijken is vooral het doel het 'voorkomen van verder afglijden' van de wijken. De middelen voor het wijkimpulsbeleid en de aanpak kwetsbare en vroegsignaleringswijken zijn in de loop der jaren stabiel gebleven.
- Beleid gericht op het laten ontstaan van gemengdere wijken in de stad. Het bouwen van voldoende corporatiewoningen in andere wijken dan daar waar een grote concentratie is, moet leiden tot meer

spreiding over de stad van corporatiewoningen en kwetsbare mensen. Dit gecombineerd met het bouwen van duurdere woningen in de kwetsbare wijken, zodat een meer evenredige spreiding over de stad van soorten woningen en kwetsbare mensen wordt bereikt. Een laatste maatregel is het bevorderen van doorstroming van mensen uit corporatiewoningen naar aangepaste woningen en naar middeldure woningen, zodat er meer corporatiewoningen vrijkomen voor bv starters.

4. Doeltreffendheid van het beleid en factoren die beïnvloeden

Vooraf dient (nogmaals) benadrukt te worden dat o.a. ook landelijke(beleids)ontwikkelingen een belangrijke rol spelen in het tegengaan van segregatie. Denk bijvoorbeeld aan de Woningwet van 2015 die van invloed is op de rol die woningcorporaties kunnen nemen. Maar ook is het sociaaleconomische beleid zoals dat door de Rijksoverheid wordt gevoerd van invloed en de middelen die het Rijk ter beschikking stelt voor het sociaal domein. Dit betekent dat de gemeente niet aan alle knoppen kan draaien en daarmee niet de enige is die invloed heeft op het tegengaan van segregatie. De effectiviteit van het gemeentelijk beleid wordt daarmee mede beïnvloed door landelijk beleid. Het is daarmee niet mogelijk om alle feitelijke uitkomsten over de toegenomen segregatie in Breda te beschouwen als een uitkomst van uitsluitend gemeentelijk beleid.

Het beleid gericht op *de verbetering van de sociaaleconomische positie en hulp en ondersteuning aan kwetsbare mensen* is ten dele effectief gebleken. Het aantal inwoners met een uitkering neemt af (tot 2020) en de werkgelegenheid neemt toe, al speelt de algehele economische ontwikkeling hier ook een belangrijke rol in. Ook blijft de zelfredzaamheid over de gehele stad bezien stabiel, net als de gemiddelde scores op welbevinden en gezondheid. Echter er is een groep kwetsbare inwoners waarvoor langdurige ondersteuning nodig is en blijft, terwijl het zorg- en participatiebeleid dominant gericht is op en (meestal) uitgaat van kortdurende ondersteuning en zelfredzaamheid. Bovendien nemen de middelen die kunnen bijdragen aan meer activering en verbetering van de hulpbronnen van kwetsbare bewoners af (mede het gevolg van Rijksbeleid) en zijn deze niet structureel van aard (gemeentelijk beleid). Het is bijvoorbeeld gemeentelijk beleid om initiatieven in wijken van bewoners tijdelijk te ondersteunen richting zelfstandigheid. Uit het onderzoek blijkt dat die zelfstandigheid voor bewoners, met name in de kwetsbare wijken, niet altijd of moeilijk haalbaar is. Daarnaast is in een aantal wijken (met name de kwetsbare en vroegsignaleringswijken) geen sprake van een afname, maar juist een toename van kwetsbaarheden op het vlak van sociaaleconomische participatie, gezondheid en sociale participatie. De sociale participatie is op veel vlakken afgenomen in die wijken. Juist in deze kwetsbare wijken heeft het generieke en weinig buurtspecifieke zorg- en participatiebeleid niet geleid tot een afname van de kwetsbaarheden.

Wat betreft de *aanpak van de kwetsbare en vroegsignaleringswijken* kan geconstateerd worden dat op onderdelen in bepaalde wijken (o.a. Heuvel, Haagpoort, Kesteren) successen zijn behaald. Bijvoorbeeld waar het gaat om het verbeteren van de leefbaarheid, de kwaliteit van de openbare ruimte, de buurtbeleving en de veiligheid. De gemeentelijke focus op het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid werpt in een aantal van de kwetsbare wijken dus zijn vruchten af. Echter, zo blijkt uit de staat van de segregatie, is het ook zo dat het geheel overziende in de meeste van de benoemde kwetsbare en vroegsignaleringswijken de ontwikkeling meer negatief dan positief is. Een verklaring daarvoor die blijkt uit het onderzoek is dat het aan een lange termijn aanpak (10 jaar of meer) heeft ontbroken. Er zijn veel tussentijdse koerswijzigingen en accentverplaatsingen geweest, die te weinig hebben geleid tot de benodigde focus en (voldoende) middelen om daadwerkelijk een substantiële verbetering van de wijken te realiseren. Bovendien is de inhoudelijke focus van wijkaanpak vooral gericht op leefbaarheid, kwaliteit van de openbare ruimte en veiligheid en te weinig op de verbetering van de individuele kansen en mogelijkheden van kwetsbare bewoners. De keuze voor eerst impuls wijken en nu kwetsbare en vroegsignaleringswijken betekent niet dat sprake is van een *wijkgerichte* sturingsfilosofie. Stedelijk wordt beleid geformuleerd, zowel op het vlak van wonen, maar ook op het vlak van leefbaarheid, veiligheid en het sociaal domein. Het idee is dat dit vervolgens moet worden vertaald naar de wijken, maar dit gebeurt in de praktijk te weinig. Tot slot is sprake van een te grote afstand tussen de systeemwereld van professionals en de gemeente en de leefwereld van

bewoners. Het lukt de gemeente en professionals niet goed om vanuit de leefwereld van bewoners aansluiting bij hen te vinden.

Het *woonbeleid* van het Rijk (met name de Woningwet van 2015) en de gemeente dragen in de praktijk te weinig bij aan het voorkomen of wegnemen van een te eenzijdige woningvoorraad in de wijken. Het woningbouwprogramma van de gemeente is ambitieus in aantallen en het tegengaan van woonsegregatie, maar blijft in de realisatie en in de gewenste spreiding van de woningen over de verschillende wijken achter. Hierdoor blijft de woonsegregatie vooralsnog in stand. Deze eenzijdige woningvoorraad heeft een zichzelf versterkend effect op de hardnekkige concentratie van kwetsbaarheid op vele vlakken in een aantal kwetsbare wijken. Ook de uit de Woningwet voortkomende prioriteit in het plaatsen van kwetsbare mensen in corporatiewoningen en de door de gemeente onderschreven aanpak van scheefwonen (zorgen dat huurders met een iets hoger inkomen dan het minimum niet in goedkope woningen blijven wonen) leidt tot een concentratie van kwetsbare bewoners in sociale huurwoningen. Gecombineerd met een terugtrekkende beweging van de wooncorporaties, die zich vooral zijn gaan richten op hun basistaak 'het verbeteren van de kwaliteit van de woningen, de woningtoewijzing en het verduurzamen van woningen', heeft geleid tot het minder investeren in maatschappelijk vastgoed, voorzieningen en in het tegengaan van achterstanden en problemen van mensen in de wijken. Dit heeft verder bijgedragen aan een verdere verschraving van inzet en voorzieningen die juist in deze wijken noodzakelijk zijn. De extramuralisering van de langdurige zorg, waarbij steeds meer bewoners die eerst gebruik maakten van beschermde woonvormen nu in de sociale huur terecht komen, versterkt de concentratie van kwetsbare bewoners in buurten en wijken met veel sociale huurwoningen verder. Daarnaast zijn vooral veel duurdere woningen in Breda gebouwd, met name in de wijken waar al een relatief duurdere woningvoorraad bestond. Woningcorporaties die voor een belangrijk deel de sociale huurwoningen realiseren (conform de Alliantieafspraken) hebben vooral grondposities in de wijken waar zij hun woningbezit hebben en waar dus al relatief veel goedkopere woningen staan. Met als logisch gevolg dat zij vooral sociale huurwoningen hebben bijgebouwd in de wijken waar al sprake is van een grote vertegenwoordiging van sociale huurwoningen. Sinds 2020 wordt ingezet op een uitruil van locaties met ontwikkelaars met grondposities in andere wijken, daarin ook ondersteund door de gemeente Breda. Ook wordt ingezet op meer sociale woningbouw op eigen gemeentelijke grond. Daarmee kan mogelijk tot meer spreiding van de bouw van sociale huurwoningen gekomen worden.

5. Conclusies

Conclusie 1: Segregatie tussen buurten in Breda neemt toe

Afgaande op de cijfers over de segregatie in Breda is de conclusie dat de verschillen tussen de wijken waar het goed gaat en de wijken die ondergemiddeld scoren groter worden. De segregatie neemt dus toe in Breda. Met veel Bredanaars gaat het goed en steeds beter, maar de bewoners in 16 buurten (waaronder de kwetsbare en vroegsignaleringswijken) worden vaker geconfronteerd met slechtere dan betere omstandigheden. Dit geldt op alle vlakken: kansen, mogelijkheden en hulpbronnen op het vlak van inkomen, opleiding, gezondheid en sociale participatie, maar ook de kwaliteit van de directe leefomgeving (buurtbeleving, veiligheid, verloedering, overlast door jongeren en verwarde personen). Ondanks verbeteringen op enkele aspecten in enkele kwetsbare en vroegsignaleringswijken, is het overall-beeld dat het verschil met de andere wijken in negatieve zin toeneemt.

Conclusie 2: Beleid gemeente Breda (in combinatie met landelijk beleid) in beperkte mate effectief

Zoals eerder gezegd ligt de aanpak van ongewenste segregatie niet uitsluitend binnen de beleidsinvloedsfeer van de gemeente. Ook Rijksbeleid (bijvoorbeeld op het vlak van de Woningwet, armoede en de decentralisaties in het sociaal domein) en andere landelijke factoren en ontwikkelingen zijn van invloed. Er is dus slechts deels een mogelijke causaliteit tussen het gevoerde lokale beleid en de effecten op de segregatie. Wel kan vastgesteld worden dat ondanks gemeentelijke inspanningen de segregatie tussen buurten in de stad toeneemt.

Uit de analyse van het beleid aan de hand van de cijfers over de segregatie en de bevindingen uit het veldwerk blijkt dat sprake is van een beperkte effectiviteit van het tegengaan of verminderen van de segregatie tussen de wijken. De ongewenste nadelen van deze segregatie komt het meest tot uitdrukking in de kwetsbare en vroegsignaleringswijken. Op onderdelen en in bepaalde kwetsbare wijken is sprake van een verbetering in de tijd, bijvoorbeeld op het vlak van leefbaarheid en veiligheid. Maar over het geheel genomen is de gemeente met noch het woonbeleid, noch de wijkenaanpak noch het reguliere beleid, bv het zorg- en participatiebeleid, erin geslaagd de segregatie tussen buurten te verminderen.

Conclusie 3: Beleid bevat zowel goede doelen en maatregelen, als weinig effectieve elementen

Het inzetten op gemengdere wijken, een gevarieerder woningaanbod en een gevarieerdere bevolking in de wijken is een strategie die kan bijdragen aan het verminderen van de segregatie, omdat het de gemiddelde scores van de wijken verbetert. Dit gezegd hebbende, kan geconstateerd worden dat ondanks de goede doelen van de gemeente hierop, de uitvoering en de resultaten ervan vooralsnog achterblijven. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in het feit dat in buurten met een relatief klein aandeel sociale huurwoningen maar weinig sociale huurwoningen worden toegevoegd. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat door het inzetten op gemengdere wijken mogelijk wel een verdunning van de problematiek ontstaat, maar dat verplaatsing van kwetsbare mensen ook tot een waterbedeffect in andere wijken kan leiden. Enkel inzetten op gemengdere wijken leidt niet per se tot het verbeteren van de situatie van de huidige inwoners. Kort samengevat: de doelen en maatregelen van de gemeente Breda op woongebied zijn nog achtergebleven in de realisatie; En het doel om op gemengdere wijken qua woningen en inwoners in te zetten, leidt op zich nog niet tot het tegengaan van sociale ongelijkheid tussen groepen inwoners.

Ook *de aanpak van kwetsbare en vroegsignaleringswijken* kan bijdragen aan het verminderen van de segregatie. De huidige dominante focus in de wijkaanpak op leefbaarheid en veiligheid is weliswaar begrijpelijk en ook nodig, maar grijpt niet in op het verminderen van de fundamentele onderliggende kwetsbaarheid op het vlak van werk, inkomen en gezondheid. Daarmee is het op dit vlak een weinig effectief element.

Tot slot rijmt het *aanpakken van de fundamentele onderliggende en vaak langdurige kwetsbaarheid* van bepaalde groepen Bredanaars niet met het huidige zorg- en participatiebeleid van de gemeente Breda, dat vooral uitgaat van herstelgerichte kortdurende ondersteuning. Uit dit onderzoek, maar ook andere (landelijke) onderzoeken (zie b.v. SCP⁴), blijkt dat deze aanpak om die reden weinig effectief is voor groepen Bredanaars met blijvende kwetsbaarheid. Bovendien is sprake van een weinig buurtspecifieke invulling van het Bredase zorg- en participatiebeleid, bijvoorbeeld tot uitdrukking komend in de stedelijke thematafels waar stedelijk de prioriteiten worden bepaald en de middelen worden verdeeld. Een specifieke verdeling van maatregelen en specifieke inzet naar de wijken waar sprake is van een concentratie van kwetsbaarheid, vindt daar niet plaats.

6. Aanbevelingen ter overweging

De gemeente Breda is in 2020 gestart met 'Verbeter Breda'. Dit is een programma dat nog verder uitgewerkt gaat worden. De Rekenkamer geeft een aantal overwegingen en mogelijkheden mee ter verdere invulling van dit programma, die volgens diverse onderzoeken en praktijkvoorbeelden kunnen bijdragen aan het verminderen van de segregatie.

Een wijkgerichte en beleidsintegrale sturingsfilosofie voor de kwetsbare wijken en stedelijk of regulier beleid dat daaraan ondersteunend is

De aanpak van de kwetsbare wijken vraagt een sturingsfilosofie die meerjarig is en door stedelijk en regulier beleid ondersteund wordt. Dit vraagt een stevige koerswijziging: niet het reguliere beleid wordt vertaald naar de wijken, maar de wijkopgaven in de kwetsbare wijken bepalen de ondersteuning vanuit het reguliere

---

⁴ Sociaal domein op koers? Verwachtingen en resultaten van vijf jaar decentraal beleid, SCP, 2020.

en stedelijke beleid. Daarbij is het aan te raden om dit in samenspraak met de inwoners vorm te geven. In andere gemeenten is het zo dat stedelijk beleid op het vlak van participatie en armoede ten dienste staat aan de wijkaanpak. Vanuit de wijken en de inwoners zelf wordt bepaald welke inzet nodig is vanuit het stedelijk beleid. Een aanpak die ook uit diverse evaluaties van de wijkaanpak en grote stedenbeleid als effectiever wordt genoemd. De samenspraak en samenwerking met inwoners is bij die inzet bijzonder belangrijk om de kloof tussen beleid en inwoners te overbruggen.

Overweeg als Raad verder om bij de opzet van het programma Verbeter Breda ook te vragen om een opzet van hoe de inzet en effecten gemonitord gaan worden.

Focus in de kwetsbare wijken op het verbeteren van de hulpbronnen van de inwoners

De focus in de wijkaanpak zou primair, ook vergelijkbaar met andere steden (o.a. Nationaal Programma Op Zuid in Rotterdam) kunnen liggen op het verbeteren van de hulpbronnen van de inwoners, dus het verbeteren van de sociaaleconomische positie, de gezondheid en de sociale participatie. Dit naast de huidige Bredase focus in de wijkaanpak op het verbeteren van de leefbaarheid, het bevorderen van bewonersinitiatieven en verbeteren van de veiligheid.

Generiek beleid rondom participatie, zorg, armoede en gezondheid zal in de kwetsbare wijken te weinig effect sorteren, zo is de verwachting in meerdere onderzoeken. Het armoedebeleid en het beleid gericht op uitstroom naar betaald werk of maatschappelijke participatie is in Breda stedelijk georganiseerd en vormgegeven. Dat leidt tot een set van instrumenten die voornamelijk voor individuen wordt ingezet. Veel van de maatregelen die de gemeente Breda inzet, kennen hun effectiviteit, maar worden vaak te weinig gebiedsspecifiek gemaakt. Een structureel ondersteunde maatregel als een wijkbedrijf is bijvoorbeeld een manier om wijkgericht aan de slag te gaan met een combinatie van instrumenten om inwoners een zetje in de richting van meer sociale en economische participatie te geven. In de gemeente Oosterhout en in de gemeente Utrecht wordt gewerkt met wijkspecifieke gezondheidsaanpakken. De uitvoering van deze gezondheidsdoelen wordt belegd bij uitvoerende partijen in een specifieke wijk. Er wordt daarmee vooral ingezet op de wijken waar een gezonde leefstijl en een goede gezondheid van de inwoners niet vanzelfsprekend is.

Toevoeging van een op duurzame ondersteuning gericht onderdeel van het zorg- en participatiebeleid voor structureel kwetsbare Bredanaars

Realisme over de zelfredzaamheid en de zorgzame samenleving is op zijn plaats. Zeker in wijken waar bovengemiddeld meer zeer kwetsbare inwoners zijn, zijn maatregelen die vooral leunen op kortdurende ondersteuning met als doel zelfredzaamheid niet reëel. Dit stelt onder andere het SCP in haar recente publicatie over de drie decentralisaties in het sociaal domein. Realistischer is uit te gaan van langdurende ondersteuning van kwetsbare groepen op het vlak van werk, inkomen, zorg, gezondheid en sociale participatie. Dit geldt voor cliënten, maar ook voor mantelzorgers.

Voor een kwetsbare groep op de arbeidsmarkt, o.a. de doelgroep van de sociale werkvoorzieningen, zijn de baankansen gedaald sinds de invoering van de Participatiewet. Voor groepen inwoners met een vermoedelijk langdurige kwetsbaarheid (bijvoorbeeld de groep inwoners met risico's zoals door de gemeente onderscheiden in de risicoprofielen) is een integrale aanpak/ondersteuning op het vlak van alle hulpbronnen (inkomen, zorg, sociale en arbeidsparticipatie) noodzakelijk. Dit betreft een paradigmawisseling in het zorg- en participatiebeleid met betrekking tot kwetsbare Bredanaars: van kortdurende ondersteuning gericht op herstel, naar langdurige en integrale ondersteuning gericht op duurzame ondersteuning van de zelfredzaamheid.

Het realiseren van meer gedifferentieerde woonmilieus in alle buurten naast het versterken van de hulpbronnen van kwetsbare inwoners.

Herstructurering van kwetsbare wijken, het gevarieerder maken van de woningvoorraad en andere fysieke maatregelen kunnen bijdragen aan het verminderen van de segregatie. Concreet betekent dit dat bijvoorbeeld sociale huurwoningen bij voorkeur gerealiseerd moeten worden in de wijken die een klein

aandeel sociale huurwoningen hebben. Aanvullend zijn binnen de toewijzingsregels van sociale huur mogelijkheden om een concentratie van kwetsbare bewoners in complexen en buurten te voorkomen en/of valt te denken aan het creëren van specifieke aangepaste (kleinschalige) woonvormen voor bepaalde groepen. Het ruimtelijke en woonbeleid, waarin een spreiding van groepen en woningen wordt nagestreefd, heeft echter vooral een 'verduunnend' effect. Het leidt namelijk niet tot een versterking van de hulpbronnen van kwetsbare inwoners. Overeenkomstig beleid in andere gemeenten is het mogelijk daarom aan te raden om bij de toewijzing van woningen aan kwetsbare groepen ook gelijk strakke afspraken te maken over de (langdurige) ondersteuning van deze kwetsbare bewoners. Dit in samenspraak met de bewoner (s), de gemeente, de corporatie(s) en hulpverlenende/ondersteunende organisaties.

Epiloog

De Rekenkamer wil met bovenstaande overwegingen en mogelijkheden graag bijdragen aan een vruchtbaar debat in de raad en aan het nieuwe programma 'Verbeter Breda'. Het tegengaan van segregatie vraagt beleid en maatregelen op verschillende terreinen en vraagt een langdurige intensieve inzet van gemeente en partners in de stad, zo komt uit onderzoek naar voren. Daartoe zullen voldoende middelen en strakke afspraken tussen alle verschillende partners nodig zijn, zo blijkt ook in andere gemeenten. Naast alle organisaties op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling/wonen en hulp/ zorg, zijn ook afspraken met onder meer het onderwijs, het sociaal-cultureel werk, de organisaties op veiligheidsgebied, en bv op het gebied van onderhoud buitenruimte en afvalinzameling e.d. van belang om de complexe problematiek van segregatie fundamenteel aan te pakken. Een veel gehoorde wens van inwoners daarbij is om dit in samenwerking met de inwoners te doen om hun stem te laten horen en de kloof tussen inwoners en bestuur te overbruggen.

Bijlage   Nota van bevindingen

Onderzoek segregatie in Breda

Colofon

Auteurs: Yorick van den Berg, Sabine Bernard, Rosa Duijvendak (allen B&A)

Inhoudsopgave

1. Inleiding	19
1.1 Aanleiding	19
1.2 Onderzoeksvragen	20
1.3 Onderzoeksaanpak en -model	20
1.4 Segregatie nader beschouwd	22
1.5 Leeswijzer	23
2. Staat van de segregatie in Breda	24
2.1 Inleiding	24
2.2 Invalshoek bevolkingsopbouw	26
2.3 Invalshoek sociaaleconomische situatie en opleiding	28
2.4 Invalshoek welbevinden, gezondheid en zelfredzaamheid	32
2.5 Invalshoek sociale participatie	34
2.6 Invalshoek openbare ruimte en buurtbeleving	37
2.7 Invalshoek veiligheid	40
2.8 Invalshoek wonen	42
2.9 Clustering van factoren in de buurten van Breda: de staat van de segregatie	45
3. Beleid, maatregelen en effecten segregatie in Breda	48
3.1 Inleiding	48
3.2 De beleidspraktijk rondom segregatie in Breda	48
3.3 Zorg en participatie	49
3.3.1 Beleidsdoelen sinds 2014	49
3.3.2 Maatregelen en middelen sinds 2014	49
3.3.3 Effecten en resultaten	52
3.4 Wijkaanpak	55
3.4.1 Beleidsdoelen sinds 2014	55
3.4.2 Maatregelen en middelen sinds 2014	57
3.4.3 Effecten van beleid en maatregelen	62
3.5 Woonbeleid	65
3.5.1 Beleidsdoelen sinds 2014	65
3.5.2 Maatregelen en middelen sinds 2014	65
3.5.3 Effecten en resultaten van het woonbeleid op tegengaan van ongewenste segregatie	67
3.6 Beoordeling vanuit het perspectief van de respondenten	69
3.6.1 Segregatie in Breda is een hardnekkig verschijnsel	69
3.6.2 Beoordeling beleid en maatregelen participatie- en zorgbeleid	69
3.6.3 Beoordeling beleid en maatregelen wijkaanpak	70
3.6.4 Beoordeling beleid en maatregelen woonbeleid	72
3.7 Samenvattend	73
4. Inzichten doeltreffende aanpak segregatie	74
4.1 Inleiding	74
4.2 Wat werkt in de aanpak van segregatie?	74
4.3 Wat werkt in de aanpak van segregatie vanuit het zorg- en participatiebeleid?	74
4.4 Wat werkt in de aanpak van segregatie vanuit het perspectief van de wijkaanpak?	79
4.5 Wat werkt in de aanpak van segregatie vanuit het woonbeleid	82

5. Samenvattende bevindingen	87
5.1 Beantwoording centrale onderzoeksvraag	87
5.2 Beantwoording deelvragen	87
Bijlage 1: Staat van de segregatie, achterliggende gegevens	93
Bijlage 2: Meerjarenoverzicht wijkimpuls en subsidie wijkplatforms	179
Bijlage 3: Geraadpleegde bronnen	181

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Keuze voor onderzoek naar segregatie

Eén van de onderzoeksonderwerpen die door Bredase fracties voor 2020 is aangedragen aan de Rekenkamer, is 'Segregatie' of eigenlijk de doeltreffendheid van het Bredase beleid in het tegengaan van (ongewenste) segregatie. Dit onderwerp leeft op dit moment sterk vanwege signalen dat de segregatie (scheiding) tussen verschillende groepen (arm en rijk, culturele groepen, gezond-niet gezond, hoog en laag opgeleid e.d.) en de ongewenste effecten van segregatie de laatste jaren sterk toegenomen zijn in de samenleving, met name in de grote steden.

De Bredase fracties zouden graag meer zicht willen hebben op de ontwikkelingen qua segregatie in de Breda en de vraag in hoeverre het Bredase beleid ongewenste segregatie in de stad doeltreffend tegengaat. De Rekenkamer heeft een concept-onderzoeksvoorstel geformuleerd en naar de fracties gestuurd voor eventuele aanvullende vragen, commentaar e.d. De opmerkingen zijn in het onderzoeksplan verwerkt.

Segregatie en gemeentelijk beleid

De gemeente Breda kent, net als andere gemeenten, geen specifiek beleidsplan gericht op het tegengaan van ongewenste segregatie. Dat betekent niet dat de gemeente Breda er geen beleid op heeft geformuleerd. In meerdere beleidsstukken is terug te lezen dat de gemeente Breda de ambitie heeft om ongewenste segregatie tegen te gaan. Om deze reden richt een evaluatie van het Bredase beleid rondom segregatie zich noodzakelijkerwijs op meerdere (onderdelen van) verschillende beleidsterreinen.

Daarnaast is het tegengaan van ongewenste segregatie niet alleen gemeentelijk beleid, maar spelen ook landelijke beleidsontwikkelingen een belangrijke rol in het tegengaan van segregatie. Denk bijvoorbeeld aan de Woningwet van 2015 die van invloed is op de rol die woningcorporaties kunnen nemen. Maar ook is het sociaaleconomische beleid zoals dat door de Rijksoverheid wordt gevoerd van invloed. Zo constateert het SCP in haar recente publicatie over de aanpak van armoede dat de rol en invloed van de gemeente in het aanpakken van armoede beperkter is omdat gemeenten geen grote herverdelingsmaatregelen kunnen treffen.

Afbakening

In dit onderzoek is voor de volgende scope van het onderzoek gekozen. Gekeken wordt naar (1) het sociaaleconomische, zorg en welzijnsbeleid omdat dit ingrijpt op de oorzaken en gevolgen van ongewenste segregatie. Daarnaast is gekeken naar (2) de aanpak van kwetsbare en vroegsignaleringswijken gericht op vergroting van de sociale cohesie, de participatie en de leefbaarheid (waaronder 'schoon, heel en veilig') in deze wijken. Het onderzoek richt zich alleen op het veiligheidsbeleid voor zover dat valt onder 'leefbaarheid' (tegengaan overlast en onveiligheid in de wijken). Tot slot wordt gekeken naar (3) de ruimtelijke verdeling en het ruimtelijke beleid (wonen, bouwen, doorstroming, toewijzingsbeleid). Met deze scope is geen uitputtende analyse van al het mogelijk voor segregatie relevante gemeentelijk beleid bereikt.

In de beleidspraktijk wordt de term segregatie vaak gebruikt om ongelijkheid en achterstanden aan te duiden (een concentratie van problemen bij groepen of in bepaalde wijken op het gebied van lage inkomens, achterstanden, armoede, onveiligheid/criminaliteit etc.). Segregatie heeft niet alleen te maken met waar je woont, hoe je woont en je leefomstandigheden. Segregatie heeft vooral ook te maken met kansen, mogelijkheden, hulpbronnen op sociaaleconomisch gebied (taalvaardigheid, informatie, opleiding, financiële positie, werk, sociale status), op gezondheids- en zelfredzaamheidsgebied en op sociaal maatschappelijk gebied (sociale participatie, contacten, informatie, beïnvloeding vanuit de sociale omgeving). Segregatie wordt als ongewenst gezien wanneer de ongelijkheid in opleiding, inkomen, werk, gezondheid, maatschappelijke participatie, sociale omgeving, leefbaarheid, veiligheid e.d. en het hebben van veel hulpbronnen of juist het ontbreken van veel hulpbronnen ongelijk verdeeld is in de stad of over de

wijken. Dit met het gevolg dat aan de ene kant een toenemende clustering van negatieve factoren en problemen te zien is in bepaalde buurten en aan de andere kant een clustering van positieve factoren, kansen, mogelijkheden en hulpbronnen te zien is in andere buurten.

Nieuw beleid

De gemeente Breda heeft in 2020 een Stuurgroep 'Kwetsbare wijken' ingesteld met vertegenwoordigers van verschillende beleidsterreinen. Daarnaast heeft de gemeente door middel van de zogeheten Buurtbarometer (dashboard) objectieve en subjectieve gegevens in kaart gebracht omtrent de problemen in de Bredase wijken i.c. in de kwetsbare en vroegsignaleringswijken. De gemeente Breda heeft in de programmabegroting 2021 aangekondigd te starten met een meerjarige aanpak "Verbeter Breda", waarbij nieuwe sociale en ruimtelijke ontwikkelingen in de stad nadrukkelijker verbonden worden met bestaande opgaven in minder krachtige wijken. Dit in lijn met de motie van de gemeenteraad (12 november 2020) om te komen tot een breed en meerjarig programma met kansen en ontwikkelingen die het totale gebied en haar inwoners ten goede gaat komen. Hierbij wordt ook gebruik gemaakt van co-financieringsmogelijkheden die het Rijk en provincie hebben, bijvoorbeeld door de aansluiting bij het Rijksprogramma Leefbaarheid en Veiligheid. Veel aandacht in de aanpak zal uitgaan naar werk en wijkeconomie en in het bijzonder naar de jeugd in kwetsbare wijken.

Het is de bedoeling dat de gemeente Breda begin 2021 een plan van aanpak indient bij het ministerie van Binnenlandse Zaken in het kader van het Rijksprogramma 'Gebiedsgerichte aanpak leefbaarheid en veiligheid'. De Rekenkamer wil met dit rapport graag bijdragen aan inzichten ten behoeve van dit plan van aanpak. De effecten van deze toekomstige meerjarige aanpak 'Verbeter Breda' zijn logischerwijs niet meegenomen in dit onderzoek. De gegevensverzameling die voor dit onderzoek is gebruikt, reikt niet verder dan 2019, omdat de volledige gegevens over 2020 pas in de loop van 2021 bekend worden.

1.2 Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag in het onderzoek is:

'Welk beleid (doelen-maatregelen) voert de gemeente Breda uit ten aanzien van segregatie in de stad in de periode 2014-heden en hoe doeltreffend is het beleid van de gemeente Breda in het tegengaan van ongewenste segregatie?'

De deelvragen zijn:

1. Wat is de omvang van de segregatie in Breda en welke ontwikkelingen zijn hierin in de tijd te zien (aan de hand van gemeentelijke informatie omtrent gebiedsprofielen van wijken, leefbaarheid in wijken, woonsituatie/soort woningen, de sociaaleconomische situatie van inwoners, de gezondheid, de sociale participatie, de veiligheid e.d.)?
2. Welke doelen en welke beleid zet de gemeente Breda sinds 2014 in om ongewenste segregatie tegen te gaan en op welke aspecten (ruimtelijk, sociaaleconomisch, cultureel, bv via wijkenaanpak e.d.) richt dit beleid zich?
3. Welke maatregelen zijn genomen op genoemde terreinen in het tegengaan van ongewenste segregatie en welke budgetten zijn in de wijkenaanpak geïnvesteerd?
4. Hoe doeltreffend is het beleid ten aanzien van het tegengaan van (ongewenste) segregatie sinds 2014?
5. Welke aanbevelingen zijn te doen ten aanzien van het doeltreffend tegengaan van ongewenste segregatie aan de hand van de literatuur, andere gemeenten en ervaringen uit het verleden?

1.3 Onderzoeksaanpak en -model

Het onderzoek bestaat uit drie onderdelen:

1. Het in kaart brengen van de mate van segregatie in de stad en tussen wijken (scheiding tussen groepen qua arm-rijk, goedkope huizen-dure huizen, goede leefbaarheid in de wijk-bedeutend minder goede leefbaarheid, weinig onveiligheid-veel onveiligheid, goede gezondheid-relatief slechte gezondheid-weinig risicofactoren-veel risicofactoren e.d.) aan de hand van indicatoren.

2. Het in beeld brengen van de doelen en interventies van de gemeente Breda gericht op wegnemen van segregatie.
3. Ter toetsing van de doelen en interventies van de gemeente Breda is een korte verkenning uitgevoerd naar de werkzame bestanddelen van de aanpak van ongewenste segregatie zoals deze uit reeds uitgevoerde onderzoeken (landelijk en van andere gemeenten) blijkt.

In onderstaand onderzoeksmodel zijn deze pijlers en de onderzoeksvragen weergegeven:

De *centrale onderzoeksvraag* in het onderzoek ('Welk beleid (doelen-maatregelen) voert de gemeente Breda uit ten aanzien van segregatie in de stad in de periode 2014-heden en hoe doeltreffend is het beleid van de gemeente Breda in het tegengaan van ongewenste segregatie?') wordt in dit model als volgt beantwoord:

- De vraag over het beleid (doelen-maatregelen) wordt beantwoord in het groene blok.
- De doeltreffendheid van het beleid wordt bepaald aan de hand van de analyse die volgt uit de groene en rode pijl.

De deelvragen worden in het model als volgt beantwoord:

Deelvraag	Beantwoording
1. Welke doelen en welk beleid zet de gemeente Breda sinds 2014 in om ongewenste segregatie tegen te gaan en op welke aspecten (ruimtelijk, sociaaleconomisch, cultureel, bv via wijkenaanpak e.d.) richt dit beleid zich?	Groene blok
2. Wat is de omvang van de segregatie in Breda en welke ontwikkelingen zijn hierin in de tijd te zien (a.d.h.v. gemeentelijke gegevens omtrent gebiedsprofielen wijken, soort woningen, leefbaarheid wijken, sociaaleconomische situatie inwoners, gezondheid, veiligheid, sociale participatie)?	Blauwe blok
3. Welke maatregelen zijn genomen op genoemde terreinen in het tegengaan van ongewenste segregatie en welke budgetten zijn in de wijkenaanpak geïnvesteerd?	Groene blok
4. Hoe doeltreffend is het beleid ten aanzien van het tegengaan van (ongewenste) segregatie sinds 2014?	Groene pijl
5. Welke aanbevelingen zijn te doen ten aanzien van het doeltreffend tegengaan van ongewenste segregatie aan de hand van de literatuur, andere gemeenten en ervaringen uit het verleden?	Rode blok en rode pijl

1.4 Segregatie nader beschouwd

Voor dit onderzoek is de volgende betekenis van segregatie gehanteerd: *verschillende groepen in de samenleving scheiden zich van elkaar of worden van elkaar gescheiden*. Dat is een feitelijke en objectieve maatstaf van segregatie nog zonder enig waardeoordeel. Deze scheiding kan zijn op het gebied van woonwensen, buurtcultuur, inkomen, opleidingsniveau, etniciteit of andere kenmerken. In de praktijk zal deze scheiding zich vaak niet beperken tot één kenmerk, maar is het vaak een combinatie van kenmerken in verschillende huishoudens.

In de literatuurstudie naar segregatie door de Atlas van gemeenten¹ blijkt dat segregatie het resultaat is van (verschillen in) voorkeuren van individuele huishoudens en (het gebrek aan) keuzemogelijkheden en hulpbronnen. Verschillen in mogelijkheden om deze voorkeuren te realiseren, bepalen de 'set aan keuzemogelijkheden' voor huishoudens. Het inkomen, een goede gezondheid, de opleiding en de sociale contacten verschillen per huishouden. Hiermee zijn ook de keuzemogelijkheden, kansen en hulpbronnen voor individuele huishoudens ongelijk verdeeld.

Segregatie kan vanuit eigen keuze plaatsvinden en voordelen hebben, maar kan ook vanuit een gebrek aan keuzes plaatsvinden en ongewenste effecten. Dit laatste wordt *ongewenste segregatie* genoemd. Segregatie kan verschillende voordelen bieden. Een concentratie van mensen met dezelfde achtergrond kan zorgen voor draagvlak voor bepaalde voorzieningen, meer sociale cohesie en minder overlast. Hiernaast hangt (een zekere mate van) segregatie ook samen met een divers aanbod aan woonmilieus ('voor ieder wat wils') in een stad. Hierdoor is het wonen in een stad of regio aantrekkelijk voor verschillende groepen in verschillende levensfasen. Daar staat tegenover dat er ook nadelen zitten aan segregatie. Deze nadelen worden geassocieerd met een gebrek aan keuzes en een *bovengemiddelde concentratie van sociale problemen* op diverse gebieden (zoals werkloosheid of gezondheid) in specifieke wijken waar zich vaak lage inkomens, laagopgeleiden en niet-westerse allochtonen concentreren.

Deze *stapeling van problemen kan leiden tot een negatieve spiraal* met sociale onrust, overlast en criminaliteit tot gevolg. Ook kunnen er negatieve imago-effecten ontstaan als bepaalde wijken (of hele steden) bekend staan als concentratiegebieden van sociaaleconomische problemen. Dit kan tot gevolg hebben dat *partijen niet meer willen investeren* in deze gebieden (bijvoorbeeld hypotheekverstrekkers of openbaar vervoerbedrijven). Op de derde plaats kunnen er zogenaamde *buurteffecten* optreden. Hiermee worden de negatieve effecten bedoeld van het wonen in een buurt met veel problemen, kansarmen en/of etnische minderheden. Buurteffecten bestaan als er een – causaal – verband is tussen kenmerken van de buurt en individuele uitkomsten (bijvoorbeeld op het gebied van inkomen of de kans op werk), gecontroleerd voor andere individuele kenmerken. Deze buurteffecten kunnen via verschillende mechanismes ontstaan. Bijvoorbeeld omdat er in een bepaalde buurt een norm is ontstaan waardoor werkloosheid of zelfs crimineel gedrag 'normaal' is. Maar buurteffecten kunnen bijvoorbeeld ook het gevolg zijn van stigmatisering als bepaalde vooroordelen ontstaan over mensen die wonen in specifieke buurten.

Segregatie kan leiden tot een grote scheiding in de stad op het gebied van kansen en mogelijkheden (het beschikken over goede hulpbronnen) op sociaaleconomisch gebied, gezondheidsgebied en zelfredzaamheid, de sociale participatie (contacten en informatie), de leefbaarheid, de veiligheid en op het gebied van wonen. Een toenemende clustering van negatieve aspecten op deze variabelen bij bepaalde groepen inwoners en in bepaalde wijken/buurten leidt tot toenemende sociale en veiligheidsproblemen in deze buurten, zo komt uit de literatuur naar voren.²

Meerdere studies wijzen uit dat hoe groter de tegenstellingen en schaal waarop die zich voordoen, hoe groter de negatieve effecten van segregatie zijn. In de beleidspraktijk van de Rijksoverheid en gemeenten (bv het Grotestedenbeleid, stedelijke vernieuwing, sociale vernieuwing, wijkontwikkelingsbeleid etc. in de

---

¹ Atlas voor gemeenten, Tien jaar WWB en Bijstandwijzer, 2016

² zie bijvoorbeeld AEDES-rapport, 2019; In.fact.research,Circusvis,Rigo-rapport, 2020

jaren negentig tot ca. 2012) wordt een sterk gesegregeerde samenleving als niet wenselijk beschouwd. Het doel is daarom om een grote mate van segregatie en een grote mate van sociale ongelijkheid te voorkomen c.q. tegen te gaan. Met name in de grote steden kan een toenemende mate van segregatie tussen groepen en wijken ontstaan, waarbij armere, kansarme groepen steeds meer geconcentreerd zijn in bepaalde wijken en rijkere, kansrijke groepen steeds meer geconcentreerd in andere wijken. Om dit te voorkomen hebben de meeste grote steden als doel geformuleerd om grote verschillen tussen wijken qua leefbaarheid, participatie, kansen, sociale cohesie en veiligheid tegen te gaan. In het verleden heeft de Rijksoverheid en hebben de grote gemeenten verschillende grote stedelijke vernieuwingsprogramma's ingezet en uitgevoerd om 'slechte' wijken aan te pakken en te verbeteren, en om meer gemengde wijken te creëren (o.a. door meer duurdere woningen in zogeheten achterstandswijken te bouwen). Zo is ook in Breda van de jaren negentig tot ca. 2012 wijkontwikkelingsbeleid en wijkontwikkelingsprogramma's uitgevoerd in bv de wijken Heuvel en Hoge Vucht. De Rekenkamer Breda heeft in 2011 het wijkontwikkelingsbeleid in Hoge Vucht onderzocht (zie website www.rekenkamerbreda.nl 'Wijkontwikkeling in Hoge Vucht_Doorbos_Linie, sept. 2011).

Na 2012 is er weinig geld meer vanuit de Rijksoverheid voor dergelijk beleid uitgetrokken en is het wijkontwikkelingsbeleid in de meeste gemeenten stopgezet, zo ook (grotendeels) in Breda. Vanaf 2015 heeft de gemeente Breda weer een wijkimpulsbeleid c.q. kwetsbare en vroegsignaleringswijkenbeleid ingezet om kwetsbare wijken extra te ondersteunen. In dit onderzoek wordt daarom met name gekeken welke ontwikkelingen vanaf 2015 te zien zijn qua situatie en ontwikkelingen in de Bredase buurten. Dit ter beantwoording van de vraag: Hoe doeltreffend is het beleid van Breda geweest om de ongewenste segregatie c.q. een toenemende segregatie in de stad tegen te gaan?

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de Staat van de Segregatie in Breda opgemaakt, het blauwe blok uit het onderzoeksmodel. Hoofdstuk 3 bevat het beleid, de maatregelen en de effectiviteit daarvan. In hoofdstuk 4, werkzame bestanddelen en goede praktijken, wordt ingegaan op wat een doeltreffende aanpak van segregatie is en wat Breda kan leren van inzichten over de aanpak van ongewenste segregatie, zoals die blijken uit onderzoeken en ervaringen van andere gemeenten. Vervolgens zijn in het laatste hoofdstuk de samenvattende bevindingen te lezen en worden de onderzoeksvragen beantwoord.

2. Staat van de segregatie in Breda

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de staat van segregatie in de gemeente Breda. Twee hoofdvragen worden in dit hoofdstuk beantwoord:

1. Zijn de verschillen tussen bv arm en rijk, hoog opgeleid en laag opgeleid, tussen westerse en niet-westerse achtergrond groter geworden of kleiner geworden in Breda in de afgelopen 5 jaar?
2. Zijn de verschillen tussen goede wijken en 'slechtere' wijken c.q. wijkimpuls wijken/vroegsignaleringswijken groter geworden of kleiner geworden in de loop van de jaren?

De vragen worden beantwoord aan de hand van:

1. Een korte beschrijving van Breda als geheel qua kenmerken en de ontwikkeling in de tijd op de invalshoeken bevolkingsopbouw, sociaal-economische positie, sociale participatie, buurt- en woonbeleving, veiligheid en zelfredzaamheid en gezondheid. Dit direct gevolgd door een analyse van de verschillen tussen de buurten van Breda langs dezelfde invalshoeken. Dit om na te gaan of de verschillen tussen buurten toe- of afgenomen zijn op deze afzonderlijke factoren (paragraaf 2.2 tot en met 2.8).
2. Een afsluitende analyse van de verschillen tussen en ontwikkeling tussen de buurten in Breda op alle gekozen invalshoeken. Dit om vast te stellen of sprake is van clustering van negatieve factoren aan de ene kant en positieve factoren aan de andere kant (paragraaf 2.9).

Gebruikte indeling in buurten

Breda kent in totaal 40 verschillende woonbuurten met ieder een CBS-nummer, onderscheiden naar de verschillende staddelen in Breda. Het CBS en de gemeente Breda (o.a. in de buurtenquête) hanteren de volgende indeling:

Kwadrant centrum	Kwadrant noord oost	Kwadrant zuid oost	Kwadrant zuid west	Kwadrant noord west
City Valkenberg Chassé Fellenoord Schorsmolen Station Belcrum	<i>Doornbos-Linie</i> Biesdonk Geeren-zuid Wisselaar Geeren-noord Teteringen Waterdonken	Brabantpark Heusdenhout Sportpark Zandberg Blauwe Kei Ypelaaar Overakker Ginneken Nieuw Wolfslaar Bavel Ulvenhout	Boeimeer Ruitersbos <i>Haagpoort</i> <i>Tuinzicht</i> Heuvel Westerpark Princenhage	Gageldonk Kievietsloop Kesteren Muizenberg Heksenwiel Overkroeten Kroeten Prinsenbeek

Deze indeling is ook gehanteerd in de analyses. In bovenstaande tabel zijn de door de gemeente Breda als kwetsbaar benoemde wijken **vetgedrukt** weergegeven en de vroegsignaleringswijken *cursief*. Deze wijken kenmerken zich volgens de gemeente door de aanwezigheid van veel kwetsbaarheden op het gebied huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, huishoudenssamenstelling, sociaaleconomische situatie.

Variabelen om uitspraken over segregatie te kunnen doen

Om uitspraken te kunnen doen over segregatie is gekozen voor variabelen die uit studies in den lande naar segregatie naar voren komen. Daarbij is gebruik gemaakt van gegevens die de gemeente zelf gebruikt en/of verzamelt. Op basis van de studies en de beschikbare gegevens, is een keuze gemaakt voor de volgende clusters van variabelen:

- Variabelen die inzicht bieden in de **hulpbronnen van inwoners**. Segregatie heeft, zo blijkt uit verschillende studies, voor een belangrijk deel te maken met kansen, mogelijkheden, hulpbronnen op sociaal-economisch gebied (taalvaardigheid, informatie, opleiding, financiële positie, werk, sociale status), op gezondheids- en zelfredzaamheidsgebied en op sociaal maatschappelijk gebied (sociale participatie, contacten, informatie, beïnvloeding vanuit de sociale omgeving). Deze variabelen zijn geclusterd langs de *invalshoeken sociaal-economische status, zelfredzaamheid/welbevinden/gezondheid en sociale participatie*.
- Variabelen die inzicht bieden in de **kwaliteit van de directe leefomgeving**. Uit studies naar segregatie en kwetsbare wijken komt een relatie naar voren tussen de kwaliteit en leefbaarheid van de leefomgeving en woonsituatie, en de kansen, mogelijkheden en hulpbronnen van inwoners in buurten. Een leefomgeving die goed scoort op 'schoon, heel en veilig' en een goede leefbaarheid, heeft een relatie met een relatief hoge WOZ-waarde van de woningen en een goede sociaal-economische positie en leefsituatie van de inwoners. Een slechte leefbaarheid in wijken/buurten en een slechte situatie qua schoon, heel en veilig, heeft een relatie met een toename van onveiligheidsgevoelens, relatief veel overlast van bepaalde groepen, een geringer vertrouwen in de samenleving en de overheid en een relatief slechte positie van inwoners qua hulpbronnen. Uit studies naar segregatie (bv CircusVis, 2020) komt naar voren dat met name een stapeling van negatieve factoren en effecten aan de ene kant en een positieve clustering van factoren en effecten aan de andere kant leidt tot toename van de segregatie: meer hulpbronnen corresponderen met een betere kwaliteit van de leefomgeving en andersom. Een slechte kwaliteit van de leefomgeving correleert met een slechtere leefsituatie, goedkopere woningen en een gebrek aan kansen en hulpbronnen³. De variabelen in dit onderzoek zijn geselecteerd rond drie *invalshoeken: veiligheid en openbare ruimte en buurtbeleving*.
- Variabelen die inzicht bieden in **de bevolkingsopbouw** (verdeling over de stad en van de verschillende Bredase buurten qua etnische achtergrond, leeftijd, huishoudenssamenstelling) en soort **woningen/kwaliteit van wonen** (sociale huur, particuliere huur, koopwoningen en ontwikkelingen in de bouw en sloop van woningen). Dit om feitelijk te kunnen vaststellen of zich verschillen tussen wijken op de hierboven genoemde variabelen voordoen. Uit onderzoek naar de situatie van bewoners van corporatiewoningen⁴ en naar kwetsbare wijken komt immers een relatie naar voren tussen inkomen, bevolkingsamenstelling, woonsituatie en een clustering van hierboven genoemde factoren in de wijken met veel goedkope woningen/corporatiewoningen. Naast de spreiding over de stad van soorten woningen wordt ook gekeken naar de WOZ-waarde van woningen en het woonplezier van inwoners.

De gegevens die gebruikt zijn, komen uit verschillende bronnen: CBS-gegevens (o.a. gegevens woningen, inkomen, huishoudens e.d.), de Leefbaarometer, gemeentelijke woonbestanden c.q. de Lokale Woonmonitor (van de gemeente en van de corporaties), gegevens van Breda.incijfers.nl (dashboard), allecijfers.nl/buurt/, gegevens uit de Bredase risicoanalyses⁵ op kwetsbaarheden (risicoprofielen bestand Kwetsbaren), gegevens uit de (gebieds/buurt)profielen die de gemeente aan de hand van onderzoeken/gegevens heeft opgesteld, gegevens uit de gemeentelijke buurtenquête (2015, 2017 en 2019) en de in ontwikkeling zijnde Bredase buurtbarometer, waarin de gemeente met name kwetsbare wijken volgt op dezelfde variabelen als hier in dit onderzoek geanalyseerd worden. Alle gegevens die zijn gebruikt in het onderzoek zijn terug te vinden in de bijlage Staat van de Segregatie, de achterliggende gegevens.

³ Onderzoek Emily Miltenburg in proefschrift "De buurt is verschillend voor elke bewoner" (2017). Hieruit komt naar voren dat de buurt verbeteren of de sociaaleconomische positie van de buurtbewoners bevorderen twee verschillende beleidsdoelstellingen zijn. De sectoren Wonen en Sociale beleid zijn vaak gescheiden in de gemeenten. Ingrijpen in de woningvoorraad door meer dure woningen te bouwen, betekent voor de bestaande bewoners niet automatisch een verbetering van hun positie.

⁴ Zie bijvoorbeeld Veerkracht in het corporatiebezit. De update: een jaar later, twee jaar verder..., RIGO et al, 2020

⁵ Gebaseerd op gegevens van maatschappelijke organisaties betreffende huisvestingsproblemen, gezondheidsproblemen, sociaal-economische problemen (bijstand en schulden) en aan kwetsbaarheden gerelateerde gegevens, zoals niet-westerse achtergrond en eenoudergezinnen. Niet-westerse etniciteit of eenoudergezinnen zijn uiteraard op zich geen probleem, maar hebben een grotere kwetsbaarheid op sociaal-economisch gebied (laag inkomen, inkomenszekerheid). Bij de risicoprofielen zijn in de loop der jaren niet altijd exact dezelfde onderliggende variabelen opgenomen, overigens net als bij sommige onderdelen van de buurtenquête.

2.2 Invalshoek bevolkingsopbouw

De volgende gegevens zijn gebruikt:

1. Aantal inwoners
2. Percentage bevolking 19 jaar en jonger
3. Percentage bevolking 20-64 jaar
4. Percentage bevolking 65 jaar en ouder
5. Percentage bevolking mannen totaal
6. Percentage bevolking vrouwen totaal
7. Percentage Nederlandse achtergrond
8. Percentage 1e + 2e generatie, Westerse achtergrond
9. Percentage 1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond
10. Percentage huishoudens eenpersoons totaal
11. Percentage huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal
12. Percentage huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal

Breda

Het aantal inwoners van Breda is sinds 2014 gestegen met ca. 3.000 personen van 181.000 naar iets meer dan 184.000 begin 2020. De bevolking van Breda neemt uitsluitend toe door immigratie vanuit het buitenland, zo blijkt uit de cijfers. Met name het percentage mensen uit niet-westerse landen stijgt (met 15% naar in totaal 13% in Breda), maar ook het percentage Moe-landers stijgt steeds verder (met 7% in de periode 2014-2020 naar 11% in Breda). Het percentage inwoners met een Nederlandse achtergrond daalt in Breda. Inmiddels heeft ruim 24% van de Bredase bevolking een immigratie-achtergrond in 2020, zo'n 13% komt uit een niet-westers land, 11% uit een ander westers land.

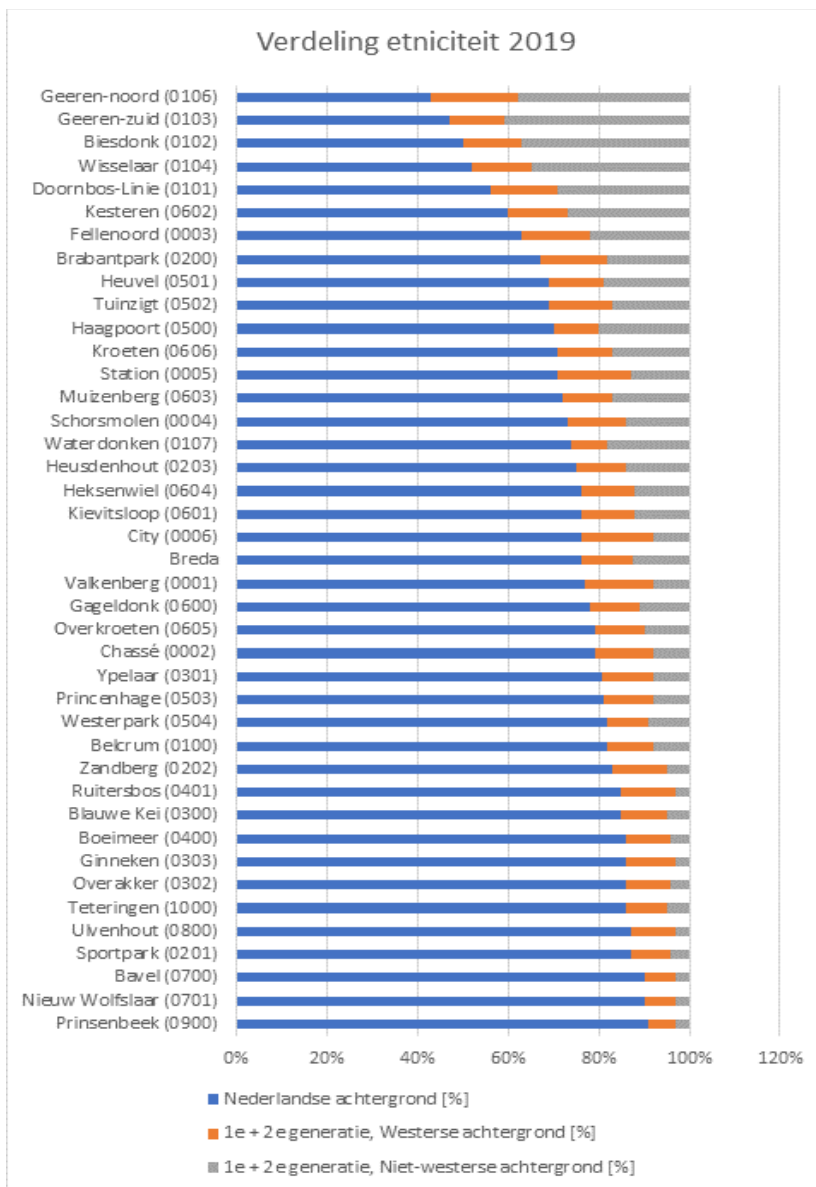
Qua leeftijd is een hele lichte afname te zien van jongeren onder de 20 jaar (-1,9%). Het percentage 20-44-jarigen is nagenoeg gelijk gebleven, het percentage 45-65 iets gestegen en met name het percentage 65-plussers is gestegen (met 11%). Gemiddeld is de bevolking dus iets ouder geworden. Daarmee nemen ook de gezondheidsproblemen toe. Het percentage 65-plussers met gezondheidsproblemen is bijna tweemaal zo groot als onder de 65 jaar. Onder de 65 jaar heeft ongeveer 25% langdurige aandoeningen, boven de 65 jaar is dat 44%. Onder 75-plussers heeft zelfs 70% gezondheidsproblemen.

Het aantal alleenwonenden is opvallend sterk gestegen in Breda, meer dan het landelijk gemiddelde. Dat zijn deels studenten, maar ook relatief veel jongere mannen met een immigratieachtergrond. 43% van de huishoudens in Breda is inmiddels alleenstaand. Het percentage gezinnen met kinderen (23%) en stellen zonder kinderen (27%) is gedaald, terwijl het percentage eenoudergezinnen gering is toegenomen (van 6% naar 8% toegenomen).

Ontwikkelingen in de buurten 2015-2019

Is de etnische spreiding in de stad toegenomen of afgenomen in de periode 2015-2020? Met andere woorden zijn de wijken gemengder geworden of concentreren de inwoners met een andere dan Nederlandse achtergrond zich hoe langer hoe meer in de wijken waar al veel inwoners met een andere achtergrond wonen?

Uit onderstaande grafiek met alle buurten blijkt dat vooral in de 12 kwetsbare- en de vroegsignaleringswijken / buurten het percentage inwoners met een Nederlandse achtergrond fors lager is dan het stedelijk gemiddelde. Een nadere analyse leert dat in deze buurten dit percentage sinds 2015 is gedaald met ongeveer 3 à 5%. Dit geldt ook voor buurten als Heusdenhout, Brabantpark en Waterdonken. In veel andere wijken is er nauwelijks een afname van inwoners met een Nederlandse achtergrond te zien (1 à 2%). Daar blijft de bevolkingssamenstelling stabiel op een relatief hoog percentage inwoners van Nederlandse afkomst (boven de 80%/90%), of is het percentage met een Nederlandse achtergrond zelfs toegenomen.

Op basis van de analyse is de constatering dat inwoners met een migratieachtergrond zich niet verder verspreid hebben over de stad in de periode 2015-2019. Het percentage inwoners met een buitenlandse achtergrond is met name gestegen in de wijken en buurten waar al veel inwoners met een andere dan Nederlandse achtergrond woonden. Daardoor is de concentratie van mensen van elders langzaam steeds sterker geworden in bepaalde wijken en met name in de kwetsbare en vroegsignaleringswijken.

Naast de etnische verdeling over de wijken/buurten zijn er ook verschillen tussen de Bredase buurten qua huishoudenssamenstelling. In sommige buurten overheersen de eenpersoonshuishoudens (zoals in Valkenberg (67%), Tuinzicht (59%), Fellenoord (65%), Schorsmolen (74%), Chassé (57%), Centrum (64%), City (70%) en/of zijn er relatief veel eenoudergezinnen (Geeren Noord (21%), Geeren Zuid (23%), Heuvel (17%), Biesdonk (17%), Wisselaar (15%), Kesteren (15%) en Fellenoord (15%). In andere buurten wonen relatief veel gezinnen met kinderen, zoals in Teteringen (41%), Waterdonken (42%), Ginneken, Nieuw Wolfslaar, Bavel, Ulvenhout, Westerpark (50%).

Samenvattende bevindingen

- Het aantal inwoners in Breda neemt met 3.000 toe, voornamelijk veroorzaakt door immigratie vanuit het buitenland. Het aandeel inwoners met een Nederlandse achtergrond neemt af in Breda. Het aantal jongeren neemt licht af en het aandeel 65-plussers neemt met 11 procent toe in de periode vanaf 2014. Het aandeel eenpersoonshuishoudens neemt meer toe dan het landelijk gemiddelde.
- Inwoners met een migratieachtergrond hebben zich niet verder verspreid over de stad. In de buurten met relatief veel inwoners met een migratieachtergrond is dit aandeel juist gegroeid. De segregatie op dit vlak is daarmee toegenomen. Deze buurten corresponderen met de 12 kwetsbare en vroegsignaleringswijken die de gemeente Breda heeft benoemd. Dit zijn ook de wijken met relatief veel eenoudergezinnen. Daarnaast zijn er typische gezinswijken, waar 40% of meer van de inwoners behoort tot een huishouden met kinderen.

2.3 Invalshoek sociaaleconomische situatie en opleiding

De volgende gegevens zijn gebruikt:

1. Percentage laagopgeleiden
2. Gemiddeld inkomen per inwoner
3. Percentage bewoners met een minimuminkomen
4. Percentage lage sociaaleconomische positie (risicoprofielen)
5. Percentage inwoners dat zeer gemakkelijk of gemakkelijk kan rondkomen met het totale netto-inkomen van het huishouden
6. Percentage inwoners dat zeer moeilijk of moeilijk kan rondkomen met het totale netto-inkomen van het huishouden

Breda

De laatste paar jaren (tot aan de Corona-crisis) is een sterke economische verbetering te zien in Breda. Het gemiddelde inkomen in Breda is gestegen (van gemiddeld €25.600 in 2015 naar €27.500 p.p. in 2018 = gemiddeld ca. €2.000 stijging ofwel een stijging van 4%), het percentage bijstandsuitkeringen is met name de laatste paar jaar gedaald en de werkgelegenheid is toegenomen. Het percentage huishoudens met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum is met 1% afgenomen tussen 2015 en 2018, maar het aantal huishoudens met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum is toegenomen van 8.525 naar 8.720 huishoudens.

Vooraf gezinnen met kinderen en eenoudergezinnen zijn er qua inkomen op vooruit gegaan (resp. +6% en +7% in 2016-2018). Alleenstaanden (+3%) en ouderen hebben het minst geprofiteerd van de economische verbeteringen. In totaal heeft ongeveer 11% procent van de huishoudens in de gemeente Breda een inkomen op of rond het sociaal minimum (voor zover bekend). Van deze armoedehuishoudens heeft (in 2018) 38% een bijstandsuitkering, 35% een pensioen en 20% inkomsten uit arbeid (Bron O&I gemeente Breda, april 2020).

Alleenstaanden (60% van alle inkomens tot 110%), inwoners met een niet-westerse achtergrond (36% van alle inkomens tot 110%), laag opgeleiden en inwoners met gezondheidsproblemen zijn sterk oververtegenwoordigd onder de huishoudens met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum en onder de huishoudens met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum. Met name het aandeel inwoners met een niet-westerse achtergrond is de laatste jaren gestegen onder de lage inkomens.

Overall komt uit de risico-analyses op kwetsbaarheden⁶, die de gemeente Breda sinds een aantal jaren opstelt, naar voren dat volgens de registraties van de gemeente zo'n 13% van de inwoners van Breda een

⁶ Opleiding: kwetsbaarheid= opleiding tot vmbo-niveau
Sociaal-economische status: kwetsbaarheid= bijstandsuitkering of financiële problemen.

slechte sociaal-economische status (bijstandsuitkering of financiële problemen) heeft. Dat percentage was in 2014-2015 afgenomen van 17% naar 11%, maar is in de jaren 2016 -2019 weer toegenomen naar 12,5%.

Grafiek Risicoprofielen scores op risico's/kwetsbaarheden opleidingsniveau en SES, 2019 ⁷

Risicoprofielen	Totaal 2014	Totaal 2015	Totaal 2016	Totaal 2017	Totaal 2018	Totaal 2019
Opleidingsniveau	6,4%	5,5%	5,5%	5,5%	5,3%	5,1%
Sociaal economische status	17,6%	11,0%	12,4%	12,4%	12,8%	12,5%

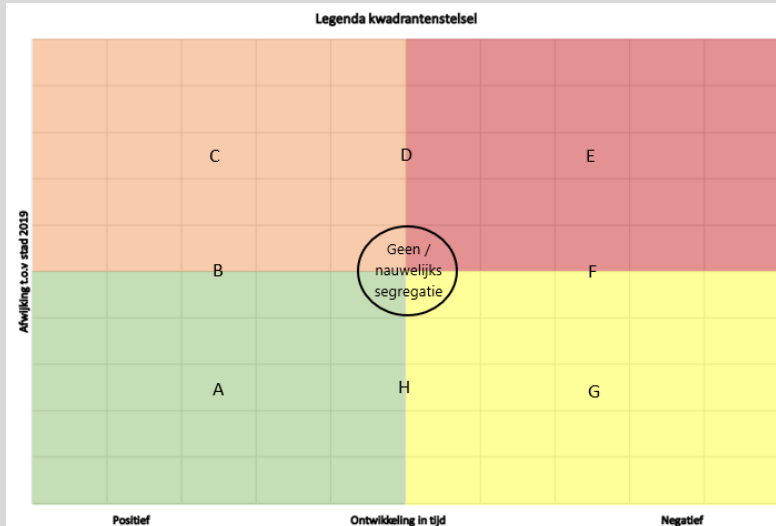
Uit bovenstaande grafiek komt naar voren dat in de risico's geen grote veranderingen optreden sinds 2015. Het grootste (en gelijk ook positieve) verschil zit tussen 2014 en 2015. Het percentage inwoners met een opleidingsniveau onder vmbo-niveau daalt enigszins. Het gemiddelde opleidingsniveau in Breda is enigszins gestegen in de loop van de jaren.

Ontwikkelingen in de buurten 2015-2019

Voordat de bevindingen worden gepresenteerd, is voor deze en de volgende invalshoeken de werkwijze van de analyse toegelicht.

Toelichting en leeswijzer gebruikte kwadrantenstelsel

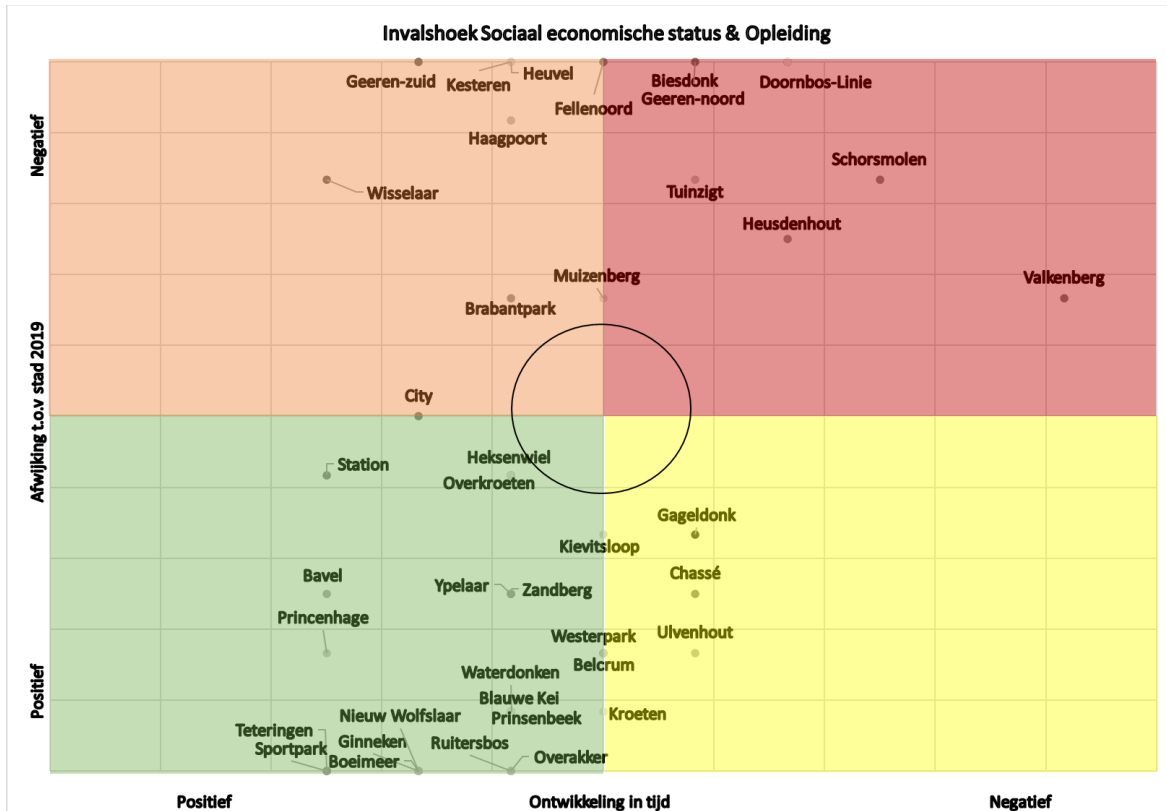
De bevindingen zijn gepresenteerd in een kwadrantenstelsel. In dit kwadrantenstelsel is het theoretisch zo dat als alle wijken zich rond het middelpunt van de vier kwadranten bevinden er geen of nauwelijks sprake is van segregatie tussen wijken. Alle wijken scoren dan immers gelijk op alle meetpunten en er zijn geen zich concentrerende verschillen tussen wijken. Dat betekent niet dat er geen sprake is van segregatie in de stad, er zijn immers nog steeds verschillen tussen arm en rijk, laag en hoog opgeleid en andere variabelen. Deze zijn dan alleen 'gelijk' verdeeld over de wijken. Dit kwadrantenstelsel geeft geen inzicht in de omvang van de verschillen tussen de wijken. Het kwadrantenstelsel geeft over een reeks van meetpunten weer of sprake is van een positieve of negatieve score ten opzichte van het stedelijk gemiddelde en of de score zich in de tijd positief, neutraal of negatief ontwikkelt. Wel is het aannemelijk dat als een wijk over de gehele breedte van de meetpunten het beter of slechter doet, er sprake is van een optelling (cumulatie) van kansen of bedreigingen. En daarmee ook mogelijk sprake is van een zichzelf versterkend effect.

In het kwadrantenstelsel is gekeken naar afwijkingen van het stedelijk gemiddelde en naar ontwikkelingen in de tijd voor de betreffende invalshoek. Daarbij geldt dat hoe hoger een buurt in de grafiek staat, op des te meer punten sprake is van een negatieve afwijking van het gemiddelde (**C,D,E**); en hoe lager in de grafiek, hoe meer meetpunten positiever zijn ten opzichte van het gemiddelde (**A,H,G**). Naarmate buurten dus meer naar de middellijn liggen, is daar overall een minder grote afwijking ten opzichte van het stedelijk gemiddelde. En qua ontwikkelingen in de tijd, hoe meer naar links, op des te meer punten sprake is van een positieve ontwikkeling sinds 2015 (**A,B,C**). En hoe meer naar rechts, op des te meer punten sprake is van een negatieve ontwikkeling sinds 2015 (**G,F,E**). Naarmate buurten dus meer naar de middellijn liggen, is overall een

⁷ Het onderzoek kwetsbare Bredanaars waarnaar deze risicoprofielen verwijzen is opgezet in 2010 om elk jaar een beeld te schetsen van de risicospreiding over de stad. Door wijziging in registratiemethoden (definities) in de bron, zijn niet altijd dezelfde bronnen en definities gehanteerd. Het onderzoek Kwetsbare Bredanaars is opgezet om jaarlijks standgegevens en spreiding hiervan te tonen, niet om ontwikkelingen te tonen.

minder grote ontwikkeling in de tijd te zien. Bijvoorbeeld **A** en **G** scoren beide positief ten opzichte van het stedelijk gemiddelde, maar **A** heeft meer meetpunten met een positieve ontwikkeling dan een negatieve ontwikkeling. Voor **G** is dit omgekeerd; die heeft meer meetpunten met een negatieve ontwikkeling dan een positieve ontwikkeling. Buurten die scoren op de horizontale lijn (**B,F**) liggen ongeveer op het stedelijke gemiddelde. Daar waar punt **B** dan wel op meer meetpunten een positieve ontwikkeling heeft en punt **F** op meer meetpunten een negatieve ontwikkeling. Buurten die scoren op de verticale lijn (**H,D**) zijn door de tijd heen stabiel gebleven. **H** wijkt dan op meer positieve meetpunten af van het stedelijk gemiddelde en **D** heeft meer meetpunten die negatiever zijn dan het stedelijk gemiddelde. Voor de exacte scores van de buurten op de variabelen wordt verwezen naar bijlage 1, daarin zijn per wijk in tabelvorm gevolgd door een analyse alle gebruikte gegevens weergegeven.

Bovenstaande figuur laat zien dat 24 buurten bovengemiddeld scoren op het vlak van sociaaleconomische status en opleiding, waarbij in 17 van deze buurten de scores ook verbeteren. In 6 buurten zijn de scores onder het stedelijk gemiddelde, maar is wel sprake van een (lichte) verbetering. In 7 wijken zijn de scores onder het gemiddelde en verslechteren de scores op meerdere meetpunten in de tijd. City ligt ongeveer op het stedelijk gemiddelde. In 6 wijken is over de meetpunten weinig verandering door de tijd heen.

Het groene kwadrant (bovengemiddeld goede scores en verdere verbetering in de tijd) bevat alle buurten, waar het ook in 2015 al bovengemiddeld goed ging en waar ook een bovengemiddelde verbetering van het inkomen te zien is, zoals Teteringen, Sportpark, Ginneken en Zandberg. In Kroeten, Belcrum, Westerpark en Kievitsloop zijn geen/nauwelijks veranderingen te zien ten opzichte van het gemiddelde in de stad en in de tijd. Overall blijkt dus dat de betere wijken bovengemiddeld goed zijn blijven scoren op de sociaaleconomische positie en dat de inwoners in deze wijken er ook in veel gevallen gemiddeld behoorlijk verder op vooruit zijn gegaan. In deze wijken is het aandeel hoger opgeleiden hoger dan het gemiddelde en in meerdere wijken is dat aandeel nog verder toegenomen. Verder is vaak sprake van een hoger dan gemiddeld inkomen, minder inwoners met een minimuminkomen en kunnen de inwoners ook bijna allemaal gemakkelijk rondkomen van hun netto-inkomen. Gemiddeld is het gemiddelde inkomen in deze wijken met ca €9.000 gestegen in de periode 2015-2018. In enkele wijken is het gemiddelde inkomen nog harder gestegen, terwijl die al ver boven het stedelijk gemiddelde scoorden. Bijvoorbeeld een stijging in Ruitersbos van 17% (€ 45.400) en in Ginneken van 12% (€ 40.700). In een wijk als Teteringen of Overakker

wordt op alle meetpunten beter gescoord dan het gemiddelde. In Teteringen is daarbij ook nog sprake van een positieve ontwikkeling in de tijd op de helft van de meetpunten. Kievitsloop, Westerpark, Belcrum en Kroeten scoren alle op de middellijn, omdat door de tijd heen weinig ontwikkeling is en de meetpunten over het algemeen positief afwijken van het stedelijk gemiddelde. Alleen Kievitsloop kent twee meetpunten die negatief afwijken van het stedelijk gemiddelde, waardoor deze iets hoger op de middellijn staat.

In het gele kwadrant staan drie buurten (Ulvenhout, Chassé en Gageldonk) waar een lichte achteruitgang is te bespeuren, al is die achteruitgang zeer relatief gezien de nog steeds bovengemiddeld goede scores van deze buurten op de sociaal-economische positie. Zo is sprake van een lichte achteruitgang in het aantal inwoners van Ulvenhout en Gageldonk dat aangeeft (zeer) gemakkelijk rond te kunnen komen van het totale netto-inkomen van het huishouden. In Chassé is het percentage inwoners met een lage sociaaleconomische positie licht toegenomen.

In het oranje kwadrant staan de buurten die slechter dan gemiddeld scoren op de sociaaleconomische variabelen, maar op enkele meetpunten (enigszins) een vooruitgang te zien geven. Hier zijn buurten als Wisselaar, Geeren Zuid, Heuvel, Kesteren, Haagpoort en Brabantpark te vinden. Daarbij zei opgemerkt dat Geeren Zuid, Heuvel, Kesteren en Haagpoort zeer hoog in de grafiek staan, hetgeen betekent dat de sociaal-economische scores nog steeds tot de allerlaagste van Breda behoren. Zo scoort Geeren Zuid met 35% het hoogst in Breda op het aandeel met een slechte economische positie. Het gaat in deze buurten dus om een relatieve (en soms marginale) verbetering. Dit komt bijvoorbeeld doordat het aandeel inwoners dat niet of moeilijk rond kan komen, iets gedaald is in deze buurten. Dit terwijl het aandeel inwoners met een slechte sociaaleconomische positie niet is gedaald in deze buurten. Muizenberg scoort op de middellijn, omdat door de tijd heen weinig ontwikkeling is en op 3 meetpunten negatief afwijkt van het stedelijk gemiddelde.

In het rode kwadrant zitten de buurten die relatief slecht scoren qua sociaal-economische positie van inwoners én verder achteruit gegaan zijn sinds 2015. In de meeste wijken ligt het gemiddelde inkomen relatief ver onder het gemiddelde van de stad en is het inkomen nauwelijks (ca. €1.000 in de periode 2015-2018) of niet gestegen sinds 2015. Deze buurten kennen meestal op vier of meer meetpunten een slechtere score dan het stedelijk gemiddelde, in Doornbos-Linie op alle zes de meetpunten. Fellenoord komt op de middellijn uit omdat op twee meetpunten positief, twee meetpunten negatief en twee meetpunten neutraal en dus overall op neutraal uitkomt. Deze buurt scoort daarbij nog steeds op alle meetpunten slechter dan gemiddeld.

In dit kwadrant zijn de buurten die door de gemeente als kwetsbare en vroegsignaleringsbuurten benoemd zijn oververtegenwoordigd, zoals Geeren Noord, Biesdonk, Doornbos-Linie, Tuinzigt en Schorsmolen. De inkomens zijn relatief laag en nauwelijks gestegen, relatief veel inwoners hebben schulden en ligt het aandeel met een slechte economische positie erg hoog (in Geeren Noord en Zuid op ongeveer 60% van de inwoners). en is sinds 2017 (zelfs) een lichte verslechtering in te zien in Geeren Noord, Biesdonk, Doornbos-Linie en Tuinzigt, ondanks de gunstige economische ontwikkelingen in de stad.

Daarnaast zijn ook in buurten als Heusdenhout en Valkenberg de scores iets achteruit gegaan op enkele meetpunten. In Heusdenhout ligt dat vooral op het meetpunt van bewoners die aangeven (zeer) gemakkelijk rond te kunnen komen van het totale netto-inkomen van het huishouden. In Valkenberg zal mogelijk het relatief hoge aandeel studenten bijdragen aan de relatief lage scores. Toch wijkt het gemiddelde inkomen in beide buurten niet ver af van het gemeentelijke gemiddelde. Qua opleidingsniveau blijven de buurten in dit kwadrant slecht scoren, daar is een belangrijk deel laag opgeleid, zoals in Geeren Noord waar ongeveer eenderde een erg laag opleidingsniveau heeft.

Samenvattende bevindingen

- Kijkend naar Breda als geheel is tot 2019 sprake van een sterke economische verbetering. Het gemiddelde inkomen in Breda is gestegen (van gemiddeld €25.600 in 2015 naar €27.500 p.p. in 2018 = gemiddeld ca. €2.000 stijging ofwel een stijging van 7%), het percentage bijstandsuitkeringen is met name de laatste paar jaar gedaald en de werkgelegenheid is toegenomen. Het percentage huishoudens met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum is met 1% afgenomen tussen 2015 en 2018.

- Geografisch gezien neemt de segregatie op het vlak van de sociaaleconomische situatie toe. In sommige kwetsbare wijken is sprake van een lichte verbetering op een klein aantal variabelen (bijvoorbeeld iets minder inwoners dat niet rond kan komen of minder mensen met een lage opleiding). In totaal scoren 24 buurten bovengemiddeld, waarbij in 17 van deze buurten de scores ook verbeteren. Zo neemt het aandeel hoger opgeleiden nog verder toe en ook het gemiddelde inkomen. Daartegenover scoren 15 buurten onder het stedelijk gemiddelde, waarbij in 7 buurten (waarvan 5 kwetsbare- en vroegsignaleringsbuurten) sprake is van een verslechtering en in 6 buurten (waaronder 5 kwetsbare- en vroegsignaleringsbuurten) sprake is van een (lichte) verbetering op één of meer meetpunten. Bijna de helft van de buurten die door de gemeente als kwetsbare- en vroegsignaleringsbuurten zijn benoemd laten verbeterde scores zien. Echter in deze kwetsbare- en vroegsignaleringsbuurten daalt het aandeel inwoners met een slechte sociaaleconomische positie niet en neemt dit aandeel bij enkele wijken verder toe. Dit geldt ook voor het gemiddelde inkomen dat nauwelijks stijgt en relatief laag blijft. Deze buurten blijven daardoor verder achter bij het gemiddelde van de stad. Naast de kwetsbare- en vroegsignaleringswijken zijn ook buurten als Heusdenhout en Valkenberg achteruit gegaan op enkele meetpunten.

2.4 Invalshoek welbevinden, gezondheid en zelfredzaamheid

De volgende gegevens zijn gebruikt:

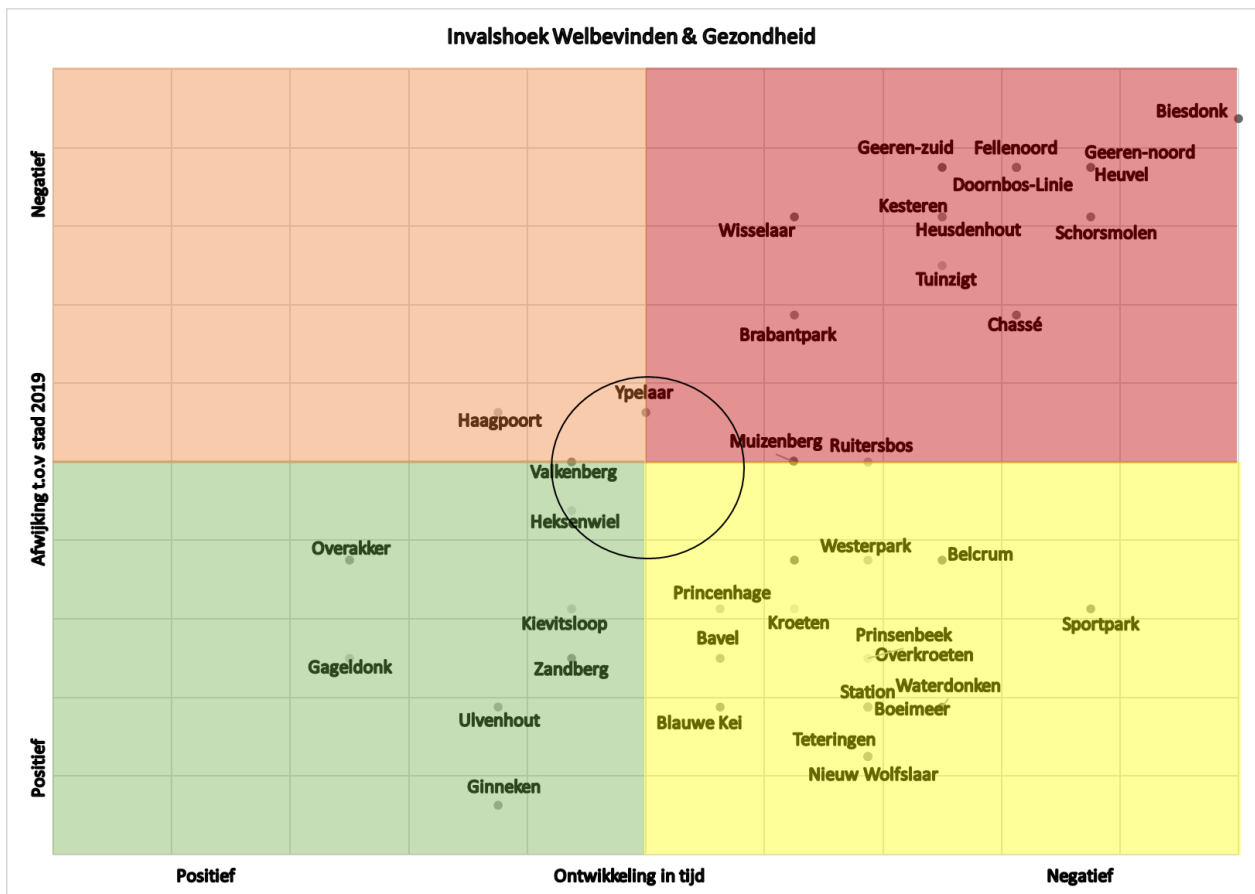
1. Percentage inwoners dat zich (erg) gelukkig voelt
2. Percentage inwoners dat zich soms, vaak of meestal eenzaam voelt
3. Score op welbevinden
4. Percentage inwoners met enkele, redelijk wat of veel lichamelijke problemen
5. Percentage inwoners met enkele, redelijk wat of veel psychische problemen
6. Score op de samengestelde variabele zelfredzaamheid. Dit is een samengestelde variabele die de gemeente Breda hanteert in de buurtenquête 2015, 2017 en 2019. Daarin zijn scores op zelfzorgend vermogen, zelforganiserend vermogen en weerbaarheid samen genomen tot één variabele zelfredzaamheid.
7. Percentage kwetsbare inwoners met 1 of meer kwetsbaarhedenrisico's
8. Percentage kwetsbare inwoners met 3 en meer risico

Breda

In Breda als geheel zijn gemiddeld geen grote veranderingen in de gezondheid en zelfredzaamheid van de inwoners van Breda te zien in de periode 2015-2019. De gemiddelde zelfredzaamheidsscore ligt op 8,1, hetgeen een goede zelfredzaamheid betekent. Overall heeft ongeveer 20% van de Bredase inwoners lichamelijke problemen en 11% psychische problemen, zo komt uit de buurtenquête naar voren. Vijfde (80%) van de Bredanaars voelt zich gelukkig, 21% voelt zich soms tot meestal eenzaam. Uit de Risicoprofielen kwetsbare Bredanaars blijkt dat 35% van de inwoners één of meer kwetsbaarheden heeft en ca. 5% van de inwoners heeft drie of meer kwetsbaarheden. Ook hierin zijn geen significante wijzigingen te zien sinds 2015.

Ontwikkelingen in de buurten 2015-2019

Kijkend naar de 40 Bredase buurten, dan komen daar verschillen tussen de buurten uit naar voren, zowel wat betreft zelfredzaamheid, gezondheid, gelukkig zijn, welbevinden, eenzaamheid, als wat betreft kwetsbaarheden. Dat is zichtbaar in onderstaand kwadrantenstelsel.

De figuur laat zien dat 22 van de 40 buurten qua zelfredzaamheid, welbevinden en gezondheid op veel punten bovengemiddeld goed scoren ten opzichte van het gemiddelde in de stad. Drie buurten scoren ongeveer op het gemiddelde en 15 buurten scoren op één of meer meetpunten minder goed dan het gemiddelde in de stad. Drie buurten (Valkenberg, Muizenberg en Ruitersbos) liggen ongeveer op het stedelijke gemiddelde.

De 7 buurten/wijken in het groene kwadrant kennen op bijna alle meetpunten positieve scores ten opzichte van het stedelijk gemiddelde en laten een verbetering in de tijd op één of meer meetpunten zien. Buurten als Ginneken, Ulvenhout, Gageldonk, Zandberg, Overakker en Kievitsloop scoren op meerdere meetpunten bijzonder positief: onder meer is het welbevinden toegenomen en zijn er minder gezondheidsproblemen. Zo zijn in Gageldonk en Overakker sinds 2015 minder inwoners eenzaam en is het aandeel toegenomen dat gelukkig is. In Gageldonk zijn in 2019 verder wat minder psychische problemen dan in 2015. In veel wijken waar de scores al erg hoog liggen qua zelfredzaamheid, gezondheid, welbevinden en gelukkig zijn, is overigens weinig verandering in de tijd te zien. De meeste buurten laten een hoge mate van zelfredzaamheid (8,3 of hoger) zien. In al deze buurten hebben inwoners weinig lichamelijke en/of psychische problemen, hebben zij een relatief goed welbevinden, en kennen zij relatief weinig eenzaamheid en weinig kwetsbaarheden.

Ook de 15 buurten in het gele kwadrant scoren bovengemiddeld goed op één of meer meetpunten, alleen is op een aantal punten een verslechtering in de tijd te zien. Die afname is in veel van deze buurten/wijken, zoals Nieuw Wolfslaar, Teteringen, Blauwe Kei, wel relatief, omdat deze wijken/buurten op bijna alle meetpunten ruim positief boven het gemiddelde van de stad blijven scoren. Waterdonken, Sportpark en Belcrum kennen de meeste relatieve achteruitgang, blijkend uit de scores op gelukkig zijn, het hebben van psychische problemen en een afnemende zelfredzaamheid. In City is vooral de eenzaamheid toegenomen (naar ongeveer 30% van de inwoners). Zoals gezegd blijven de buurten in het gele kwadrant

bovengemiddeld goed scoren op veel meetpunten, vooral de buurten/wijken helemaal onderaan in de figuur (hoe lager in de grafiek, op hoe meer meetpunten een bovengemiddeld goede score).

In het oranje kwadrant staat Haagpoort. Haagpoort laat als kwetsbare/vroegsignaleringsbuurt een duidelijke verbetering zien op enkele punten, zoals gelukkig zijn, zelfredzaamheid en een relatief forse daling van de eenzaamheid. Hierdoor valt deze buurt in het oranje kwadrant, al blijft de score op enkele punten slechter dan het gemeentelijke gemiddelde. Ypelaar staat op de lijn tussen oranje en rood. In Ypelaar is vooral een relatief hoger aandeel eenzaamheid en een iets lager welbevinden dan gemiddeld in Breda, maar is geen achteruitgang te zien. Valkenberg staat op de middellijn tussen oranje en groen. In Valkenberg is een positieve ontwikkeling op gelukkig zijn en eenzaamheid, maar een iets negatieve ontwikkeling op gezondheidsproblemen en zelfredzaamheid in de tijd te zien.

Bij de 13 buurten/wijken in het rode kwadrant is juist sprake van een slechtere score dan het gemeentelijke gemiddelde en is bovendien een negatieve ontwikkeling in de tijd te zien. Daar zien we bijna alle buurten staan die door de gemeente als kwetsbare/vroegsignaleringswijken zijn benoemd, op Haagpoort (oranje kwadrant) en Muizenberg (op de middellijn) na. Biesdonk is daarin een uitschieter: op zeven van de acht meetpunten doet Biesdonk het slechter dan het stedelijk gemiddelde en op alle meetpunten is sprake van een verslechtering in de tijd. Ook in een wijk als Heuvel blijven de scores op het vlak van zelfredzaamheid, welbevinden en gezondheid achter. Op zes van de acht meetpunten scoort de wijk lager dan het gemiddelde en op zes meetpunten is de ontwikkeling in de tijd negatief. Vooral in Geeren Noord, Biesdonk, Geeren Zuid, Wisselaar, Heuvel, Doornbos-Linie, Kesteren, Schorsmolen, Tuinzigt en Heusdenhout is een relatief geringe zelfredzaamheid van de inwoners te constateren. In de meeste van deze buurten is de zelfredzaamheid sinds 2015 verder achteruitgegaan.

Het percentage inwoners met psychische problemen is bijvoorbeeld opvallend hoog en veel gestegen in Fellenoord (van 9% in 2015 naar 25% in 2019), Schorsmolen (van 15% in 2015 naar 24% in 2019) en Heuvel (van 12% in 2015 naar 25% in 2019). Muizenberg scoort daarentegen veelal gemiddeld en laat alleen in de tijd een iets slechtere score op welbevinden en lichamelijke problemen zien. In Heusdenhout, Chassé en Brabantpark gaat het op veel punten gemiddeld wel wat beter dan in de meeste kwetsbare buurten, maar is in de tijd enigszins een achteruitgang te zien, in Heusdenhout op vijf van de acht meetpunten. Dat zit vooral in de toename van lichamelijke en psychische problemen en de afname van de zelfredzaamheid sinds 2015.

Samenvattende bevindingen

- Kijkend naar Breda als geheel is tot 2019 sprake van een redelijk stabiel beeld als het gaat om gezondheid, zelfredzaamheid, de aanwezigheid van kwetsbaarheden en welbevinden. Er doen zich zeer beperkte wijzigingen voor.
- De verschillen tussen de wijken die goed scoren en de wijken die beneden gemiddeld scoren nemen toe. In vrijwel alle kwetsbare en vroegsignaleringswijken is sprake van een negatieve ontwikkeling in de tijd bij een meerderheid van de meetpunten. Alleen Haagpoort laat op enkele meetpunten een positieve ontwikkeling zien. Naast de aangewezen kwetsbare- en vroegsignaleringsbuurten laten Heusdenhout, Chassé en Brabantpark een achteruitgang op meerdere meetpunten zien.

2.5 Invalshoek sociale participatie

De volgende gegevens zijn gebruikt:

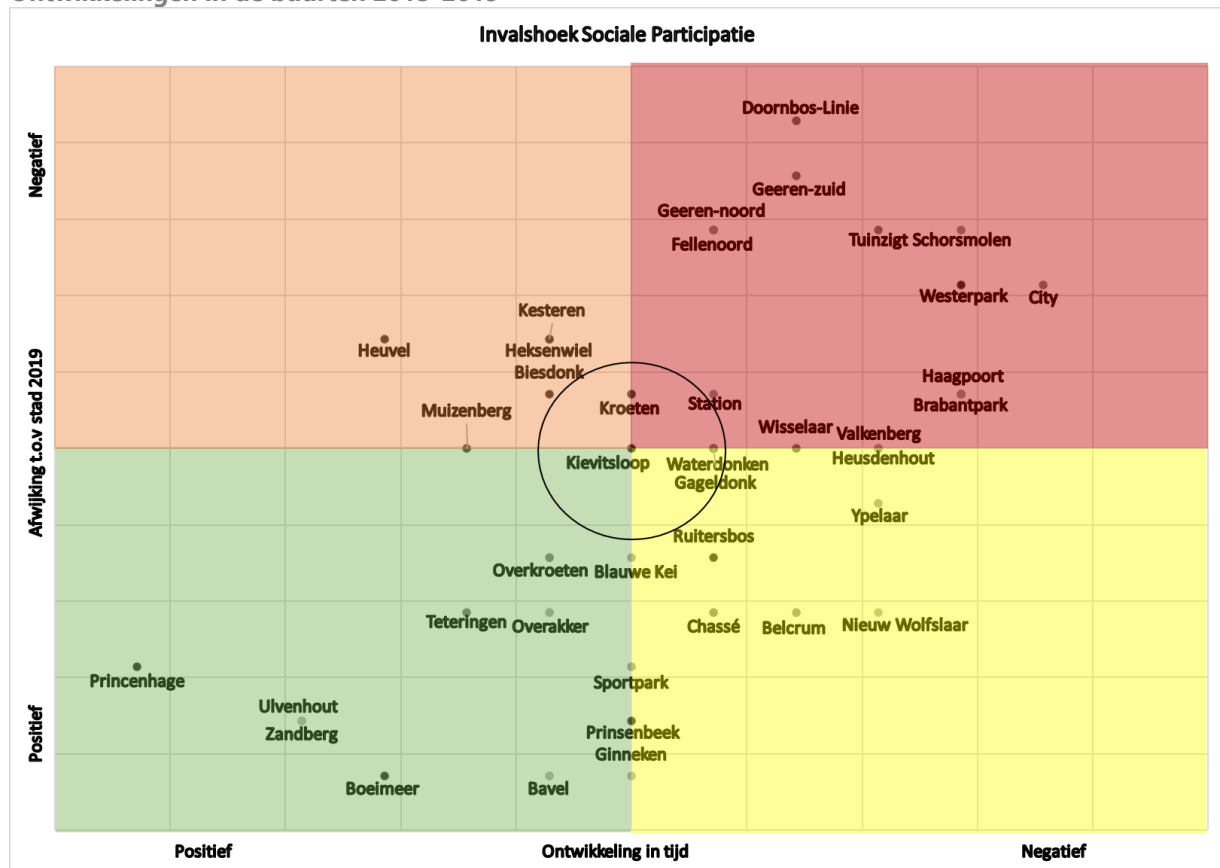
1. Percentage inwoners dat zich het afgelopen jaar actief heeft ingezet voor de buurt,
2. Percentage inwoners dat (incidenteel of intensief) vrijwilligerswerk doet
3. Percentage inwoners dat (incidenteel of intensief) mantelzorg verricht
4. Score op de samengestelde variabele Sociale participatie (0 – 10). Dit is een door de gemeente gehanteerde samengestelde score op deelname aan allerlei activiteiten (sport, cursussen, uitstapjes naar dierentuin, bos, theater, museum, restaurant etc.). Hoe hoger de score, hoe groter de participatie.
5. Score op de samengestelde variabele Sociale cohesie (0 – 10). Dit is een door de gemeente samengestelde score op de aspecten: of mensen elkaar kennen in de buurt, of buurtbewoners prettig met elkaar omgaan, of het een gezellige buurt is waar mensen elkaar helpen, of men zich thuis voelt bij de mensen in de buurt. Hoe hoger de score, hoe beter de sociale cohesie.

6. De mate waarin inwoners vinden dat de gemeente Breda buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende ondersteunt.

Breda

De sociale participatie blijft in Breda als geheel gemiddeld redelijk stabiel in de periode 2015-2019. Het percentage inwoners dat zich actief inzet voor de buurt neemt iets af van 28% in 2015 naar 26% in 2019. Het percentage inwoners dat incidenteel of intensief mantelzorg verricht neemt gemiddeld toe van 42% naar 48%. Dat ligt in lijn met de toename van ouderen in de stad en het toenemende beroep dat de gemeente doet op burgers om samenredzaam te zijn en meer elkaar te gaan helpen. Het aandeel inwoners dat intensief en incidenteel vrijwilligerswerk verricht, neemt gemiddeld licht af van 35% naar 33%. De participatie in de zin van uitstapjes naar museum, theater, diertuin, bos e.d., zoals gemeten in de gemeentelijke Buurtenquête, neemt licht toe (van 4.9 in 2015, naar 5.1 in 2019). De sociale cohesie in Breda als geheel blijft ongeveer stabiel. Het aandeel inwoners dat zich meer betrokken is gaan voelen bij de buurt is stabiel: 21% in 2015 en 20% in 2019. Dit geldt ook voor het aandeel inwoners dat vindt dat de gemeente initiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid onvoldoende ondersteunt. Dit varieert van 19% in 2015 tot 18% in 2019.

Ontwikkelingen in de buurten 2015-2019

Bovenstaande figuur laat zien dat 17 (van de 40) buurten bovengemiddeld goed scoren op sociale participatie, waarvan 8 buurten ook positieve ontwikkelingen laten zien in de tijd. In 16 buurten is de sociale participatie op één of meer punten minder goed dan gemiddeld in Breda, waarbij in 11 buurten een negatieve ontwikkeling in de tijd te zien is. Zeven buurten (Muizenberg, Kievitsloop, Waterdonken, Wisselaar, Gageldonk, Valkenberg en Heusdenhout) liggen ongeveer op het stedelijke gemiddelde. In Waterdonken zijn wat wisselende scores in de tijd te zien, wat mogelijk te maken heeft met het feit dat Waterdonken een nieuwbouwwijk is, waar nog steeds bijgebouwd is en wordt.

In het groene kwadrant linksonder staan de wijken/buurtten die zowel een bovengemiddelde goede score op participatie hebben, als een positieve ontwikkeling in de tijd te zien. Zo is in Princenhage op meerdere punten een gemiddelde of bovengemiddeld goede score te zien, plus op bijna alle punten een positieve ontwikkeling in de tijd, zowel op actief zijn in de buurt, op mantelzorg, op sociale cohesie, op uitstapjes en op het oordeel over de ondersteuning van de buurtinitiatieven door de gemeente. Naarmate buurten meer naar de middellijn liggen, ligt de participatie meer op het gemiddelde en is overall geen grote ontwikkeling in de tijd te zien. Zo hebben in Overkroeten iets minder inwoners zich actief ingezet in de buurt het afgelopen jaar, maar is wel het aandeel mantelzorg toegenomen (van 39% naar 50%) en is de score op uitstapjes iets omhoog. Overall laten wijken als Princenhage en Overakker bovengemiddeld veel actieve inzet in de buurt zien (veelal boven de 30%). Ook wordt in de wijken/buurtten bovengemiddeld veel mantelzorg verricht (50% of meer) en is het percentage inwoners dat vrijwilligerswerk verricht relatief hoog (>40%). Ook de sociale cohesie is relatief groot in de buurten in het groene kwadrant. De inwoners in de meeste van deze buurten zijn overall positief over de gemeentelijke ondersteuning van de buurtinitiatieven.

In het gele kwadrant staan 5 buurten die nog steeds bovengemiddeld goed scoren op sociale participatie, sociale cohesie, actief zijn in de buurt, vrijwilligerswerk en mantelzorg, maar waar op enkele punten een (lichte) achteruitgang is te zien. In buurten als Ypelaar en Ruitersbos is te zien dat deze wijken op de meeste meetpunten in positieve zin boven het stedelijk gemiddelde uitkomen, maar is vooral op aspecten als het aandeel inwoners dat zich actief inzet voor de buurt en sociale cohesie sprake van een negatieve ontwikkeling. In Belcrum blijven veel scores min of meer stabiel op of net boven het stedelijk gemiddelde, maar is wel een iets dalende trend in de sociale cohesie te zien.

In het oranje kwadrant liggen buurten als Heuvel, Kesteren, Biesdonk en Heksenwiel, waar op sommige punten sprake is van een positieve ontwikkeling in de tijd (op één of meer van de zes meetpunten), maar waar de scores nog wel op drie respectievelijk vier meetpunten lager liggen dan het stedelijk gemiddelde. Heuvel, Biesdonk en Kesteren zijn buurten die door de gemeente als kwetsbaar/vroegsignaleringsbuurt zijn benoemd en waar het kwetsbare wijkenbeleid zich op richt. De positieve ontwikkeling zit in deze 3 buurten onder andere op aspecten als dat meer bewoners mantelzorg zijn gaan verrichten (alle 3 buurten), in Biesdonk zijn daarnaast meer inwoners vrijwilligerswerk gaan doen en in Kesteren is met name de sociale cohesie toegenomen.

In het rode kwadrant staan 11 buurten waar de participatie op meerdere meetpunten onder het stedelijk gemiddelde ligt én waar een negatieve ontwikkeling in de tijd te zien is op één of meer meetpunten. Hiervan zijn 7 buurten kwetsbare/vroegsignaleringswijken, zoals Doornbos-Linie, Geeren Zuid, Geeren Noord, Fellenoord, Schorsmolen, Haagpoort en Tuinzigt. Op tenminste vijf van de meetpunten is hier sprake van een lagere score dan het stedelijk gemiddelde en op tenminste vier van de meetpunten is de ontwikkeling in de tijd ook negatief. De mate waarin inwoners zich actief inzetten voor de eigen buurt is laag c.q. fors gedaald in Geeren Zuid, Fellenoord, Schorsmolen, Tuinzigt en Haagpoort, Heuvel. Dit geldt ook voor City, waar vooral het vrijwilligerswerk en het actief inzetten in de buurt sterk is afgenomen. In buurten als Geeren-Noord en Fellenoord is sprake van scores beneden het gemeentelijke gemiddelde, maar is op enkele punten een daling van de participatie te zien en op andere punten een stijging. Daardoor liggen deze buurten wat meer naar de lijn van het oranje kwadrant toe. In Schorsmolen valt de zeer lage score voor de sociale cohesie op (allerlaagste van de stad met 4,4). Met betrekking tot de mate waarin inwoners zich actief inzetten voor de eigen buurt, is te zien dat dat aandeel met name laag (13-19%) is of fors gedaald is tot (ver) onder het gemeentelijke gemiddelde (26%) sinds 201. Vooral in Wisselaar (31%), Geeren Noord (30%), Biesdonk (30%), Haagpoort (28%), Fellenoord (27%), Tuinzigt (24%), Doornbos-Linie (23%) en Schorsmolen (22%), 5. Bovendien zijn de inwoners ook relatief negatief over de ondersteuning van de gemeente van de buurtinitiatieven in die wijken. Vooral in Wisselaar (31%), Geeren Noord (30%), Biesdonk (30%), Haagpoort (28%) en Fellenoord (27%) zijn relatief veel inwoners negatief over de ondersteuning van de gemeente van de buurtinitiatieven in die wijken.

Samenvattende bevindingen

- Kijkend naar Breda als geheel is tot 2019 sprake van een redelijk stabiel beeld als het gaat om de sociale participatie. Sprake is van een toenemende sociale participatie waar het gaat om het verrichten van mantelzorg (+ 6%), terwijl op de andere meetpunten de verschillen niet groter zijn dan 2%.
- Al met al nemen de verschillen tussen de betere wijken en de slechtere wijken toe op het gebied van sociale participatie. In 17 buurten is sprake van een bovengemiddeld goede score op sociale participatie, waarbij 8 buurten ook positieve ontwikkelingen laten zien in de tijd. In 15 buurten is de sociale participatie op één of meer punten minder goed dan gemiddeld in Breda, waarbij in 11 buurten een negatieve ontwikkeling in de tijd te zien is. Bij deze 11 buurten zijn de door de gemeente als kwetsbaar benoemde wijken oververtegenwoordigd. Daartegenover laten 3 kwetsbare- en vroegsignaleringsbuurten (Heuvel, Biesdonk en Kesteren) op meerdere meetpunten een positieve ontwikkeling zien.

2.6 Invalshoek openbare ruimte en buurtbeleving

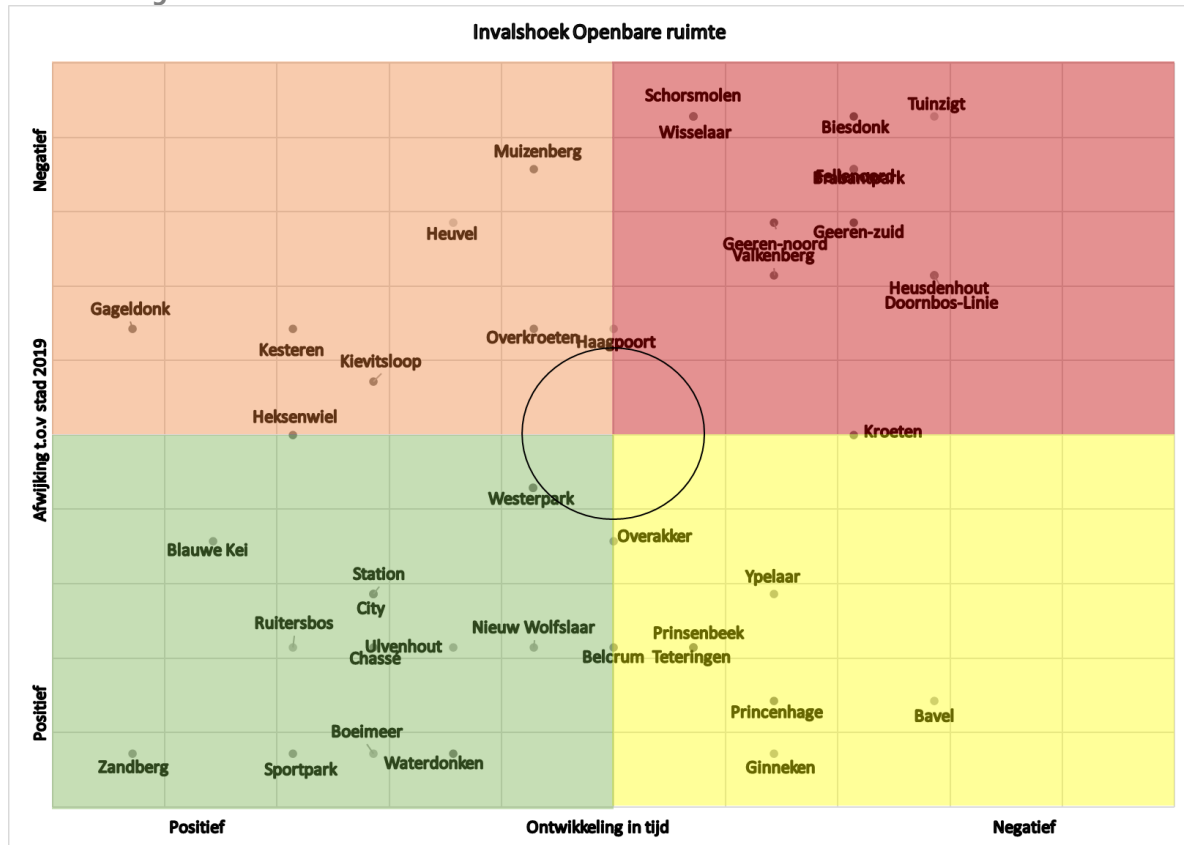
De volgende gegevens zijn gebruikt:

1. Totaalscore Leefbaarometer op 5 dimensies: (score 1 = zwak, 6 = uitstekend). De Leefbaarometer neemt veel buurtaspecten mee.
2. Samengestelde score indicator verloedering (zwerfvuil, rommel, hondenpoep, kapot straatmeubilair in de openbare ruimte, graffiti e.d.). Score loopt van 0 – 10, waarbij 10 heel erg slecht is.
3. Percentage inwoners dat vindt dat de buurt waarin ze wonen het afgelopen jaar vooruit is gegaan
4. Percentage inwoners dat vindt dat de buurt waarin ze wonen het afgelopen jaar achteruit is gegaan
5. Percentage inwoners dat denkt dat Bredanaars, die niet in de buurt wonen, negatief tot zeer negatief tegen de buurt aankijken
6. Percentage inwoners dat vindt dat de buurt schoon is
7. Score samengestelde indicator oordeel buurtvoorzieningen (oordeel over winkels, welzijns-, onderwijs-, zorg-, speel-, en bv parkeervoorzieningen)

Breda

In Breda als geheel zijn sinds 2015 geen grote verschuivingen te zien in het oordeel van inwoners over de openbare ruimte en de buurt. De totaalscore op de Leefbaarometer (1 = zwak en 6 = uitstekend) blijft in de periode 2014-2018 stabiel: een score van 3,8 in 2014 en 3,9 in 2018. Hetzelfde geldt voor de indicator 'verloedering' uit de Buurtenquête en 2015-2017-2019, die blijft stabiel op 3,6 (waarbij 10 heel slecht is). Wel neemt het aandeel inwoners dat vindt dat de buurt erop vooruit is gegaan gemiddeld iets af (14% in 2015 en 11% in 2019). Daartegenover neemt het aandeel inwoners dat vindt dat de buurt erop achteruit gaat juist iets toe (van 16% naar 18%). Het gaat om kleine verschillen. Een positieve ontwikkeling is dat gemiddeld steeds minder Bredanaars menen dat andere mensen negatief tegen hun buurt aankijken (20% in 2015 tegen 10% in 2019). Op andere punten zoals de mate waarin de buurt als schoon wordt ervaren en de fysieke kwaliteit van buurtvoorzieningen zijn overall geen grote verschuivingen zichtbaar in Breda.

Ontwikkelingen in de buurten 2015-2019

Bovenstaande figuur laat zien dat 20 (van de 40) buurten bovengemiddeld goed scoren op de openbare ruimte en de beleving van de buurt, waarvan 12 buurten ook positieve ontwikkelingen laten zien in de tijd. In 18 buurten is dat op één of meer punten minder goed dan gemiddeld in Breda, waarbij in 11 buurten een negatieve ontwikkeling in de tijd te zien is.

In het groene kwadrant staan 12 buurten die bovengemiddeld goed scoren en in de tijd vooruit zijn gegaan. Zo is Zandberg een buurt in het groene kwadrant, omdat de buurt op zes van de zeven meetpunten positief scoort ten opzichte van het stedelijk gemiddelde en op hetzelfde aantal meetpunten ook sprake van een verbetering in de tijd is. Een buurt als Westerpark zit meer rechtsboven in dit groene kwadrant, omdat Westerpark op drie meetpunten positief scoort en op twee meetpunten negatief ten opzichte van het stedelijk gemiddelde, en weinig verandering in de tijd is te zien. In Zandberg, Sportpark, Boeimeer, Waterdonken is de verloedering gering en ontwikkelt de score zich verder in de positieve richting. Dat is ook te zien aan de mate waarin een buurt als schoon wordt ervaren. Buurten als Ginneken, Blauwe Kei, Zandberg, Nieuw-Wolfslaar, Ulvenhout, Ruitersbos, scoren hierop (veel) beter dan het gemiddelde. Minder dan 20 procent van de bewoners vindt dat de buurt niet schoon is, terwijl dit stedelijk op 28 procent ligt. Ook in een aantal centrumbuurten, zoals in City (van 4,9 naar 3,7), Chassé (van 4,4 naar 3,1) en Station (van 4 naar 3,2) gaat het in 2019 qua verloedering van de buurt veel beter dan in 2015 en ervaren inwoners een vooruitgang in het afgelopen jaar. Bijna niemand van de inwoners in de buurten in het groene kwadrant denkt dat er negatief tegen hun wijk/buurt wordt aangekeken en zijn maar weinig inwoners van mening dat hun buurt achteruit gegaan is. Alleen in Westerpark ligt dat laatste percentage iets hoger: daar vindt 25% dat hun buurt erop achteruit is gegaan in het afgelopen jaar.

In het gele kwadrant zitten buurten die op bijna alle meetpunten positief ten opzichte van het gemiddelde scoren, maar in de tijd een (iets) mindere score laten zien. Dorpen als Prinsenbeek en Bavel, buurten als Ginneken, Teteringen, Princenhage en Ypelaar scoren op vier of vijf van de zeven meetpunten (zeer) positief ten opzichte van het stedelijk gemiddelde. Alleen is op respectievelijk drie tot vijf meetpunten enigszins sprake van een verslechtering van de scores. Zo is de verloedering in Ypelaar wat toegenomen sinds 2015 en vindt 20% hun buurt niet schoon, maar is maar een relatief gering percentage van mening dat hun buurt

erop achteruit is gegaan in het afgelopen jaar. De buurtvoorzieningen worden daar juist als heel goed gescoord en bijna niemand denkt dat er negatief tegen Ypelaar wordt aangekeken. De achteruitgang in de tijd is dus zeer relatief.

In het oranje kwadrant staan 6 buurten die een positieve ontwikkeling in de tijd laten zien, maar nog wel beneden het gemiddelde scoren. Daar staan buurten als Gageldonk, Kesteren, Kievitsloop, Heuvel, Overkroeten en Muizenberg. Die buurten ontwikkelen zich op meer punten positief dan negatief. Zo is in Gageldonk op zes van de zeven meetpunten een verbetering te zien, maar scoort Gageldonk op enkele punten nog wel slechter dan het stedelijk gemiddelde. Muizenberg bevindt zich hoog in het oranje vlak; op drie punten is een verbetering te zien (zoals de fysieke kwaliteit van de buurtvoorzieningen), maar op bijna alle meetpunten scoort Muizenberg slechter dan het gemiddelde van de stad. Naast Muizenberg gaat het ook in Kesteren en Heuvel overall wat beter op het gebied van de openbare ruimte. Zo zijn de scores op de Leefbaarometer en op verloedering verbeterd en is de score voor de voorzieningen in de buurt omhoog gegaan. Toch denkt nog een hoog percentage van de inwoners van Heuvel (38%) en Kesteren (44%) dat er negatief tegen hun buurt aangekeken wordt, maar in Heuvel is dit wel sterk afgenomen (in 2015 nog 58%). Heksenwiel en Haagpoort staan op de middellijn. Daar is niet veel beweging in de scores te zien, maar blijven in Haagpoort bijvoorbeeld de verloedering en het percentage inwoners dat denkt dat er negatief tegen hun buurt wordt aangekeken bovengemiddeld hoog.

In het rode kwadrant staan 11 buurten die slecht scoren (meestal op vijf of meer meetpunten) ten opzichte van het gemiddelde en er ook in de tijd verder op achteruit zijn gegaan. In het rode kwadrant is het merendeel van de kwetsbare en vroegsignaleringswijken te vinden. De score op de Leefbaarometer ligt in deze buurten zeer laag (alle 1, de laagste score= zwak) en ze hebben een relatief hoge score op verloedering (3,5 à 4 of hoger) zien. In deze buurten gaat het in de loop van de tijd vaak niet beter, maar eerder slechter. Bijvoorbeeld op het gebied van verloedering: Biesdonk (van 4,8 naar 5,4), Geeren Zuid en Noord (van ca. 4 naar 5,5), Wisselaar (3,9 naar 5,1) en Fellenoord (van 4,7 naar 5,1). In Heusdenhout is sprake van een forse toename van het percentage inwoners dat vindt dat de buurt achteruit is gegaan in het afgelopen jaar: van 10% in 2015 naar 26% in 2019. Dat is ook terug te zien in het oordeel van de inwoners over hoe schoon hun buurt is. In Doornbos-Linie, Biesdonk, Fellenoord, Schorsmolen en Tuinzigt vindt meer dan de helft van de bewoners (tot tweederde in Fellenoord en Schorsmolen) dat de wijk niet schoon is. Bovendien neemt dat percentage ook toe sinds 2015. Uitschieters hierin zijn Tuinzigt (23% in 2015 naar 54% in 2019) en Heusdenhout (13% in 2015 naar 34% in 2019). De buurtvoorzieningen worden over het geheel genomen niet negatief beoordeeld, alleen in Doornbos Linie is de score onder de 6 gezakt. In de buurten als Biesdonk, Geeren-Zuid en Noord en Tuinzigt denkt ook meer dan de helft van de inwoners dat er negatief tegen hun wijk wordt aangekeken door andere Bredanaars en is dit percentage ook toegenomen sinds 2015. In Tuinzigt is de grootste stijging: van 5% naar 59% in de periode 2015-2019. In buurten als Doornbos-Linie, Biesdonk, Geeren-Zuid, Wisselaar, Fellenoord, Schorsmolen en Tuinzigt is 30 procent of meer van de bewoners in 2019 van mening dat hun wijk erop achteruit gegaan is in het afgelopen jaar.

Samenvattende bevindingen

- Kijkend naar Breda als geheel zijn sinds 2015 geen grote verschuivingen te zien in het oordeel van inwoners over de openbare ruimte en leefbaarheid in de buurt. De verschillen tussen de wijken/buurten zijn echter groot.
- Doordat het merendeel van de buurten die bovengemiddeld scoort nog verder verbeterd is in de tijd en andersom het merendeel van de buurten die onder gemiddeld scoren verder verslechterd zijn, zijn de verschillen tussen de buurten van Breda op het gebied van de leefbaarheid en de openbare ruimte verder toegenomen sinds 2015. De helft van de wijken scoort bovengemiddeld, waarvan 12 buurten ook positieve ontwikkelingen laten zien in de tijd. In 18 buurten wordt met meerdere meetpunten onder het stedelijk gemiddelde gescoord, waarvan 11 wijken die in 2015 al slecht scoorden een verdere achteruitgang laten zien. Zo is de score op de Leefbaarometer zeer laag en de score op verloedering relatief hoog. Dit is sinds 2015 nog verder toegenomen. De kwetsbare- en vroegsignaleringsbuurten/wijken zijn hierin oververtegenwoordigd. Alleen in Kesteren, Muizenberg, Heuvel en iets minder in Haagpoort is een vooruitgang te zien qua openbare ruimte.

2.7 Invalshoek veiligheid

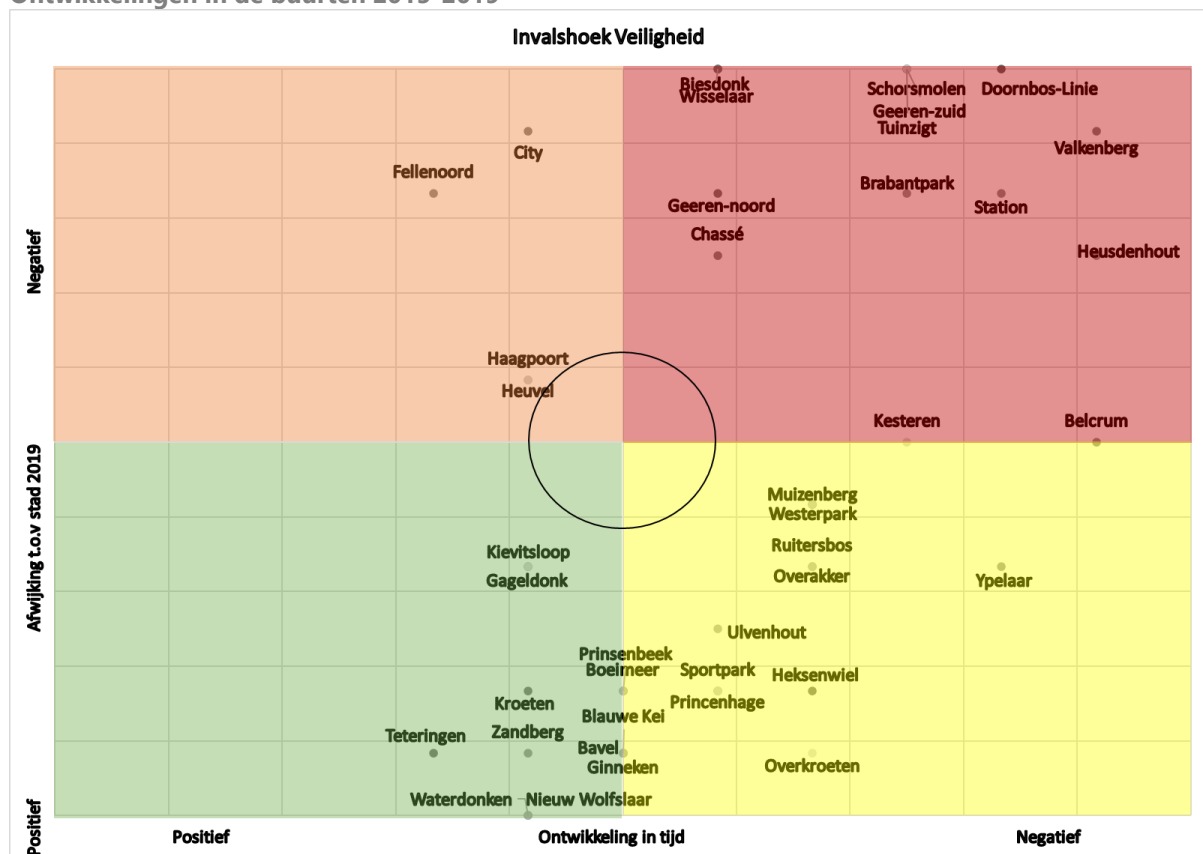
De volgende gegevens zijn gebruikt:

1. Rapportcijfer voor de veiligheid in verschillende buurten
2. Percentage inwoners dat zich vaak of soms onveilig voelt in de eigen buurt
3. Percentage inwoners dat vaak in de eigen buurt omloopt of omrijdt om onveilige plekken te vermijden
4. Percentage inwoners dat overlast van jongeren ervaart in de buurt
5. Percentage inwoners dat een toename van de overlast van verwarde mensen in de buurt ervaart
6. Samengestelde score indicator 'bedreiging'. Dit is een samengestelde variabele met betrekking tot de mate waarin inwoners last hebben van straatroof, vernielingen, drugsoverlast/handel, geweldsdelicten, windhappers, jeugdcriminaliteit e.d.

Breda

Uit de gemeentelijke veiligheidsgegevens uit de buurtenquête blijkt dat de veiligheid in Breda redelijk stabiel blijft in de afgelopen jaren met een rapportcijfer van ongeveer 6,7. De onveiligheidsgevoelens van Bredanaars zijn enigszins afgenomen: voelde 18% zich in 2015 vaak of soms onveilig in de eigen buurt, in 2019 is dat 16%. Ook is de samengestelde indicator 'bedreiging' (in 2017 voor het eerst gemeten) stabiel gebleven sinds 2017. Wel is een duidelijke toename van de overlast van jongeren (van 12% in 2015 naar 20% in 2019) en van de overlast van verwarde mensen te zien in de stad (in 2017 ziet 28% een toename, in 2019 is dat gestegen naar 35%).

Ontwikkelingen in de buurten 2015-2019

Bovenstaande figuur laat zien dat 22 (van de 40) buurten bovengemiddeld goed scoren op het vlak van veiligheid, waarvan 7 buurten ook positieve ontwikkelingen laten zien in de tijd. In 16 buurten zijn de scores op veiligheid op één of meer punten minder goed dan gemiddeld in Breda, waarbij in 12 buurten een negatieve ontwikkeling in de tijd te zien is.

In het groene kwadrant staan 7 buurten waar sprake is van een bovengemiddeld positieve score op de gehanteerde meetpunten en van een positieve ontwikkeling in de tijd. In een wijk als Waterdonken, Nieuw

Wolfslaar en Zandberg wordt op vijf van de zes meetpunten beter gescoord dan het stedelijk gemiddelde en is bij de helft of meer meetpunten ook sprake van een verbetering in de tijd. Ook in buurten als Bavel, Ginneken, Blauwe Kei, Boeimeer en Prinsenbeek is de veiligheid bovengemiddeld goed. Daar is de veiligheid min of meer stabiel gebleven, waardoor zij precies op de lijn tussen het groene en het gele vak terecht komen. In al deze buurten/wijken ligt het rapportcijfer voor de veiligheid ruim boven de 7 en ligt de indicator bedreiging onder de 1. Ook ervaren inwoners relatief weinig overlast van jongeren en verwarde mensen.

In het gele kwadrant staan 10 buurten die bovengemiddeld goed scoren, maar waar wel een (lichte) achteruitgang op punten te zien is op circa drie of vier meetpunten. Met name in Ypelaar is sprake van een negatieve trend in de tijd op vier meetpunten, waaronder een verdubbeling van ervaren overlast door verwarde personen en een toename in de overlast van jongeren en het onveiligheidsgevoel. Hierdoor schuift Ypelaar meer stappen naar rechts op in de grafiek. De indicator bedreiging ligt in deze 10 buurten relatief (erg) laag. Wel voelen wat meer inwoners zich soms/vaak onveilig in de buurt en is, naast Ypelaar, in Westerpark en Muizenberg de overlast van jongeren toegenomen. In Ruitersbos is een relatief grote toename van de overlast van verwarde mensen te zien. Muizenberg en Westerpark scoren gemiddeld iets slechter dan de andere buurten en nadere daarmee de middellijn met het rode vak. Ondanks de verslechtering van één of meerdere scores blijven de buurten die in het gele kwadrant staan, wel bovengemiddeld goed scoren op veiligheid. Het gaat dus in deze wijken vaak om een relatieve afname.

In het oranje kwadrant staan 4 buurten, die slechtere veiligheidsscores hebben dan gemiddeld in Breda, maar waar wel een verbetering is te zien op één of meerdere punten. Fellenoord, Haagpoort, Heuvel (alle drie door de gemeente benoemd als kwetsbare wijken) en City zijn buurten waar sprake is van een positieve ontwikkeling in de tijd, al staan 3 van de 4 buurten redelijk dicht tegen de middellijn aan. Dat betekent dat op één of twee punten een verbetering is. Het rapportcijfer in Heuvel, Haagpoort en City ligt ruim boven de 6, en is dat gestegen sinds 2015. Ook in Fellenoord is het rapportcijfer iets gestegen, maar ligt dat nog wel onder de 6 (5,9). Fellenoord scoort ook op de ervaren onveiligheid in de buurt, de indicator bedreiging en de overlast door jongeren in de buurt slechter dan het stedelijk gemiddelde, maar daar is de overlast van jongeren wat afgenomen. Voor Heuvel geldt dat de wijk op drie meetpunten op het stedelijk gemiddelde zit en op twee meetpunten negatief afwijkt. Zo voelen minder inwoners zich daar onveilig en lopen of rijden minder mensen in 2019 om in de buurt om onveilige plekken te vermijden dan in 2015. Tegelijkertijd constateren inwoners van Heuvel wel relatief veel overlast van jongeren- en drugs en verwarde personen.

In het rode kwadrant staan 12 buurten waar al een beneden gemiddelde score voor de veiligheid was en waar de veiligheid verder is afgenomen sinds 2015. Zo staan de buurten Geeren Zuid, Schorsmolen, Doornbos-Linie en Tuinzigt helemaal bovenaan de grafiek en meerdere stappen naar rechts, omdat deze buurten op meerdere of alle meetpunten negatief scoren ten opzichte van het gemiddelde én een verslechtering te zien geven in de tijd. Zo ligt de indicator bedreiging in deze buurten boven de 4 en scoren zij daarmee het slechtst van de stad. Verder is in toenemende mate overlast van jongeren en verwarde personen. Met name in Geeren Zuid, Geeren Noord, Biesdonk, Schorsmolen, Tuinzigt en Heusdenhout is de overlast van jongeren sterk toegenomen. In buurten als Geeren Zuid, Doornbos, Schorsmolen, City, Valkenberg en Brabantpark ziet ongeveer 45% van de inwoners een toename van overlast van verwarde mensen in de buurt.

In de andere kwetsbare/vroegsignaleringsbuurten, zoals Geeren Noord, Biesdonk en Wisselaar is de veiligheid minder achteruitgegaan sinds 2015 dan in de hierboven genoemde buurten, maar is de veiligheidsscore nog altijd slecht. Kesteren scoort qua veiligheid redelijk goed vergeleken met de andere kwetsbare buurten. Naast de genoemde kwetsbare/vroegsignaleringsbuurten staan ook de buurten Heusdenhout, Brabantpark, Valkenberg, Chassé en Station in het rode kwadrant. De veiligheid scoort in deze 5 buurten wel beter dan in de andere buurten in het rode kwadrant, maar op punten is de veiligheid achteruitgegaan en is de veiligheid slechter dan gemiddeld in de stad.

Samenvattende bevindingen

- Kijkend naar Breda als geheel is de veiligheid (rapportcijfer 6,7) en de samengestelde indicator 'bedreiging' redelijk stabiel gebleven in de afgelopen jaren. Wel is een duidelijke toename van de overlast van jongeren en verwarde mensen te zien in de stad.

- Op het gebied van de veiligheid is de scheiding tussen slecht scorende buurten en goed scorende buurten gedeeltelijk verder toegenomen, doordat het merendeel van de slecht scorende buurten verder achteruit gaat. De groter geworden verschillen zijn met name te zien op de indicator bedreiging, de overlast van jongeren en de overlast van verwarde mensen. In totaal scoren 22 buurten bovengemiddeld goed op het vlak van veiligheid, echter laten maar 7 buurten ook positieve ontwikkelingen zien in de tijd. In 16 buurten zijn de scores op veiligheid op één of meer punten minder goed dan gemiddeld in Breda, waarbij in 12 buurten (waarvan 7 kwetsbare- en vroegsignaleringsbuurten) een negatieve ontwikkeling in de tijd te zien is. In totaal laten 3 kwetsbare- en vroegsignaleringsbuurten (Fellenoord, Heuvel, Haagpoort) een positieve ontwikkeling zien op enkele meetpunten.

2.8 Invalshoek wonen

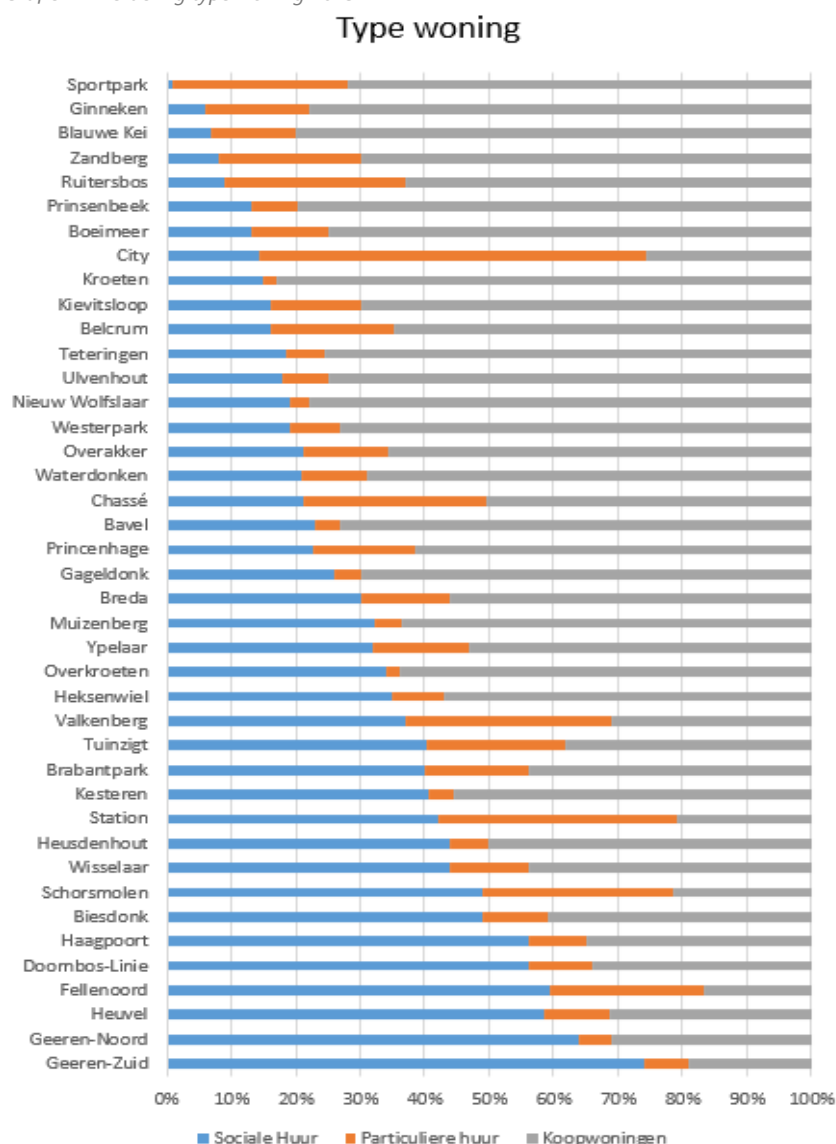
De volgende gegevens zijn gebruikt:

1. Verdeling woningvoorraad naar aandeel sociale huurwoningen, particuliere huurwoningen en koopwoningen (niet gebruikt in het kwadrantenstelsel)
2. Het gemiddelde rapportcijfer voor de kwaliteit van de woning
3. Het gemiddelde rapportcijfer 'prettig wonen'
4. De gemiddelde WOZ waarde

Breda

Qua woningen bestaat Breda voor 30% uit sociale huurwoningen, 14% uit particuliere huurwoningen en 55% uit koopwoningen in 2020. In de loop van de jaren is het percentage koopwoningen enigszins toegenomen in Breda, evenals het percentage particuliere huur, terwijl het percentage corporatiewoningen enigszins is afgenomen. Volgens CBS/ABF Research gegevens zijn er in Breda in 2014-2018 2.740 woningen bijgebouwd (grotendeels koopwoningen) en 566 woningen gesloopt (grotendeels corporatiewoningen/huurwoningen). In bijna alle wijken is het percentage corporatiewoningen één of een paar procent gedaald sinds 2015, in sommige buurten/wijken iets meer, zoals in Wisselaar (-6%) of Tuinzigt (-7%). Alleen in Biesdonk is het percentage corporatiewoningen met 1% toegenomen.

In onderstaande figuur is de verhouding tussen sociale huur, particuliere huur en koopwoningen voor alle wijken weergegeven van 2019.

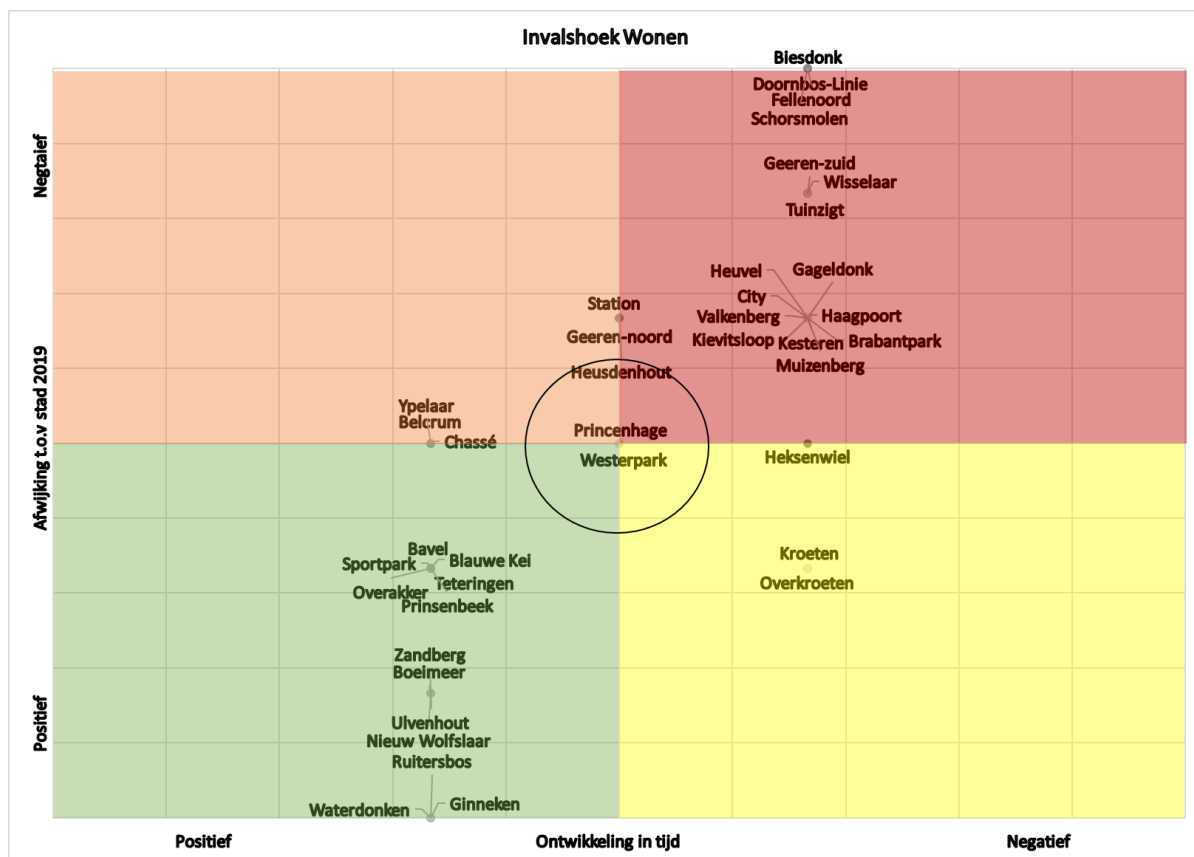

Door de geringe wijzigingen in deze verhoudingen in de periode 2015-2020 kan geconstateerd worden dat in wijken met relatief veel koopwoningen dit aandeel ook toeneemt. In wijken met relatief veel sociale huurwoningen neemt het aandeel sociale huurwoningen in de meeste gevallen wel af, maar dit laat de grote verschillen in de woningvoorraad tussen de wijken niet substantieel afnemen. In een tiental buurten is een relatief hoog en toenemend aandeel particuliere huurwoningen te zien. Zo ligt het aandeel particuliere huurwoningen boven de 20% in wijken als City, Schorsmolen, Station en Tuinzigt en is het aandeel toegenomen sinds 2015 met 1 à 2% of meer (in Valkenberg +5%, Station +9% en Tuinzigt +9%).

Het gemiddelde rapportcijfer voor de kwaliteit van de woning (7,3) ligt in alle wijken boven de 6 en scoort dus nergens gemiddeld negatief in Breda. Belangrijk is ook dat het gemiddelde rapportcijfer zowel stadsbreed als in alle wijken stabiel is gebleven. Ook het gemiddelde rapportcijfer voor 'prettig wonen' (7,6) ligt in 2019 nergens onder de 6 in Breda en blijven deze in de meeste buurten stabiel.

In de afgelopen jaren is de gemiddelde WOZ-waarde van de woningen in Breda behoorlijk gestegen, van gemiddeld 225.000 euro in 2015 tot gemiddeld 270.000 euro in 2019. Daarmee ligt de gemiddelde WOZ-waarde van Breda boven het landelijk gemiddelde van 248.000 euro in 2019. De ontwikkeling van de gemiddelde WOZ-waarde verschilt sterk per wijk, vooral veroorzaakt door de samenstelling van de woningvoorraad en de ruimtelijke opzet, leefbaarheid en uitstraling van de buurt.

Ontwikkelingen in de buurten 2015-2019

Doordat bij Wonen maar drie variabelen zijn gebruikt in de kwadrantenanalyse, is de variatie in scores op Wonen wat minder dan bij de andere thema's. Daardoor komen meer buurten op dezelfde plek(ken) in het kwadrantenstelsel terecht. Bovenstaande figuur laat zien dat 15 (van de 40) buurten bovengemiddeld goed scoren op de woonbeleving en de WOZ-waarde, waarvan 13 buurten ook positieve ontwikkelingen laten zien in de tijd. In 19 buurten is de score op één of meer punten minder goed dan gemiddeld in Breda, waarbij in 16 buurten een negatieve ontwikkeling op één of meer meetpunten in de tijd te zien is. In totaal 6 wijken scoren precies op het stedelijk gemiddelde.

In het groene kwadrant staan 13 buurten/wijken die op één of meer meetpunten positief scoren ten opzichte van het stedelijk gemiddelde en een positieve ontwikkeling in de tijd laten zien. Dus hogere scores vertonen op de WOZ-waarde en de rapportcijfers. In een wijk als Ginneken is bijvoorbeeld een forse WOZ-waardestijging te zien, naast een relatief hoog rapportcijfer voor met name prettig wonen. De rapportcijfers voor de kwaliteit van de woning en prettig wonen blijven stabiel in de tijd, waardoor Ginneken in de ontwikkeling één stap naar links maakt in de figuur. In dit kwadrant vinden we de wijken met een flinke stijging van de WOZ-waarde (stedelijk is deze met 45.000 euro gestegen), vaak zo'n 60.000 à 70.000, met uitschieters als bv Zandberg, Ginneken, Nieuw Wolfslaar waar de WOZ-waarde gemiddeld zo'n 90.000 euro is gestegen sinds 2015.

In het gele kwadrant liggen buurten die bovengemiddeld goed scoren, maar waar een relatieve achteruitgang is sinds 2015. De verklaring voor de 'relatieve achteruitgang' in Kroeten en Overkroeten ligt in het feit dat de WOZ-waarde in absolute zin minder hard stijgt dan het stedelijk gemiddelde. De WOZ-waarden in Kroeten en Overkroeten wel behoorlijk gestegen, maar wel zo'n 20.000 euro minder dan de gemiddelde stijging in Breda. Dat leidt tot plaatsing in het gele kwadrant, ook al is er geen echte daling in waarde of rapportcijfers te zien.

In het oranje kwadrant staat geen enkele buurt. De buurten Ypelaar, Belcrum en Chassé lijken in het oranje kwadrant te liggen, maar liggen feitelijk precies op het stedelijk gemiddelde met betrekking tot de drie meetpunten. De positieve ontwikkeling (stap naar links in de grafiek) in deze wijken zit vooral in de bovengemiddelde stijging van de WOZ-waarde sinds 2015.

In het rode kwadrant staan 16 buurten, waarvan 11 buurten door de gemeente als kwetsbare/vroegsignaleringswijk zijn benoemd. De kwetsbare/vroegsignaleringsbuurten zijn dus sterk vertegenwoordigd in het rode vak. De wijken Heuvel, Gageldonk, City, Valkenberg, Haagpoort, Kesteren, Muizenberg, Kievitsloop en Brabantpark komen in het rode kwadrant terecht, ondanks dat deze buurten op de kwaliteit van de woning en prettig wonen redelijk op c.q. net onder het stedelijk gemiddelde scoren en de ontwikkeling in de tijd neutraal is. Doordat de WOZ-waarde echter veel minder gestegen is dan de gemiddelde stijging van de WOZ-waarde in geheel Breda komen zij wel in het rode kwadrant terecht. Wijken als Biesdonk, Schorsmolen, Doornbos-Linie en Fellenoord komen op het allerhoogste niveau in dit rode kwadrant uit, omdat daar op alle variabelen beneden gemiddeld gescoord wordt, dus zowel op WOZ-stijging, als op het rapportcijfer voor de kwaliteit van de woning en het rapportcijfer prettig wonen. Omdat deze buurten bovendien op één of meer punten een negatieve ontwikkeling laten zien, staan deze naar rechts in het rode kwadrant. In de meeste buurten die door de gemeente als kwetsbare of vroegsignaleringswijk zijn benoemd, liggen de scores op 'prettig wonen' relatief laag (tussen de 6,6 en 6,9). Geeren Zuid en Doornbos-Linie scoren in deze het laagste van de stad met een 6,6. Sinds 2015 is het rapportcijfer prettig wonen iets (verder) achteruit gegaan in Geeren Noord, Geeren Zuid, Tuinzigt en Doornbos-Linie en wordt het 'prettig wonen' dus iets lager gewaardeerd dan in 2015.

Samenvattende bevindingen

- In Breda als geheel en in bijna alle wijken/buurten is het aandeel corporatiewoningen licht gedaald. Het aandeel koopwoningen neemt in geheel Breda toe. De verhoudingen blijven echter redelijk stabiel. De woonbeleving (prettig wonen en kwaliteit woning) is stedelijk gezien stabiel, de WOZ-waarde stijgt en ligt boven het landelijk gemiddelde.
- In totaal scoren 15 buurten bovengemiddeld op de woonbeleving en de WOZ-waarde, waarvan 13 buurten ook positieve ontwikkelingen laten zien in de tijd. In 19 buurten is de score op één of meer punten minder goed dan gemiddeld in Breda, waarbij in 16 buurten een negatieve ontwikkeling op één of meer meetpunten in de tijd te zien is. In veruit de meeste Bredase buurten is het percentage corporatiewoningen met 1 à 2% gedaald of gelijk gebleven. In sommige buurten/wijken is dit aandeel iets meer gedaald, zoals in Wisselaar (-6%) of Tuinzigt (-7%). Het aandeel koopwoningen is in veel Bredase buurten juist gestegen met 1 à 2%. Overall zijn de verhoudingen tussen het aandeel corporatiewoningen, koopwoningen en particuliere huur in de meeste wijken/buurten niet veel veranderd sinds 2015. De verschillen in de woonbeleving tussen de buurten blijven gelijk, enkele buurten uitgezonderd. De verschillen in de WOZ-waarde van de woningen tussen de buurten nemen daarentegen toe. Buurten met een hoger dan gemiddelde WOZ-waarde kennen een hogere absolute stijging van de WOZ-waarde dan de buurten met een gemiddelde of ondergemiddelde waarde van de WOZ. Op dit meetpunt nemen de verschillen tussen de buurten dus toe.

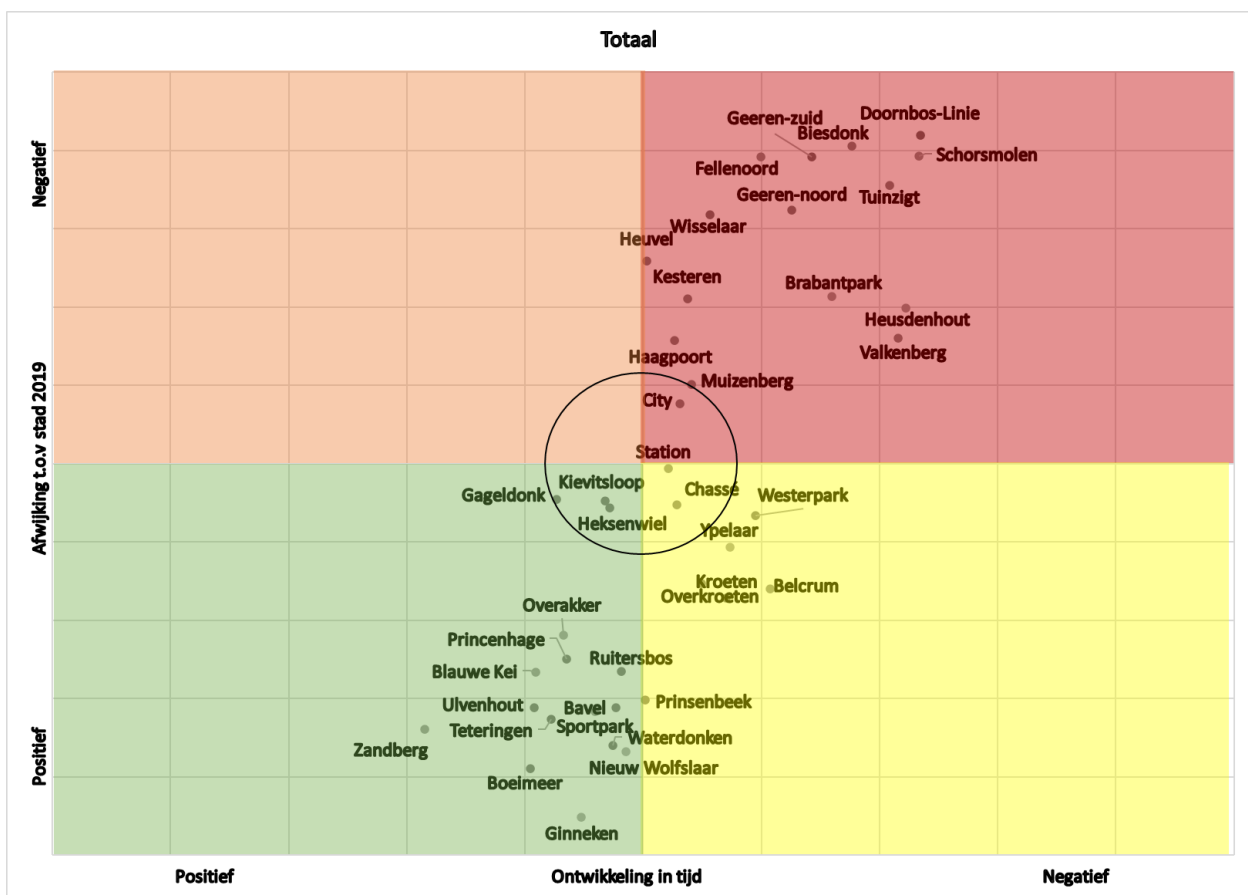
2.9 Clustering van factoren in de buurten van Breda: de staat van de segregatie

Uit de analyse per invalshoek blijkt dat relatief veel buurten steeds in dezelfde kwadranten terechtkomen. De door de gemeente benoemde kwetsbare en vroegsignaleringswijken zijn sterk oververtegenwoordigd in het rode kwadrant. Er is sprake van een stapeling van kwetsbaarheid en problemen in deze buurten en deze stapeling neemt ook toe sinds 2015 in die buurten. Geconstateerd moet worden dat de segregatie tussen de buurten in Breda toeneemt, omdat de clustering van positieve factoren in de meeste goede buurten eveneens toeneemt.

In onderstaande plot staan alle variabelen (behalve bevolkingsopbouw, deze is niet geanalyseerd aan de hand van het kwadrantenstelsel) samen berekend voor alle buurten in Breda. Alle totaalscores of eendoordelen per invalshoek zoals in de paragrafen hiervoor beschreven, tellen hierbij even zwaar. Gekozen

is om een gelijke weging van de invalshoeken te hanteren. Het gaat immers bij segregatie, zo blijkt uit de literatuur, om een clustering van factoren en effecten. Onderzocht is of een gelijke weging van alle individuele variabelen (dus niet geaggregeerd op het niveau van invalshoeken) leidt tot een wezenlijk andere plaatsing van de buurten in het kwadrantenstelsel. Dat blijkt niet het geval. Zo blijkt nog steeds geen van de buurten in het oranje kwadrant te komen. Uiteraard zal het toekennen van een zwaardere weging van één of meerdere variabelen of invalshoeken tot een andere plaatsing van buurten in het kwadrantenstelsel leiden. Maar dan moet ook beargumenteerd worden waarom bijvoorbeeld sociaal-economische variabelen zwaarder tellen dan gezondheids- of buurtbelevingsvariabelen. Uit de literatuur blijkt dat het vooral gaat om de optelling van kwetsbaarheden of krachten die leidt tot de segregatie. Om die reden wegen alle invalshoeken in de onderstaande opstelling even zwaar.

Zo ontstaat per buurt een totaalscore op twee aspecten: de positie ten opzichte van het stedelijk gemiddelde op alle invalshoeken en de positie in de ontwikkeling van de scores in de tijd (positief, neutraal of negatief). Dat leidt tot de volgende plaatsing van de buurten in de kwadranten.

Een aantal zaken valt op. Ten eerste zijn er geen buurten die in het oranje kwadrant terechtkomen. Hoewel sommige buurten op een aantal variabelen in het oranje kwadrant vielen, zijn de totaalscores op alle aspecten bijna allemaal ofwel positief ten opzichte van het gemiddelde en positief in de tijd, ofwel negatief ten opzichte van het gemiddelde en negatief in de tijd. Hoewel het dus op bepaalde specifieke aspecten iets beter gaat in sommige kwetsbare en vroegsignaleringswijken, zoals in Haagpoort, Heuvel of Kesteren, en het aan de andere kant op sommige punten wat minder goed gaat in de andere buurten, brengt de overall score scherp in beeld dat de verschillen toenemen in de tijd.

Ten tweede is het niet verrassend dat in het groene kwadrant de buurten staan waar het overall al (heel) goed ging in 2015. En dat aan de andere kant in het rode kwadrant vooral de buurten naar voren komen die als kwetsbare en vroegsignaleringswijken zijn benoemd door de gemeente en waar het in de afgelopen jaren al niet goed mee ging. In 2019/2020 gaat het op meerdere punten nog minder goed met deze

buurten en de inwoners van deze buurten dan in 2015. Daar is een clustering van toenemende problemen te zien, zowel op sociaal-economische situatie, zelfredzaamheid/gezondheid, sociale participatie/sociale cohesie, de leefbaarheid van de wijken en de veiligheid.

Daarnaast is het belangrijk om te constateren dat in een aantal andere buurten dan de kwetsbare/vroegsignaleringswijken sprake is van een achteruitgang sinds 2015. Het betreft buurten zoals Brabantpark, Heusdenhout en Valkenberg die op meerdere punten een (lichte) achteruitgang laten zien, waardoor zij overall in het rode kwadrant terechtkomen. Hierbij moet worden opgemerkt dat in deze buurten minder ernstige kwetsbaarheden en problemen bestaan dan bijvoorbeeld in Geeren Noord, Geeren Zuid, Biesdonk, Wisselaar, Doornbos-Linie, Schorsmolen en Fellenoord.

Samenvattende bevindingen

- Samenvattend kan worden gesteld dat de verschillen tussen de buurten toegenomen zijn. Met de goede wijken gaat het op de meeste punten beter en met de kwetsbare wijken gaat het op veel punten slechter of in iedere geval op meer punten slechter dan beter. Met name in de clustering van de variabelen komt de toegenomen scheiding, dus toegenomen segregatie, tussen de buurten in Breda scherp naar voren. Hoewel op sommige separate punten een verbetering is te zien in (enkele) kwetsbare/vroegsignaleringswijken, zijn de verschillen tussen de goede buurten en de slechte buurten in Breda overall toegenomen in de periode 2015-2019.

3. Beleid, maatregelen en effecten segregatie in Breda

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de beantwoording van de volgende deelvragen centraal:

- **Deelvraag 1:** Welke doelen en welke beleid zet de gemeente Breda sinds 2014 in om ongewenste segregatie tegen te gaan en op welke aspecten (ruimtelijk, sociaaleconomisch, cultureel, bv via wijkenaanpak e.d.) richt dit beleid zich?;
- **Deelvraag 3:** Welke maatregelen zijn genomen op genoemde verschillende terreinen in het tegengaan van ongewenste segregatie en welke budgetten zijn in de wijkenaanpak geïnvesteerd?;
- **Deelvraag 4:** Hoe doeltreffend is het beleid van de gemeente Breda in het tegengaan van ongewenste segregatie?'

Hieronder worden deze deelvragen besproken door eerst in te gaan op de beleidspraktijk rondom segregatie in Breda. Vervolgens worden het beleid, de maatregelen en de effecten besproken van het beleid op zorg en participatie, de wijkenaanpak en het woonbeleid. Tenslotte komt de beoordeling van het beleid vanuit de respondenten aan bod.

3.2 De beleidspraktijk rondom segregatie in Breda

De gemeente Breda heeft al een lange geschiedenis in het tegengaan van ongewenste verschillen tussen wijken en de aanpak van problemen in wijken. Ten tijde van het landelijke Grote Stedenbeleid, sociale vernieuwingsbeleid, de krachtwijken, Vogelaarwijken en het 'prachtwijkenbeleid', voerde de gemeente Breda vele jaren een wijkontwikkelingsbeleid, gericht op kwetsbare wijken in Breda en met name op Heuvel (Breda West) en Hoge Vucht (Breda Noord). De gemeente Breda stelt al enige decennia in verschillende beleidsprogramma's als doel dat ongewenste verschillen tussen inwoners en tussen wijken tegengegaan moeten worden. Er is op dit doel ingezet door middel van een wijkenaanpak totdat het Bredase Wijkontwikkelingsbeleid na 2012 min of meer stopte. Echter wordt in 2014 weer geconstateerd dat er maatregelen nodig zijn om concentraties van kwetsbare groepen en problemen in kwetsbare wijken te voorkomen. Deze constatering heeft geleid tot de wijkimpulsaanpak in 2015.

Redenerend vanuit variabelen die zeggingskracht hebben over de segregatie zoals genoemd in hoofdstuk 2, is een analyse gemaakt van de beleidspraktijk van Breda, die (net als vele andere gemeenten) geen apart beschreven segregatiebeleid kent. In onderstaande tabel is per cluster en invalshoek aangegeven welk beleid (en maatregelen) de gemeente Breda inzet op het tegengaan van ongewenste segregatie. Dit is geen uitputtende en gedetailleerde opsomming van al het gemeentelijk beleid dat raakt aan het tegengaan van ongewenste segregatie, maar een selectie op basis van de afbakening genoemd in hoofdstuk 1 en afgeleid van de gebruikte clusters en invalshoeken.

Clusters	Invalshoeken	Beleidspraktijk Breda
Hulpbronnen van inwoners Segregatie heeft, zo blijkt uit verschillende studies, voor een belangrijk deel te maken met kansen, mogelijkheden, hulpbronnen op sociaal-economisch gebied, op gezondheids- en zelfredzaamheidsgebied en op sociaal maatschappelijk gebied	Sociaal-economische positie inwoners	Participatiebeleid
	Zelfredzaamheid, gezondheid, welbevinden	Zorgbeleid
	Sociale participatie	Beleid Impulswijken Beleid een plus op kwetsbare en vroegsignaleringswijken
Kwaliteit van de directe leefomgeving Uit studies naar segregatie en kwetsbare wijken komt een relatie naar voren tussen de kwaliteit	Openbare ruimte en buurtbeleving	
	Veiligheid	

Clusters	Invalshoeken	Beleidspraktijk Breda
en leefbaarheid van de leefomgeving en woonsituatie, en de kansen, mogelijkheden en hulpbronnen van inwoners in buurten.	Wonen	Woonbeleid

Op deze wijze is gepoogd de beleidspraktijk van Breda in beeld te brengen. Dit hoofdstuk bevat geen uitputtende beleids- en beleidseffectenbeschrijving, maar is afgebakend tot het beleid, maatregelen en budgetten over de periode 2014-2020 langs de volgende lijnen:

1. Beleid en maatregelen gericht op de versterking van de hulpbronnen van inwoners: participatiebeleid en zorgbeleid.
2. Beleid en maatregelen vanuit de wijkenaanpak: impuls wijken en een plus op kwetsbare en vroegsignaleringswijken
3. Beleid en maatregelen gericht op de ruimtelijke aspecten van ongewenste segregatie: woonbeleid

Gekozen is om de volgorde van de clusters van variabelen te hanteren voor de beschrijving van beleid, maatregelen, middelen en effecten. Dit om zo dicht mogelijk aan te sluiten bij de gegevensopstelling in hoofdstuk 2.

3.3 Zorg en participatie

3.3.1 Beleidsdoelen sinds 2014

Ter afbakening is gekozen om de doelen die ingaan op het versterken van de hulpbronnen van inwoners zoals geformuleerd rondom de Participatiewet (inclusief schulden en armoede) en de doelen rondom de Wmo kort weer te geven. Per doel is weergegeven uit welk beleidskader dit afkomstig is.

Doelen ter versterking van de hulpbronnen van inwoners	Bron
<ul style="list-style-type: none"> • Alle Bredanaars werken naar vermogen in een reguliere baan. • Bredanaars met een gemeentelijke uitkering, voor wie (regulier) werken (nog) niet mogelijk is, participeren naar vermogen, werken aan hun ontwikkeling en leveren een maatschappelijke bijdrage aan hun stad Breda • Alle Bredanaars, met werk of uitkering, zijn in staat hun eigen financiën te regelen • Voorkomen van afglijden in schulden; • Ruimte voor burgerparticipatie van, voor en door de stad; • Initiatieven van burgers ondersteunen en faciliteren; • Het aantal Bredanaars met perspectief is gestegen; • Minder kinderen verkeren in een armoedesituatie; • Minder beroep wordt gedaan op schuldhelpverlening; • Het aantal huishoudens met een laag inkomen in Breda is niet hoger dan 10% 	<p>Beleidskader Participatie Investeren in werk, Participatie door verbinding uit 2015</p> <p>Bredase plus op het armoedebeleid, 2014</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Goede zorg doen we samen. Eigen kracht en de kracht van het sociaal netwerk staan hierbij centraal. • De toegang tot zorg en ondersteuning is herkenbaar en wijkgericht geregeld. • De zelfredzaamheid van mensen neemt zoveel mogelijk toe. • Toename participatie van mensen. • Cliënten voelen zich minder eenzaam. • Er zijn minder overbelaste mantelzorgers. • In de cliëntbeleving neemt de zelfredzaamheid en de participatie toe 	<p>Beleidsplan Goede zorg doen wij samen (september 2014)</p>

3.3.2 Maatregelen en middelen sinds 2014

Breda Doet

Een belangrijke verbindende schakel in de uitvoering van het gehele sociaal domein sinds 2015 vormt *Breda Doet* (inclusief het Uitvoeringsplan 2019-2020 en Breda doet samen verder 2019-2020). Een belangrijk onderdeel van Breda Doet zijn de thematafels. Breda heeft de subsidies voor het sociaal domein en sociaal-cultureel/maatschappelijk en welzijnswerk omgezet naar subsidiëring via de zogeheten thematafels. De deelnemers aan de thematafels bestaan uit de maatschappelijke en vrijwilligersorganisaties in Breda onderverdeeld naar 7 verschillende thema's:

1. Thematafel Zorg-voor-elkaar (hulploket, vrijwilligershulp, maatschappelijke organisaties zoals IMW, Surplus);
2. Thematafel Opgroeien (jeugdactiviteiten, jeugdhulp voorliggende veld);
3. Thematafel Aan de slag (dagbesteding, participatietrajecten. Eerst gericht op alle burgers, vanaf 2019 uitsluitend op jeugd gericht);
4. Thematafel Breda beweegt (sport-gezondheidstrajecten, eerst gericht op alle burgers, vanaf 2019 bijna alleen nog op jeugd gericht);
5. Breda leert (computerlessen, taallessen, leren omgaan met geld. Eerst op alle burgers gericht, vanaf 2019 met name op jeugd gericht),
6. Veilig thuis vanaf 2019 geheten 'Geweld in afhankelijkheidsrelaties' (Opvang van mensen die met huiselijk geweld kampen) en
7. 'Regio vangt op' (opvang dak en thuislozen, verslaafden, beschermd wonen).

De meeste thematafels hebben in 2016 een plan voor 2 jaar (2017 en 2018) opgesteld, zo ook voor 2019-2020. In het vooronderzoek naar de thematafels dat de Rekenkamer eerder uitvoerde kwam naar voren dat uit de plannen van de 7 thematafels veel ambities, een grote inzet en een groot commitment naar voren komen om als organisaties gezamenlijk de activiteiten zo goed mogelijk vorm te geven en de Bredanaars zo goed mogelijk te helpen. De plannen bevatten veel pagina's, waarin veel ambities beschreven staan. Uit het eerdere vooronderzoek naar de thematafels van de Rekenkamer bleek dat in de plannen minder gemakkelijk te lezen valt wat precies gedaan wordt, wat de resultaten zijn en hoe de thematafels precies werken. Concrete maatregelen zijn daarmee uit de plannen lastig te destilleren. Wel wordt per thematafel benoemd op welke doelen ze zich richten. Vier thematafels lichten we hier uit omdat zij direct raken aan de in hoofdstuk 2 onderzochte hulpbronnen van inwoners.

1. Het doel van de thematafel *Zorg voor elkaar* is 100% bereik van kwetsbare Bredanaars en niemand tussen wal en schip. Deze thematafel richt zich vooral op het bevorderen van eigen regie, maatschappelijke deelname en contacten leggen van kwetsbare mensen enerzijds en het vergroten van de vrijwilligersinzet en de ondersteuning van mantelzorgers anderzijds.
2. Het doel van de thematafel *Aan de slag* is het 'Tegengaan voortijdig schoolverlaten' en 'Elke jongere wordt voorbereid op de arbeidsmarkt, leert of werkt'. In de periode tot 2018 richtte de thematafel zich daarnaast op "mensen voor wie (regulier) werken (nog) niet mogelijk is, participeren naar vermogen, werken aan hun ontwikkeling en leveren een maatschappelijke bijdrage aan hun stad".
3. Het doel van de thematafel *Regio Breda vangt op* is het aansluiten van het beleid in de wijken met de begeleiding, beschermd wonen, maatschappelijke opvang van mensen met psychische problemen/beperkingen, verslaafden, dak- en thuislozen. Mensen met psychische kwetsbaarheid staan vaak te veel buiten de samenleving en hebben onvoldoende zinvolle dagbesteding.
4. Het doel van de thematafel *Breda beweegt* is het bevorderen van een gezonde leefstijl van Bredanaars, meer bewegen, meer sporten, het uitdragen van het belang van gezonde voeding'. Daarnaast staat als doel: 'ouderen en mensen met een beperking wonen langer prettig thuis'. Meer bewegen activeert mensen en laat en beter in hun vel laat zitten, zowel fysiek als mentaal.

In onderstaand overzicht zijn de aangevraagde en toegekende budgetten weergegeven.

Thematafels	Aangevraagd 2017	Toegekend 2017	Aangevraagd 2018	Toegekend 2018	Toegekend 2019
1. Opgroeien	8,04 mln.	7,368 mln.	17,7 mln.	7,095 mln.	4,041 mln.
2. Zorgvoorelkaar Breda	10,5 mln.	10,5 mln.	10,5 mln.	10,55 mln.	9,926 mln.
3. Breda aan de Slag	1,46 mln.	688.950 euro	1 mln.	706.000 euro	422.321 euro
4. Breda beweegt	520.869 euro	518.000 euro	518.000 euro	518.000 euro	1,942 mln.
5. Breda leert	8 mln.	6 mln.	6,25 mln.	4,7 mln.	4,83 mln.
6. Veilig Thuis	3,93 mln.	3,93 mln.	2,5 mln.	2,56 mln.	2,72 mln.
7. Regio Breda vangt op	7,38 mln.	7,27 mln.	7,2 mln.	7,2 mln.	6,16 mln.
Totaal	Ca. 40 mln.	Ca. 36 mln.	Ca. 45,7 mln.	Ca. 33 mln.	Ca. 30 mln.

In 2019 zijn wijzigingen in de thematafels aangebracht, onder meer onder invloed van bezuinigingen (op jeugd, armoedebeleid, participatie) en inhoudelijke redenen door de inzet vanuit andere middelen te financieren. De thematafels dienen zich vanaf 2019 uitsluitend nog op kwetsbare Bredanaars te richten. Algemene sociale activiteiten gericht op algemene ontwikkeling, ontmoeting of activering worden niet meer gesubsidieerd door de gemeente Breda. Het algehele subsidiebedrag is in de loop van de jaren met een kwart gedaald, evenals het aantal organisaties dat subsidie ontvangt via de thematafels.

Maatregelen rondom werk en inkomen

Breda had in de jaren 2015-2018 relatief veel bijstandsccliënten. De tekorten in de Participatiewet (de gemeente Breda hanteert de Rijksbudgetten als financieel kader) liepen in Breda echter al snel op. De gemeente Breda heeft daarom maatregelen genomen. Zo stelt ze zich ten eerste ten doel om de toegang tot de bijstand zoveel mogelijk te beperken en bij de aanvraag voor een uitkering streng te toetsen of iemand in aanmerking komt voor een uitkering. Het percentage afgewezenen groeit dan ook in de loop van de jaren. In de Jaarrekening 2019 staat vermeld dat meer dan de helft van de mensen die een bijstandsuitkering aanvragen, afgewezen wordt. Daarnaast kiest Breda voor een streng handhavingsbeleid. Onderstaand bevat een weergave van maatregelen die bij moeten dragen aan de verbetering van de participatie en het inkomen van kwetsbare Bredanaars (gericht op het versterken van de hulpbronnen).

- Activering via de ATEA-groep. ATEA-groep kent twee bedrijven. Bij het Zorg en activeringsbedrijf ligt de focus op het bieden van perspectief en activering (mensen actief houden) aan de groep mensen met een lange afstand tot de arbeidsmarkt. Bij het Arbeidsbemiddelingsbedrijf ligt de focus op het direct begeleiden naar werk van mensen met een korte afstand tot de arbeidsmarkt.
- Via de Kredietbank West-Brabant. De Kredietbank biedt diensten en producten die gericht zijn op het beheersbaar houden en oplossen van schulden, het verantwoord verstrekken van een lening en het beheren van financiën. Daarnaast zijn er activiteiten die zich richten op preventie, want de Kredietbank is er ook om te voorkomen dat er schulden ontstaan.
- Sinds 2019 wordt (als uitvloeisel van het nieuwe beleidsplan Armoede en Schulden) een integrale preventieve benadering voorgestaan, waarin een breed preventieteam zich richt op bijstandsccliënten, mensen met schulden, preventie op scholen, preventie bij werkgevers en werkt de gemeente steeds meer met ervaringsdeskundigen in de wijken.
- Voor jongeren en 65-plussers worden geen extra maatregelen of voorzieningen in het leven geroepen. Toch constateert de gemeente Breda dat de armoede het grootst is onder jongeren <25 jaar en onder ouderen vanaf 80 jaar. De seniorentoeslag in de bijzondere bijstand wordt verhoogd van 50,- euro naar 300,- euro per jaar en ouderen kunnen gratis hun financiële situatie laten scannen.
- Verder worden de beleidsregels ten aanzien van de bijzondere bijstand aangescherpt: de bijzondere bijstand moet zich vooral gaan richten op het tegengaan van de armoedeval als mensen aan het werk gaan en op het tegengaan van intergenerationale armoede. Er komt ook een drempelbedrag van 60,-, echter niet voor zzp-ers, werkende armen en ouderen.
- De collectieve zorgverzekering wordt gewijzigd en moet meer gericht worden op mensen met een minimuminkomen en mensen met een chronische ziekte en hoge zorgkosten. Eind 2020 stopt Breda geheel met het aanbieden van een collectieve verzekering.
- Tot slot wordt een schuldenfonds ingesteld, waarmee kleine schulden (tot 5.000,-) kunnen worden afbetaald. Hier is 100.000,- euro voor begroot.

Ontwikkelingen middelen voor zorg en participatie gemeentebreed

Vanuit de jaarrekeningen is een beeld samengesteld op het niveau van de deelprogramma's Opgroeien (jeugd), Leren, ontwikkelen en werken (participatie, armoede, schulden) en Betrokken zijn (o.a. Wmo en Breda Doet). Gekozen is om dit vanaf 2015 te doen vanwege de decentralisaties in het sociaal domein per 2015 en het feit dat daarmee ook de indeling van de deelprogramma's fundamenteel is gewijzigd. In onderstaand overzicht is het saldo van lasten minus baten opgenomen zoals blijkt uit de jaarrekeningen. Voor 2020 is de begroting 2020 gehanteerd. Getracht is om op basis van de programmabegroting te komen tot een overall beeld van de inzet van middelen. Daarbij is het niet mogelijk om tot een specifieke toedeling

van middelen die bijdragen aan het tegengaan van segregatie te komen. De feitelijke ontwikkeling van de uitgaven is onderstaand weergegeven.

Jaar	Saldo baten en lasten deelprogramma Leren, ontwikkelen, werken (x 1000) ⁸	Saldo baten en lasten deelprogramma Betrokken zijn (x 1000)
2015	50.745	29.840
2016	53.017	31.616
2017	40.543	43.827
2018	41.430	46.502
2019	39.368	51.917
2020	37.235	49.970

Bij het deelprogramma *Betrokken zijn* is sprake van een groei van de uitgaven tot en met 2019. Vanaf 2015 is bij het programma *Leren, ontwikkelen en werken* sprake van een forse afname van de uitgaven met ongeveer 13 miljoen euro. In 2015 is meer geld uitgegeven dan in 2014 aan schuldhulpverlening en bijzondere bijstand. In 2016 is nog iets meer aan armoede uitgegeven, meer dan er budget voor uitgetrokken was, namelijk 0,5 miljoen extra. In de jaren na 2016 is minder budget gereserveerd voor armoede dan daarvoor. Vanaf 2017 is er een onderbenutting van het budget voor armoedebeleid te zien, dat teruggestort wordt in de algemene middelen. Daarom wordt in 2018 het bedrag voor armoede nog iets minder.

In 2015 en 2016 heeft de gemeente Breda behoorlijk wat overgehouden op het budget voor de Wmo (respectievelijk 9 miljoen en 8,5 miljoen). Vanaf 2017 lopen de financiële tekorten in de Wmo op o.a. doordat meer begeleiding ingezet moest worden dan verwacht en later ook door de invoering van het abonnementstarief voor de huishoudelijke hulp. Deze tekorten werden opgevangen vanuit de reserve sociaal domein. De jaarrekening 2018 stelt dat dit vooral komt door een toename van het aantal cliënten, een toenemende complexiteit van problemen waardoor mensen ook langer een beroep doen op ondersteuning en minder inkomsten vanuit de eigen bijdragen die mensen voor de ondersteuning betalen. Het algehele subsidiebedrag van Breda Doet is in de loop van de jaren gedaald, evenals het aantal organisaties dat subsidie ontvangt via de thematafels. Daarnaast is een deel van de inzet vanuit andere middelen gefinancierd.

3.3.3 Effecten en resultaten

In deze paragraaf zijn de feitelijke gerealiseerde effecten op de verschillende samengomen doelen van de gemeente Breda weergegeven. De bevindingen zijn gebaseerd op de gebruikte gegevens uit hoofdstuk 2 en de verantwoordingsrapportages die de gemeente zelf hanteert.

Beoogd effect: Bredanaars werken naar vermogen in een reguliere baan

In de periode 2015 tot en met 2019 is het aantal Bredanaars met een reguliere baan (aantal fulltimers, parttimers en uitzendkrachten) toegenomen van 101.631 tot 109.511⁹. Niet inzichtelijk is in welke mate het gemeentelijk beleid, rijksbeleid en de economische conjunctuur verantwoordelijk zijn voor de toename van de werkgelegenheid. De gemeente houdt wel bij hoeveel inwoners uit de bijstand doorstromen naar werk: 697 personen zijn bijvoorbeeld in 2018 uitgestroomd uit de uitkering naar werk of zelfstandig ondernemerschap. Dat is meer dan in 2017. Het aantal huishoudens met een bijstandsuitkering neemt in de periode 2015-2019 af, van 4.650 in januari 2015, oplopend tot 4.930 in januari 2018 en weer aflopend naar 4.310 in december 2019. De gehanteerde gegevens zijn niet beschikbaar op het buurtniveau zoals in hoofdstuk 2 gehanteerd.

In Breda is tot en met 2019 sprake van een toename van het aantal werkenden in Breda, het is niet goed te duiden of dit voor alle buurten in gelijke mate het geval is. Het aantal huishoudens met een bijstandsuitkering neemt in de periode 2015-2019, na eerst te zijn opgelopen tot in 2018, af.

⁸ Baten inkomsten vanuit het gemeentefonds en de lasten zijn de uitgaven op deze deelprogramma's

⁹ Afkomstig uit Breda in Cijfers

Beoogd effect: alle Bredanaars met werk of uitkering zijn in staat hun eigen financiën te regelen en het aantal huishoudens met een laag inkomen is niet hoger dan 10%

Het percentage huishoudens met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum is met 1% afgenomen tussen 2015 en 2018, maar het aantal huishoudens met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum is toegenomen van 8.525 naar 8.720 huishoudens. De gemeente houdt ook bij welk deel van de inwoners van Breda vier jaar of langer een inkomen heeft tot de lage inkomensgrens. In 2014 was dat 2,8% en in 2018 3,4%, beide zijn vergelijkbaar met landelijke gemiddelden. Het aandeel inwoners dat aangeeft zeer moeilijk tot moeilijk rond te komen met het totale netto-inkomen neemt in de periode 2015-2019 toe van 6% tot 7%. Zoals in hoofdstuk 2 reeds aangegeven gaat het stedelijk om een beperkte toename, maar verschillen deze waarden sterk per wijk en kennen de kwetsbare en vroegsignaleringswijken slechtere scores ten opzichte van het stedelijk gemiddelde waarbij de trend in de tijd is dat de scores niet verbeteren of zelfs verslechteren. Het aantal Bredanaars dat gebruik maakt van de bijzondere bijstand is gedaald van 8.202 in 2016 naar 5.267 in 2018. 65% van hen heeft een uitkering. De meest gebruikte regeling in de bijzondere bijstand is de individuele inkomensvoorschot. In 2018 kwamen 1.012 meldingen binnen bij de Kredietbank over een schuldsituatie of een financiële hulpvraag, vergelijkbaar met 2017 en 2016.

Overall kan geconstateerd worden dat het aandeel Bredanaars met een laag inkomen onder (7% in 2017) de gemeentelijke streefwaarde van 10% blijft. Deze streefwaarde is niet opgenomen in de begroting van 2021 en geldt dus ook niet voor dit jaar. Ook blijft het aantal meldingen bij de Kredietbank stabiel. Echter het aandeel inwoners dat vier jaar of meer een laag inkomen heeft en het aandeel dat moeilijk kan rondkomen van het inkomen neemt toe. Bovendien nemen de verschillen tussen de buurten toe: in de buurten waar het op meerdere van deze meetpunten goed gaat, gaat het beter. In een aantal buurten dat onder gemiddeld scoort is sinds 2017 (zelfs) een lichte verslechtering te zien, zoals in Geeren Noord, Biesdonk, Doornbos-Linie en Tuinzigt, ondanks de gunstige economische ontwikkelingen in de stad.

Beoogd effect: de zelfredzaamheid van mensen neemt zoveel mogelijk toe

Uit de gemeentelijke gegevens blijkt dat de het aandeel kwetsbare Bredanaars met meer dan 1 risico (conform de gemeentelijke risicoprofielen) licht toeneemt van 33,7% in 2015 tot 35% in 2019. Het welbevinden blijft stabiel op tussen de 11 en 12 procent in deze periode. De score op de zelfredzaamheid blijft eveneens stabiel (8,1 in 2015 en 8,1 in 2019 op een schaal van 10). Uit de cijfers blijkt niet dat de zelfredzaamheid toeneemt, deze blijft gelijk. Ook op dit punt, zoals in hoofdstuk 2 uitgebreid beschreven, blijven de verschillen tussen de wijken die onder gemiddeld scoren en de wijken die bovengemiddeld scoren bestaan en nemen op sommige punten zelfs toe. Vooral in Geeren Noord, Biesdonk, Geeren Zuid, Wisselaar, Heuvel, Doornbos-Linie, Kesteren, Schorsmolen, Tuinzigt en Heusdenhout is een relatief geringe zelfredzaamheid van de inwoners te constateren. In de meeste van deze buurten is de zelfredzaamheid sinds 2015 verder achteruitgegaan.

De zelfredzaamheid van de Bredanaars blijft stedelijk gezien gelijk, maar de verschillen tussen de buurten nemen op dit punt niet af.

Beoogd effect: inwoners participeren meer en zijn minder eenzaam

Het aandeel inwoners dat zich actief inzet voor de buurt neemt in de periode 2015-2019 licht af (van 28% naar 26%). Hetzelfde geldt voor het verrichten van intensief en incidenteel vrijwilligerswerk, dat neemt af van 35% naar 33%. Bij het intensief en incidenteel verrichten van mantelzorg is sprake van een toename: van 42% naar 48%. Dit geldt ook voor de samengestelde indicator sociale participatie: deze neemt licht toe van 4,9 naar 5,1, dit heeft waarschijnlijk te maken met de toename van het aandeel inwoners dat mantelzorg verleent. De eenzaamheid blijft gelijk op 21%. Echter in 7 buurten in kwetsbare/vroegsignaleringswijken, zoals Doornbos-Linie, Geeren Zuid, Geeren Noord, Fellenoord, Schorsmolen, Haagpoort en Tuinzigt ligt de sociale participatie onder het stedelijk gemiddelde en neemt ook af in de tijd.

Samenvattend kan worden geconstateerd dat de participatie op een paar onderdelen (licht) toeneemt, maar over het geheel gezien gelijk blijft. Ook hier geldt dat sprake is van verschillen tussen buurten op alle variabelen. In de buurten die bovengemiddeld scoren, blijven de scores stabiel of verbeteren. In de veelal

kwetsbare en vroegsignaleringsbuurten die onder gemiddeld scoren gaat in een aantal buurten de score op deze meetpunten verder achteruit. De segregatie tussen buurten op dit punt neemt dus niet af, maar eerder toe.

Beoogd effect: zicht en sturing op kwetsbaarheden met hulp van risicoprofielen

De gemeente brengt zelf in beeld hoe de hulpbronnen van inwoners zich ontwikkelen, waarbij de focus ligt op die inwoners waar sprake is van een risico op kwetsbaarheid. De gemeente beoogt daarmee zicht te krijgen en sturing te geven aan de kwetsbaarheden van Bredanaars. Uit deze risico-analyses op kwetsbaarheden¹⁰, die de gemeente Breda sinds een aantal jaren opstelt, blijkt dat overall zo'n 13% van de inwoners van Breda een slechte sociaaleconomische status (bijstandsuitkering of financiële problemen) heeft. Dat percentage was in 2012-2015 afgenomen van 15% naar 11%, maar is sinds 2015 weer opgelopen naar 12,5%¹¹.

Risicoprofielen	Totaal 2012	Totaal 2013	Totaal 2014	Totaal 2015	Totaal 2016	Totaal 2017	Totaal 2018	Totaal 2019
Huisvesting	1,6%	1,5%	1,4%	1,5%	1,5%	1,3%	1,2%	1,4%
Welbevinden/gezondheid ¹²	10,0%	11,4%	11,4%	11,5%	11,5%	11,2%	11,6%	11,9%
Opleidingsniveau	6,0%	6,1%	6,4%	5,5%	5,5%	5,5%	5,3%	5,1%
Huishoudens-samenstelling	12,2%	12,4%	12,6%	12,7%	12,9%	13,2%	12,8%	12,8%
Etniciteit	11,2%	11,4%	11,5%	11,8%	12,1%	12,3%	12,6%	12,9%
Soc.economische status ^{13,14}	14,9%	16,5%	17,6%	11,0%	12,4%	12,4%	12,8%	12,5%

Uit bovenstaande grafiek komt naar voren dat in de meeste kwetsbaarheden op stedelijk niveau geen grote veranderingen optreden in de tijd. Wel daalt het percentage inwoners met een opleidingsniveau onder vmbo-niveau enigszins. Het percentage inwoners met een slechte gezondheid/welbevinden neemt heel langzaam iets toe, evenals (na 2015) het percentage inwoners met een slechte sociaaleconomische positie. Echter de verschillen tussen buurten nemen in deze periode wel toe, zoals ook blijkt uit de bevindingen in hoofdstuk 2. Het stabiele beeld op stedelijk niveau verhult dat de verschillen tussen buurten toenemen: in de buurten met weinig risico's nemen deze eerder af in de andere buurten nemen ze juist toe en is het aandeel inwoners met risico's ook veel groter.

¹⁰ Huisvesting kwetsbaarheid = dak-thuisloos of in instelling
 Welbevinden/gezondheid kwetsbaarheid= Wmo-gebruik of 80+
 Opleiding kwetsbaarheid= opleiding tot vmbo-niveau
 Huishouden kwetsbaarheid= eenoudergezin of 75+-alleenwonend
 Etniciteit kwetsbaarheid= niet-westerse achtergrond
 Sociaal-economische kwetsbaarheid= bijstandsuitkering of financiële problemen.

¹¹ In de loop van de jaren zijn niet altijd exact dezelfde onderliggende variabelen opgenomen of is er sprake van een andere meetmethodiek.

¹² Het welbevinden wordt hier onder meer (naast de leeftijd van 80+) afgemeten aan de gemeentelijke registratie van het WMO-gebruik. Het kan zijn dat de gemeente niet alle inwoners met een slechte gezondheid en beperkingen in beeld heeft en hierin geregistreerd heeft. Dit percentage zou dus nog hoger kunnen liggen.

¹³ Een lage/slechte sociaal-economische positie wordt hier afgemeten aan het ontvangen van een bijstand of hebben van schulden, voor zover dat bij de gemeente geregistreerd staat. Het kan zijn dat de gemeente niet iedereen in beeld heeft die in armoede verkeert, een laag inkomen heeft en/of financiële problemen heeft, Dit percentage zou dus hoger kunnen zijn dan hier weergegeven.

¹⁴ In de loop van de jaren zijn niet altijd exact dezelfde onderliggende variabelen opgenomen of is er sprake van een andere meetmethodiek.

De gemeente meet ook op basis van deze risicoprofielen bij hoeveel inwoners sprake is van een optelling van risicofactoren. In onderstaande tabel is te zien dat overall de verdeling in de loop der jaren redelijk stabiel blijft¹⁵.

Cumulatie risicofactoren	Totaal 2012	Totaal 2013	Totaal 2014	Totaal 2015	Totaal 2016	Totaal 2017	Totaal 2018	Totaal 2019
Geen risicofactor	64,5%	62,9%	62,0%	66,3%	65,5%	65,3%	65,0%	65%
1 risicofactor	21,0%	21,6%	21,9%	19,3%	19,4%	19,8%	20,0%	20%
2 risicofactoren	9,6%	10,0%	10,5%	9,4%	9,8%	9,7%	9,7%	9,7%
3 risicofactoren	4,0%	4,4%	4,4%	4,1%	4,3%	4,1%	4,2%	4,2%
≥4 risicofactoren	0,9%	1,1%	1,1%	0,9%	1,0%	1,0%	1,1%	1,1%

Uit de gemeentelijke analyses blijkt dat de kwetsbaarheden ongelijk zijn verdeeld over de stad en de buurten. Dit is ook uitgebreider toegelicht in hoofdstuk 2.

Over geheel Breda gezien blijft het aandeel inwoners met risico's op kwetsbaarheid stabiel, de verschillen tussen buurten nemen echter niet af, maar nemen juist toe.

3.4 Wijkaanpak

3.4.1 Beleidsdoelen sinds 2014

In de verschillende beleidskaders, meer specifiek het wijkimpulsbeleid en de plus op kwetsbare en vroegsignaleringswijken, zijn de volgende doelen opgenomen die bijdragen aan een verbeterde leefbaarheid en sociaal-economische en maatschappelijke participatie in de door de gemeente gekozen kwetsbare wijken van Breda. Deze zijn onderstaand verkort weergegeven.

Doelen ter versterking van kwaliteit van de directe leefomgeving en woningvoorraad	Bron
<ul style="list-style-type: none"> ▪ We maken samen met bewoners wijk- en dorpsplannen inclusief financiële keuzes. ▪ Er komt extra geld voor sociale projecten in wijkontwikkelingswijken. ▪ We versterken de 'schaal van de buurt' via wijknetwerken, wijk- en dorpsplatforms en wijkaccommodaties. 	Bestuursakkoord ruimte en verbinding 2014-2018
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zelfredzaamheid, eigen initiatief en actief burgerschap omhoog laten gaan in kwetsbare wijken. ▪ De wijken kunnen verder zonder extra wijkimpulsen. <p>De wijkimpuls sluit aan bij de vastgestelde sociaaleconomische beleidsdoelstellingen op deze terreinen. De Wijkimpuls moet aan de volgende doelen bijdragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1) Het verbeteren van de maatschappelijke participatie en 2) het verbeteren van de economische participatie <ul style="list-style-type: none"> ○ Werk is de manier om economisch en sociaal zelfredzaam te zijn. Het draagt bij aan het gevoel van eigenwaarde, biedt kansen om volop mee te doen in de samenleving en is de beste remedie om armoede te voorkomen of tegen te gaan. ○ Als er geen werk is of Bredanaars kunnen (nog) niet werken, willen we dat mensen participeren naar vermogen, werken aan hun ontwikkeling en verwachten we spontane maatschappelijke inzet (<i>zie beleidskader Beleidskader participatie 'Investeren in werk, participatie door verbinding'</i>) ○ Elke jongere onder de 27 jaar gaat naar school of werkt (<i>zie beleidskader Jeugd - Jong@Breda</i>) ▪ 3) Het verbeteren van de leefbaarheid <ul style="list-style-type: none"> ○ Een prettige woonomgeving, die is gedeeld, herkenbaar, duurzaam, schoon, heel en veilig is" (<i>zie beleidskader Woonvisie Breda 'Wonen in een dynamische tijd'</i>) 	<p>Wijkimpuls 2015-2018 waarin verwezen wordt naar andere relevante beleidskaders zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wijkgericht werken 'Welkom in mijn wijk' en 'Van wijkontwikkeling naar wijkgericht werken' ▪ Beleidskader participatie 'Investeren in werk, participatie door verbinding' ▪ Het beleidskader Wmo 'Goede zorg doen we samen'. ▪ Het beleidskader jeugd 'Jong@Breda' ▪ Het beleidskader Woonvisie Breda 'Wonen in een dynamische tijd'

¹⁵ Het onderzoek kwetsbare Bredanaars waarnaar deze risicoprofielen verwijzen is opgezet in 2010 om elk jaar een beeld te schetsen van de risicospreiding over de stad. Door wijziging in registratiemethoden (definities) in de bron, zijn niet altijd dezelfde bronnen en definities gehanteerd. Het onderzoek Kwetsbare Bredanaars is opgezet om jaarlijks standgegevens en spreiding hiervan te tonen, niet om ontwikkelingen te tonen.

Doelen ter versterking van kwaliteit van de directe leefomgeving en woningvoorraad	Bron
<ul style="list-style-type: none"> ▪ We hebben oog voor kwetsbare wijken waar de sociale en/of economische ontwikkelingen de negatieve kant op dreigen te gaan en ondernemen vroegtijdig actie. Dit vraagt meer onze aandacht. We pakken hier nadrukkelijk de handschoen op. ▪ Preventie en Vroegsignalering zijn in ieder geval belangrijke pijlers als het gaat om de wijkaanpak. We willen voorkomen dat onze jongeren in verkeerde circuits belanden. ▪ Samen met de wijken werken we toe naar (weer) vitale leefbare wijken met gezonde, weerbare bewoners. Sociale cohesie in wijken en dorpen bepaalt voor een groot deel de leefbaarheid en veiligheid in de wijken. 	Bestuursakkoord 2018-2022
<p>Het leefbaar en veilig houden van de kwetsbare wijken en het voorkomen van afglijden van de vroegsignaleringswijken naar kwetsbare wijken. Dit splitst zich uit naar drie uitgangspunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Samen: Het versterken van de wijken zoveel mogelijk samen met bewoners en andere belanghebbenden in de wijk te doen. ▪ Leefbaar: Met een integrale wijkaanpak die via samenwerking (tussen (wijk)professionals en bewoners) zijn invulling en uitvoering krijgt, deze wijken leefbaar houden. ▪ Veilig: Samen met bewoners gericht interventies plegen om de statistieken en politiecijfers maar zeker ook de beleving van bewoners positief te beïnvloeden. 	Uitvoeringsaanpak een plus op kwetsbare wijken 2019 – 2022

Wijkimpuls 2015-2018

In november 2014 heeft de gemeente Breda het beleid 'Wijkimpuls Breda 2015-2018' vastgesteld. Dit beleidsdocument benoemt de kwetsbare wijken in de gemeente. De impuls wijken zijn: Geeren-Zuid; Geeren-Noord; Wisselaar; Biesdonk; Kesteren/Muizenberg; Heuvel; Fellenoord; Haagpoort; Doornbos-Linie en Tuinzigt (deze laatste vier zijn als impuls wijk toegevoegd in 2015). Daarnaast wordt een aantal potentieel kwetsbare gebieden benoemd zoals Breda-Oost en Haagse Beemden die op termijn kwetsbaar kunnen worden. Het gaat om een gerichte wijkimpuls om op die manier de overgang van succesvolle initiatieven naar inbedding in het reguliere beleid meer geleidelijk te laten verlopen. Daarnaast kunnen er meer mogelijkheden worden benut om innovatieve initiatieven in de wijken te laten opbloeien met bewoners aan het stuur. Naast bijdragen aan een sociaaleconomische en leefbaarheidsimpuls, dienen de ondersteunde initiatieven ook op termijn zonder gemeentelijke ondersteuning en financieel onafhankelijk te functioneren¹⁶.

Uitvoeringsaanpak een plus op kwetsbare wijken en vroegsignaleringswijken (2019-2022)

In juli 2019 ontvangt de raad een raadsbrief met daarin de toelichting op de uitvoeringsaanpak voor kwetsbare en vroegsignaleringswijken. "De uitvoeringsaanpak is een 'plus', een extra impuls, op wat er al in deze wijken vanuit verschillende beleidsvelden gerealiseerd wordt. De 'plus' wordt in deze wijken ingezet samen met bewoners op leefbaarheid en veiligheid. In de aanpak wordt daarnaast zoveel mogelijk, verbinding en samenwerking met andere domeinen gezocht, zoals bijvoorbeeld gezondheid (JOGG), jeugd, wonen, onderwijs en de energietransitie. Zo behalen we de meeste effecten en de beste resultaten.", zo valt te lezen in de inleiding van de nota. De Wijkimpuls aanpak is intern en samen met de corporaties geëvalueerd (januari 2019), de bevindingen hiervan zijn opgenomen in de nieuwe Alliantie afspraken en deze aanpak is het vervolg hierop.

Vanuit het Rijk is begin 2020 de voorbereiding gestart van het Interbestuurlijke Programma Leefbaarheid en Veiligheid, waarbij Breda-Noord aangemerkt is als stedelijk vernieuwingsgebied. In de bestuursrapportage 2020 valt te lezen dat de start daarvan naar verwachting in 2021 zal plaatsvinden. Aangegeven wordt dat hierbij verbinding met de uitvoeringsaanpak 'Een plus op kwetsbare wijken en vroegsignaleringswijken' wordt gelegd.

¹⁶ Als voorbeeld: Negen projecten die zijn ontstaan in de periode voor 2015, hebben de gelegenheid gekregen om zich binnen een jaar te bewijzen met wijkimpuls subsidie, om vervolgens mee te gaan in de reguliere stroom van subsidieaanvragen, zoals via een thematafel of via een wijkplatform. Daarmee gaan ze van de Impuls 'af'.

3.4.2 Maatregelen en middelen sinds 2014

Maatregelen Wijkimpuls 2015 – 2018

In de evaluatie van de Wijkimpulsaanpak van januari 2019 is een meerjarenoverzicht van getroffen maatregelen opgenomen. Hieronder een voorbeeld wat stedelijk (voor alle impuls wijken) en voor Heuvel is opgezet. In bijlage 2 staat het volledige meerjarenoverzicht.

	leefbaarheid	maatschappelijke participatie	economische participatie	2015	2016	2017	2018
Stedelijk							
Get Started	o	o		wijkimpuls	reguliere subsidie	thematafel	thematafel
City Challenge	o	o	o		wijkimpuls	wijkimpuls	
BredaBreed	o	o	o		wijkimpuls	wijkimpuls	wijkimpuls
Heuvel							
Speel-o-theek Heuvel	o	o			wijkimpuls		
Nol & Zo	o	o			wijkimpuls		
Naailes	o			activiteitsubsidie	wijkimpuls	wijkplatform	wijkplatform
Theesalon	o	o	o	activiteitsubsidie	wijkimpuls	wijkplatform	wijkplatform
Oasis Game	o	o				wijkimpuls	wijkimpuls
Leergemeenschap Heuvel	o					wijkimpuls	wijkimpuls

In de eerste kolom staan de maatregelen, gevolgd door een drietal kolommen waarin wordt aangegeven welke effecten met de maatregelen beoogd zijn (verbeteren van de leefbaarheid, vergroten van de maatschappelijke participatie en vergroten van de economische participatie). In de kolommen die volgen wordt aangegeven uit welke financieringsmiddelen de maatregelen bekostigd zijn zoals de wijkimpuls gelden, reguliere subsidies, thematafels en wijkplatforms.

Een analyse van de maatregelen leert dat in 34 gevallen de maatregelen toezien op het verbeteren van de leefbaarheid, in 39 gevallen effecten zouden moeten hebben op de maatschappelijke participatie en in 12 gevallen effecten op economische participatie.

Een andere bron van informatie over de ingezette maatregelen is het onderzoek (evaluatie wijk- en dorpsplatforms, januari 2018) dat in 2018 in opdracht van de gemeente is afgerond. Hieruit blijkt dat in 2017 in de volgende wijken of gebieden de volgende aantallen initiatieven zijn gefinancierd vanuit de wijkplatforms (zie Aantal toewijzingen subsidie per wijk). Ook is nagegaan waaraan de gesubsidieerde initiatieven moeten bijdragen (zie Bijdrage gesubsidieerde initiatieven).

Figuur 1 Aantal toewijzingen subsidie per wijk

Figuur 2 Bijdrage gesubsidieerde initiatieven

De meeste initiatieven zijn gericht op sociale cohesie en buurtbinding, gevolg door leefbaarheid en kinderactiviteiten.

Alles overziend richten de maatregelen die zijn genomen mede als gevolg van de Wijkimpuls zich vooral op het verbeteren van de leefbaarheid en de maatschappelijke participatie en sociale cohesie / buurtbinding. Relatief weinig maatregelen richten zich op het versterken van de economische participatie. Dit geldt ook voor de activiteiten die worden gesubsidieerd vanuit de wijkplatforms die actief zijn in alle wijken van Breda.

Middelen Wijkimpuls 2014 – 2018

Per beschreven doelstelling in de Wijkimpuls 2015-2018 is in 2015 de volgende onderverdeling in het jaarlijkse budget Wijkimpuls ad € 1.000.000 bepaald:

Doelstelling	Budget
1. Bewezen concepten Wijkimpuls	
A. Werkgelegenheid en Participatie	€ 230.000
B. Jongeren	€ 570.000
C. Leefbaarheid	*
2. Innovatie Wijkimpuls	€ 200.000
Totaal	€ 1.000.000

*Post is inzichtelijk gemaakt na akkoord op Alliantie afspraken met de woningcorporaties. Zie hierna.

In de afspraken met de wooncorporaties (Alliantieafspraken) is het Wijkimpulsbeleid onderdeel van de afspraken. Te lezen valt dat de 'Wijkimpuls Breda 2015 tot en met 2018' die door gemeente en corporaties is opgesteld, de komende vier jaar de basis vormt. De gemeente zet tot en met 2018 € 4 miljoen (€ 1 miljoen per jaar) in voor de Wijkimpuls. De corporaties dragen gezamenlijk € 4 miljoen (€ 1 miljoen per jaar) bij. De afspraken zijn per wooncorporatie gespecificeerd, bijvoorbeeld het stimuleren van twee bewonersinitiatieven door Alwel in Geeren-Zuid.

Het subsidieplafond was eerst gesteld op € 1.000.000. Dat was het bedrag wat de gemeente ter beschikking heeft gesteld per jaar. Vanaf 2018 is dat plafond € 600.000¹⁷. Onderstaande tabel geeft de specifieke extra subsidies weer die zijn verstrekt in het kader van wijkimpuls voor de wijkimpulswijken/kwetsbare wijken en vroegsignaleringswijken. Het doel van de wijkimpulssubsidies is dat initiatieven 1 of 2 jaar financieel ondersteund worden en daarna verzelfstandigen. Als het initiatief zich bewezen heeft qua effectiviteit en het bij een thematafel past, kan een initiatief ook na 1 of 2 jaar pogen aan te sluiten bij een thematafel en op die manier subsidie verkrijgen. Vanaf 2016 mochten alleen nog maar nieuwe activiteiten op initiatief van inwoners ingediend worden (dus niet meer door organisaties). Toen de wijkplatforms in 2017 meer vorm kregen zijn de algemene sociale subsidies per wijk dus overgeheveld naar de wijkplatforms.

	Aanvrager	Verstreekte subsidie	Totale verstreekte subsidie
2015	Buurthuis van de toekomst Noorderlicht Stichting i.o.	€ 40.000,00	€ 124.000*
	Parkhoeve Breda-Noord	€ 40.000,00	
	Surplus Welzijn Breda	€ 44.000,00	
2016	Stichting Werk aan de wijk	€ 200.000,00	€ 702.495,40*
	Stichting Vader & Zoon	€ 5.000,00	
	Buurthuis van de toekomst Noorderlicht	€ 29.180,00	
	Stichting Wijkavontuur Hoge-Vucht	€ 13.500,00	
	Dunya Zorg en Welzijn	€ 7.280,00	
	Stichting Theehuis Heuvel	€ 4.837,00	
	Taalles Olympia	€ 1.238,40	

¹⁷ Wijkimpuls startte met 9 projecten, het merendeel is ondergebracht bij beleid/Thematafels, Werk aan de wijk is uit het verschil bekostigd. Dit is één van de verklaringen voor de afname van het budget.

	Aanvrager	Verstreekte subsidie	Totale verstreekte subsidie
	Naailles Olympia	€ 2.144,00	
	Stichting Kick	€ 439.316,00	
2017	Buiten speelproject 't Turfje	€ 1.850	€ 171.417
	Speel-o-theek De Speelhoek	€ 6.075	
	Stichting Madras	€ 9.595	
	Vrouwen in Beweging	€ 3.815	
	Studio 1 op 1	€ 18.101	
	Stichting Elos Nederland	€ 44.480	
	Wonen Breburg	€ 87.500	
2018	Arabische taalles met theatrale werkvorm	€ 1.800	€ 195.149
	Laurentius	€ 21.145	
	multifunctioneel sporttoestel calisthenics	€ 41.178	
	PLYGRND.city	€ 7.563	
	Stichting Buurthuis v.de Toekomst Noorderlicht 11.970	€ 11.970	
	Stichting Buurttuin Breda	€ 4.999	
	Stichting De Sleutel	€ 8.528	
	Stichting Graphic Matters	€ 6.000	
	Stichting Kick	€ 655	
	Stichting Madras	€ 48.530	
	Stichting Social Work Breda	€ 5.828	
	Stichting Wijkbelang Heuvel	€ 3.970	
	Studio 1 op 1	€ 18.513	
	Surplus Welzijn Breda	€ 14.471	
2019	Bewoners Belangen Vereniging Doornbos	€ 1.700	€ 107.700
	Kwetsbare wijken	€ 1.000	
	Stichting De Nieuwe Meidoorn	€ 30.000,00	
	Stichting Innovatief Hoge Vucht i.o.	€ 75.000	
2020	Surplus Welzijn Breda	€ 14.980	€ 60.684
	Wijkraad Doornbos-Linie i.o.	€ 4.750	
	La Femme Vitaal Breda	€ 13.454	
	Stichting Innovatief Hoge Vucht	€ 27.500	

* In het subsidieregister 2015/2016 staan niet specifiek wijkimpuls of subsidies via wijkplatforms vermeld. Tot 2016 werd nog zoals voorheen activiteitensubsidie per thema verstrekt aan organisaties.

Maatregelen en middelen uitvoeringsaanpak een plus op kwetsbare wijken (2019-2022)

Voor de aanpak 'kwetsbare wijken' stelt de gemeente Breda in 2019 500.000,- euro beschikbaar en voor de jaren 2020-2022 1 mln. euro per jaar. Met de wooncorporaties wordt de afspraak gemaakt dat zij eveneens 3,5 mln. euro inzetten in de kwetsbare wijken in de jaren 2019-2022.

De inhoudelijke focus van de plus op kwetsbare wijken is vervat in het motto samen, leefbaar en veilig. Deze elementen kun je niet los van elkaar zien en hebben een sterke samenhang volgens de gemeente. Bij 'samen' ligt de focus op het ontwikkelen en opbouwen van de organisatiekracht (community building) omdat deze in de kwetsbare wijken laag is. Bij 'leefbaar' wordt extra ingezet op de aanpak van verloedering van de publieke ruimte en het verbeteren van de gezondheid en welzijn. Ontmoetingen in wijkcentra en op pleinen en parken krijgen daarbij speciale aandacht. Bij 'veilig' ligt de aandacht op het verbeteren van de feitelijke veiligheid en de veiligheidsbeleving.

De uitvoeringsaanpak bevat een uitwerking per kwetsbare en vroegsignaleringswijk met daarin een typering van de wijk (analyse van de situatie), thema's waarop ingezet wordt (bv armoede, onderwijs, veiligheid) en

een overzicht van maatregelen en activiteiten en de potjes waaruit deze gefinancierd worden. Onderstaand is een voorbeeld gegeven van de wijk Tuinzigt.

Thema's

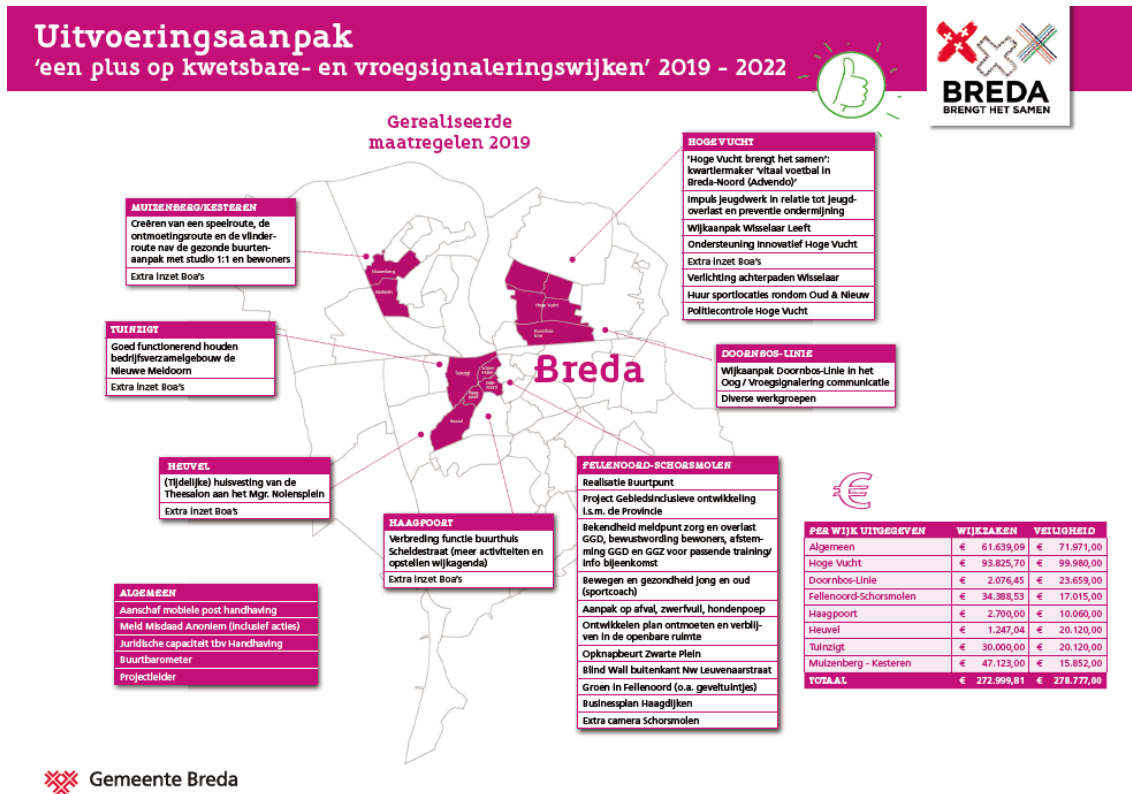
- de wijkcentra / wijkvoorzieningen goed functionerend houden
- de vervaging van normen en waarden
- werkloosheid / zwart werken, vermenging van het 'witte en zwarte circuit'
- verloedering, sociale onveiligheid en verkeersoverlast
- de cultuurverschillen en opvoeding
- de groter wordende verschillen in de wijk (sociale huur – koop)
- het stenen karakter van de wijk en de openbare ruimte (schoon, heel en veilig).

Maatregelen / activiteiten 2019

Maatregel / activiteit	Middelen			
	Kwetsbare wijken	Wijkplatform	Anders/projectsubsidie	Regulier
Goed functionerend houden bedrijfsverzamelgebouw de Nieuwe Meidoorn	X € 15.000,--	X		X
Op te stellen wijkagenda 'Trots op Tuinzigt'	X € 3500,--			X
Aanpak Nelson Mandelaplein			X	
Activiteiten Nelson Mandelaplein			X	
Vergroenen voortuinen Plataanstraat (i.c.m. aanpak riolering)	X € 3500,--			
Vergroenen voortuinen St. Anneke (i.c.m. Alwel)	X € 3500,--			
Inzet wijkboa's	X € 15.000,--			
JOGG: Boykes speelhoeve De Nieuwe Meidoorn (gezondheid op natuurlijk manier inbrengen in leuke activiteiten) Cruyff Court toernooi Sporten in de wijk X-kids NAC Street League				
Totaal aanpak kwetsbare wijken Tuinzigt 2019	€ 40.500,--			

In een raadsbrief van juni 2020 worden de maatregelen en middelen voor alle betreffende wijken als volgt kort samengevat.

De uitvoeringsaanpak een plus op kwetsbare wijken is datagestuurd. Dat wil zeggen dat de data van de Buurtenquête en de Buurtbarometer, gecombineerd met de kennis, ervaring van (wijk)professionals en betrokken bewoners en andere stakeholders de basis vormt voor de verdere aanpak. Zo ontstaat 'de wijkfoto'; de analyse van de wijk. Op basis van zogenaamde wijkfoto's worden thema's gedestilleerd die aandacht behoeven. Na prioritering is het de bedoeling dat in het wijkplan of de wijkagenda de geprioriteerde thema's worden uitgewerkt in concrete maatregelen en activiteiten. Het wijkplan is meerjarig en kent jaarschijven die elk jaar worden bijgesteld en bestuurlijk vastgesteld. In september 2020 heeft de Rekenkamer per kwetsbare en vroegsignaleringswijk een nadere conceptanalyse van de situatie in die wijken ontvangen. Deze dient als basis voor de wijkplannen en wijkagenda's.

Navolgend is een samenvatting gemaakt van de inhoud van wijkagenda's in kwetsbare wijken zoals die voor 2019 zijn opgesteld. Over het algemeen richten de maatregelen zich op het verbeteren van de sociale- en fysieke leefbaarheid van de wijk. In alle wijken wordt aangegeven in te zetten op het samenwerken met partners en wijkbewoners aan sociale problematiek zoals opvoeding, armoede, zorg, gezondheid, eenzaamheid en de aanpak van verwarde en kwetsbare personen. Deze problemen komen terug in de uitvoeringsprogramma's van de verschillende thematafels.

Hoge Vucht geeft aandacht aan vier onderwerpen (via 'motie de Hoge Vucht versterken'): 1) preventie (waaronder taalontwikkeling en onderwijsondersteuning jongeren), 2) stedenbouwkundige maatregelen (gericht op meer gemengde wijksamenstelling), verleiding en stimulering (tegengaan vlucht basisonderwijs en voetbalverenigingen) en verbetering van de efficiënte samenwerking en doelmatigheid binnen het (jeugd)welzijnswerk door innovatie. De uitgewerkte maatregelen en activiteiten dienen vooral invloed te hebben op de sociale leefbaarheid, veiligheid en wonen. In Wisselaar is het project "Wisselaar Leeft", waar bewoners en maatschappelijke organisaties de handen in een geslagen om de leefbaarheid en veiligheid in hun wijk te versterken.

Doornbos-Linie kent vooral thema's op de *fysieke leefbaarheid*, met concrete acties op bijvoorbeeld verkeer/asociaal rijgedrag en afval en hondenpoep. Andere thema's hebben betrekking op sociale leefbaarheid (ontmoeten), veiligheid (zoals inventarisatie (drugs) overlastlocaties en ideeën voor aanpassingen) en wonen (kamerverhuur en woonontwikkeling).

In **Fellenoord/Schorsmolen/Haagdijken** wordt vooral ingezet op *sociale leefbaarheid*, met als thema's verward gedrag, ontmoeting, schuldhulpverlening en laaggeletterdheid, inclusieve gebiedsontwikkeling Gashuisvelden en bewegen en gezondheid. Ook vinden bewoners het belangrijk dat de buurt veilig en schoon is en er meer groen in de wijk komt. Daarom zijn enkele thema's geformuleerd op *fysieke leefbaarheid*, zoals afval en zwerfvuil en inperken overlast uitgangspubliek, en veiligheid.

Muizenberg /Kesteren kent volgens bewoners te weinig groen en veel is versteend. Maatregelen hebben dan ook vooral betrekking op het verbeteren van de *fysieke leefbaarheid*. Muizenberg/Kesteren kent een goede organisatiekracht en bewoners vinden het belangrijk dat de netwerken geborgd blijven.

Bewoners in **Haagpoort, Heuvel** en **Tuinzicht** vinden het belangrijk betrokken te worden bij nieuwe ontwikkelingen in de wijk, dat voor iedereen voldoende laagdrempelige voorzieningen en activiteiten aanwezig zijn en bewoners gedurende verschillende levensfasen in de wijk kunnen blijven wonen. Daarom wordt in deze wijken vooral ingezet op het verbeteren van de *sociale- en fysieke leefbaarheid*. In **Haagpoort** bijvoorbeeld door uitbreiding activiteitenaanbod voor jongeren en ouderen. In **Heuvel** ligt veel nadruk op samenwerking tussen partijen in de wijk. Bijvoorbeeld het samenwerken aan een gezamenlijke visie op de optimale ontwikkeling en samenwerking voor kinderen in de wijk en samenwerken aan actieve inzet op arbeidsparticipatie. In **Tuinzicht** ligt veel nadruk op onderlinge afstemming, doorontwikkeling en stimulering van (wijk)activiteiten en vergroening en herinrichting van de wijk. In deze drie wijken zijn daarnaast enkele maatregelen zijn genoemd op *veiligheid* zoals voorkomen en verminderen van overlast in samenwerking met partners en wijkbewoners.

3.4.3 Effecten van beleid en maatregelen

Over de effecten van de uitvoeringsaanpak Een plus op kwetsbare wijken is nog niet gerapporteerd en de aanpak is pas halverwege 2019 gestart. De gegevens die de Rekenkamer heeft gebruikt voor de bepaling van de mate van segregatie gaan tot en met 2019. Om die reden zijn nog geen expliciete effecten van de uitvoeringsaanpak vast te stellen. Onderstaand is daarom de focus gelegd op de effecten van de wijkimpuls die zich richtte op leefbaarheid, maatschappelijke participatie en economische participatie. Gebruik is gemaakt van de gegevens verzameld ten behoeve van hoofdstuk 2 en de gegevens uit de interne evaluatie (Terugblik Wijkimpuls, 2019) van de gemeente Breda over de wijkimpulsaanpak.

Beoogd effect: De maatschappelijke participatie verbetert

Volgens de 'Terugblik Wijkimpuls' (2019) stijgt de maatschappelijke participatie tussen 2013 en 2017 in Heuvel en Kesteren/Muizenberg. In Hoge Vucht is vanaf 2015 sprake van een daling. Biesdonk en Wisselaar scoren in Hoge Vucht wel iets positiever. Dit terwijl in Hoge Vucht de meeste wijkimpulsinitiatieven te vinden waren. In de wijken zijn verschillende projecten geweest om de maatschappelijke participatie te bevorderen, deze projecten beoordeelt de gemeente op projectniveau.

In de gegevens in onderstaande tabel laten Heuvel, Kesteren/Muizenberg een stijging zien tot 2017 op actieve inzet voor de buurt, maar deze daalt daarna stevig. Alleen Biesdonk en Wisselaar laten onder de impuls wijken vanaf 2017 een toename zien. Hetzelfde geldt grotendeels voor de mate van vrijwilligerswerk in de buurten. Wederom laten Heuvel en Kesteren/Muizenberg een positieve trend zien tot 2017. Daarnaast stijgt ook het vrijwilligerswerk in Biesdonk en Geeren-Noord tot 2017. Vanaf 2017 laten alleen Wisselaar en Geeren-Zuid een toename zien.

	Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja) ¹⁸			Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel) ¹⁹		
	2015	2017	2019	2015	2017	2019
Doornbos-Linie	20%	28%	20%	26%	26%	29%
Biesdonk	25%	20%	25%	23%	37%	31%
Geeren-zuid	29%	18%	16%	35%	28%	29%
Wisselaar	30%	29%	30%	35%	21%	35%
Geeren-noord	24%	20%	20%	25%	28%	27%
Fellenoord	25%	12%	19%	33%	29%	20%
Schorsmolen	19%	13%	15%	36%	35%	28%
Haagpoort	23%	23%	17%	32%	28%	22%
Tuinzicht	29%	24%	13%	36%	35%	25%

¹⁸ Bron: buurtenquête. Dit is een tweejaarlijkse enquête vanuit de gemeente Breda.

¹⁹ Bron: buurtenquête. Dit is een tweejaarlijkse enquête vanuit de gemeente Breda.

	Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja) ¹⁸			Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel) ¹⁹		
Heuvel	17%	25%	17%	25%	39%	30%
Kesteren	23%	33%	23%	29%	39%	24%
Muizenberg	29%	31%	21%	34%	40%	30%

Samenvattend kan worden gesteld dat de maatschappelijke participatie tussen 2015 en 2019 in de helft van de wijken een verslechtering laat zien. Op dit vlak neemt de segregatie tussen deze buurten en de andere buurten in de rest van Breda dus niet af.

Beoogd effect: De economische participatie verbetert

In de 'Terugblik Wijkimpuls' (2019) komt naar voren dat maar weinig wijkimpulsinitiatieven zich richten op dit doel. Dit wordt ook bevestigd door de bevindingen uit de voorgaande paragraaf. De economische participatie verbetert niet, maar blijft in Heuvel en Kesteren/Muizenberg stabiel en gaat in Hoge Vucht omlaag. Dit wordt ook bevestigd in de gepresenteerde bevindingen in hoofdstuk 2 bij de invalshoek sociaaleconomische status. Binnen Hoge Vucht scoren Geeren Zuid en Geeren Noord het slechtst. In de 'Terugblik Wijkimpuls' (2019) worden mogelijke verklaringen gegeven zoals dat woningcorporaties woningen 'passend toewijzen', waardoor een sterkere instroom is van bewoners met een kleine beurs en dat een ander toewijzingsbeleid, zoals bij Wonen+ op kleine schaal gebeurt, van invloed kan zijn.

Voor de impuls wijken geldt dat op onderdelen zeker sprake is van verbeteringen, maar het geheel van variabelen overziend heeft het feitelijke effect van de aanpak Wijkimpuls de segregatie tussen buurten op dit vlak niet of nauwelijks doen afnemen. In de paragraaf over beleid en maatregelen zorg en participatie wordt uitgebreider ingegaan op de effecten op de economische participatie.

Beoogd effect: het verbeteren van de leefbaarheid

Uit de 'Terugblik Wijkimpuls' (2019) blijkt dat de leefbaarheidsscores in Kesteren/Muizenberg en Heuvel positief zijn ontwikkeld, en zijn boven het Bredase gemiddelde komen te liggen. Dit geldt niet voor de buurten in Hoge Vucht, terwijl veel fysiek geïnvesteerd is (met name de buurt Geeren-Zuid) en deze wijk ook de meeste Wijkimpuls-initiatieven kende. De ontwikkeling van de leefbaarheid is in Geeren Zuid en Geeren Noord positief. In Biesdonk en Wisselaar is die juist negatief.

Uit onderstaande tabel blijkt aanvullend dat in Fellenoord, Schorsmolen Tuinzigt, Heuvel en Muizenberg sprake is van een toename van ervaren positieve ontwikkelingen (buurt is erop vooruit gegaan) door bewoners. In de andere buurten is dat niet het geval (zie onderstaand). Niet opgenomen in onderstaande tabel, maar wel opgenomen in hoofdstuk 2 en de bijlagen, is dat in buurten als Doornbos-Linie, Biesdonk, Geeren-Zuid, Wisselaar, Fellenoord, Schorsmolen en Tuinzigt 30 procent of meer van de bewoners in 2019 van mening is dat hun wijk erop achteruit gegaan is in het afgelopen jaar. Ook vermeldt de 'Terugblik Wijkimpuls' (2019) dat bewoners moeite hebben met het beeld dat anderen van hun buurt hebben. Bewoners zien verbeteringen en wonen er prettig. Maar naamgeving door de instanties als 'Wijkimpuls' wijk of probleemwijk bevestigt het negatieve beeld dat anderen hebben. Dit blijkt ook uit de onderstaande cijfers; veel bewoners uit Impulswijken vinden inderdaad in toenemende mate dat er negatief naar hun wijk wordt gekeken. Alleen in Doornbos-Linie, Haagpoort Heuvel en Kesteren neemt dat aandeel af. De mate van verloederding neemt in vrijwel alle wijken toe. Alleen in Fellenoord, Tuinzigt, Heuvel, Kesteren en Muizenberg neemt het iets af.

	Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan? ²⁰			Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer negatief) ²¹			Indicator verloedering (10=heel slecht) ²²		
	2015	2017	2019	2015	2017	2019	2015	2017	2019
Doornbos-Linie	24%	21%	14%	45%	42%	25%	3,2	3,5	4,4
Biesdonk	12%	6%	8%	53%	62%	58%	4,8	5,1	5,4
Geeren-zuid	27%	23%	23%	60%	51%	63%	4,1	4,9	5,6
Wisselaar	9%	5%	6%	55%	58%	71%	3,9	4,7	5,1
Geeren-noord	19%	12%	17%	66%	67%	66%	3,8	4,8	5,4
Fellenoord	9%	7%	19%	42%	61%	52%	4,7	5,4	5,1
Schorsmolen	7%	19%	12%	36%	34%	48%	5,5	4,8	5,4
Haagpoort	49%	16%	11%	43%	33%	37%	4,5	4,2	4,6
Tuinzicht	8%	16%	9%	5%	54%	59%	3,5	5,2	5,1
Heuvel	6%	25%	23%	58%	58%	38%	4,6	4,9	4,4
Kesteren	6%	4%	6%	46%	49%	44%	5,0	4,6	4,4
Muizenberg	3%	3%	5%	18%	29%	26%	3,8	4,5	4,3

Aanvullend op de gemeten indicatoren in de 'Terugblik Wijkimpuls' (2019) is in onderhavig onderzoek gekeken naar veiligheid. Uit onderstaande tabel blijkt dat het rapportcijfer veiligheid in de meeste wijken is toegenomen. Alleen in Doornbos-Linie, Geeren-Zuid en Schorsmolen is een afname. De indicator bedreiging neemt daarentegen in vrijwel alle wijken toe. Alleen Biesdonk, Geeren-Noord, Fellenoord en Heuvel is een afname.

	Rapportcijfer veiligheid (10 = goede beoordeling) ²³			Indicator bedreiging (10 = veel bedreiging) ²⁴	
	2015	2017	2019	2017	2019
Doornbos-Linie	6,0	6,1	5,8	1,9	3,3
Biesdonk	6,2	5,6	5,9	4,0	3,8
Geeren-zuid	6,0	6,2	5,6	3,0	4,3
Wisselaar	6,2	5,6	5,8	3,3	4,1
Geeren-noord	6,7	6,1	6,2	3,5	3,3
Fellenoord	5,8	4,5	5,9	3,8	3,2
Schorsmolen	5,3	5,3	5,2	4,4	5,1
Haagpoort	5,9	5,9	6,4	2,0	2,2
Tuinzicht	6,9	5,6	5,7	3,1	3,3
Heuvel	6,0	5,6	6,3	2,8	2,6
Kesteren	6,5	5,8	6,5	1,4	1,9
Muizenberg	7,0	6,1	6,5	1,7	1,9

Samengevat is sprake van enige verbetering van de leefbaarheid in een aantal impuls wijken. Dat geldt met name voor wijken als Heuvel, Kesteren, Muizenberg, Fellenoord en Schorsmolen. Echter vindt nog steeds een groot deel van de bewoners (30% of meer in 7 wijken) dat de buurt er op achteruit gaat. In acht wijken daalt het rapportcijfer voor de veiligheid en in 7 wijken neemt de bedreiging toe. De gepercipieerde buurtbeleving door niet buurtgenoten neemt in een wijk als Heuvel en Doornbos-Linie in positieve zin toe: minder bewoners denken dat er negatief tegen hun buurt wordt aangekeken. Het overall-beeld blijft echter dat de leefbaarheid en veiligheid in de meeste impuls wijken achterblijft bij die in andere wijken, zoals ook al in hoofdstuk 2 geconstateerd.

²⁰ Bron: buurtenquête. Dit is een tweejaarlijkse enquête vanuit de gemeente Breda.

²¹ Bron: buurtenquête. Dit is een tweejaarlijkse enquête vanuit de gemeente Breda.

²² Bron: buurtenquête. Dit is een tweejaarlijkse enquête vanuit de gemeente Breda.

²³ Bron: buurt enquête. Dit is een tweejaarlijkse enquête vanuit de gemeente Breda.

²⁴ Bron: buurt enquête. Dit is een tweejaarlijkse enquête vanuit de gemeente Breda.

3.5 Woonbeleid

3.5.1 Beleidsdoelen sinds 2014

Ter afbakening is gekozen om de doelen die ingaan op de versterking van kwaliteit van de directe leefomgeving en gedifferentieerde woonmilieus kort weer te geven zoals geformuleerd in het woonbeleid.

Doelen ter versterking van kwaliteit van de directe leefomgeving en gedifferentieerde woonmilieus	Bron
<ul style="list-style-type: none"> Het in stand houden en versterken van buurten en wijken, met daarin een compleet aanbod en variëteit aan gewilde woonmilieus. Het voorkomen van een verdere segregatie en concentratie en het streven naar gedifferentieerde woonmilieus in de gemeente Breda. Het daadkrachtig doorzetten van Herstructureringsopgaven. 	Woonvisie 2013
<p>Ambities:</p> <ul style="list-style-type: none"> De starterslening blijft bestaan. Bij nieuwe ontwikkelingen sturen we op betaalbare en middeldure huur en koopwoningen. We gaan de markt stimuleren leegstaande kantoren en gebouwen (zoals het oude belastingkantoor) te benutten voor andere doeleinden, zoals bewoning. Het leegstandsregister dient als stimulans. <p>Deze ambities zijn in de programmabegrotingen in deze raadsperiode vertaald in de volgende meer concrete doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Binnen de programmering van ruim 8.185 woningen voor de periode 2015 tot en met 2024 beoogt de gemeente 1.640 reguliere sociale huurwoningen toe te voegen. Voor 1 juli 2019 dient de bouw van tenminste 1.000 betaalbare huurwoningen te zijn gestart. 	Coalitieakkoord ruimte en verbinding 2014-2018 ²⁵
<ul style="list-style-type: none"> Binnen de bestaande (huur)voorraad het aantal en de beschikbaarheid van goedkope/betaalbare huurwoningen vergroten om zo de slaagkansen voor woningzoekenden met een laag inkomen (primaire doelgroep) te kunnen handhaven (huurvoorraad tot 629,- euro per maand verruimen). Het realiseren van extra betaalbare huurwoningen op korte termijn met aandacht voor huisvesting van vergunninghouders en mensen met een beperking. Het realiseren van extra betaalbare huurwoningen op lange termijn. Extra maatregelen voor betaalbaarheid woonlasten (ic voor risicogroep met betalingsproblemen) plus armoedebeleid Extra maatregelen voor Impulswijken en aandacht voor potentieel kwetsbare woonmilieus. <p>Naar aanleiding van de gemeentelijke doelen in het document 'Aanvullingen op de woonvisie 2013, 2016' heeft de gemeente Breda de volgende aanvullende afspraken gemaakt per 2016:</p> <ul style="list-style-type: none"> Het beperken van de sloop van sociale woningen en het handhaven van een minimaal aantal sociale huurwoningen en een minimaal aantal goedkope huurwoningen. Het tegengaan van ongewenste concentraties van lage inkomens en kwetsbare doelgroepen Het aftoppen van de huurprijs voor betaalbare woningen om de woningen ook echt betaalbaar te kunnen houden voor lage inkomens Het inzetten van maatregelen tegen betalingsproblemen 	Aanvullingen op de woonvisie 2013, gemeente Breda, 2016
<ul style="list-style-type: none"> De komende vier jaar willen we er 6.000 woningen bij. 1.200 sociale huurwoningen (20%), 1.800 woningen voor mensen met een inkomen tussen de € 36.000 en € 45.000 (30%) en 3.000 (50%) voor de vrije markt. De gemeente bouwt niet zelf, maar we gaan het gesprek aan met de bouwsector en de corporaties om versneld tot realisatie te komen. 	Bestuursakkoord Lef en liefde 2018-2022

3.5.2 Maatregelen en middelen sinds 2014

Maatregelen wooncorporaties 2015-2018 (Alliantieafspraken)

De Alliantieafspraken met de wooncorporaties zijn uitgewerkt in een aantal maatregelen. Per afspraak is onderstaand weergegeven welke maatregelen dat betreft:

²⁵ SP, CDA, PvdA, Groenlinks, Breda 97

Afspraak Binnen de bestaande (huur)voorraad het aantal en de beschikbaarheid van goedkope/betaalbare huurwoningen vergroten

- Inzetten op extra maatregelen die de doorstroming in de huursector bevorderen, waardoor meer betaalbare huurwoningen beschikbaar komen.
- Betaalbare woningvoorraad verruimen ten behoeve van het handhaven van slaagkansen voor lage inkomens door: 1) verkoop en 2) sloop van goedkope/betaalbare woningen (verder) te beperken, 3) Huurprijzen van de huidige goedkope/betaalbare woningvoorraad waar mogelijk/gewenst bij mutatie te maximeren op de huurprijsgrens € 587/ 629.

Afspraak Het realiseren van extra betaalbare huurwoningen op korte termijn

- Vóór 1 juli 2019 te starten met bouw van 1.000 betaalbare huurwoningen.
- Het op korte termijn tijdelijk toevoegen van 50 betaalbare huurwoningen aan de woningvoorraad.
- Verkennen en inzet van effectieve mix van tijdelijke maatregelen bestaand vastgoed (een tijdelijke flexibele schil in het huurprijsbeleid van corporaties, (tijdelijke) woningdeling, woning terug/-aankoop door corporaties)
- Het gespreid huisvesten van vergunninghouders.
- Voldoende zelfstandige huisvesting en goede begeleiding

Afspraak Het realiseren van extra betaalbare huurwoningen op lange termijn

- 20% sociale huurwoningen erbij met eventueel sloop/verkoop van huurwoningen gecompenseerd (dus netto erbij).
- Meerdere woningen in het goedkope/betaalbare segment door woningsplitsing.
- 10% van de uitbreidingsopgave (of transformatie of toevoeging) bestaat uit middeldure huurwoningen.
- Strategische uitbreiding (met name grondgebonden koopwoningen) gericht op het bevorderen van doorstroming.

Afspraak Extra maatregelen voor betaalbaarheid woonlasten (ic voor risicogroep met betalingsproblemen) plus armoedebeleid)

- Onderzoeken in welke mate huurders uit de 'risicogroep' betalingsproblemen hebben en wat de oorzaken van de betalingsproblemen, zijn. Op basis van de resultaten een integrale mix van gerichte maatregelen inzetten.

Afspraak Extra maatregelen voor Impulswijken en aandacht voor potentieel kwetsbare woonmilieus

- Een mix van maatregelen inzetten om ongewenste concentraties van lage inkomens en kwetsbare groepen te voorkomen en een evenwicht tussen betaalbare woningen en de leefbaarheid van complexen en gebieden brengen.

Om sociale woningbouw te realiseren, heeft de gemeente Breda al in de *Structuurvisie 2030* afgesproken dat grondprijzen op gemeentelijke grond lager zullen zijn voor sociale woningbouw. Er moeten afspraken gemaakt worden met partners en ontwikkelaars. De gemeente kan bij bouwinitiatieven als voorwaarde stellen dat een bepaald percentage sociale huur gebouwd wordt.

Maatregelen wooncorporaties 2019-2023 (Alliantieafspraken)

In de Alliantieafspraken wordt expliciet gesproken van een ambitie in het tegengaan van ongewenste segregatie: "We willen op wijkniveau een verdere concentratie van lage inkomens voorkomen. We willen kwetsbare wijken niet nog meer kwetsbaar maken en we willen verdere ruimtelijke en sociale segregatie voorkomen. Daarom zijn de wijken van Breda op lange termijn gebaat bij een gedifferentieerde opbouw van de woningvoorraad. Op termijn is een percentage sociale huurwoningen onder de 40% in alle wijken richtinggevend (uit te werken op wijkniveau)". Dit is uitgewerkt in afspraken en maatregelen.

Afspraak Veranderopgave woningvoorraad

- De gemeente, de corporaties en de GHK26 werken in de periode 2019 tot en met 2023 samen een veranderopgave uit, stedelijk en voor te selecteren buurten en/of wijken. Daarbij gelden de volgende uitgangspunten: a) Actief aan de slag met gebieden waar vroege signalen van mogelijke achteruitgang van de leefbaarheid op termijn zichtbaar zijn; b) In beginsel geen toevoeging van sociale woningbouw in gebieden waar sprake is van een aandeel > 40%. In deze gebieden worden maatwerkafspraken gemaakt over de invulling van nieuwbouwprojecten; c) In beginsel geen toevoegingen die leiden tot een aandeel > 40% per gebied. Indien hier sprake van is worden maatwerkafspraken gemaakt over de invulling van nieuwbouwprojecten;
- De woningcorporaties zijn terughoudend met de verkoop van sociale huurwoningen. Indien er sprake is van sloop van woningen door een corporatie, trekken de corporatie en de gemeente samen op. De corporaties zijn terughoudend met de sloop van sociale huurwoningen.

Afspraak nieuwbouwoopgave

- Corporaties Alwel en WonenBreda en de gemeente actief beleid voeren om tot realisatie van 130 sociale huurwoningen per jaar te komen in de periode tot 2027.
- Aanvullend wordt ingezet op de versnellingsambitie om 1.200 sociale huurwoningen te realiseren dan wel in harde plannen te hebben voor de periode 2019 tot en met 2022.

- De gemeente en corporaties leveren een gezamenlijke inspanning aan het beschikbaar krijgen van voldoende geschikte locaties om de nodige sociale, en dan met name betaalbare huurwoningen te kunnen realiseren, tegen een sociale grondprijs.
- Afspraak realisatie middeldure huurwoningen**
- De gemeente en de corporaties voeren onderzoek uit naar de mogelijkheden van realisatie van middeldure huurwoningen door de corporaties.
- Afspraak Wijkgericht werken in kwetsbare wijken en wijkveiligheid**
- De gemeente zet in 2019 € 500.000,- en in opvolgende jaren € 3 miljoen (1 miljoen per jaar) in voor de aanpak in kwetsbare wijken en wijkveiligheid. De corporaties dragen in dezelfde periode ook gezamenlijk € 3.500.000,- bij. Hierbij geldt dat het budget van de corporaties beschikbaar wordt gesteld voor het bevorderen van leefbaarheid, binnen de kaders van de Woningwet.
  - Op basis van (vroeg)signalen van de Buurtbarometer bepalen de gemeente en de corporaties samen in welke kwetsbare wijken een integrale aanpak wordt ontwikkeld. In de jaarschijven worden in gezamenlijkheid kwetsbare wijken of wel 'hotspots' benoemd. Inzichten ten aanzien van door bewoners ervaren onveiligheid zijn leidend in de aanpak.
  - Het behouden en verbeteren van de leefbaarheid in de wijken voor alle bewoners. De gemeente en de corporaties starten met een pilot om te komen tot een complexgerichte aanpak. Daarbij wordt een sociaal beheer team gevormd die aandacht heeft voor het individu en de overige bewoners uit het complex.

Begin 2020 heeft de gemeente Breda voorts een Taskforce 'Doorstroming' ingesteld om te bevorderen dat mensen die het kunnen betalen, doorstromen vanuit een goedkope woning naar een duurdere woning. Dat zou moeten leiden tot meer gemengde buurten. Ook richt de Taskforce zich op doorstroming van ouderen naar meer aangepaste woningen, waardoor woningen beschikbaar komen voor diverse doelgroepen.

Gemeentelijke budgetten sinds 2014

Onderstaand is op basis van de programmabegrotingen in de periode 2014-2020 weergegeven wat de gerealiseerde (behalve 2020, daar zijn de begrote cijfers gehanteerd) gemeentelijke inzet in middelen is voor twee deelprogramma's van het programma Duurzaam Wonen in Breda. Gekozen is voor deelprogramma Wonen in Breda omdat daarin de kosten zijn opgenomen voor de afspraken met de wooncorporaties. Deelprogramma Grote woonprojecten voorziet in de middelen voor nieuwbouw van woningen. In onderstaand overzicht is het saldo van lasten minus baten opgenomen zoals blijkt uit de jaarrekeningen. Een negatief bedrag betekent dus dat de baten hoger zijn dan de lasten.²⁷

Jaar	Saldo baten en lasten deelprogramma Wonen in Breda (x 1000)	Saldo baten en lasten deelprogramma Grote woonprojecten (x 1000)
2014	697	6.107
2015	1.218	3.031
2016	920	-6.240
2017	1.731	-7.531
2018	1.646	-3.232
2019	1.758	-12.074
2020	3.561	4.348

De uitgaven in het deelprogramma Wonen in Breda wisselen sterk door de jaren heen en nemen vanaf 2020 sterk toe (verdubbeling). In het andere deelprogramma is ook sprake van een sterk wisselend beeld: van grote uitgaven in 2014 en 2015 tot grote opbrengsten in de latere jaren, waarbij 2020 weer een kantelpunt is.

3.5.3 Effecten en resultaten van het woonbeleid op tegengaan van ongewenste segregatie

Beoogd effect: variëteit aan woonmilieus om verdere segregatie en concentratie te voorkomen

Een van de gestelde doelen is het zorgen voor variatie in woonmilieus per buurt. Onderstaand is weergegeven hoe de woningvoorraad zich heeft ontwikkeld in de periode tussen 2014 en 2019. Hieruit is te

²⁷ Uit dit overzicht blijkt niet wat precies over de jaren heen geïnvesteerd is in woningbouw door de gemeente zelf en naar welk type woningen dit gaat.

zien dat de sociale huurvoorraad is afgenomen en de particuliere huurvoorraad en de koopwoningvoorraad tussen 2014 en 2019 zijn toegenomen.

Jaar	Totale woningvoorraad	Sociale huurvoorraad	Particuliere huurvoorraad	Koop woningvoorraad	Nieuwbouw	Sloop
2014	81.291	25.260	10.876	44.534	493	10
2015	81.649	25.500	11.037	44.780	296	159
2016	82.231	25.180	11.349	45.091	475	240
2017	83.253	24.814	12.315	45.056	966	38
2018	83.793	24.891	12.344	45.994	521	108
2019	84.567	24.851	12.256	46.648	523	161

Op buurtniveau is (zie ook hoofdstuk 2) is te zien dat in de kwetsbare en vroegsignaleringswijken, met uitzondering van Biesdonk, het percentage sociale huur afneemt. In Heuvel en Wisselaar is dit sterk te zien, waar in Heuvel de sociale huur met 3% afneemt over 2015 -2019 en de koopwoningen en particuliere huur toenemen (met 2% koop en 1% particuliere huur). In Wisselaar neemt de sociale huur met 2% af, de particuliere huur neemt met 1% af en het aandeel koopwoningen stijgt met 4%. Daarentegen is in Biesdonk 1% meer sociale huur bij gekomen over de periode van 2015-2019 en is de particuliere huur afgenomen. In deze wijken is het woonmilieu lichtelijk veranderd. In de wijken met het hoogste aandeel koopwoningen, zoals Blauwe Kei of Bavel, neemt het aandeel koopwoningen ook toe en het aandeel sociale huur af.

Het toevoegen van 1.640 reguliere sociale huurwoningen in de periode 2015-2024 (doel coalitieakkoord 2014-2018) is vooralsnog niet gelukt. Het aantal sociale huurwoningen neemt af. Dit is ook reden om in de latere Alliantieafspraken en het huidige coalitieakkoord opnieuw extra aandacht te vragen voor de bouw van sociale huurwoningen. Als gevolg van het achterblijven van de realisatie van sociale huurwoningen staat het andere boogde effect, te weten het vergroten van de slaagkans van woningzoekenden met een laag inkomen, statushouders en mensen met een beperking (de wachttijd loopt op van 1 naar 2 jaar volgens de gegevens uit de programmabegroting), ook onder druk.

Het zorgen voor variëteit aan woonmilieus in de verschillende buurten om verdere segregatie en concentratie te voorkomen lijkt daarmee, een paar uitzonderingen daargelaten, overwegend in zeer beperkte mate te zijn gelukt.

Beoogd effect: Streven naar maximaal 40% sociale huurwoningen per buurt

Zoals hierboven zichtbaar in de tabel neemt over de gehele stad het aandeel sociale huur af. Dit geldt ook voor de buurten die al relatief weinig sociale huur hebben. In 17 van de 28 buurten waar minder dan 40% sociale huur is, is het aandeel sociale huur afgenomen, in 10 buurten is het gelijk gebleven en in 1 buurt, namelijk Sportpark, is het toegenomen (met 1%).

Het lukt nauwelijks om extra goedkope huurwoningen te realiseren in buurten met minder dan 40% sociale huur. Daarmee blijft de ongewenste segregatie tussen buurten met veel en buurten met weinig sociale huurwoningen grotendeels in stand.

Beoogd effect: Het voorkomen van ongewenste concentraties van lage inkomens en kwetsbare doelgroepen en betalingsproblemen door een mix van maatregelen in het woonbeleid

De buurten met een concentratie van lage inkomens en kwetsbare groepen kennen in de periode 2015-2019 geen substantiële afname hierin. In een aantal buurten is weliswaar sprake van een verbetering zoals Wisselaar, Geeren Zuid, Heuvel, Kesteren, Haagpoort, Fellenoord en Brabantpark. Echter de sociaaleconomische scores behoren in deze buurten nog steeds tot de allerlaagste van Breda. Zo scoort Geeren Zuid met 35% het hoogst in Breda op het aandeel met een slechte economische positie. Het gaat in deze buurten dus om een relatieve (en soms marginale) verbetering. Dit komt bijvoorbeeld doordat het aandeel inwoners dat niet of moeilijk rond kan komen, iets gedaald is in deze buurten. Dit terwijl het aandeel inwoners met een slechte sociaaleconomische positie niet is gedaald in deze buurten. In buurten als Geeren Noord, Biesdonk, Doornbos-Linie en Tuinzigt blijven de inkomens relatief laag en zijn ze nauwelijks

gestegen, relatief veel inwoners hebben schulden en is sinds 2017 (zelfs) een lichte verslechtering waar te nemen. Daar waar inkomens in de periode 2015-2019 in bepaalde buurten zijn gestegen met ca. 9.000 euro zijn de gemiddelde inkomens in de kwetsbare buurten met ca. 1.000 euro gestegen en in sommige van deze buurten helemaal niet gestegen.

Het doel om via het woonbeleid tot een afname van ongewenste concentraties van lage inkomens, kwetsbare groepen en betalingsproblemen te komen, is in beperkte mate in een aantal buurten behaald.

3.6 Beoordeling vanuit het perspectief van de respondenten

3.6.1 Segregatie in Breda is een hardnekkig verschijnsel

In totaal zijn 45 respondenten gesproken, ongeveer gelijk verdeeld over ambtenaren, professionals in de wijk en bewoners (zie bijlage voor de onderzoeksverantwoording). In de beleving van veel respondenten neemt de segregatie niet af en volgens meerderen zelfs toe. Deze beleving is bij professionals naast de eigen waarnemingen in hun werkveld ook gebaseerd op de steeds meer ter beschikking komende wijk- en buurtgegevens en de diverse landelijke onderzoeken met verklaringen. Vooral de geografische segregatie in de stad (dus tussen wijken en buurten) is een hardnekkig verschijnsel volgens de gesproken inwoners, professionals in de wijken en ambtenaren. In de beleving van veel respondenten neemt de segregatie eerder toe dan af. Zij maken zich vooral zorgen om de stapeling of clustering van kwetsbaarheid die zich concentreert in een aantal wijken in Breda. Het verminderen van segregatie (met name de kwetsbaarheden in de betreffende wijken) is volgens hen een kwestie van een lange adem. Gezamenlijk schetsen zij het volgende beeld van de segregatie in Breda:

- De huidige kwetsbare en vroegsignaleringswijken zijn al decennialang de wijken waar de gemeente, de inwoners en de professionals in de wijk zich zorgen om maken.
- Ondanks gerealiseerde verbeteringen en interventies lijkt de kwetsbaarheid van veel van deze wijken nauwelijks af te nemen en op meerdere punten ook toe te nemen. De verschillen met andere 'betere' wijken worden eerder groter dan kleiner. Het absorptievermogen van de wijken is overschat door de gemeente. De rek is er uit. Daardoor is sprake van een concentratie van mensen met problemen in met name de impuls- en vroegsignaleringswijken.
- Een door veel respondenten genoemde verklaring hiervoor is gelegen in de combinatie van een optelling van sociaal-economische achterstanden en een fysieke concentratie van goedkope(re) woningen.

Vanuit de interviews is aangegeven welke maatregelen en inzet wel of niet effectief zijn. Deze maatregelen zijn het gevolg van Rijks- en gemeentelijk beleid op het vlak van participatie en zorg, de gemeentelijke inrichting en uitvoering van de wijkaanpak en het beleid op het vlak van wonen. De bevindingen vanuit het veldwerk hebben vooral betrekking op de kwetsbare wijken, dit omdat de respondenten zich vooral daarover zorgen maken en van mening zijn dat in die wijken sprake is van mechanismen die de segregatie niet doen afnemen.

3.6.2 Beoordeling beleid en maatregelen participatie- en zorgbeleid

Volgens de respondenten heeft de focus bij de gemeente de afgelopen jaren te weinig gelegen op het versterken van de kansen, mogelijkheden en hulpbronnen van de inwoners zelf. Maar ook geldt een aantal andere door respondenten genoemde 'mechanismen' dat verband houdt met uitgangspunten van beleid en maatregelen:

Mechanisme 1: er is een groep kwetsbare inwoners waarvoor langdurige ondersteuning nodig is en blijft terwijl het zorgbeleid gericht is op en uitgaat van kortdurende ondersteuning en zelfredzaamheid

De gemeente heeft geen goed antwoord op een groep kwetsbare mensen. Zij hebben kennelijk veel meer nodig, dan er nu is. De Wmo is in Breda nu zo ingericht dat hulp en ondersteuning altijd tijdelijk is en gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid, wat ook de bedoeling is van de wet. Dit leidt tot korte hulp- en ondersteuningstrajecten en dan moeten mensen zelfstandig verder. Dat lukt bij meerdere groepen mensen niet. Er zijn mensen waarbij de zelfredzaamheid niet te vergroten is, daar gaat de zelfredzaamheid

juist achteruit bij het ouder worden. De gemeente heeft de zelfredzaamheid van bepaalde groepen mensen overschat. Eigenlijk zouden volgens meerdere respondenten mensen die langdurig hulp en ondersteuning nodig hebben naar de Wet langdurige Zorg (Wlz) toe moeten en niet onder de Wmo moeten vallen. De benadering om bijvoorbeeld via bureaus van deze groep mensen met een app bij de gemeente te kunnen signaleren of via buurtcirkels contact houden, vraagt behoorlijk veel van de inwoners in de wijken. In wijken waar heel veel mensen problemen hebben, is dat moeilijk. Bovendien zijn dit de wijken waar deze groep verwarde personen vooral wonen.

Mechanisme 2: de middelen die kunnen bijdragen aan meer activering en verbetering van de hulpbronnen van bewoners zijn afgenomen en niet structureel van aard

Respondenten geven aan dat het heel erg belangrijk is, is dat er veel meer activiteiten in de kwetsbare wijken komen. Dat enerzijds gericht is op sociaal-cultureel gebied, anderzijds op het aanpakken van intergenerationele armoede en criminaliteit. Door geldtekort is het welzijnswerk, maatschappelijke hulp en dienstverlening steeds meer gedwongen om zich op de grootste problemen te richten, maar dat leidt tot een minder preventieve en meer op symptoombestrijding (in het veiligheidsdomein repressieve) aanpak. Bijvoorbeeld vraagt de aanpak van criminaliteit veel inzet en middelen, gerechtvaardigd vanuit de problematiek in die wijken waar criminaliteit loont. Dit leidt onvoldoende tot het investeren in kansen en een ander positief arbeidsperspectief voor jongeren.

De thematafels hebben wel tot doel om dit te bereiken, maar krijgen volgens de respondenten te weinig een wijkspecifieke invulling. Bovendien zijn de middelen te beperkt en vaak van te korte duur (projectencarrousel) naar inschatting van de gesproken respondenten om ook echt een verschil te maken. De ene keer is dit een gevolg van bezuinigingen, maar in andere gevallen valt bijvoorbeeld één van de dragende personen van een initiatief weg. Volgens respondenten speelt de nadruk van de afgelopen jaren op de zelf- en samenredzaamheid hierin een rol. Deze nadruk kan in sterke en krachtige wijken goed uitpakken, maar niet altijd in de kwetsbare wijken.

3.6.3 Beoordeling beleid en maatregelen wijkaanpak

Respondenten (van ambtenaren tot professionals tot wijkbewoners) geven vrijwel zonder uitzondering aan dat er behoefte is aan een lange termijn aanpak van de kwetsbare wijken. Met name professionals in de wijk en wijkbewoners geven aan dat het aan een dergelijke lange termijn aanpak heeft ontbroken. Er zijn naar hun inzicht teveel tussentijdse koerswijzigingen en accentverplaatsingen geweest die te weinig hebben geleid tot de benodigde focus en (voldoende) middelen om daadwerkelijk een substantiële verbetering van de wijken te realiseren. Concreet worden de volgende onderliggende 'mechanismen' benoemd die verband houden met beleidsmatige keuzes en maatregelen.

Mechanisme 1: thematafels leiden te weinig tot wijkspecifieke aanpakken.

Het stedelijk instrument van de thematafels leidt volgens hen tot onvoldoende focus op en vertaling naar de wijken. De stedelijke focus houdt volgens met name uitvoerende professionals en bewoners te weinig rekening met de specifieke mechanismen en situatie in de wijken. De thematafels worden, ondanks de goede bedoelingen, vooral ervaren als een plek waar de schaarse middelen worden verdeeld. De deelnemers aan die tafels die daar goed in zijn, krijgen de meeste middelen zo ervaren met name bewoners. Een aantal actieve wijkbewoners met eigen initiatieven is daar weleens, vaak op verzoek van de gemeente, aangeschoven, maar geven aan dat zij weliswaar veel geleerd hebben over hoe de thematafels werken, maar dat zij geen voet tussen de deur krijgen. Dit leidt tot een afnemend vertrouwen in de in de wijk actieve professionals en wijkbeheerders van de gemeente. Actieve bewoners die deel hebben genomen aan de thematafels geven aan dat bewoners niet of onvoldoende betrokken zijn bij het formuleren van een opdracht voor bijvoorbeeld het welzijn in een wijk.

Mechanisme 2: wijkplatforms niet altijd even toegankelijk voor bewoners in de kwetsbare wijken.

Bewoners met initiatieven voor de wijk kunnen deze indienen bij het wijkplatform. Professionals moeten bewoners daarbij vaak ondersteunen. De voorwaarden en eisen zijn voor veel bewoners te ingewikkeld. Het gevolg is dat bewoners kunnen afhaken of dat professionals actief in de wijk hun tijd vooral besteden aan het helpen bij het indienen van aanvragen. Bovendien ervaren zowel bewoners als professionals dat gemeentelijke regels leiden tot het onnodig rondpompen van middelen. Als bewoners gebruik willen maken

van een ruimte, dan moet subsidie worden aangevraagd voor de huur van de ruimte, die vervolgens weer wordt betaald aan de gemeente als verhuurder. Het stimuleren van bewonersinitiatief en het eigenaarschap bij bewoners leggen, wordt door meerdere professionals en bewoners als een goede benadering beschouwd. Gelijktijdig wordt gewezen op het feit dat voor veel bewoners het helemaal niet vanzelfsprekend is dat zij zelf dit initiatief nemen. Waar in de ene wijk bewoners in staat zijn om gemeentelijke en soms ook andere middelen te werven voor een sportaccommodatie, lukt dat in de kwetsbare wijken vaak niet of minder goed doordat er minder actieve bewoners zijn. Meerdere respondenten, zowel ambtelijk als professionals in de wijk, geven aan dat zij weinig tot geen interactie zien tussen de thematafels en de wijkplatforms. De wijkplatforms en thematafels werken in hun beleving in de praktijk te veel afzonderlijk van elkaar.

Mechanisme 3: te weinig gezamenlijk gevoelde agenda of plan voor de kwetsbare wijken.

De professionals in de wijken en de bewoners ervaren dat een lange termijnagenda of plan voor de kwetsbare en vroegsignaleringswijken ontbreekt. Er is grote overeenstemming over de noodzaak tot langjarige investeringen en plannen met een planningshorizon van 10 tot 20 jaar. Waar in een aantal wijken professionals elkaar steeds beter weten te vinden, ook al hangt dat samen met een stabiele personele bezetting, is het overheersende gevoel dat veel van de professionele partners zich vooral richten op hun eigen taken en opdrachten. De uitvoering daarvan staat centraal en veel minder de gezamenlijke inzet op het wegnemen van kwetsbaarheden in de wijk. Professionals en ambtenaren zijn positief over de datagestuurde benadering, waarbij op steeds dieperliggend niveau in de wijk gegevens worden verzameld op basis waarvan wijkagenda's en plannen kunnen worden opgesteld.

Sinds 2020 is in een aantal wijken sprake van dergelijke uitgewerkte wijkagenda maar die wordt vooral ervaren als een opsomming van acties en activiteiten die er al waren. De potentie van de beschikbare gegevens wordt nog niet ten volle benut. Bovendien wordt per wijk een regisseur op of coördinator van de wijkaanpak gemist. De sturende rol van de gemeente hierin wordt onvoldoende ervaren. Respondenten hebben de hoop dat de extra Rijksmiddelen voor Breda-Noord wel zullen leiden tot een lange termijn aanpak.

Mechanisme 4: centrale sturingsfilosofie van de gemeente matcht niet met een wijkaanpak.

De keuze voor eerst impuls wijken en nu kwetsbare en vroegsignaleringswijken betekent volgens zowel ambtelijke respondenten als professionals in de wijk niet dat sprake is van een wijkgerichte sturingsfilosofie, voor een deel van het beleid wordt al wijkgericht gekeken, maar dit is nog niet op alle beleidsterreinen. Stedelijk wordt beleid geformuleerd, zowel op het vlak van wonen, maar ook op het vlak van leefbaarheid, veiligheid en het sociaal domein. Het idee is dat dit moet worden vertaald naar de wijken. Door meerdere respondenten is aangegeven dat zij in andere gemeenten waar zij actief zijn (geweest) juist sprake is van een sturingsfilosofie vanuit de wijk, waar stedelijke diensten en stedelijk beleid ondersteunend aan zijn. De huidige meer centrale sturing heeft als nadelig effect dat de specifieke opgaven in en structuurkenmerken van de kwetsbare wijken te weinig centraal komen te staan. De thematafels zijn het meest genoemde voorbeeld van centrale sturing die onvoldoende leidt tot een wijkspecifieke aanpak. Dit geldt ook voor de Alliantieafspraken (het deel dat toeziet op extra investeringen door gemeente en corporaties in de kwetsbare wijken). Deze worden door de corporaties in interne plannen wel wijkspecifiek gemaakt en daarbij worden partners in de wijk geconsulteerd.

Mechanisme 5: de inhoudelijke focus van wijkaanpak is vooral gericht op leefbaarheid, kwaliteit van de openbare ruimte en veiligheid, maar te weinig op de verbetering van de individuele kansen en mogelijkheden van kwetsbare bewoners.

De gemeente stimuleert bewonersinitiatieven, investeert in leefbaarheid en kwaliteit van de openbare ruimte en de veiligheid. Dat is in de kwetsbare en vroegsignaleringswijken ook hard nodig volgens bewoners, professionals en ambtenaren. Hier zijn ook op het vlak van het verbeteren van de inrichting van de buitenruimte en de kwaliteit van huurwoningen naar opvatting van de respondenten ook resultaten op geboekt. Het ervaren verschil met de aanpak in het verdere verleden is echter dat er weinig wijkspecifieke focus is op de verbetering van de sociale en economische positie van bewoners.

Mechanisme 6: te grote afstand tussen de systeemwereld van professionals en gemeente en de leefwereld van bewoners.

Met name bewoners, maar ook meerdere professionals geven aan dat het professionals in de wijken en de gemeente niet goed lukt om vanuit de leefwereld van bewoners aansluiting bij hen te vinden. Dat heeft te maken met bijvoorbeeld aanvraagprocedures voor bewonersinitiatieven en brieven van de gemeente waardoor bewoners zich moeten voegen naar de systeemwereld van de gemeente. Maar ook het ervaren gebrek aan diversiteit bij professionals en de gemeente leidt volgens hen tot een gebrek aan aansluiting bij bewoners met andere dan een Nederlandse achtergrond. Tot slot speelt bij meerdere gesproken bewoners ook dat zij het gevoel hebben dat signalen niet, onvoldoende of te laat worden opgepakt door de gemeente en door professionals in de wijk. Dat komt deels door een gebrek aan tijd en capaciteit, maar ook heeft het te maken met kunnen zien van de kansen die de signalen van bewoners kunnen bieden.

3.6.4 Beoordeling beleid en maatregelen woonbeleid

Het woonbeleid van het Rijk en de gemeente dragen in de praktijk te weinig bij aan het voorkomen of wegnemen van een te eenzijdige woningvoorraad in de kwetsbare wijken. Aan deze beleidsmatige keuzes en maatregelen liggen meerdere mechanismen ten grondslag. Gezamenlijk hebben deze mechanismen een versterkend effect op de concentratie van kwetsbare bewoners op vele invalshoeken in een aantal kwetsbare wijken.

Mechanisme 1: effecten van de nieuwe Woningwet. De nieuwe Woningwet (2015) draagt niet bij aan het gevarieerder maken van de woningbezetting van sociale huurwoningen. De corporaties zijn met deze Woningwet opgeroepen om zich te beperken tot het voorzien in woonruimte voor de inwoners voor wie sociale huurwoningen de enige betaalbare optie is. De aanpak van scheefwonen (zorgen dat huurders met een hoger inkomen niet onnodig in goedkope woningen blijven wonen) leidt tot een concentratie van kwetsbare bewoners in sociale huurwoningen. Dit terwijl voor de kwetsbare wijken juist een meer gemengde bewoning door sterke en kwetsbare bewoners van sociale huurwoningen van groot belang wordt geacht door de respondenten om tot een sterkere sociale structuur in complexen en buurten te komen. In Breda is de aanpak van scheefwonen 'succesvol' volgens meerdere respondenten, maar dat heeft ook de bovengenoemde niet altijd gewenste gevolgen. Het door de gemeente gewenste doorstroombesluit naar middeldure en dure woningen heeft voor de wijken met weinig van dit type woningen juist het effect dat de sterkere bewoners wegtrekken. De woningen die in dit segment worden gebouwd in Breda, worden vooral buiten de kwetsbare en vroegsignaleringswijken gerealiseerd. Zie ook mechanisme 4.

Mechanisme 2: terugtrekkende beweging corporaties. Er is sprake van een terugtrekkende beweging van de wooncorporaties in het investeren in maatschappelijk vastgoed en voorzieningen in de wijk. Dat behoort niet tot de kerntaak van de corporatie. Waar corporaties in het verleden nog investeerden in maatschappelijke voorzieningen, gebeurt dat nu niet of nauwelijks meer.

Mechanisme 3: extramuralisering van langdurige zorg. De extramuralisering van de langdurige zorg, waarbij steeds meer bewoners die eerst gebruik maakten van beschermde woonvormen nu in de sociale huur terecht komen, versterkt de concentratie van kwetsbare bewoners in buurten en wijken met veel sociale huurwoningen verder. Of zoals een sociaal beheerder het treffend zei: "ik ben veel tijd kwijt aan het goed laten landen van kwetsbare mensen in een woning en dan helpt het niet dat er nog meer bewoners met een grote kwetsbaarheid in het portiek of op de galerij komen wonen". Het gemeentelijke doel om deze groep bewoners woonruimte te bieden, wordt vooral gerealiseerd in de wijken die meer kwetsbaar zijn.

Mechanisme 4: realisatie woningbouwprogramma gemeente Breda. Veel van de gerealiseerde woningbouw in Breda is in het middeldure of dure segment, terwijl er volgens meerdere respondenten meer behoefte is aan betaalbare (sociale) huurwoningen dan wat nu gerealiseerd wordt. Het grootste deel van de middeldure en dure woningen wordt gerealiseerd in de wijken met een relatief duurder woningvoorraad.

Woningcorporaties die voor een belangrijk deel de sociale huurwoningen realiseren (conform de Alliantieafspraken) hebben daarnaast vooral grondposities in de wijken waar zij woningbezit hebben. Met als logisch, maar niet altijd gewenst, gevolg dat de sociale huurwoningen worden bijgebouwd in de wijken waar al sprake is van een oververtegenwoordiging van sociale huurwoningen. Recentelijk wordt ingezet op

een uitruil van locaties met ontwikkelaars met grondposities in andere wijken, daarin ook ondersteund door de gemeente Breda. Dit is naar verwachting een effectieve manier om tot een betere spreiding van de bouw van sociale huurwoningen te komen. En wil de gemeente Breda nu in de eigen nieuwe gebiedsontwikkelingen en grondexploitaties een deel corporatiewoningen laten bouwen in de hoop kwetsbare groepen meer te spreiden.

Mechanisme 5: sloop en duurder terugbouwen leidt tot verplaatsen van kwetsbaarheid naar andere kwetsbare buurten en lost de kwetsbaarheid van de bewoners niet op.

In de periode 2010-2019 is in een aantal wijken (o.a. Heuvel) een fors aantal sociale huurwoningen gesloopt. De voormalige bewoners van deze gesloopte woningen komen vooral terecht in de wijken met een relatief grote voorraad sociale huurwoningen. Ook, geeft een deel van de respondenten aan, voelen deze bewoners zich vaak niet thuis in wijken met relatief minder sociale huurwoningen. Het gevolg van de sloop van sociale huurwoningen is dat de kwetsbare bewoners zich weliswaar noodgedwongen verplaatsen naar andere buurten of wijken, maar dat zijn vaak de wijken en buurten met veel sociale huurwoningen waar al sprake is van een relatieve oververtegenwoordiging van meer kwetsbare bewoners. Bovendien leidt sloop en duurder terugbouwen volgens vele respondenten niet tot een vermindering van de kwetsbaarheid van de bewoners. Dat vraagt een veel meer op het individu gerichte aanpak met een focus op het versterken en vergroten van de hulpbronnen van deze inwoners.

3.7 Samenvattend

De aanpak op het vlak van wonen en de integrale wijkaanpak heeft niet geleid tot substantiële vermindering van de segregatie tussen buurten in de stad. Dit geldt eveneens voor het participatie- en zorgbeleid. Op onderdelen is sprake van een verbetering en doelbereik, maar het overwegende beeld is dat beleid en maatregelen de segregatie in Breda niet hebben verminderd.

De in paragraaf 3.6 genoemde *mechanismen in het woonbeleid* veroorzaakt door het beleid en de maatregelen hebben eerder tot een vergroting van de segregatie geleid (wat door de gezamenlijke corporaties in 2018 in een manifest ook is geagendeerd bij de Bredase politiek) dan tot een vermindering daarvan. Dit alle bedoelingen van de gemeente om tot een gevarieerdere woonvoorraad in de wijken te komen ten spijt.

In de beleving van de respondenten, en ook uit de daadwerkelijke inzet van beleid, maatregelen en middelen blijkt dat de afgelopen jaren *weinig is ingezet op het verbeteren van de individuele uitgangspositie van bewoners* om zo hun hulpbronnen, kansen en mogelijkheden te vergroten. De focus heeft gelegen op het stimuleren van bewonersinitiatieven uitgaande van de zelfredzaamheid van bewoners. Met name in de kwetsbare buurten is volgens respondenten te veel verwacht van bewonersinitiatieven. Dit naast een inzet op een schone, hele en veilige leefomgeving en woningen. Op dat vlak zijn zeker successen geboekt, desondanks blijven de scores in de kwetsbare wijken sterk achter en verbeteren over de gehele linie niet tot nauwelijks.

Voor het verbeteren van de individuele uitgangspositie van bewoners is meer nodig dan een schoon, heel en veilig huis en omgeving. Het vraagt volgens bewoners om aansluiting bij de leefwereld van de bewoners, langjarig investeren in de verbetering van kansen en mogelijkheden van bewoners in een wijk- en buurtspecifieke aanpak. Dit vraagt volgens hen een duidelijke lange termijnagenda voor de wijken voorzien van voldoende middelen. Het nu door de gemeente en partners *gehanteerde instrumentarium en de achterliggende sturingsfilosofie* (regulier beleid vertalen naar wijken) is hierin naar de mening van veel respondenten beperkt effectief om de segregatie tussen wijken en buurten in Breda te verminderen.

4. Inzichten doeltreffende aanpak segregatie

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de beantwoording van de volgende vraag centraal:

Deelvraag 5: Welke aanbevelingen zijn te doen ten aanzien van het doeltreffend tegengaan van ongewenste segregatie aan de hand van de literatuur, ervaringen uit andere gemeenten en uit het verleden?

De Rekenkamer heeft op basis van bestaande onderzoeken in beeld gebracht wat de (verwachte) effectiviteit van beleid en maatregelen is dat zich richt op het verminderen van uitingsvormen van ongewenste segregatie.

4.2 Wat werkt in de aanpak van segregatie?

De gemeenten, maar ook het Rijk (via allerlei stedelijke vernieuwingsregelingen en wijkaanpakken) zetten al jaren beleid en maatregelen in om de ongewenste effecten van segregatie tegen te gaan. Het beleid, de maatregelen en de werkzame bestanddelen zijn gestructureerd langs drie lijnen:

1. Het komen tot vergroten van de sociale en financiële zelfredzaamheid en veerkracht van bewoners (bijvoorbeeld aanpak van schulden, armoede, vergroten arbeidsdeelname en sociale activering, aanpak van gezondheidsverschillen, aanpak van onderwijsverschillen)
2. Het versterken van kwetsbare wijken via een wijkaanpak. Met een focus op leefbaarheid. Bij leefbaarheid gaat het niet alleen om schoon, heel en veilig, maar ook de inzet op het vergroten van de sociale binding en initiatieven van bewoners.
3. Het komen tot een evenwichtige samenstelling van de woningvoorraad (huur / koop, goedkoop en duur, twee- of meerpersoonswoningen)

Op basis van verschillende onderzoeken, ervaringen van andere gemeenten is gekomen tot een analyse van de (vermoede) effectiviteit van strategieën en maatregelen in de aanpak van ongewenste segregatie. Daarmee wil de Rekenkamer inzicht bieden in te overwegen strategieën en maatregelen voor een effectieve aanpak van ongewenste segregatie. Ter illustratie zijn voorbeelden uit andere gemeenten weergegeven. Hierbij moet opgemerkt worden dat elk van deze voorbeelden altijd tegen de specifiek Bredase context gewogen moeten worden.

4.3 Wat werkt in de aanpak van segregatie vanuit het zorg- en participatiebeleid?

Een belangrijk onderdeel in de aanpak van ongewenste segregatie is het versterken van de hulpbronnen van inwoners op het vlak van opleiding, inkomen, gezondheid en kansen. In onderzoeken en praktijken naar de invloed van het zorg- en participatiebeleid op de segregatie komen vier strategieën dominant naar voren:

1. Het verbeteren van de sociaaleconomische positie van inwoners: terugdringen armoede en vergroten arbeidsdeelname
2. Het vergroten van de zelfredzaamheid van inwoners
3. Het bevorderen van een gezonde leefstijl
4. Het vergroten van de kansengelijkheid (onderwijs en bijscholing)

Voor elk van de strategieën is aangegeven wat uit onderzoeken blijkt over de effecten hiervan op het tegengaan van ongewenste segregatie. Afgesloten wordt met een aantal overwegingen en mogelijkheden

ter verdere invulling van het programma 'Verbeter Breda' die volgens diverse onderzoeken en praktijkvoorbeelden bij kunnen dragen aan het verminderen van de segregatie.

Effecten strategie 1: verbeteren sociaaleconomische positie van inwoners

In diverse publicaties (o.a. Kansrijk armoedebeleid, CPB, 2020 en Wat werkt bij armoede, Movisie, 2020) zijn de volgende gemeentelijke beleidsstrategieën zichtbaar in het terugdringen van armoede en het vergroten van de arbeidsdeelname door gemeenten:

- Inkomensondersteuning: waaronder beperking van de vaste lasten en bevorderen rondkomen en terugdringing niet-gebruik van voorzieningen (richt zich op volwassenen)
- Bevordering van participatie / arbeidsdeelname (richt zich op volwassenen en starters op de arbeidsmarkt)

Vermeld moet worden dat in Nederland weinig studies hebben plaatsgevonden die de effectiviteit expliciet hebben kunnen vaststellen. Het CPB stelt dit ook vast in haar recente publicatie Kansrijk Armoedebeleid (2020). Dat betekent niet dat zich geen effecten voordoen, maar dat alleen gesteld kan worden dat effecten zich waarschijnlijk voordoen. Hiermee kan de arbeidsmarktpositie van 'probleemgroepen' direct verbeterd worden en zullen werkloosheid en armoede uiteindelijk afnemen. Nagenoemde vermoede effecten van maatregelen komen uit verschillende studies en publicaties. In meerdere publicaties over de wijkenaanpak en herstructurering wordt echter wel aangegeven dat gezien de sociale aard van de meeste problemen in deze wijken het waarschijnlijk zinvoller is om meer rechtstreeks te investeren in de sociale en economische pilaren van de wijkenaanpak, met name het creëren van meer banen aan de onderkant van de arbeidsmarkt en investeringen in onderwijs.

Inkomensondersteuning zorgt voor de noodzakelijke rust om stappen naar inkomensvergroting te maken

Onderzoek naar armoede en schaarste laat volgens het CPB zien dat door (langdurige) schaarste de mentale vermogens onder druk komen te staan. Inkomensondersteuning kan dan de noodzakelijke rust creëren zodat men beter in staat is een uitweg uit de armoede te vinden. Inkomensondersteuning kan bestaan uit het verminderen van vaste lasten (bijvoorbeeld een collectieve zorgverzekering voor minima), het voorzien in financiering van uitgaven (bijvoorbeeld school, sport of bijzondere bijstand), het verruimen van normen in de bijstandsregelingen en het inzetten op het terugdringen van niet-gebruik van toeslagen en regelingen. De focus op toeleiding naar werk levert meer op als er (inkomens-)voorzieningen bestaan die ervoor zorgen dat er in enige rust gezocht kan worden naar de juiste baan en scholing.

Effectieve generieke maatregelen gericht op toeleiding naar werk zien toe op een focus op kansrijke bijstandsgerechtigden, beroepsgerichte scholing, taalbeheersing en toepassen van werk boven uitkering

De Atlas voor gemeenten²⁸ onderscheidt in 2016 vijf kansrijke strategieën waar positieve effecten van verwacht mogen worden. Er is sprake van een strategie met een duurzaam effect als gemeenten direct bij de uitkeringsaanvraag alle aandacht richten op het vinden van werk. Ook de focus op kansrijke bijstandsgerechtigden, zoals jongeren en hoger opgeleiden, laat over het algemeen een positief effect zien. Evenals de aanpak Workfirst, die uitgaat van de filosofie 'werk boven uitkering' en waar nieuwe of bestaande klanten direct een vorm van werk krijgen aangeboden. Inzet op handhaving –controle gericht op de naleving van de plichten waaraan bijstandsgerechtigden moeten voldoen – kan effectief zijn.

In de publicatie Creatief uit de bijstand²⁹ wordt gewaarschuwd voor een overschatting van wat er met 'een positief effect' wordt bedoeld. Het betekent niet dat de inzet van een instrument of strategie automatisch leidt tot een verdubbeling van de kans op werk, maar eerder tot een verhoging van de kans op werk met vijf tot tien procentpunt. Ook wordt breed onderschreven dat scholing als re-integratiemiddel de kans op een baan vergroot. Vooral langdurig werklozen beschikken over verouderde kennis en vaardigheden, vaak in combinatie met gezondheidsproblemen en laaggeletterdheid. Zonder scholing wordt de stap naar werk niet

²⁸ Atlas voor gemeenten, Tien jaar WWB en Bijstandwijzer, 2016

²⁹ Platform 31, 2016

of nauwelijks gemaakt. Om sociaaleconomische ongelijkheid te verminderen moet volgens onderzoek ³⁰ geïnvesteerd worden in de beheersing van de Nederlandse taal.

Een andere relativering van de effecten van de genoemde generieke maatregelen volgt uit de landelijke evaluatie van de Participatiewet door het SCP. Hieruit komt naar voren dat de arbeidsdeelname van kwetsbaren op de arbeidsmarkt is afgenomen of niet of nauwelijks is toegenomen. Dat geldt het sterkst voor mensen die voorheen in de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) onderdak vonden. Zij zitten nu veel vaker thuis dan voorheen. Voor de 'klassieke bijstandsgerechtigden' is de baankans slechts met 1 procentpunt verhoogd. Jongvolwassenen met een handicap hebben wel meer kans gekregen op werk. Maar dit is vaker minder goed werk, het is veelal deeltijdwerk en tijdelijk. De jongvolwassenen zeggen er nauwelijks van rond te kunnen komen, laat staan er een leven mee te kunnen opbouwen.

Een wijkspecifieke benadering van sociale en economische participatie kan effectief zijn, maar vraagt ook langjarige financiële en professionele ondersteuning.

In meerdere gemeenten (o.a. Groningen, Leeuwarden, Utrecht, Goes, Nijmegen) zijn zogenaamde wijkbedrijven ontstaan en opgericht, net als in Breda-Noord³¹. Deze wijkbedrijven hebben vaak tot doel de leefbaarheid en zelfredzaamheid van de wijk en haar wijkbewoners te vergroten door kandidaten in het kader van de participatiewet kansen te bieden, talenten te ontwikkelen en perspectief op werk te vergroten. Mensen die zonder ondersteuning weinig kans maken op het vinden van een baan, worden bij het wijkbedrijf weer geactiveerd. Ze kunnen er tal van werkzaamheden verrichten, waaronder schoonmaken, in de tuin werken of fietsen repareren.

Er is sprake van uitstroom naar betaald werk zo blijkt uit diverse evaluaties van de wijkbedrijven. Tevens blijkt uit de evaluaties dat de wijkbedrijven kwetsbaar zijn op twee aspecten: (1) de (vaak vrijwillige) inzet van betrokken bewoners en (2) de financiering. Meerdere wijkbedrijven zijn begonnen als een bewonersinitiatief en als actieve bewoners wegvallen komt het bestaansrecht van het wijkbedrijf sterk onder druk te staan. In een aantal gemeenten is dit ondervangen door het wijkbedrijf te laten ondersteunen door professionals of zelfs de opdracht te verstrekken aan een uitvoeringsorganisatie (bijvoorbeeld in Goes, waar Includio de opdracht heeft gekregen om het wijkbedrijf uit te voeren). Een tweede kwetsbaarheid zit in de financiering. Het streven naar een volledig financiële onafhankelijkheid op termijn, lijkt in veel gevallen niet haalbaar. Het is reëel om uit te gaan van een structurele financiering die zorgt voor rust en ruimte tot experimenteren.

Effecten strategie 2: vergroten zelfredzaamheid van inwoners door inzet van het eigen netwerk en niet-permanente ondersteuning

Het vergroten, bevorderen of behouden van de zelfredzaamheid van inwoners is het beleidsadagium achter de drie decentralisaties in het sociaal domein. De Wmo heeft dat ook als expliciet doel. Het is daarom een dominant beleidsdoel bij alle gemeenten. De strategie om dit te bereiken, namelijk via de inzet van het eigen netwerk en kortdurende ondersteuning, is werkwijze die eveneens door alle gemeenten wordt gehanteerd. De wijze waarop dit wordt georganiseerd, verschilt per gemeente. Kijkend naar effecten van deze strategie, wordt in verschillende onderzoeken en (wets)evaluaties het volgende geconstateerd:

Gemeenten die meer inzetten op het gebruik van informele zorg kennen geen hogere inzet van informele zorg

Uit de tweede evaluatie van de Wmo door het SCP blijkt geen invloed van het gemeentelijk beleid op het gebruik van informele hulp. Verwacht was dat in gemeenten die sterk op informele hulp inzetten, inwoners met een beperking ook vaker informele hulp gebruiken, maar een dergelijk verschil kon niet worden vastgesteld. Wel is er een relatie tussen zorggebruik en ernst van de beperking, leeftijd, huishoudenssamenstelling, inkomen en het beschikbaar hebben van informele hulp. Ruim driekwart van de bevolking zegt dat er, indien nodig, een bekende is die hulp zou kunnen geven. Mensen met een matige of ernstige lichamelijke beperking, een langdurige psychische klacht, 75-plussers en alleenwonenden geven dit echter minder vaak aan dan anderen, terwijl juist zij degenen zijn die mogelijk hulp nodig hebben. Dit beeld wordt bevestigd in de meest recente publicatie (2020) van het SCP over de drie decentralisaties.

³⁰ Onderzoek Eenheid, Verscheidenheid en Binding Over concentratie en integratie van minderheden in Nederland (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling)

³¹ Werk a/d Wijk in Breda Noord is opgeheven in 2019. De gemeente wilde dat dat financieel zelfstandig werd en zelfstandig doorging. Dat bleek niet mogelijk/haalbaar.

Betrokkenen die de keukentafelgesprekken voeren, blijken lang niet altijd mogelijkheden te zien om een beroep te doen op de eigen kracht of het eigen netwerk. Belemmeringen liggen onder andere op het vlak van de toepasbaarheid van het begrip zelfredzaamheid bij bepaalde groepen (bv. mensen met psychische problematiek of dementie) en de grenzen aan de mogelijkheden van informele hulp. Dit laatste heeft bijvoorbeeld te maken met vraagverlegenheid van mensen die hulp nodig hebben, overbelasting van reeds aanwezige mantelzorgers of het ontbreken van een sociaal netwerk. De strategie van in principe tijdelijke hulp gericht op het gebruik maken van informele zorg lijkt met name voor chronisch kwetsbare groepen en groepen waar als gevolg van een beperking of ouderdom de zelfredzaamheid afneemt, niet afdoende. Een bevinding die ook door meerdere respondenten in het veldwerk dat uitgevoerd is, wordt onderschreven.

Maatwerkvoorzieningen in de Wmo dragen bij aan redzaamheid, maar de ontvangers participeren minder dan mensen zonder beperkingen

Uit dezelfde evaluatie van het SCP blijkt dat de meeste aanvragers vinden zichzelf, met alle ondersteuning die ze mogelijk hadden (inclusief de reeds ontvangen ondersteuning), (ruim) voldoende redzaam bij het voeren van een huishouden en de meesten vonden dat zij zich (ruim) voldoende in en om de woning en buitenshuis konden verplaatsen. Toch is 28% aan te merken als 'sociaal geïsoleerd' (dat is driemaal zoveel als bij de algemene bevolking). Het merendeel van de aanvragers (70%) ervaart voldoende mogelijkheden om activiteiten te doen. Maar een ongeveer even groot deel geeft aan dat zij belemmeringen ervaren bij het doen van (sommige) activiteiten.

De wekelijkse en maandelijkse participatie van aanvragers blijft achter bij die van mensen zonder beperkingen. Over het algemeen gaat de redzaamheid door de verkregen ondersteuning het meest vooruit bij relatief jonge aanvragers (18-55 jaar) vergeleken met oudere. Ook bij aanvragers met een lagere opleiding en bij aanvragers met een ernstige beperking gaat de redzaamheid door ondersteuning meer vooruit dan bij hun tegenpolen. Aanvragers met psychosociale problemen hadden voor hun participatiemogelijkheden weinig baat bij ondersteuning in vergelijking met aanvragers zonder die problemen.

Effecten strategie 3: Bevorderen gezondheid en leefstijl

Alle gemeenten hebben een wettelijk verplicht gezondheidsbeleid waarin ingezet wordt op het bevorderen van een gezonde leefstijl en het terugdringen van veel voorkomende gezondheidsproblemen zoals overgewicht. Hoe dit beleid in de praktijk uitvoering krijgt, verschilt per gemeente, maar kent in belangrijke mate grote overeenkomsten. De volgende effecten over maatregelen en aanpakken komen uit onderzoek en evaluaties naar voren:

Specifieke wijkgerichte aanpakken op het bevorderen van de gezondheid en leefstijlen kunnen effectief zijn

Uit het onderzoek³² naar effectevaluaties van de interventies op het vlak van leefstijl en gezondheidsbevordering blijkt dat voor een beperkt deel van de interventies een effectonderzoek met voldoende bewijskracht beschikbaar is. De geïntegreerde aanpak sinds 2006 in Overvecht (Gezonde Wijk Overvecht) wordt gezien als een voorbeeld voor andere wijken in Nederland. Het concept is ook in andere wijken en andere gemeenten toepasbaar. Sinds 2006 is de Gezonde Wijk Overvecht verschillende keren kwalitatief geëvalueerd. Naar nu blijkt, heeft de aanpak geleid tot een relatieve kostenreductie in de totale zorgkosten voor de wijk, vergeleken met andere Utrechtse wijken. De zorg en ondersteuning in Overvecht is echter nog steeds in ontwikkeling en echt effectonderzoek naar de methode is kostbaar en nog niet uitgevoerd. De gemeente Oosterhout kiest net als Utrecht voor een focus van het gezondheidsbeleid op wijken waar sprake is van slechtere gezondheidsscores. Het gezondheidsbeleid is onderdeel van de wijkspecifieke aanpak van armoede, zorg, participatie.

Effecten strategie 4: Vergroten kansengelijkheid

Kansengelijkheid onder jeugd en voorkomen van onderwijsachterstanden bij kwetsbare groepen is vaak verweven in het beleid van gemeenten, door vroeg- en voorschoolse educatie of andere programma's. Diverse studies tonen aan dat het voorkomen van onderwijsachterstanden loont en een schakel in bijvoorbeeld intergenerationele armoede wegneemt. Daarnaast lijken de effecten van aanpakken ter vermindering van onderwijssegregatie, onder voorwaarden, te leiden tot een meer gemengde samenstelling

---

³² Effecten van preventieve interventies voor lokaal gezondheidsbeleid, RIVM, 2010

van de leerlingen op de scholen. De wijze waarop gemeenten zich inzetten op het vergroten van kansengelijkheid onder jeugd en onderwijssegregatie tegengaan, verschilt. Uit verschillende onderzoeken en (wets)evaluaties het volgende geconstateerd over de maatregelen die gemeenten hierop inzetten:

Investeren in onderwijs en het voorkomen van onderwijsachterstanden loont

Taal-, lees- en rekenvaardigheid zijn schakels in de causale keten die van armoede op jonge leeftijd naar die op latere leeftijd voert (en armoede onder de toekomstige kinderen tot gevolg heeft). Onderzoek wijst uit dat kinderen die in armoede leven, significant minder taal-, lees- en rekenvaardig zijn dan leeftijdsgenoten die niet in armoede leven (National Academy of Sciences 2019). Deze achterstanden op jonge leeftijd leiden tot een lager opleidingsniveau op latere leeftijd en een verhoogd risico op armoede in het volwassen leven (Munn en Reason 2007). Interventies die als doel hebben deze achterstanden bij kinderen in armoede te verkleinen, verzachten de gevolgen van armoede voor kinderen, vergroten de kansen om later aan armoede te ontsnappen en onderbreken één kanaal waardoor armoede intergenerationeel overgedragen wordt. Het CPB verwacht daarom dat bij (jonge) kinderen het tegengaan van onderwijsachterstanden (o.a. voor- en vroegschoolse educatie) en het aanleren van een gezonde levensstijl loont: goed onderwijs vergroot hun kansen op de arbeidsmarkt en vermindert daarmee het risico dat zij als volwassene in armoede komen te verkeren.

Aanpak onderwijssegregatie lijkt te leiden tot gemengdere scholen

Segregatie tussen scholen kent een sterke samenhang met de wijk waar de school zich in bevindt^[1]. Volgens de onderwijsinspectie is de woonsegregatie de belangrijkste verklaring voor onderwijssegregatie. Dat geldt voor alle gemeenten, maar de verschillen zijn aanzienlijk. In sommige gemeenten, zoals Haarlem en Zoetermeer, liggen de woonsegregatie en de schoolsegregatie dichtbij elkaar. De woonsegregatie verklaart daar bijna helemaal de schoolsegregatie. In andere gemeenten, bijvoorbeeld in Ede en in Dordrecht vormt de woonsegregatie nauwelijks een verklaring voor de onderwijssegregatie, hoewel de woonsegregatie wel aanzienlijk aanwezig is in de gemeenten.

Sinds 2008 zijn in twaalf gemeenten pilots gestart om verschillende methoden om onderwijssegregatie te bestrijden^[2]. Een van deze pilots is het Amsterdams Stedelijk Toelatingsbeleid, daaruit is een vergelijking gemaakt tussen leerlingen die onder het nieuwe beleid zijn ingestroomd en de leerlingen die onder het oude toelatingsbeleid vielen. De samenstelling van Amsterdamse basisscholen is tussen 2014/15 en 2017/18 veranderd. Scholen zijn gemiddeld genomen iets gemengder geraakt wat betreft het opleidingsniveau van de ouders en migratieachtergrond van de leerlingen. De concentratie van leerlingen met hoogopgeleide ouders is nog steeds hoog, maar is iets minder sterk aan het worden. Ook zijn kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond meer verdeeld geraakt over de scholen. De segregatie neemt daardoor lichtelijk af, maar onvoldoende om niet over gesegregerde scholen te spreken. In hoeverre deze licht dalende segregatie te danken is aan het nieuwe toelatingsbeleid is echter lastig te zeggen, omdat dit effect moeilijk te onderscheiden is van de mogelijke effecten van andere veranderingen in de stad (zoals de toename van hoogopgeleide ouders in sommige buurten en het vertrek van jonge gezinnen naar buiten de stad).

Wat kan Breda hiervan leren vanuit het perspectief van het participatie- en zorgbeleid?

Van generiek naar gebiedsspecifiek gezondheids-, armoede- en participatiebeleid in kwetsbare wijken

Het armoedebeleid en het beleid gericht op uitstroom naar betaald werk of maatschappelijke participatie is vaak stedelijk georganiseerd en vormgegeven. Dat leidt tot een set van instrumenten die voornamelijk voor individuen wordt ingezet. Veel van de maatregelen, zoals hierboven benoemd, kennen hun effectiviteit, maar worden vaak te weinig gebiedsspecifiek gemaakt. Een maatregel als een wijkbedrijf is bij uitstek een

^[1] Willem Boterman (2019). The role of geography in school segregation in the free parental choice context of Dutch cities. *Urban Studies*, 56(15)

^[2] Paco Lucassen (2012) Meta-analyse van afstudeeronderzoeken naar onderwijssegregatie. Landelijk Kenniscentrum Gemengde Scholen

manier om wijkgericht aan de slag te gaan met een combinatie van instrumenten om inwoners een zetje in de richting van meer sociale en economische participatie te geven. In de gemeente Oosterhout en in de gemeente Utrecht wordt gewerkt met wijkspecifieke gezondheidsaanpakken. De uitvoering van deze gezondheidsdoelen wordt belegd bij uitvoerende partijen in een specifieke wijk. Er wordt daarmee vooral ingezet op de wijken waar een gezonde leefstijl en de gezondheid van de inwoners niet vanzelfsprekend is. In de gemeente Breda, zo blijkt uit de interviews, is nog beperkt sprake van een dergelijke verweving van gezondheids-, participatie- en armoedemaatregelen in de wijkaanpak. Bovendien komt uit de interviews naar voren dat er zelfs sprake is van een beweging om het armoedebeleid en de uitvoering daarvan weer meer onder de stedelijke regie te brengen. In andere gemeenten, Tilburg werd meermaals genoemd in de interviews, maar ook Arnhem is daar een voorbeeld van, is het zo dat stedelijk beleid op het vlak van participatie en armoede ten dienste staat aan de wijkaanpak. Vanuit de wijken wordt bepaald welke inzet nodig is vanuit het stedelijk beleid. In Breda lijkt het omgekeerde eerder het geval volgens meerdere respondenten: het stedelijk beleid moet naar de wijken worden vertaald.

Wees realistisch over redzaamheid en de zorgzame samenleving en zet in op langdurende ondersteuning van kwetsbare groepen op het vlak van werk, inkomen, gezondheid en sociale participatie

Zoals het SCP in haar terugblik op de drie decentralisaties constateert is er een discrepantie tussen de verwachtingen van de wetgever en de ervaringen van de uitvoeringspraktijk als het gaat om eigen kracht, (zelf- en samen-)redzaamheid en de zorgzame samenleving. Dit geldt voor cliënten, maar ook voor mantelzorgers. Voor een kwetsbare groep op de arbeidsmarkt, de doelgroep van de sociale werkvoorzieningen, zijn de baankansen gedaald sinds invoering van de Participatiewet. Voor groepen inwoners met een vermoedelijk langdurige kwetsbaarheid is een integrale aanpak op het vlak van alle hulpbronnen (inkomen, zorg, sociale participatie, veiligheid) noodzakelijk. In meerdere onderzoeken wordt geconstateerd dat deze integrale benadering niet voor alle inwoners nodig is. Het advies van het SCP is om dit vooral te focussen op de kwetsbare groepen en kwetsbare wijken.

4.4 Wat werkt in de aanpak van segregatie vanuit het perspectief van de wijkaanpak?

Een belangrijk onderdeel in de aanpak van ongewenste segregatie, naast het versterken van de hulpbronnen van inwoners op het vlak van opleiding, inkomen, gezondheid en kansen, is het verbeteren van de kwaliteit van de directe leefomgeving en de veiligheid. In de aanpak van kwetsbare wijken komen in meerdere gemeenten het sociale, fysieke en veiligheidsbeleid samen. Echter de mate waarin dit samenkomt verschilt. In meerdere gemeenten, waaronder Breda, is de wijkaanpak sinds het afschaffen van het grote stedenbeleid en de door het Rijk ondersteunde aanpak van krachtwijken verworpen tot een wijkspecifieke plus op het reguliere beleid rondom wonen, zorg en participatie, leefbaarheid en veiligheid. Dit is wellicht de belangrijkste verschuiving die de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden zoals ook blijkt uit onderstaand schema opgenomen in de publicatie Naar een wendbare wijkaanpak (Platform 31, 2018).

GSB/ISV (1995-2015)	Wijkaanpak >2015
Ideaal van de gemengde wijk	Ideaal van de inclusieve wijk
Bestrijding van kansarmoede	Voorkomen 'Parijs' en 'Molenbeek' (spookbeelden)
Stimuleren van sociale stijging	Hoge verwachtingen van bottom-up initiatief
Elke wijk naar het stedelijk gemiddelde	Woonmilieudifferentiatie (de buurt als jas)

Breda lijkt in deze beweging mee te zijn gegaan. Uit diverse onderzoeken blijken de volgende effecten van maatregelen in de wijkaanpak op het tegengaan van ongewenste segregatie.

Wijkaanpak gericht op sociale stijging, gemengde wijken, bestrijding van kansarmoede is effectief als het een meerjarige integrale aanpak betreft met een focus op de meest urgente problemen

Wijkaanpak is voorrangbeleid, zo stelt Platform 31 in haar Wijkengids. Je kiest voor een integrale wijkgerichte aanpak in die wijken waar een cumulatie van problemen is en je legt de focus op de urgente problemen, die zich ook op wijkniveau laten oplossen. Kies je deze focus niet, dan mist het gevoel van urgentie en raakt de aanpak te versnipperd om verschil te kunnen maken. In een effectieve wijkaanpak is sprake van een gecombineerde inzet van maatregelen op fysiek-ruimtelijk vlak, het vlak van leefbaarheid en veiligheid, het stimuleren van de wijk economie, bewonersinitiatief en initiatieven gericht op het verminderen van de kwetsbaarheid van bewoners. Het sturen op meer gedifferentieerde wijken heeft aantoonbaar positieve effecten volgens de publicatie 'Naar een wendbare wijkaanpak' (Platform 31, 2018). Zo bracht het Krachtenwijkenbeleid in Den Haag dat de gemiddelde sociaaleconomische status in wijken verbeterde, het gemiddelde inkomen steeg en de kwaliteit van de woningvoorraad erop vooruit ging. De succesfactoren hierin waren dat de wijkaanpak zicht richtte op sociale stijging, gemengde wijken en bestrijding van kansarmoede als meerjarige integrale aanpak, met een focus op de meest urgente problemen. Het kwam bovendien ten goede aan de veiligheid, het wederzijds begrip tussen bevolkingsgroepen, de leefbaarheid, het draagvlak voor voorzieningen en de uitstraling en de reputatie van de wijk. Ook blijkt dat de huizenprijzen bovengemiddeld stegen in aandachtswijken waar tussen 2008 en 2012 extra is geïnvesteerd.

Uit onderstaande voorbeelden blijkt dat verschillende gemeenten steeds meer de nadruk leggen het versterken van de kansen, mogelijkheden en middelen van de bewoners van kwetsbare wijken. In Rotterdam gebeurt dat al sinds 2012 met het Nationaal Programma op Zuid (NPRZ), maar ook in andere gemeenten. Opvallend in Zaanstad is dat veiligheid en diversiteit van de woningvoorraad vooral worden gezien als randvoorwaarden bij de aanpak, terwijl ook daar de focus ligt op het versterken van de 'hulpbronnen' van de bewoners.

Voorbeeld Nationaal Programma op Zuid (Rotterdam): *In het eerste Uitvoeringsplan 2012-2014 (juni 2012) lag het zwaartepunt meteen op school, werk en hulpverlening op weg naar die eerste twee. Beter onderwijs, hogere leerprestaties en werk in plaats van een uitkering bieden de beste garanties voor een beter leven voor bewoners van Zuid. Deze lijn is in de latere jaren doorgezet en aangevuld door de Veiligpartners van het NPRZ zodat het mogelijk wordt niet alleen de goede weg te ondersteunen maar ook de foute weg af te sluiten. Het NPRZ kent een vijftal thema's waar het zich op richt: (1) onnodige achterstanden wegnemen, (2) school, (3) werk, (4) wonen en (5) veiligheid en ondernijning. In de voortgangsrapportages wordt Rotterdam-Zuid afgezet tegen de scores in de G4 en Rotterdam als geheel.*

Voorbeeld wijkaanpak Poelenburg en Peldersveld (Zaanstad): *In deze wijken ligt de focus van de wijkaanpak op de centrale opgaven (1) jongeren, (2) opvoeding, (3) taal, (4) participatie, werk, armoede en (5) vuil. Twee randvoorwaarden zijn daarbij benoemd: (a) diversiteit in bewonerssamenstelling en woningvoorraad en (b) aanpakken van criminaliteit.*

Onder druk van decentralisaties in het sociaal domein wisten gemeenten echter vanaf 2015 het ontstane gat op het sociale maatregelendeel van de wijkeraanpak niet volledig op te vullen. Sociale programma's zijn meestal in afgeslankte vorm voortgezet. Ook de fysieke vernieuwing kwam vrijwel tot stilstand en op het terrein van samenlevingsopbouw is fors gesaneerd. In het onderzoek Veerkracht in het corporatiebezet (2020) wordt geconstateerd dat in meerdere kwetsbare wijken de laatste jaren weer sprake is van een vergroting van de kwetsbaarheid en gesteld dat dit mede het gevolg is van een veranderende rolinvulling door corporaties en Rijk, maar ook de inzet van gemeenten.

In meerdere publicaties wordt gewaarschuwd voor de 'projectencarroussel'. Een groot aantal projecten en activiteiten heeft als keerzijde dat de onderlinge samenhang tussen de projecten uit het zicht raakt. Van veel projecten is het niet duidelijk of, en in hoeverre ze effectief bijdragen aan de ambities / doelstellingen waar de wijk in tien jaar tijd naar toe zou moeten groeien, of zou moeten staan. Een eenduidige sturing op welk terrein of welke problematiek met voorrang wordt ingezet en het aanbrengen van focus in het grote aantal activiteiten ontbreekt op dit moment nog in veel gemeenten. Dat vraagt meer eenduidigheid en gerichtheid in de projecten en activiteiten, en heldere keuzes met betrekking tot de vraag welke initiatieven moeten worden voortgezet, en welke beëindigd. Iedere wijk heeft zijn eigen profiel, tempo, problematiek en positie binnen een stad. De lange termijn doelen, het tempo en de aanpak zullen daarom verschillen.

Alleen gebiedsgerichte maatregelen zijn niet toereikend, ook mensgerichte maatregelen zijn nodig. Uit onderzoek blijkt dat de mate van sociale samenhang bepalend is voor de ervaren overlast in een buurt. In veel aandachtswijken is de sociale samenhang slecht. De neiging kan bestaan om direct op het verbeteren van deze sociale samenhang te gaan investeren. Dat is geen zinvolle strategie. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) waarschuwt in De verdeelde triomf (2016) dat gebiedsgerichte maatregelen niet toereikend zijn om buurtverval te keren. Wat nodig is, is een combinatie van een mensgericht beleid en een gebiedsgericht beleid. Het eerste type beleid richt zich op het ondersteunen van mensen, onder meer via scholing, arbeidsmarkt- en integratiebeleid. Het tweede type beleid helpt mensen indirect via het verbeteren van hun leefomgeving. Gebiedsgericht beleid komt in beeld wanneer de plek – dat kan een wijk zijn, maar ook een regio – bijdraagt aan de economische ongelijkheid of de armoede. Volgens het PBL vraagt mensgericht beleid zowel om programma's die gericht zijn op het 'meetrekken' van de onderkant door de bovenkant te stimuleren (zo profiteren lager betaalde werknemers van innovatiemilieus op de arbeidsmarkt), als om beleid dat zich direct richt op het opstuwen van de onderkant ('duwen'). In het geval van gebiedsgericht gaat het concreet om mengingsbeleid en om gebiedsgerichte investeringen in leefbaarheid.

Voorbeeld wijkeconomie Groningen: *Als starters en gevestigde ondernemers dankzij scholing en begeleiding goed blijven draaien, levert dat niet alleen een levendige wijkeconomie op, maar ook werk- en stageplekken voor wijkbewoners. Het ondersteunen van (startende) ondernemers en investeringen in het ondernemersklimaat hebben een positief effect op de wijk als vestigingsplaats: het leidt tot een beter imago en verbetering van de leefbaarheid in de wijk. De wijkeconomie dient op drie niveaus te worden benut: (1) De aanwezige bestedingskracht van bewoners binnen de wijk houden en beter inzetten (voor winkels, of het versterken van ondernemerschap). (2) Het beter benutten van de geldstromen van overheden, instellingen en bedrijven. (3) Programma's die gericht zijn op verbetering van de sociaaleconomische positie van de bewoners zelf (verbetering van de inkomenspositie, arbeidsmarktpositie, opleiding en het stimuleren van ondernemerschap)*

Een voorbeeld van een mensgerichte aanpak in de wijkaanpak is de focus op talentontwikkeling bij 'risicojongeren'. Uit de Literatuurstudie van NJI '(Hoe) werkt talentontwikkeling bij "risicojongeren"?' (2011) blijkt dat de kwaliteit van de omgeving en de mate van supervisie/toezicht bepalen voor een groot deel de risico's waaraan kinderen en jongeren blootstaan, die als gevolg daarvan probleemgedrag kunnen ontwikkelen. Zo wijzen meerdere onderzoeken uit dat sociaaleconomisch zwakke wijken (door een stapeling van problemen) een groot risico vormen voor probleemgedrag van jongeren. Door de focus te leggen op talenten, het in aanraking komen met professionals en een omgeving te creëren die bij talentontwikkeling hoort, is de kans groter dat jongeren positieve bindingen aangaan met mensen buiten hun eigen ('criminele') omgeving. Voor de specifieke groep jongeren die zich in criminele jeugdkringen ophoudt, kunnen de positieve ervaringen met talentontwikkeling tot gevolg hebben, dat zij afzien van delinquent gedrag. Eveneens kunnen succeservaring ertoe bijdragen dat het zelfbeeld van jongeren verandert naar een positief zelfbeeld, dat dan weer bevorderlijk is voor de sociale participatie.

Voorbeeld Young Leaders Amersfoort: *Young Leaders is een trainingsprogramma bedoeld voor jongeren die als positief rolmodel voor anderen in hun wijk fungeren. Ze peilen de behoefte aan activiteiten bij jongeren, activeren die en assisteren ze bij het organiseren. Jongeren krijgen zo betekenis voor hun wijk, leren verantwoordelijkheid te nemen en om zelfstandig te opereren. Zo worden ze weerbaarder en sterker. Het worden voorbeeldfiguren voor jongeren die aan de zijlijn staan, zich kansloos voelen in de maatschappij, hun tijd op straat doorbrengen en in crimineel gedrag kunnen vervallen. Die jongens zijn heel gevoelig voor rolmodellen, positieve én negatieve. Daar kijken ze tegen op, trekken ze zich aan op, en daar nemen ze alles van aan. In Amersfoort deze aanpak geresulteerd dat de onrust in de wijken Liendert en Kruiskamp-Koppel afneemt.*

Bottom-up benadering en bewonersinitiatief zijn belangrijk en effectief, maar moeten niet overschat worden in hun effect en bereik

In diverse evaluaties (o.a. eindrapport visitatiecommissie wijkaanpak en eerder genoemde publicaties en onderzoeken) wordt ingegaan op een belangrijk kenmerk van de wijkaanpak: burgerparticipatie en het stimuleren van bewonersinitiatieven. Het LSA (netwerk van bewonersorganisaties) geeft in de reactie op het rapport Veerkracht in het corporatiebezit (2020) aan dat in de wijkaanpak nog teveel sprake is van een 'reddersmentaliteit'. Het verbeteren van wijken kan volgens het LSA krachtiger en duurzamer worden als de blik verschuift van het oplossen van problemen naar het ontdekken van overschotten in buurten en het

ontwikkelen van collectieve perspectieven van binnenuit de buurten in plaats van buitenaf. Anderen zetten ook vraagtekens bij de bottom-up benadering.

De vraag is of het realistisch is om de regie in de stedelijke vernieuwing volledig bottom-up neer te leggen, zo stelt Platform 31 in haar publicatie *'Naar een wendbare wijkaanpak'*. Wordt de burger daarmee niet overvraagd? Uiteraard moet in elke wijkgerichte aanpak de afweging worden gemaakt bij welke onderdelen het waardevol, wenselijk of noodzakelijk is om bewoners een actieve rol te geven. Er dient een balans te worden gevonden tussen de wensen van bewoners en de opgaven die institutionele partijen in de wijk zien. In wijken waar ondermijnende criminaliteit een prominente rol speelt, kunnen bewoners voor stagnatie zorgen, omdat ze juist belang hebben bij de instandhouding van bestaande structuren

Wat kan Breda hiervan leren vanuit het perspectief van wijkaanpak?

Overweeg een andere sturingsfilosofie voor de kwetsbare wijken waarin de wijkaanpak centraal staat en stedelijk beleid daaraan ondersteunend is

In Breda is vooral sprake van geografische segregatie. Het is erg wijkgebonden en speelt zich vooral, maar niet uitsluitend, af tussen wijken. Om dat op te lossen is een paradigmaverandering in de sturing nodig. De veelzeggende titel van de huidige aanpak van kwetsbare wijken, Een plus op..., geeft aan dat de wijkaanpak een extraatje is op het reguliere beleid. Uit de hierboven genoemde effecten blijkt dat een wijkaanpak effectief is als deze niet alleen integraal is, maar gestuurd vanuit de wijkdynamiek. Er moet meer vanuit de prioritaire vraagstukken van deze kwetsbare wijken gedacht worden en minder vanuit thema's. Iedere wijk heeft bovendien zijn eigen problematiek en positie binnen de stad, waardoor de lange termijn doelen en aanpak wijkspecifiek behoren te zijn om gericht aan te kunnen sluiten bij de situatie en betere en efficiëntere besteding van middelen mogelijk te maken. In gemeenten als Tilburg en Arnhem is deze omslag in de sturing gemaakt: daar is de wijkaanpak leidend en is het stedelijk / regulier beleid ondersteunend daaraan.

Centrale focus in de wijkaanpak op het verbeteren van de sociaaleconomische situatie en maatschappelijke participatie van bewoners

Gebiedsgericht beleid gericht op herstructurering en fysieke investeringen voorkomt vooral dat wijken niet verder afglijden. Het kan de bevolkingssamenstelling veranderen waardoor de segregatie in of tussen wijken minder kan worden. Niet alle mensen passen zich automatisch aan, op een nieuwe plek, of mengen met een wijk, wanneer ze daar worden 'geplaatst' of naar toe verhuizen. Segregatie kan nog steeds bestaan, op basis van andere kenmerken, zoals opleidingsniveau of sociale normen en waarden, waardoor mensen aansluiting vinden bij een groep. Mensen zullen niet zomaar een nieuwe groep en nieuwe buurtgenoten gaan verkennen, wanneer er geen aanleiding is voor aansluiting. Om segregatie daadwerkelijk te verminderen, en de beweging te maken van het 'verder afglijden van wijken' naar het 'opwaarderen van wijken', is dus meer nodig dan herstructurering van de woningvoorraad en het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid. Het startpunt is mensgericht beleid, waar wordt ingezet op het verbeteren van de individuele positie van bewoners. Dit vraagt om ook te investeren in de economische structuur van de wijk (en daarmee de sociaaleconomische status van bewoners) en maatschappelijke participatie (meedoen, ontwikkelen en welbevinden).

4.5 Wat werkt in de aanpak van segregatie vanuit het woonbeleid

In onderzoeken en praktijken naar de invloed van het woonbeleid op de segregatie komen twee strategieën of soorten maatregelen dominant naar voren:

1. Het streven naar een evenwichtige woningvoorraad binnen wijken
2. Het sturen op de woningtoewijzing via de zogenaamde Rotterdam-wet³³

---

³³ Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek.

Voor elk van de strategieën is aangegeven wat uit onderzoeken blijkt over de effecten van deze maatregelen en strategieën op het tegengaan van ongewenste segregatie. Afgesloten wordt met aanbevelingen voor Breda.

Effecten strategie 1: Streven naar een evenwichtige woningvoorraad binnen wijken

De bijbehorende maatregelen in deze strategie zijn gericht op het tegengaan van grote concentraties van goedkope (huur)woningen of, meer positief geformuleerd, het realiseren van een meer divers woningaanbod in de wijk. Vaak wordt dit opgepakt door *herstructurering in met name de kwetsbare wijken, maar ook via nieuwbouw op uitbreidingslocaties*.

De vraag is welk effect van deze strategie en maatregelen verwacht mag worden. De gerealiseerde nieuwbouw heeft effect gehad op de bevolkingssamenstelling van bestaande stadswijken, zo blijkt uit onderzoek³⁴. Zowel stadsuitbreiding (zoals nieuwbouw) en herstructurering leiden tot verhuizingen. Daardoor hebben ze effecten op de bevolkingssamenstelling in nieuwbouwwijken en bestaande stadswijken. Uit verschillende onderzoeken blijken de volgende effecten voor segregatie.

Herstructurering en fysieke investeringen kunnen segregatie naar inkomen, bevolkingssamenstelling, sociale cohesie en de leefbaarheid verminderen

Herstructurering van bestaande (aandachts)wijken resulteert in een lagere segregatie naar inkomen, etniciteit en huishoudensamenstelling. Vooral fysieke investeringen kunnen leiden tot een verbetering van deze achterstandswijken op verschillende gebieden, dit is mede door een verandering van de bevolkingssamenstelling³⁵. Herstructurering heeft grote effecten op het verbeteren van de leefbaarheid, verkoop van sociale huurwoningen werkt ook, zij het in mindere mate. Bij specifieke herstructurering neemt het aandeel huishoudens met lage inkomsten af en het aandeel niet-westerse migranten minder snel toe. Dit is effectiever dan het vervangen van huurwoningen door koopwoningen. Herstructurering heeft ook een gunstig effect op de sociale cohesie. Ook dit effect is sterker bij specifieke herstructurering. Aanpassingen in de woningvoorraad hebben nauwelijks effect op het aandeel sociale stijgers in de wijk. De verkoop van sociale huurwoningen heeft nauwelijks effecten op de bevolkingssamenstelling. Het heeft wél een gunstig effect op de sociale cohesie. Bovendien neemt de verloedering in de wijk af.

Stadsuitbreiding zonder aandacht voor een evenwichtige verdeling van woningvoorraad binnen wijken zorgt voor eerder voor een versterking van de segregatie dan dat dit de segregatie doet afnemen

Stadsuitbreidingen, zoals de Vinex-wijken, hebben vooral geresulteerd in een hogere segregatie van huishoudens met lage inkomens, niet-westerse alloctonen en gezinnen. Dit is geconstateerd bij stadsuitbreidingen, voornamelijk nieuwbouw leidt tot selectieve verhuisstromen en selectieve schakels in verhuisketens. Dit wordt mede beïnvloed door het type woningen dat daar wordt gebouwd. De bouw van een nieuwe woning zet een keten van verhuizingen in gang. De huishoudens die naar de nieuwbouwwoningen verhuizen, zijn de eerste schakel van de keten, en zij verschillen sterk met de huishoudens die naar de vrij gekomen woningen verhuizen: de latere schakels in de verhuisketen. De huishoudens in de latere schakels van de verhuisketen hebben gemiddeld een lager inkomen, zijn vaker alleenstaand en vaker niet-westers allochtoon. Concreet betekent dit dat nieuwbouw als eerste leidt tot het vertrek van de minst kwetsbare huishoudens uit wijken. En dus tot een verdere concentratie van kwetsbare achterblijvers.

Effecten strategie 2: Sturing op woningtoewijzing via Rotterdam-wet

Wanneer minimaal 25% van de bewoners van een wijk niet-actief respectievelijk werkloos is en het aantal huishoudens met een laag inkomen 45% van het inwonertal van de wijk vormt, treedt de wet in werking. De betreffende wijk kan dan als zogenoemde kanszone worden aangewezen en aan nieuwkomers die minder dan zes jaar ingezetenen zijn van de regio kunnen inkomenseisen worden gesteld voordat men zich in de

³⁴ Onderzoek Planbureau voor de Leefomgeving: "Nieuwbouw, verhuizingen en segregatie. Effecten van nieuwbouw op de bevolkingssamenstelling van stadswijken, 2010

³⁵ Roderik Ponds, Maarten van Ham, Gerard Marlet (2015). Verschillen, ongelijkheid en segregatie. Atlas voor gemeenten, Utrecht

wijk kan vestigen. Deze wet wordt vanaf 2006 toegepast in vier buurten in Rotterdam en vanaf 2010 in vijf buurten. Na Rotterdam is de wet ook toegepast in Tilburg, Schiedam, Den Bosch, Vlaardingen en Zaanstad. De wet biedt voor de hierboven omschreven gebieden een drietal mogelijkheden voor selectieve woningtoewijzing:

1. Op basis van de aard van het inkomen (bijvoorbeeld inkomen uit arbeid)
2. Voorrang op basis van sociaal-economische kenmerken (de wet biedt de mogelijkheid om potentiële huurders met bepaalde sociaaleconomische kenmerken met voorrang te huisvesten. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om kenmerken zoals de samenstelling van het huishouden, de leeftijd en het opleidingsniveau van de woningzoekende)
3. Op basis van overlastgevend en crimineel gedrag (het kunnen weren van woningzoekenden met een verleden van overlastgevend en/of crimineel gedrag)

Uit onderzoek³⁶ naar de effecten van de Rotterdam-wet in de gemeente Rotterdam blijken de volgende effecten.

De geweigerden concentreren zich sterker in Rotterdamse buurten met een relatief lage status en een negatieve ontwikkeling

Door het afnemende aanbod verslechtert de woningmarktpositie van de potentieel geweigerden in Rotterdam. Zij concentreren zich sterker in Rotterdamse buurten met een relatief lage status en een negatieve ontwikkeling (o.a. qua woningwaarde). Dit zijn veelal perifere stadsbuurten. Het selectieve woningtoewijzingsbeleid leidt eveneens niet tot een lagere verhuismobiliteit van deze groep, deze ligt nog steeds hoger dan het stedelijk gemiddelde.

Het aandeel werkenden neemt in de aangewezen buurten toe

In de aangewezen buurten neemt vooral de instroom van werkenden met relatief lage inkomens toe. Deze huishoudens lijken hier de plek van de potentieel geweigerden in te nemen. Een andere bevinding is dat de instroom van "niet werkenden" met voldoende woonduur niet toeneemt in de aangewezen buurten. Deze neemt juist sterker dan gemiddeld af. Door deze veranderende verhuispatronen groeit het aandeel werkenden in de aangewezen buurten.

Geen aantoonbare verbetering van de veiligheid en leefbaarheid in de aangewezen buurten

De Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek heeft niet bijgedragen aan een aantoonbare verbetering van de veiligheid en leefbaarheid in de aangewezen buurten. In de overige Rotterdamse buurten is een relatie tussen de verhoogde instroom van potentieel geweigerden en een negatieve ontwikkeling van veiligheid en leefbaarheid, maar de causaliteit is onzeker.

Wat kan Breda hiervan leren vanuit het perspectief van woonbeleid?

Realiseren van een evenwichtige woningvoorraad op wijkniveau draagt bij aan het verminderen van segregatie

Het inzetten op een evenwichtige woningvoorraad op wijkniveau, zoals de gemeente ook ambieert, kan bijdragen aan het verminderen van de segregatie op het vlak van inkomen, bevolkingssamenstelling en leefbaarheid. Dat vraagt dat op wijkniveau tot een evenwichtige woningvoorraad moet worden gekomen. Dat betekent in wijken met relatief weinig sociale huur en goedkopere woningen, relatief meer sociale huur en goedkopere woningen moeten worden gerealiseerd. Dat laatste lukt in Breda vooralsnog niet. In Breda neemt in alle wijken met weinig sociale huur, het aandeel sociale huurwoningen af en niet toe. Het beleid van de gemeente Breda kent de goede doelstellingen, alleen de realisatie op dit vlak blijft achter bij de gestelde doelen. Verschillende studies wijzen wel uit dat een positieve invloed van een evenwichtige woningvoorraad op het verbeteren van de gemiddelde sociaaleconomische positie van inwoners, de leefbaarheid en de veiligheid er weliswaar is, maar dat deze 'vermenging' zelden leidt tot een verbetering van de positie van de meer kwetsbare individuele bewoners. Meerdere studies wijzen er op dat beleid

---

³⁶ Evaluatie effecten Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek ("Rotterdamwet") in Rotterdam, UVA, oktober 2015

gericht op gemengde wijken (en meer spreiding van woningen en inwoners) gemakkelijk kan leiden tot een waterbedeffect in andere wijken.

Er is ruimte om binnen de toewijzingsregels van sociale huurwoningen te komen tot een meer gedifferentieerde bewoning en er mogelijkheden zijn voor aangepaste woonvormen van specifieke groepen

De Rotterdam-wet beoogt invloed uit te oefenen op de toewijzing van huurwoningen om zo tot een andere samenstelling van bewoners in een complex of buurt te komen. Het belangrijkste effect lijkt te zijn dat er meer werkenden, maar nog steeds met een laag inkomen, in een wijk woningen toegewezen krijgen. Verder is het effect van de Rotterdam-wet beperkt, zeker waar het gaat om het behouden of aantrekken van inwoners met een midden- of hoger inkomen. Ook lijken andere wijken een waterbedeffect te zien te geven, doordat de groepen die vanwege sloop moeten verhuizen, uitwijken naar goedkope woningen in andere wijken. Corporaties kunnen geen ontheffing krijgen op de regels voor de toewijzing van sociale huurwoningen (zogenaamde passendheidstoets) om tot een meer gemengde buurt te komen. en de inwoners met lage inkomens blijven aangewezen op de goedkopere woningen. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken adviseert dat een gemengde buurt ook gerealiseerd kan worden door de woningen met verschillende huurniveaus in de bepaalde wijk te differentiëren of door gemengd te bouwen (dit laatste raakt aan de eerste aanbeveling). Tevens blijkt uit de evaluatie van de Woningwet (februari 2019 i.o.v. Ministerie van Binnenlandse Zaken) dat de bestaande vrije ruimte in zowel de reguliere toewijzingen en het passend toewijzen nauwelijks benut wordt. De ruimte biedt volgens het ministerie een mogelijkheid om lokaal te kiezen voor een invulling die niet alleen gericht is op de betaalbaarheid, maar bijvoorbeeld ook op de mogelijkheid om gedifferentieerd toe te wijzen in eenzijdige wijken. Aanvullend is het mogelijk dat het gebruik van de vrije ruimte wordt gespreid over meerdere jaren. Daarmee ontstaat lokaal meer flexibiliteit voor een gerichte inzet van de vrije ruimte. Uit de interviews met woningcorporaties in Breda blijkt dat die ruimte gezocht wordt in een pilot in Hoge Vucht. Een andere mogelijkheid die geopperd is in de interviews is het creëren van meer aangepaste woonvormen voor specifieke groepen. Zo is in meerdere gemeenten al geëxperimenteerd met woonvormen als bv Skaeve huse of kleinschalige woonvormen voor mensen die extra begeleiding nodig hebben. Het voordeel is dat een meer gereguleerde instroom ontstaat. Zorg er gelijktijdig voor dat in de betere wijken juist meer goedkope woningen worden aangeboden waardoor er voldoende goedkope sociale huurvoorraad blijft, immers er bestaat een groot tekort aan goedkope woningen en de vraag naar goedkope huurwoningen neemt eerder toe dan af.

Maatwerk bij de toewijzing van woningen aan kwetsbare inwoners

Bij woningcorporaties wordt algemeen erkend dat de wijze waarop wordt omgegaan met mensen met een zorg- en ondersteuningsbehoefte, de leefbaarheid in een buurt kan maken en breken³⁷. De woningen kunnen goed in de verf zitten, het woningaanbod kan gevarieerd zijn en bewoners kunnen prettig samenleven, maar als mensen die zorg en/of ondersteuning nodig hebben deze zorg onvoldoende krijgen, dan kan het snel fout gaan. Er moet voorkomen worden dat kwetsbare doelgroepen allemaal in kwetsbare buurten worden gehuisvest. In de interviews is meer aandacht gevraagd voor de match tussen de bewoner en de woning en voldoende hulp/zorg. De geleverde zorg en ondersteuning wordt door woningcorporaties vaak als onvoldoende ervaren en - in samenwerking - kan veel beter werk worden gemaakt van preventie. Feitelijk betekent dit dat bij de toewijzing van een woning tegelijk ook naar buurtkenmerken en de benodigde ondersteuning wordt gekeken. Daarbij gaat het over de zorg die iemand ontvangt in de periode nadat hij of zij net de GGZ-instelling, beschermd wonen of maatschappelijke opvang heeft verlaten of om ouderen die met het ouder worden meer zorg nodig hebben. Het kan ook gaan om de zorg die nodig is als iemand terugvalt. Kwalitatieve zorg is ook cruciaal voor mensen die al in de buurt wonen, maar om wat voor reden dan ook zorgbehoevend worden. Momenteel wordt veel van de buurt en de buurtbewoners gevraagd om voor elkaar te zorgen. Vaak blijkt die verwachtingen te hoog gespannen voor een buurt met veel kwetsbaren. De spankracht is er onvoldoende.

Er zijn goede voorbeelden. In Amsterdam werken de gemeente, drie zorginstanties en vijf woningcorporaties op basis van het uitgangspunt dat iedere woning in principe geschikt is voor iemand die uitstroomt vanuit de GGZ, mits de ondersteuning

³⁷ Aanbeveling die volgt uit het rapport "Update veerkracht in het corporatiebezit", januari 2020, CircusVis en andere.

voldoende op peil is en blijft. Iedere week bespreken de partijen samen de uit te plaatsen personen en de vrijkomende woningen. Men gaat uit van de behoefte van de bewoner en het zorgpakket dat hij/zij meeneemt. Volgens dat voorbeeld is het voor slechts een op de vijf uitstromers belangrijk om heel zorgvuldig te matchen met een woning, portiek en buurt. Hier moet dan de volle energie op, aldus Amsterdam. Men verwacht dat met deze manier van werken voldoende mensen aan een woning kunnen worden geholpen die goed is voor henzelf en die goed is voor de buurt.

5. Samenvattende bevindingen

5.1 Beantwoording centrale onderzoeksvraag

De centrale onderzoeksvraag in het onderzoek is:

'Welk beleid (doelen-maatregelen) voert de gemeente Breda uit ten aanzien van segregatie in de stad in de periode 2014-heden en hoe doeltreffend is het beleid van de gemeente Breda in het tegengaan van ongewenste segregatie?'

Het *beleid* van de gemeente Breda ten aanzien van segregatie richt zich in hoofdlijnen op:

1. Het zorg- en participatiebeleid dat zich richt op het verbeteren van de sociaaleconomische positie en de hulp en ondersteuning aan kwetsbaren (via het reguliere beleid).
2. Het aanpakken van problemen in kwetsbare wijken met als doel het verbeteren van de buurt, de samenredzaamheid, de leefbaarheid en de veiligheid.
3. Het realiseren van wijken met een meer gemengde en gedifferentieerde woningvoorraad en het bevorderen van doorstroming uit sociale huurwoningen naar andere woningen (aanpak scheefwonen).

Vooraf dient benadrukt te worden dat ook landelijke beleidsontwikkelingen een belangrijke rol spelen in het tegengaan van segregatie zoals ook in hoofdstuk 3 bij de beschreven mechanismen is opgenomen. Denk bijvoorbeeld aan de Woningwet van 2015 die van invloed is op de rol die woningcorporaties kunnen nemen. Maar ook is het sociaaleconomische beleid zoals dat door de rijksoverheid wordt gevoerd van invloed en de middelen die het Rijk ter beschikking stelt voor het sociaal domein. Dit betekent dat de gemeente niet aan alle knoppen kan draaien en daarmee niet de enige is die invloed heeft op het tegengaan van segregatie. De effectiviteit van het gemeentelijk beleid wordt daarmee mede beïnvloed door landelijk beleid. Het is daarmee niet mogelijk om alle feitelijke uitkomsten over de toegenomen segregatie in Breda te beschouwen als een uitkomst van uitsluitend gemeentelijk beleid.

Afgaande op de cijfers over de segregatie in Breda is de conclusie dat op de onderzochte variabelen sprake is van een stabiele ontwikkeling in de gemiddelde stedelijke scores op het vlak van de sociaaleconomische situatie, de gezondheidssituatie, het welbevinden, de sociale participatie en de kwaliteit van de leefomgeving. Gemiddeld is het aandeel inwoners met een laag inkomen, het aandeel inwoners dat een goede gezondheid ervaart of een goede kwaliteit van de woning grotendeels gelijk gebleven. De verschillen tussen de wijken waar het goed gaat en de wijken die ondergemiddeld scoren worden daarbij wel groter. De segregatie tussen de buurten neemt toe. Uit de analyse van het beleid aan de hand van de cijfers over de segregatie en de bevindingen uit het veldwerk blijkt dat *het Bredase beleid in combinatie met landelijk beleid in beperkte mate doeltreffend is* in het tegengaan of verminderen van de segregatie tussen de wijken. De segregatie komt het meest tot uitdrukking in de kwetsbare en vroegsignaleringswijken. Op onderdelen en in bepaalde kwetsbare wijken is sprake van een verbetering in de tijd, bijvoorbeeld op het vlak van leefbaarheid en veiligheid. Maar over het geheel genomen is de gemeente met noch het woonbeleid, noch de wijkenaanpak noch het reguliere zorg- en participatiebeleid erin geslaagd de segregatie te verminderen.

5.2 Beantwoording deelvragen

Is sprake van segregatie en hoe ontwikkelt deze zich in de tijd? (deelvraag 1)

Uit de feitelijke gegevens zoals verzameld in de opgestelde staat van de segregatie over de periode 2015-2019 gebaseerd op 37 variabelen blijkt dat:

- Sprake is van segregatie in de stad tussen Bredanaars met voldoende mogelijkheden, middelen en kansen en Bredanaars die benedengemiddelde mogelijkheden, middelen en kansen hebben. De gemiddelde verhoudingen hiertussen over de gehele stad bezien blijven in de onderzochte periode op

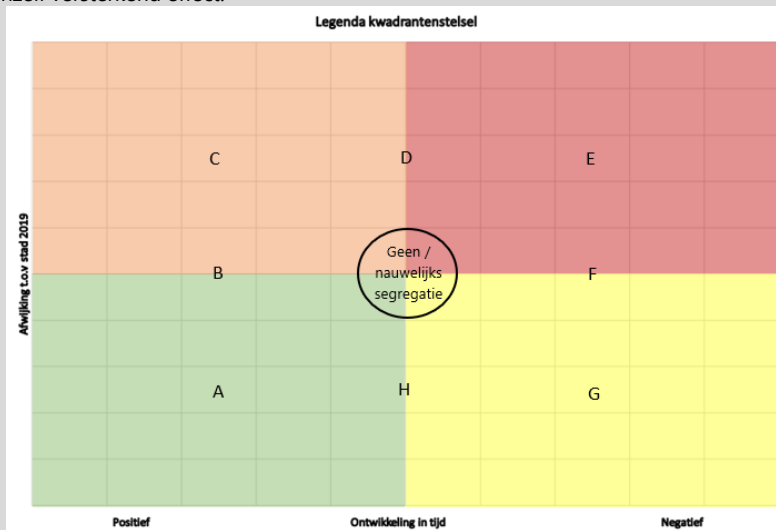
de meeste gehanteerde meetpunten gelijk. Dat betekent dat bijvoorbeeld het gemiddelde stedelijke aandeel inwoners met een laag inkomen, het aandeel inwoners dat behoort tot de door de gemeente geformuleerde risicoprofielen op meerdere aspecten en het aandeel inwoners dat niet of moeilijk kan rondkomen met het inkomen niet of nauwelijks veranderen.

- De segregatie tussen buurten in deze periode op de meeste onderzochte meetpunten toeneemt. Met de goede wijken gaat het op de meeste punten beter en met de kwetsbare wijken gaat het op veel punten slechter of in iedere geval op meer punten slechter dan beter. Met name in de clustering van de variabelen komt de toegenomen scheiding, dus toegenomen segregatie, tussen de buurten in Breda scherp naar voren. Hoewel op sommige separate punten een verbetering is te zien in (enkele) kwetsbare/vroegsignaleringswijken, zijn de verschillen tussen de goede buurten en de slechte buurten in Breda overall toegenomen in de periode 2015-2019.

Deze samenvattende bevindingen volgen uit onderstaande weergave van de segregatie in Breda.

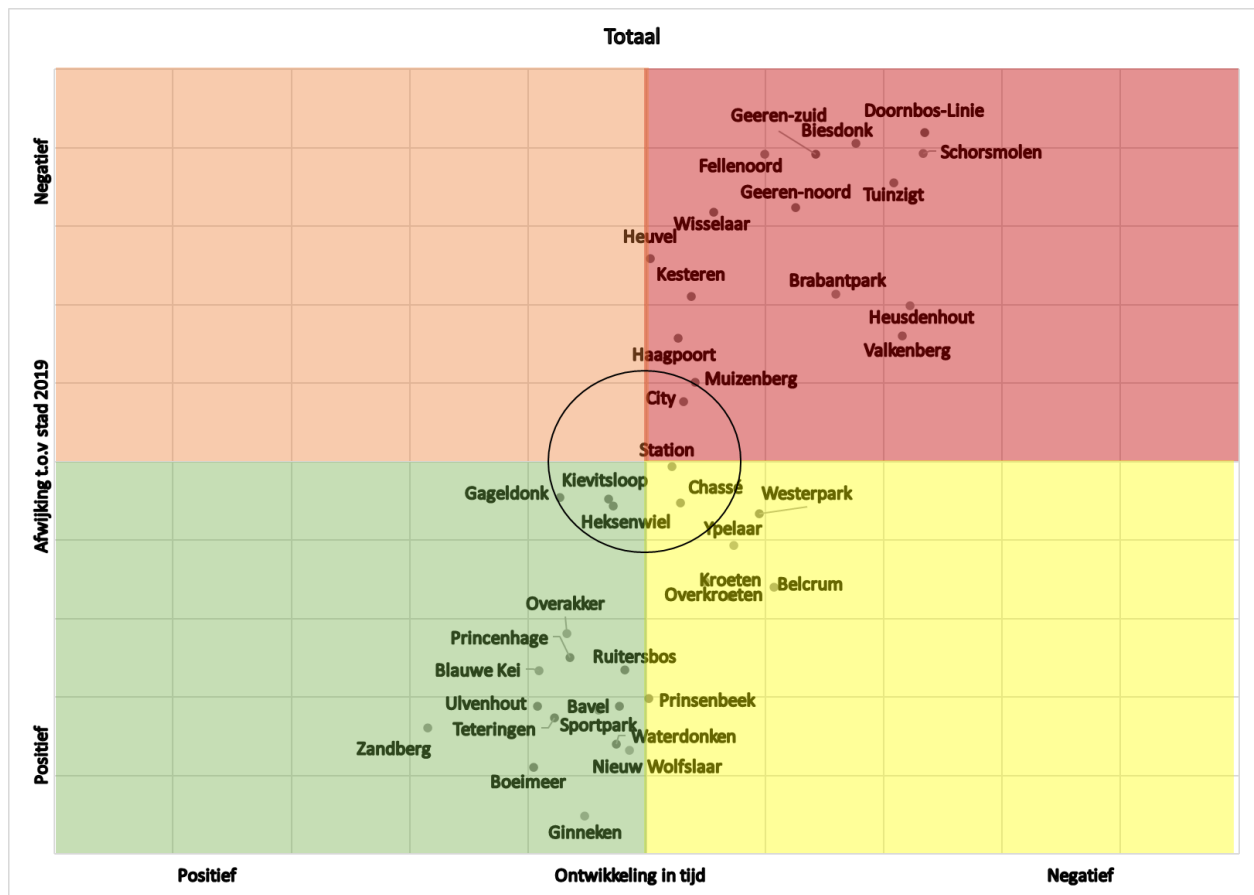
Toelichting en leeswijzer gebruikte kwadrantenstelsel

De bevindingen zijn gepresenteerd in een kwadrantenstelsel. In dit kwadrantenstelsel is het theoretisch zo dat als alle wijken zich rond het middelpunt van de vier kwadranten bevinden er geen of nauwelijks sprake is van segregatie tussen wijken. Alle wijken scoren dan immers gelijk op alle meetpunten en er zijn geen zich concentrerende verschillen tussen wijken. Dat betekent niet dat er geen sprake is van segregatie in de stad, er zijn immers nog steeds verschillen tussen arm en rijk, laag en hoog opgeleid en andere variabelen. Deze zijn dan alleen 'gelijk' verdeeld over de wijken. Dit kwadrantenstelsel geeft geen inzicht in de omvang van de verschillen tussen de wijken. Het kwadrantenstelsel geeft over een reeks van meetpunten weer of sprake is van een positieve of negatieve score ten opzichte van het stedelijk gemiddelde en of de score zich in de tijd positief, neutraal of negatief ontwikkelt. Wel is het aannemelijk dat als een wijk over de gehele breedte van de meetpunten het beter of slechter doet, er sprake is van een optelling (cumulatie) van kansen of bedreigingen. En daarmee ook mogelijk sprake is van een zichzelf versterkend effect.

In het kwadrantenstelsel is gekeken naar afwijkingen van het stedelijk gemiddelde en naar ontwikkelingen in de tijd op voor de betreffende invalshoek. Daarbij geldt dat hoe hoger een buurt in de grafiek staat, op des te meer punten sprake is van een negatieve afwijking van het gemiddelde (**C,D,E**); en hoe lager in de grafiek, hoe meer meetpunten positiever zijn ten opzichte van het gemiddelde (**A,H,G**). Naarmate buurten dus meer naar de middellijn liggen, is overall een minder grote afwijking ten opzichte van het stedelijk gemiddelde. En qua ontwikkelingen in de tijd, hoe meer naar links, op des te meer punten sprake is van een positieve ontwikkeling sinds 2015 (**A,B,C**). En hoe meer naar rechts, op des te meer punten sprake is van een negatieve ontwikkeling sinds 2015 (**G,F,E**). Naarmate buurten dus meer naar de middellijn liggen, is overall een minder grote ontwikkeling in de tijd te zien. Bijvoorbeeld **A** en **G** scoren beide positief ten opzichte van het stedelijk gemiddelde, maar **A** heeft meer meetpunten met een positieve ontwikkeling dan een negatieve ontwikkeling. Voor **G** is dit omgekeerd; die heeft meer meetpunten met een negatieve ontwikkeling dan een positieve ontwikkeling. Buurten die scoren op de horizontale lijn (**B,F**) liggen ongeveer op het stedelijke gemiddelde. Daar waar punt **B** dan wel op meer meetpunten een positieve ontwikkeling heeft en punt **F** op meer meetpunten een negatieve ontwikkeling. Buurten die scoren op de verticale lijn (**H,D**) zijn door de tijd heen stabiel gebleven. **H** wijkt dan op meer positieve meetpunten af van het stedelijk gemiddelde en **D** heeft meer meetpunten die negatiever zijn dan het stedelijk gemiddelde. Voor de exacte scores van de buurten op de variabelen wordt verwezen naar bijlage 1, daarin zijn per wijk in tabelvorm gevolgd door een analyse alle gebruikte gegevens weergegeven.

In onderstaande plot zijn alle 37 variabelen op basis waarvan de segregatie in beeld is gebracht gescoord per buurt. Zo ontstaat per buurt een totaalscore op twee aspecten: de positie ten opzichte van het stedelijk gemiddelde op alle invalshoeken en de positie in de ontwikkeling van de scores in de tijd (positief, neutraal of negatief). Dat leidt tot de volgende plaatsing van de buurten in de kwadranten.

Als alle buurten in de cirkel in het midden zouden vallen, dan is er geen sprake van verschillen en dus segregatie tussen buurten. Zoals uit de plaatsing van de buurten blijkt, valt maar een beperkt aantal buurten binnen deze cirkel. Dat betekent dat de verschillen tussen buurten groot zijn en in de tijd ook toenemen.

In het oranje kwadrant komen die buurten terecht die weliswaar negatief afwijken t.o.v. het stedelijk gemiddelde, maar waar de buurt zich op de meeste variabelen wel positief ontwikkelt. Geen van de buurten komt in het oranje kwadrant terecht. Sommige buurten vallen wel op een aantal variabelen in het oranje kwadrant (zie ook hoofdstuk 2 in de nota van bevindingen). Hoewel het dus op bepaalde specifieke aspecten iets beter gaat in sommige kwetsbare en vroegsignaleringswijken, zoals in Haagpoort, Heuvel of Kesteren, brengt de score over alle variabelen scherp in beeld dat ondanks deze verbeteringen de verschillen overwegend toenemen in de tijd.

In het gele kwadrant komen die buurten terecht die positief scoren ten opzichte van het stedelijk gemiddelde, maar waar in de periode 2015-2019 sprake is van een verslechtering van deze scores in de tijd.

In het groene kwadrant komen de buurten terecht die bovengemiddeld goed scoren en waar de scores op de variabelen in de periode 2015-2019 ook verbeteren. Dit zijn de buurten waarin bewoners over gemiddeld meer en betere hulpbronnen (hoger inkomen, betere gezondheid en zelfredzaamheid, hogere opleiding) beschikken, de kwaliteit van de directe leefomgeving (ervaren veiligheid, overlast, verloedering, oordeel over buurt) bovengemiddeld goed wordt ervaren en ook sprake is van een bovengemiddelde beleefde woonervaring en een bovengemiddelde stijging van de WOZ-waarde.

In het rode kwadrant komen de buurten terecht die op de gehanteerde variabelen negatief afwijken ten opzichte van het stedelijk gemiddelde en waar in de periode 2015-2019 de scores overwegend verder verslechteren. Hier komen alle buurten naar voren die als kwetsbare en vroegsignaleringswijken zijn benoemd door de gemeente. Dit zijn de buurten waarin bewoners over een lager inkomen, een minder goed ervaren gezondheid, een lagere zelfredzaamheid beschikken en sprake is van lastiger rondkomen van het inkomen. De inkomensgroei is lager en bijvoorbeeld de WOZ-waarde neemt veel minder sterk toe dan in de buurten in het groene kwadrant. Bovendien is de kwaliteit van de directe leefomgeving lager: de beleefde en ook feitelijke veiligheid ligt lager, de overlast van jongeren en verwarde personen is groter, de verloedering neemt toe en ook menen veel meer inwoners dat de buurt erop achteruitgaat. In de kwetsbare en vroegsignaleringswijken woont in 2019 40% van de inwoners met 3 of meer risico's in de door de gemeente gehanteerde risicoprofielen terwijl daar 27% van de inwoners van Breda woont. Het aandeel is in de periode sinds 2015 ook toegenomen.

Daarnaast is het belangrijk om te constateren dat in een aantal andere buurten dan de kwetsbare en vroegsignaleringswijken sprake is van een achteruitgang sinds 2015 en een negatieve afwijking ten opzichte van het stedelijk gemiddelde. Het betreft buurten zoals Brabantpark, Heusdenhout en Valkenberg die op meerdere punten een (lichte) achteruitgang laten zien, waardoor zij overall in het rode kwadrant terechtkomen. Hierbij moet worden opgemerkt dat in deze buurten minder ernstige kwetsbaarheden en problemen bestaan dan bijvoorbeeld in Geeren Noord, Geeren Zuid, Biesdonk, Wisselaar, Doornbos-Linie, Schorsmolen en Fellenoord.

Beleid, maatregelen en budgetten (deelvragen 2 en 3)

De gemeente Breda heeft geen specifieke beleidsnota en daaraan gekoppelde maatregelen ten aanzien van segregatie. Daarin onderscheidt de gemeente Breda zich niet van andere gemeenten. De gemeente heeft echter wel tot doel om ongewenste segregatie in de stad tegen te gaan. Dit blijkt uit met name het woonbeleid en de aanpak van kwetsbare en vroegsignaleringswijken dat zich richt op het verbeteren van de leefbaarheid, veiligheid en maatschappelijke participatie in deze wijken. Daarnaast dient het zorg- en participatiebeleid bij te dragen aan de versterking van de mogelijkheden, middelen en kansen van inwoners met risico's op kwetsbaarheden. Kort samengevat (een uitgebreide toelichting is in hoofdstuk 3 opgenomen) richt het beleid van de gemeente Breda zich op de volgende doelen en maatregelen:

- Via het reguliere beleid wordt ingezet op verbetering van de sociaal-economische positie en de hulp aan en ondersteuning van kwetsbaren. Met name in de voorliggende voorzieningen die zich hierop richten (gefinancierd via de thematafels) is in de afgelopen jaren sprake van een afname van de middelen. Bij het generieke participatiebeleid is sprake van een daling van de uitgaven van ongeveer een kwart. Deels wordt dat veroorzaakt door het feit dat sprake is van een afnemend beroep op de bijstand (tot en met 2019). Voor het generieke Wmo- en jeugdzorgbeleid geldt dat sprake is van maatregelen om tot kostenbeheersing te komen, nadat de kosten in de afgelopen jaren zijn opgelopen.
- Het aanpakken van problemen in kwetsbare wijken via het extra wijkimpulsbeleid (2014-2018) en kwetsbare wijken en vroegsignaleringsbeleid. Met als concrete maatregelen het stimuleren van initiatieven van inwoners zelf, het vergroten van de actieve inzet van inwoners ter verbetering van hun buurt, het vergroten van de zelfredzaamheid en de 'zorg voor elkaar'/informele zorg in die wijken.). Daarmee is het doel om de sociale cohesie, de leefbaarheid en de veiligheid in de kwetsbare wijken te vergroten. Voor de vroegsignaleringswijken is vooral het doel het 'voorkomen van verder afglijden' van de wijken. De middelen voor het wijkimpulsbeleid en de aanpak kwetsbare en vroegsignaleringswijken zijn in de loop der jaren stabiel gebleven.
- Het bouwen van voldoende corporatiewoningen in andere wijken dan daar waar een grote concentratie is, zodat meer spreiding over de stad van corporatiewoningen en kwetsbare mensen plaatsvindt. Dit gecombineerd met het bouwen van duurdere woningen in de kwetsbare wijken, zodat er gemengdere wijken in de stad ontstaan. Het bevorderen van doorstroming van mensen uit corporatiewoningen naar aangepaste woningen en naar middeldure woningen (aanpak scheefwonen).

Doeltreffendheid van het beleid (deelvraag 4)

Het beleid gericht op *de verbetering van de sociaaleconomische positie en hulp en ondersteuning aan kwetsbaren* is ten dele effectief gebleken. Effectief omdat bijvoorbeeld het aandeel bewoners met risico's op kwetsbaarheid stabiel blijft. Echter uit de staat van de segregatie en de interviews met ambtenaren, professionals en bewoners blijkt dat er een groep kwetsbare inwoners is waarvoor langdurige ondersteuning nodig is en blijft terwijl het zorg- en participatiebeleid gericht is op en uitgaat van kortdurende ondersteuning en zelfredzaamheid. Bovendien nemen de middelen die kunnen bijdragen aan meer activering en verbetering van de hulpbronnen van kwetsbare bewoners af en zijn deze niet structureel van aard. Dit laatste is ook het gevolg van gemeentelijk beleid om initiatieven tijdelijk te ondersteunen richting zelfstandigheid. Uit de interviews blijkt dat de ambitie om als gemeente weer los te laten in de praktijk eerder een remmende dan bevorderende werking heeft. Daarnaast is, zo blijkt uit de beantwoording van deelvraag 1, in een aantal wijken geen sprake van een afname van kwetsbaarheden op het vlak van sociaaleconomische participatie, gezondheid en sociale participatie. In deze kwetsbare wijken heeft het generieke zorg- en participatiebeleid niet geleid tot een afname van de kwetsbaarheden.

Wat betreft de *aanpak van de kwetsbare en vroegsignaleringswijken* kan geconstateerd worden dat op onderdelen in bepaalde wijken successen zijn behaald, maar dat het geheel overziende in de meeste van de benoemde kwetsbare en vroegsignaleringswijken de ontwikkeling meer negatief dan positief is. Respondenten (van ambtenaren tot professionals tot wijkbewoners) geven vrijwel zonder uitzondering aan dat behoefte is aan een lange termijn aanpak van de kwetsbare wijken. Met name professionals in de wijk en wijkbewoners geven aan dat het aan een dergelijke lange termijn aanpak heeft ontbroken. Er zijn naar hun inzicht teveel tussentijdse koerswijzigingen en accentverplaatsingen geweest die te weinig hebben geleid tot de benodigde focus en (voldoende) middelen om daadwerkelijk een substantiële verbetering van de wijken te realiseren. Bovendien is de inhoudelijke focus van wijkaanpak vooral gericht op leefbaarheid, kwaliteit van de openbare ruimte en veiligheid en te weinig op de verbetering van de individuele kansen en mogelijkheden van kwetsbare bewoners. De keuze voor eerst impuls wijken en nu kwetsbare en vroegsignaleringswijken betekent volgens zowel ambtelijke respondenten als professionals in de wijk niet dat sprake is van een wijkgerichte sturingsfilosofie. Stedelijk wordt beleid geformuleerd, zowel op het vlak van wonen, maar ook op het vlak van leefbaarheid, veiligheid en het sociaal domein. Het idee is dat vervolgens dit moet worden vertaald naar de wijken, maar dit gebeurt naar opvatting van respondenten te weinig. Tot slot is sprake van een te grote afstand tussen de systeemwereld van professionals en gemeente en de leefwereld van bewoners. Met name bewoners, maar ook meerdere professionals geven aan dat het professionals in de wijken en de gemeente niet goed lukt om vanuit de leefwereld van bewoners aansluiting bij hen te vinden. Dat heeft een negatief effect op het bereik van de ingezette maatregelen en middelen en vergroot de segregatie verder.

Het *woonbeleid* van het Rijk (met name de Woningwet van 2015) en de gemeente draagt in de praktijk te weinig bij aan het voorkomen of wegnemen van een te eenzijdige woningvoorraad in de kwetsbare wijken. Hierdoor blijft de woonsegregatie in stand. Deze eenzijdige woningvoorraad heeft een zichzelf versterkend effect op de hardnekkige concentratie van kwetsbaarheid op vele vlakken in een aantal kwetsbare wijken. Ook de uit de Woningwet voortkomende en door de gemeente onderschreven aanpak van scheefwonen (zorgen dat huurders met een iets hoger inkomen dan het minimum niet in goedkope woningen blijven wonen) leidt tot een concentratie van kwetsbare bewoners in sociale huurwoningen. Gecombineerd met een terugtrekkende beweging van de wooncorporaties in het investeren in maatschappelijk vastgoed en voorzieningen in de wijk, leidt dit tot een verdere verschraving van voorzieningen die juist in deze wijken noodzakelijk zijn. De extramuralisering van de langdurige zorg, waarbij steeds meer bewoners die eerst gebruik maakten van beschermde woonvormen nu in de sociale huur terecht komen, versterkt de concentratie van kwetsbare bewoners in buurten en wijken met veel sociale huurwoningen verder. Het grootste deel van de middeldure en dure woningen wordt gerealiseerd in de wijken met een relatief duurere woningvoorraad. Woningcorporaties die voor een belangrijk deel de sociale huurwoningen realiseren (conform de Alliantieafspraken) hebben daarnaast vooral grondposities in de wijken waar zij woningbezit hebben. Met als logisch, maar niet altijd gewenst, gevolg dat de sociale huurwoningen worden

bijgebouwd in de wijken waar al sprake is van een oververtegenwoordiging van sociale huurwoningen. Recentelijk wordt ingezet op een uitruil van locaties met ontwikkelaars met grondposities in andere wijken, daarin ook ondersteund door de gemeente Breda. Ook wordt ingezet op het bouwen van meer corporatiewoningen op eigen gemeentelijke grond. Dit is naar verwachting een effectieve manier om tot een betere spreiding van de bouw van sociale huurwoningen te komen.

Aanbevelingen ter overweging om de doeltreffendheid te vergroten

Uit diverse onderzoeken naar de effecten van beleid en maatregelen op het tegengaan van ongewenste segregatie blijken de volgende inzichten over een effectieve aanpak van ongewenste segregatie.

- Het inzetten op het verbeteren van de hulpbronnen van inwoners, te weten werk, inkomen, gezondheid, onderwijs en sociale participatie is vooral effectief in kwetsbare wijken als gekozen wordt voor een gebiedsspecifieke en samenhangende benadering. Dat betekent een wijkspecifieke aanpak van gezondheid, armoede, sociale participatie en zorg. Generiek beleid rondom participatie, zorg, armoede en gezondheid zal in deze wijken te weinig effect sorteren is de verwachting. In meerdere gemeenten wordt inmiddels op deze wijze het zorg- en participatiebeleid vormgegeven.
- Realisme over de redzaamheid en zorgzame samenleving is op zijn plaats. Zeker in wijken waar bovengemiddeld meer zeer kwetsbare inwoners zijn, zijn maatregelen die vooral leunen op kortdurende ondersteuning met als doel zelfredzaamheid niet reëel, zo stelt onder andere het SCP in haar recente publicatie over de drie decentralisaties in het sociaal domein. Realistischer is uit te gaan van langdurende ondersteuning van kwetsbare groepen op het vlak van werk, inkomen, zorg, gezondheid en sociale participatie.
- De aanpak van de kwetsbare wijken vraagt een sturingsfilosofie die meerjarig is en door stedelijk en regulier beleid ondersteund moet worden.
- Het leggen van de focus in de wijkaanpak op het verbeteren van de hulpbronnen van de inwoners, dus het verbeteren van de sociaaleconomische positie van de inwoners. De huidige Bredase focus in de wijkaanpak ligt vooral op het verbeteren van de leefbaarheid, het bevorderen van bewonersinitiatieven en verbeteren van de veiligheid.
- Herstructurering van kwetsbare wijken, het gevarieerder maken van de woningvoorraad en andere fysieke maatregelen zullen zeker bijdragen aan het verminderen van de segregatie, maar hebben vooral een 'verdunnend' effect op de segregatie. Het leidt niet tot een versterking van de hulpbronnen van kwetsbare inwoners, wel leidt vooral tot verbetering van gemiddelden. Mogelijk vermindert het wel de stapeling van risico's en problemen die voortkomen uit de buurteffecten op het gebied van kwaliteit van de openbare ruimte en de veiligheid.
- Binnen de toewijzingsregels van sociale huur en het creëren van aangepaste woonvormen voor specifieke groepen zijn mogelijkheden om een concentratie van kwetsbare bewoners in complexen en buurten te voorkomen. Bovendien is het mogelijk, zo blijkt ook uit andere gemeenten, om bij de toewijzing van woningen aan kwetsbare groepen ook gelijk goede langdurige afspraken te maken over de ondersteuning van deze kwetsbare bewoners. Dit in samenspraak met de bewoner, de gemeente, de corporatie en een hulpverlenende of ondersteunende organisatie.

Bijlage 1: Staat van de segregatie, achterliggende gegevens

Hieronder zijn de achterliggende variabelen, de bronnen en de beoordelingswijze beschreven. Daaronder volgt een tabel met de cijfers en beoordelingen per wijk met opvolgend een wijkbeschrijving. Voor de kwetsbare en vroegsignaleringswijken is een aparte wijkbeschrijving gemaakt. Voor de overige wijken per kwadrant (Centrum, Zuidwest, Noordoost, Noord, Zuidoost, Oost en Zuidoost Buitengebied) is een gemeenschappelijke toelichtende beschrijving gemaakt.

Gebruikte variabelen en bronnen en beoordelingswijze voor de analyse

Variabele	Bron	Beoordelingswijze t.o.v. stedelijk gemiddelde en ontwikkeling in de tijd	
Kenmerken personen/huishoudens			
Aantal inwoners	CBS	Ontwikkeling in de tijd > 1 procentpunt stijging / daling = Positief / Negatief < 1 procentpunt = Neutraal T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal	
Bevolking 19 jaar en jonger [%]			
Bevolking 20-64 jaar [%]			
Bevolking 65 jaar en ouder [%]			
Bevolking mannen totaal [%]			
Bevolking vrouwen totaal [%]			
Nederlandse achtergrond [%]			
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]			
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]			
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			
Sociale participatie			
Sociale cohesie (10=heel goed)	Indicator uit Buurtenquête 2015, 2017, 2019	Ontwikkeling in de tijd > 1 procentpunt stijging / daling = Positief / Negatief < 1 procentpunt = Neutraal T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal	
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	Buurtenquête 2015, 2017, 2019		
Mantelzorg (intensief en incidenteel)			
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)			
Sociale participatie (10=heel goed)	Indicator uit Buurtenquête 2015, 2017, 2019		
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	Buurtenquête 2015, 2017, 2019	T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal	
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')			
Welbevinden/gezondheid			
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)	Buurtenquête 2017, 2019	Ontwikkeling in de tijd > 1 procentpunt stijging / daling = Positief / Negatief < 1 procentpunt = Neutraal T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal	
Eenzaamheid (soms meestal en ja)	Buurtenquête 2017, 2019		
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	Gemeente Breda		
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	Gemeente Breda		
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	Buurtenquête 2015, 2017, 2019		
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	Buurtenquête 2015, 2017, 2019		
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	Buurtenquête 2015, 2017, 2019		
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	Buurtenquête 2015, 2017, 2019		
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid			

Percentage laagopgeleiden	Buurtenquête 2017, 2019	Ontwikkeling in de tijd > 2 procentpunt stijging / daling = Positief / Negatief < 2 procentpunt = Neutraal T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro), niet beschikbaar voor 2019, Ontwikkeling tijd en trend afgezet tegen 2017 of 2018 (zie bijgevoegde grafiek).	CBS	Ontwikkeling in de tijd < 1.700 of > 2.000 stijging / daling = positief / negatief Tussen 1.700 en 2.000 = neutraal T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	CBS	
lage sociaaleconomische positie	Risicoprofielen gemeente: bijstand en financiële problemen	Ontwikkeling in de tijd > 1 procentpunt stijging / daling = Positief / Negatief < 1 procentpunt = Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)	Buurtenquête 2017, 2019	T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)	Buurtenquête 2017, 2019	T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)		
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	Buurtenquête 2015, 2017, 2019	Ontwikkeling in de tijd > 1 procentpunt stijging / daling = Positief / Negatief < 1 procentpunt = Neutraal T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden? (veiligheid)	Buurtenquête 2015, 2017, 2019	Ontwikkeling in de tijd > 2 procentpunt stijging / daling = Positief / Negatief < 2 procentpunt = Neutraal T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja) * 2015: overlast van groepen jongeren	Buurtenquête 2017, 2019	Ontwikkeling in de tijd > 1 procentpunt stijging / daling = Positief / Negatief < 1 procentpunt = Neutraal
Rapportcijfer veiligheid (0 = slechte beoordeling, 10 = goede beoordeling)	Buurtenquête 2015, 2017, 2019	T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt (alleen 2017 en 2019)	Buurtenquête 2017, 2019	T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal
Indicator bedreiging (0 = weinig bedreiging, 10 = veel bedreiging)	Buurtenquête 2017, 2019	T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal
Openbare ruimte/de buurt		
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak; 6 = uitstekend)	Ministerie BZK/ Rijksoverheid. Alleen van even jaren beschikbaar, dus voor 2015 is de score van 2014 opgenomen enzovoort	Ontwikkeling in de tijd > 1 procentpunt stijging / daling = Positief / Negatief < 1 procentpunt = Neutraal
Indicator verloedering (10=heel slecht)	Buurtenquête 2015, 2017, 2019	T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	Buurtenquête 2015, 2017, 2019	T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	Buurtenquête 2015, 2017, 2019	T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal

LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	Buurtenquête 2015, 2017, 2019	
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	Buurtenquête 2015, 2017, 2019	
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	Buurtenquête 2015, 2017, 2019	
Wonen		
Rapportcijfer prettig wonen	Buurtenquête 2015, 2017, 2019	Ontwikkeling in de tijd > 1 procentpunt stijging / daling = Positief / Negatief < 1 procentpunt = Neutraal T.o.v. Stad > 0,5 rapportpunt afwijking van de stad = Negatief / Positief < 0,5 rapportpunt Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	Buurtenquête 2015, 2017, 2019	Ontwikkeling in de tijd > 1 procentpunt stijging / daling = Positief / Negatief < 1 procentpunt = Neutraal T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	CBS	Ontwikkeling in de tijd < 40.000 of > 50.000 euro stijging / daling = Positief / Negatief Tussen de 40.000 en 50.000 euro stijging / daling = Neutraal T.o.v. Stad > 10% verhoudingsgewijze afwijking van de stad = Negatief / Positief < 10% Neutraal

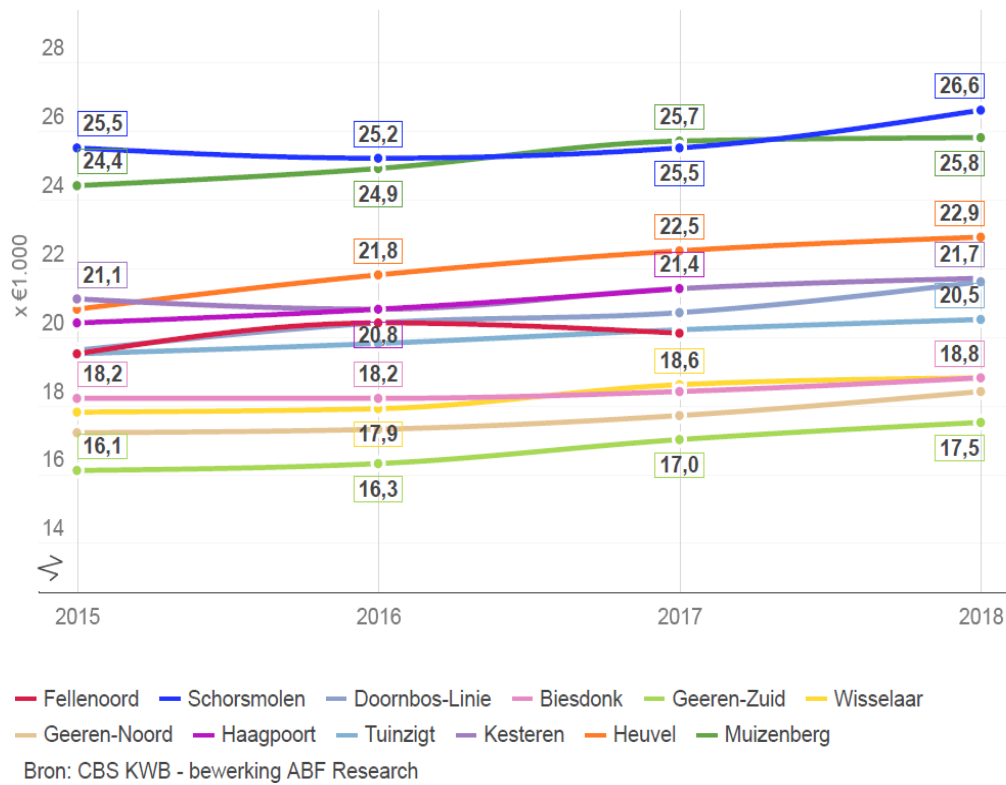
Stedelijke cijfers

	Breda		
	2015	2017	2019
Kenmerken personen/huishoudens			
Aantal inwoners	180937	182304	183873
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	22%	22%	22%
Bevolking 20-64 jaar [%]	61%	60%	60%
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	17%	18%	18%
Bevolking mannen totaal [%]	49%	49%	49%
Bevolking vrouwen totaal [%]	51%	51%	51%
Nederlandse achtergrond [%]	78%	77%	76%
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	11%	11%	11%
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	11%	12%	13%
Huishoudens eenpersoons totaal [%]	42%	42%	43%
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]	28%	27%	27%
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]	30%	30%	30%
Sociale participatie			
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,9	6,1	6
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	28%	29%	26%
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	42%	48%	48%
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	35%	36%	33%
Sociale participatie (10=heel goed)	4,9	5,0	5,1
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	21%	21%	20%
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	19%	20%	18%
Welbevinden/gezondheid			
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)	-	80%	80%
Eenzaamheid (soms meestal en ja)	-	21%	21%
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	33,7%	34,7%	35,0%
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	5,0%	5,2%	5,3%
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	11,5%	11,2%	11,9%
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	20%	18%	20%
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	10%	9%	11%
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,1	8,2	8,1
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid			
Percentage laagopgeleiden	26%	26%	22%
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro), niet beschikbaar voor 2019, ontwikkeling tijd en trend afgezet tegen 2017/2018	25,6	27,3	
Percentage bewoners met een minimuminkomen	9%	7%	
lage sociaaleconomische positie (uit Risicoprofielen gemeente: bijstand en financiële problemen)	17,60%	12,4%	12,4%
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)	-	72%	71%
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)	-	6%	7%
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)			
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	18%	21%	16%
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden? (veiligheid)	5%	4%	3%
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja) * 2015: overlast van groepen jongeren	12%	20%	20%
Rapportcijfer veiligheid	6,7	6,5	6,7
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt (alleen 2017 en 2019)		28%	35%
Indicator bedreiging		1,8	1,8
Openbare ruimte/de buurt			
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (alleen van even jaren beschikbaar, dus voor 2015 is de score van 2014 opgenomen enzovoort) 1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	3,8	3,9	3,9
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,6	3,6	3,6
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	14%	12%	11%
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	16%	19%	18%
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer negatief)	20%	10%	10%
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	25%	28%	28%
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,7	6,7	6,8
Wonen			
Rapportcijfer prettig wonen	7,7	7,6	7,6
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,2	7,3	7,3
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	225	235	270

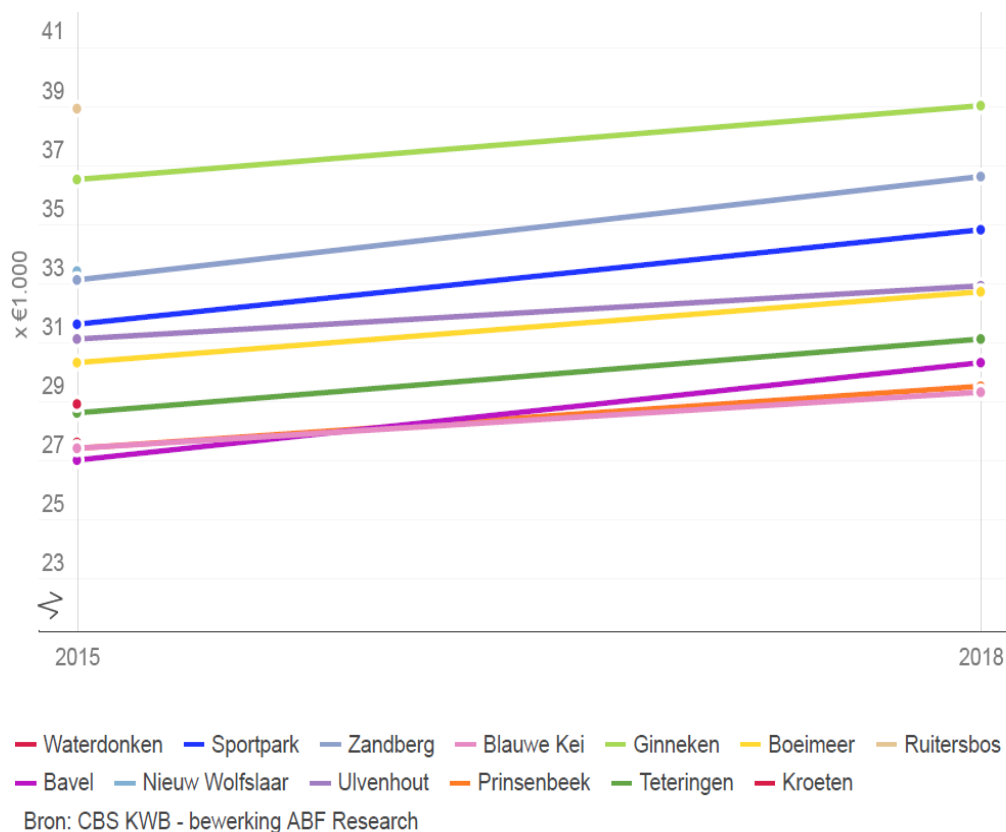
Nieuwbouw en sloop cijfers 2012-2018

Wijk/Gebied	Woningen nieuwbouw [aantal]						Woningen sloop [aantal]					
	2012	2013	2014	2016	2017	2018	2012	2013	2014	2016	2017	2018
Centrum	40	283	43	21	75	4		3			2	3
Haagpoort/Heuvel	432	299	97	9		5	1	24		163		92
Princenhage	3	11		21	125	27	1	3			2	
Tuinzigt/Liesbos/Heilaar	1	38	80	2	221	5				5		
Belcrum/Steenakker	2	1		135	270	1						
Doornbos-Linie			1					9				
Brabantpark/Heusdenhout	46	89	10	18	74	84				54	7	
Sportpark/Zandberg		1		2	16					3	2	
Boeimeer										1	3	
Kesteren/Muizenberg					26	1						1
Heksenwiel/Overkroeten/Hagebeemd	2	1	1	1		2						
Gageldonk/Kievitsloop/Emer						1		1		2		
Biesdonk/Wisselaar		65				17		7			6	
Geeren	85	133		25	25	21						
Blauwe Kei/Ypelaar/Overakker	32	48	86	105	1	89	73	18	2			
Ginneken	2	6	91			18						3
Ruitersbos	1	38		1	1	1	1	1	1	3	1	1
Prinsenbeek	30	62	4	66	13	55	2	27	3	1	6	1
Teteringen	56	52	33	44	13	118	1	2		1	1	2
Ulvenhout	14	2	3	3	61	28		4	1	1		2
Bavel	9	106	25	12	40	42		1	3	2	2	3

Grafiek Gemiddeld inkomen p.p. in 'kwetsbare en vroegsignaleringsbuurten' 2015-2018

Grafiek Gemiddeld inkomen p.p. in andere Bredase buurten 2015-2018

Samenstelling woonvoorraad per wijk

Wijk	Koopwoningen			Sociale huur			Particuliere huur		
	2015	2017	2019	2015	2017	2019	2015	2017	2019
Valkenberg	30%	29%	30%	39%	38%	36%	26%	28%	31%
Chassé	51%	50%	50%	22%	21%	21%	26%	28%	28%
Fellenoord	17%	16%	16%	58%	57%	57%	25%	27%	23%
Schorsmolen	23%	22%	21%	50%	49%	48%	26%	28%	29%
Station	24%	23%	21%	47%	46%	42%	28%	29%	37%
City	23%	24%	25%	17%	15%	14%	58%	60%	58%
Belcrum	67%	62%	64%	20%	17%	16%	12%	20%	19%
Doornbos-Linie	30%	32%	34%	60%	56%	56%	10%	11%	10%
Biesdonk	41%	41%	41%	48%	48%	49%	11%	11%	10%
Geeren-Zuid	17%	18%	19%	76%	75%	74%	7%	7%	7%
Wisselaar	40%	42%	44%	46%	44%	44%	13%	14%	12%
Geeren-Noord	29%	30%	31%	65%	65%	64%	6%	6%	5%
Waterdonken	66%	67%	69%	22%	21%	21%	12%	12%	10%
Brabantpark	44%	44%	44%	41%	38%	40%	14%	17%	16%
Sportpark	74%	71%	72%	%	%	1%	26%	28%	27%
Zandberg	69%	68%	70%	9%	9%	8%	20%	21%	22%
Heusdenhout	49%	49%	50%	45%	45%	44%	6%	6%	6%
Blauwe Kei	78%	77%	80%	13%	7%	7%	9%	16%	13%
Ypelaar	51%	50%	53%	33%	33%	32%	16%	17%	15%
Overakker	67%	65%	65%	22%	21%	21%	11%	14%	13%
Ginneken	76%	76%	78%	6%	6%	6%	17%	17%	16%
Boeimeer	74%	73%	75%	13%	13%	13%	13%	13%	12%
Ruitersbos	61%	61%	63%	9%	9%	9%	30%	30%	28%
Haagpoort	34%	34%	35%	56%	56%	56%	9%	9%	9%
Heuvel	29%	30%	31%	61%	59%	58%	9%	10%	10%
Tuinzicht	41%	38%	37%	46%	43%	39%	12%	18%	21%
Princenhage	60%	60%	62%	25%	24%	23%	14%	16%	16%
Westerpark	72%	72%	73%	19%	19%	19%	9%	10%	8%
Gageldonk	68%	69%	70%	26%	26%	26%	6%	5%	4%
Kievitsloop	67%	67%	70%	17%	17%	16%	16%	16%	14%
Kesteren	55%	55%	56%	41%	40%	41%	4%	5%	4%
Muizenberg	62%	62%	63%	33%	33%	32%	6%	5%	4%
Heksenwiel	56%	56%	57%	35%	35%	35%	9%	9%	8%
Overkroeten	63%	63%	64%	34%	34%	34%	4%	4%	2%
Kroeten	80%	80%	83%	15%	15%	15%	5%	4%	2%
Bavel	70%	71%	73%	25%	24%	23%	5%	5%	4%
Nieuw Wolfslaar	74%	74%	78%	20%	20%	19%	6%	6%	3%
Ulvenhout	71%	71%	75%	19%	19%	18%	10%	10%	7%
Prinsenbeek	78%	78%	79%	13%	13%	13%	9%	10%	7%
Teteringen	74%	74%	74%	18%	18%	18%	7%	7%	6%
Breda	55%	55%	56%	31%	30%	30%	13%	15%	14%

Cijfers en toelichtingen per buurt

Breda Noord

	Doornbos Linie				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	4370	4386	-	-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	20%	20%	19%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	68%	67%	70%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	13%	13%	12%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	52%	52%	-	-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	48%	48%	-	-	-
Nederlandse achtergrond [%]	60%	58%	56%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	13%	14%	15%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	27%	28%	29%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]	53%	52%	54%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]	24%	24%	24%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]	23%	24%	22%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5	5,3	4,9	Neutraal	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	20%	28%	20%	Neutraal	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	44%	36%	40%	Negatief	Negatief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	26%	26%	29%	Neutraal	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)	-	4,61	4,62	Neutraal	Negatief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	19%	19%	18%	Neutraal	Neutraal
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	17%	15%	23%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)	-	73%	74,5%	Neutraal	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)	-	34%	27%	Positief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	48%	50%	51%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	8%	9%	10%	Negatief	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	12%	12%	13%	Negatief	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	24%	18%	25%	Negatief	Negatief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	14%	13%	16%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,05	8,12	7,85	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden	-	32%	33%	Neutraal	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	19,6	20,7	-	Negatief	Negatief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	14%	14%	-	Neutraal	Negatief
lage sociaaleconomische positie	-	23,3%	24,3%	Negatief	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)	-	60%	62%	Neutraal	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)	-	8%	9%	Neutraal	Negatief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	24%	28%	29%	Negatief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	5%	6%	5%	Neutraal	Negatief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	-	32%	38%	Negatief	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	6,0	6,1	5,8	Neutraal	Negatief
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt	-	12%	43%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging	-	1,9	3,3	Negatief	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (alleen van even jaren beschikbaar, dus voor 2015 is de score van 2014 opgenomen enzovoort) 1 = zwak; 6 = uitstekend)	1	1	1	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,2	3,5	4,4	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	24%	21%	14%	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	20%	24%	31%	Negatief	Negatief

LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	45%	42%	25%	Positief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	34%	43%	51%	Negatief	Negatief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,2	6,2	5,9	Negatief	Negatief
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	6,9	6,9	6,6	Neutraal	Negatief
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	6,4	6,5	6,5	Neutraal	Negatief
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	143	149	178	Negatief	Negatief

Beschrijvende toelichting Doornbos-Linie

Doornbos-Linie is deel van Breda Noord dicht tegen de spoorlijn aan, die de scheidslijn tussen Centrum en Noord markeert. Het aantal inwoners in Doornbos Linie is met 115 inwoners afgenomen: van 4.415 in 2013 tot 4.300 in 2020. Tussen 2010-2020 zijn ca. 350 woningen bijgebouwd met name in Linie. Dit waren vooral koopwoningen, naast particuliere huur en sociale huur. Het percentage corporatiewoningen is daardoor sinds 2015 afgenomen van 60% naar 56% in 2019. Het percentage koopwoningen steeg iets (van 30% in 2015 naar 34% in 2019). Meer dan de helft van de woningen (52%) bestaat uit meergezinswoningen, 48% betreft eengezinswoningen. Er zijn relatief veel verhuizingen in de wijk. Doornbos-Linie is al vele jaren een aandachtswijk, wijkimpuls wijk en onderdeel van het kwetsbare-wijkenbeleid van Breda.

Kenmerken inwoners. Het percentage inwoners met een Nederlandse achtergrond daalde in Doornbos-Linie van 60% in 2014 naar 56% in 2020. Het percentage inwoners van niet-westerse afkomst steeg iets van 27% naar 29%. Er is relatief veel instroom van (jongere) immigranten uit westerse (MOE) landen. Er zijn relatief veel jongeren tussen de 15 en 25 jaar in de wijk: 28% is jonger dan 25 jaar. Het aandeel 65-plussers ligt op het stedelijk gemiddelde (18%). Ruim de helft van de inwoners is tussen de 25 en 65 jaar. 13% van de huishoudens bestaat uit een eenoudergezin. Ongeveer een kwart is alleenwonend. Dat is minder dan in de stad als geheel (43%).

Socialeconomische situatie. Het gemiddelde inkomen in Doornbos-Linie is laag (€20.576 p.j.), maar niet zo laag als in Geeren Noord, Geeren Zuid, Wisselaar en Biesdonk. Ruim 53% heeft een laag inkomen, 14% zit op het minimumniveau. 7% heeft schulden. Ongeveer eenderde is laag opgeleid. 17% van de jongeren heeft een opleiding tot vmbo-niveau en er zijn relatief veel jonge schoolverlaters zonder startkwalificatie (19%). De uitkeringsafhankelijkheid is hoog. Een kwart heeft in 2019 een slechte economische positie. Dat percentage is iets gestegen in de loop van de jaren. Het percentage dat zegt moeilijk of niet rond te kunnen komen, is toegenomen sinds 2017 van 8% naar 11% in 2019. Ongeveer eenderde kan maar net rondkomen. Een deel van de inwoners heeft het financieel moeilijker gekregen in de afgelopen jaren (kan minder goed rondkomen) ofwel hebben inwoners die nieuw zijn komen wonen in de wijk, het financieel slechter dan de vertrokken inwoners.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. De kwaliteit van de woningen in Doornbos-Linie blijft (vooral in Doornbos) door de jaren heen op een laag niveau (6,5 tegen 7,3 stedelijk). Het rapportcijfer met betrekking tot 'Prettig wonen' is met name in Doornbos fors gedaald (van 6,8 in 201, naar 6,4 in 2019). De verloederings van de wijk is sterk toegenomen is (opgelopen van 3,5 in 2017 naar 4,7 voor Doornbos en 4,1 voor Linie in 2019). In 2019 zegt 58% dat de inwoners van Doornbos dat de buurt niet schoon is (44% in Linie), resp. 60% en 50% van de inwoners zegt dat er vaak rommel op straat ligt.

Met name in Doornbos is het percentage inwoners (38%) gestegen, dat van mening is dat de buurt erop achteruit is gegaan in de afgelopen jaren. In Linie zijn de meningen verdeeld: een kwart vindt dat de buurt erop vooruit is gegaan en een kwart vindt dat de buurt erop achteruit gegaan is. Het percentage inwoners dat denkt dat er negatief tegen hun buurt aangekeken wordt is gestegen (van ca 40% naar ca 50% zowel in Doornbos als in Linie).

De veiligheid is met name in Doornbos achteruit gegaan. Het rapportcijfer voor de veiligheid is in Doornbos gedaald (van 6,1 in 2017 naar 5,5 in 2019), maar in Linie ongeveer gelijk gebleven. Toch voelt eenzelfde percentage (30%) zich soms of vaak onveilig in de buurt en is dat percentage gestegen (in 2015 voelde 26% van de inwoners zich vaak of soms onveilig. Er is relatief veel overlast van jongeren: ca 40% heeft vaak overlast van jongeren) en dit is toegenomen. Ook is de overlast van verwarde mensen sterk toegenomen,

vooral in Doornbos (56% zegt overlast is toegenomen), maar ook in Linie (45% zegt overlast is toegenomen).

De samengestelde indicator criminaliteit/bedreiging is eveneens toegenomen (van 2,1 in Doornbos en 1,7 in Linie naar beide 3,4). Vooral in Doornbos is de drugsoverlast/druggerelateerde zaken sterk toegenomen (53% van de inwoners ervaart overlast). Er is relatief veel jeugdcriminaliteit. Met name in Doornbos is ook het percentage bedreigingen met geweld en het percentage vernielingen relatief hoog. Ook zijn er relatief veel pogingen tot inbraak en diefstal in de wijk.

Sociale participatie. Het percentage inwoners in Doornbos-Linie dat zich actief inzet in de buurt is vooral in Linie afgenomen (van 28% in 2017 naar 14% in 2019). Ook het percentage inwoners dat zich medeverantwoordelijk voelt voor de buurt is met name in Linie sterk afgenomen (In Doornbos van 73% in 2017 naar 66% in 2019. In Linie van 82% naar 63%). Het percentage vrijwilligerswerk is relatief laag in Doornbos, evenals de algehele sociale participatie. Dit is hoger in Linie (blijft ongeveer gelijk). De score voor de sociale cohesie in de buurt is laag (4,9) en in de loop van de jaren achteruitgegaan, met name in Linie (gedaald van 5,3 in 2017 naar 4,7 in 2019). Het percentage inwoners dat van mening is dat de gemeente buurtinitiatieven onvoldoende ondersteunt is met name in Doornbos sterk gestegen (van 12% in 2017 naar 30% in 2019). Ook het percentage dat mantelzorg verricht, ligt onder het stedelijk gemiddelde, vooral in Linie (37% tegenover 48% stedelijk). Vooral in Doornbos ontbreekt het een deel van de inwoners aan een sociaal vangnet. In 2019 zegt 3% op niemand terug te kunnen vallen. In Doornbos is het percentage inwoners afgenomen dat zich soms of altijd eenzaam voelt (van 37% in 2017 naar 27% in 2019). In Linie is het ongeveer gelijk gebleven) op 29%) en is relatief hoog.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, zelfredzaamheid. Met name in Doornbos is de zelfredzaamheid achteruitgegaan (van 8,1 naar 7,7). In Linie is die redelijk goed (8,0= bijna het stedelijk gemiddelde). Het gemiddelde welbevinden is wel enigszins achteruitgegaan. Daarentegen zijn iets meer mensen gelukkig in Doornbos (van 66% naar 72%), al is dat nog steeds een relatief lage score (in Linie stabiel op 77%). Iets meer inwoners (51% in 2019, 49% in 2016) hebben 1 of meer kwetsbaarheidsrisico's, ca 10% heeft 3 kwetsbaarheden of meer. Een relatief hoog percentage (22%) heeft lichamelijke problemen. Opvallend is dat het percentage psychische problemen in Linie hoger ligt dan in Doornbos. Het percentage arbeidsongeschiktheid, waardoor men geen betaald werk kan verrichten, is toegenomen (van 6% in 2017 naar 9% in 2019) in Doornbos-Linie.

Samenvatting. Doornbos-Linie is nog steeds een kwetsbare wijk met relatief slechte scores, al is met name de situatie in Linie op bepaalde punten (bv de zelfredzaamheid) verbeterd. Met name in Doornbos is op veel punten juist een (forse) achteruitgang te zien. In Linie zijn in de loop van de jaren wat woningen gebouwd (vooral koopwoningen). Het % corporatiewoningen is daardoor iets afgenomen en de inwoners van Linie zijn deels van mening dat de buurt vooruitgegaan is. Echter op het gebied van de sociale cohesie en de sociale participatie scoort Linie juist slecht (is erg achteruitgegaan) en het gemiddelde oordeel over de kwaliteit van de woningen is gelijk gebleven.

Verder is de verloedering sterk toegenomen, vooral in Doornbos. Ook zijn de sociale participatie, de sociaaleconomische situatie van inwoners en de zelfredzaamheid verder achteruit gegaan. De sociaaleconomische situatie was al relatief slecht, maar is in de periode 2017-2019 iets slechter geworden. Het percentage schulden steeg, meer mensen kunnen moeilijk of niet rondkomen. Relatief veel inwoners hebben gezondheidsproblemen en kwetsbaarheden. Daarbij is het percentage inwoners dat op iemand terug kan vallen relatief sterk gedaald en is de mate van actief zijn in de buurt afgenomen. Vooral in Doornbos zijn in 2019 relatief veel meer inwoners van mening dat de gemeente-initiatieven onvoldoende steunt.

	Biesdonk				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	4995	4996	-	-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	22%	23%	24%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	59%	58%	59%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	19%	20%	17%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	48%	48%	-	-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	52%	53%	-	-	-
Nederlandse achtergrond [%]	55%	52%	50%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	13%	14%	13%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	32%	34%	37%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]	46%	46%	44%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]	24%	23%	24%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]	31%	31%	32%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,1	5,3	5,0	Neutraal	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	25%	20%	25%	Neutraal	Neutraal
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	39%	56%	56%	Positief	Positief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	23%	37%	31%	Positief	Neutraal
Sociale participatie (10=heel goed)	4,1	4,3	3,8	Negatief	Negatief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	34%	34%	37%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	12%	17%	30%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)	-	82%	69%	Negatief	Negatief
Eenzaamheid (soms meestal en ja)	-	28%	31%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	59%	61%	63%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	11%	12%	12%	Negatief	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	16%	16%	17%	Negatief	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	25%	26%	32%	Negatief	Negatief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	11%	15%	15%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	7,8	7,6	7,6	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden	-	35%	33%	Neutraal	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	18,2	18,4	-	Negatief	Negatief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	13%	12%	-	Neutraal	Negatief
lage sociaaleconomische positie	-	26,3%	27,6%	Negatief	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)	-	52%	52%	Neutraal	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)	-	15%	14%	Neutraal	Negatief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	45%	36%	29%	Positief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	8%	8%	10%	Neutraal	Negatief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	-	41%	41%	Neutraal	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	6,2	5,6	5,9	Negatief	Negatief
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt	-	13%	42%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging	-	4,0	3,8	Neutraal	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	1	1	1,0	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	4,8	5,1	5,4	Neutraal	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	12%	6%	8%	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	35%	31%	39%	Negatief	Negatief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	53%	62%	58%	Negatief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	34%	46%	57%	Negatief	Negatief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,1	6,9	6,9	Positief	Neutraal

Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	6,8	6,9	6,8	Neutraal	Negatief
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	6,8	6,7	6,6	Neutraal	Negatief
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	141	142	154	Negatief	Negatief

Beschrijvende toelichting Biesdonk

Biesdonk is een buurt in Breda Noord, onderdeel van de wijk Hoge Vucht. Het aantal inwoners in buurt Biesdonk is in de periode 2013-2019 met 80 inwoners toegenomen: van 4.975 in 2013 tot 5.055 in 2019. De woningvoorraad bestaat vrijwel geheel goedkope woningvoorraad, zowel koop als huur. Bijna de helft (48%) zijn corporatiewoningen, 11% is particuliere huur en 41% is koopwoning. Veruit de meeste woningen zijn tussen 1950 en 1970 gebouwd. In de afgelopen 10 jaar is er niet bijgebouwd in Biesdonk. 51% van de woningen is een eengezinswoning, 49% is een meergezinswoning.

Biesdonk heeft al vele jaren (als onderdeel van de wijk Hoge Vucht) speciaal aandacht in het wijkenbeleid van Breda gekregen, eerst in het grotestedenbeleid als aandachtswijk, vanaf 2015 als wijkimpulswijk in het Bredase wijkimpulsbeleid 2015-2018 en vanaf 2019 als kwetsbare wijk in de aanpak van de kwetsbare en vroegsignaleringwijken in Breda.

Kenmerken inwoners. De helft van de inwoners van Biesdonk heeft een Nederlandse achtergrond in 2019, 13% komt uit een ander westers land en ruim een derde (37%) van de bewoners heeft een niet-westerse achtergrond. Ca 40% van de inwoners met een niet-westerse achtergrond komt uit Marokko of Turkije. Het percentage inwoners met een Nederlandse achtergrond is in de loop van de tijd afgenomen en het percentage inwoners met een niet-westerse achtergrond is gestegen in de loop van de jaren (van ca 32% van de inwoners in 2014, naar 35% in 2017 en naar 36,4% in 2019).

Het overgrote deel van de inwoners van Biesdonk is ouder dan 25 jaar. Het grootste deel is tussen de 25 en 65 jaar, een vijfde is ouder dan 65 jaar en een vijfde is jonger dan 25 jaar. 34% van de inwoners is gehuwd, de rest is ongehuwd, alleenstaand. Biesdonk kent een relatief hoog percentage empty-nesters (29%), 28% van de inwoners in Biesdonk is alleenstaand.

Sociaaleconomische situatie en ontwikkelingen. Biesdonk is gemiddeld genomen één van de armste buurten in Breda. Het gemiddelde bruto inkomen in Biesdonk ligt op 18.800,- euro per jaar. Een kwart van de huishoudens heeft een laag inkomen. Het percentage van bewoners met een minimuminkomen ligt in Biesdonk iets hoger dan gemiddeld (12% tegenover 7% stedelijk).

Ongeveer eenderde van de bewoners is laagopgeleid, ongeveer een derde middelbaar opgeleid en ongeveer een derde hoog opgeleid. Afgezet tegen de stedelijke verhoudingen is sprake van een fors hoger aandeel laagopgeleiden en een fors lager aandeel hoogopgeleiden (stedelijk 55%). Het percentage laagopgeleiden is enigszins afgenomen in de tijd, maar nog altijd hoog. Biesdonk is koploper in het percentage mensen dat zegt op zoek te zijn naar betaald werk (10% in 2019) en in het percentage mensen dat zegt langdurig ziek of arbeidsongeschikt te zijn (14% van de inwoners!), waardoor zij niet kunnen werken. Ook op het gebied van 'niet of zeer moeilijk rond kunnen komen van het inkomen' scoort Biesdonk relatief hoog: in 2017 15% en 2019 14% van de inwoners zegt niet of moeilijk rond te komen.

Relatief veel inwoners hebben een kwetsbaarheid op sociaaleconomisch gebied (uitkering en/of financiële problemen). Uit de risicoprofielen die de gemeente Breda berekent, komt naar voren dat 30% sociaaleconomisch in een kwetsbare positie zit in 2014, in 2019 is dat iets gedaald naar 28%.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. Relatief veel inwoners van Biesdonk hebben lichamelijke problemen en dat percentage is toegenomen in de tijd: van 25% in 2015 naar eenderde van de inwoners in 2019 (Buurtenquête, 2015, 2019). Vergeleken met de gehele stad hebben ook veel inwoners psychische problemen (15% tegenover in de stad 11%). Dat percentage is in de loop van de jaren ongeveer gelijk gebleven. Een belangrijk deel van de inwoners heeft overgewicht (51% in 2016). Verder blijkt dat het

welbevinden van inwoners wat achteruitgegaan in de tijd. Ook daalt het percentage bewoners dat zich gelukkig voelt en stijgt de eenzaamheid.

Tweederde van de inwoners van Biesdonk heeft een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status), die de gemeente berekend in de risicoprofielen. Dat percentage is iets toegenomen in de tijd (van 60% naar 63%). Vooral de groep met 2 of meer risico's is toegenomen in de buurt. Er is dus een verzwaring van de problematiek. Dat is ook te zien aan de zelfredzaamheid: de score op zelfredzaamheid neemt af onder de bewoners (in 2019 7,6). Dat is onder het gemeentelijk gemiddelde (8,1).

Sociale participatie. De sociale participatie is wat afgenomen in Biesdonk (van 4,1 naar 3,8) en is onder het gemeentelijke gemiddelde (5,1). Ook het percentage vrijwilligerswerk is afgenomen (van 37% naar 31%). Het percentage mantelzorg en actief zijn in de buurt ligt ongeveer op het gemeentelijke gemiddelde. Een minder hoog percentage kan terugvallen op mensen in de buurt en bewoners hebben minder contacten met mensen in de buurt. De sociale participatie in Biesdonk is gedaald in de tijd. De inwoners zijn vergeleken met de rest van de stad vooral ook negatiever geworden over de ondersteuning van buurtinitiatieven door de gemeente: 30% zegt dat de gemeente deze onvoldoende ondersteunt.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. Relatief veel inwoners van Biesdonk vinden dat hun buurt er op achteruit gegaan is in de afgelopen jaren: in 2019 vindt ca 40% van de inwoners dat hun buurt achteruit gegaan is in de afgelopen jaren. Dat percentage is toegenomen vergeleken met 2015 (35%). Zo daalt het rapportcijfer over de kwaliteit van de woning (van 6,8 naar 6,6. Dat is relatief ver onder het gemeentelijk gemiddelde), stijgt de indicator verloedering, stijgt het percentage sociale huurwoningen, en vinden inwoners dat anderen steeds vaker negatief tegen Biesdonk aankijken. Ook voelen bewoners zich steeds minder medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid en veiligheid in de buurt. Die achteruitgang is onder meer ook te zien in de score omtrent 'is uw buurt schoon'. In 2015 is ca. 40% van mening dat de buurt niet schoon is, in de afgelopen jaren is dat opgelopen tot 46% in 2017 en 57% in 2019. Er ligt dus kennelijk een belangrijke opgave in Biesdonk op dit gebied. Tweederde van de inwoners zegt in 2019 dat er vaak rommel op straat ligt in de buurt.

Op sommige punten is een lichte verbetering te zien in de afgelopen jaren: het rapportcijfer van inwoners qua veiligheid in de buurt is laag vergeleken met de stad (5,9 versus 6,7 in 2019), maar wel licht verbeterd in de tijd na 2017. De veiligheidsbeleving was in 2015 een 5,8, in 2017 een 5,6 (afname dus) en in 2019 een 5,9. Dat is een lichte verbetering na 2017, maar vergeleken met de veiligheidsbeleving van de gehele stad relatief laag. In Biesdonk vinden relatief veel gewelds- en seksdelicten (7 op 1.000 inwoners) en vernielingen plaats (6,5 op 1.000). Ongeveer eenderde constateert dat drugshandel vaak voorkomt in de wijk. Ruim 40% van de inwoners zegt in 2019 dat overlast van jongeren vaak voorkomt in de buurt, 16% zegt dat jeugdcriminaliteit vaak voorkomt. Verder zegt een hoog percentage inwoners (42%) dat de overlast van verwarde personen de laatste jaren is toegenomen. Dat is relatief hoog vergeleken met de rest van de wijken (gemiddeld in de stad zegt 35% dat de overlast is toegenomen). Samen met Doornbos, Geeren Zuid, Schorsmolen, Valkenberg, Brabantpark, Ypelaar en Ruitersbos is in Biesdonk de hoogste toename van de overlast van verwarde mensen. Ook Geeren Noord en Wisselaar scoort de overlast van verwarde mensen hoog.

Samenvattend. Op veel punten is dus in de tijd een belangrijke negatieve ontwikkeling te zien in Biesdonk, zowel qua gezondheid en zelfredzaamheid, qua oordeel over de openbare ruimte, de buurt, de sociale participatie.

Geeren-Zuid					
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	3707	3752		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	24%	24%	26%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	56%	57%	57%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	19%	19%	16%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	48%	47%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	52%	53%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	47%	47%	47%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	12%	12%	12%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	41%	41%	41%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			29%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			32%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			25%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5	5,1	4,8	Neutraal	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	29%	18%	16%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	44%	40%	42%	Neutraal	Negatief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	35%	28%	29%	Negatief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)	3,7	3,7	4,0	Positief	Negatief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	29%	36%	30%	Neutraal	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	24%	10%	26%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		67%	72%	Positief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		31%	30%	Neutraal	Negatief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	69%	69%	68%	Neutraal	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	15%	16%	16%	Negatief	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	17%	17%	18%	Negatief	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	27%	24%	32%	Negatief	Negatief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	16%	11%	17%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,0	7,7	7,7	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		32%	26%	Positief	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	16	16,9		Negatief	Negatief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	16%	16%		Neutraal	Negatief
lage sociaaleconomische positie		36%	35,2%	Neutraal	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)	-	54%	53%	Neutraal	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)	-	17%	14%	Positief	Negatief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	32%	26%	31%	Neutraal	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	11%	8%	8%	Positief	Negatief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	-	32%	55%	Negatief	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	6,0	6,2	5,6	Negatief	Negatief
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		2%	43%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging		3,0	4,3	Negatief	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	1	1	1	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	4,1	4,9	5,6	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	27%	23%	23%	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	21%	22%	29%	Negatief	Negatief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	60%	51%	63%	Negatief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	47%	46%	45%	Neutraal	Negatief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,6	7,5	6,9	Positief	Neutraal
Wonen					

Rapportcijfer prettig wonen	6,7	7,1	6,6	Neutraal	Negatief
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	6,6	6,6	7,0	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	139	140	156	Negatief	Negatief

Beschrijvende toelichting Geeren Zuid

Geeren Zuid is deel van de wijk Hoge Vucht in Breda Noord. Het aantal inwoners in buurt Geeren Zuid is sinds 2013 met 376 inwoners toegenomen: van 3.389 in 2013 tot 3.765 in 2020. Tussen 2010-2020 zijn 179 woningen bijgebouwd, vooral koopwoningen, naast particuliere huur en sociale huur. Deze kwamen op de plaats van gesloopte woningen. Het percentage corporatiewoningen is daardoor sinds 2009 afgenomen van 79% naar 74% in 2019. Het percentage koopwoningen steeg iets (van 14% in 2009 naar 19% in 2019). Ca 60% van de woningen bestaat uit meergezinswoningen. Geeren Zuid is al vele jaren een aandachtswijk, wijkimpulswijk en onderdeel van het kwetsbare-wijkenbeleid van Breda.

Kenmerken inwoners. Het percentage inwoners met een Nederlandse achtergrond daalde steeds meer in Geeren Noord van 46% in 2013 naar 42,7% in 2020. Het percentage inwoners van niet-westerse afkomst steeg iets van 37% naar 37,7%. Er is relatief veel instroom van immigranten uit westerse landen. Er zijn relatief veel jongeren in de wijk: 30% is jonger dan 25 jaar. 18% is ouder dan 65 jaar. Ruim de helft van de inwoners is tussen de 25 en 65 jaar. 22% van de huishoudens bestaat uit een eenoudergezin. Ongeveer een kwart is alleenwonend. Dat is minder dan in de stad als geheel (43%).

Sociaaleconomische situatie. Geeren Zuid is de armste buurt van Breda (gemiddelde inkomen 17.506, - p.j.). Ruim 80% heeft een laag inkomen, 16% zit op het minimumniveau. is laag opgeleid. Een kwart van de jongeren heeft een opleiding tot vmbo-niveau en er zijn relatief veel schoolverlaters zonder startkwalificatie. De uitkeringsafhankelijkheid is hoog. Ook de schuldenproblematiek is relatief hoog in Geeren Noord (11,5% van de huishoudens). De sociaaleconomische positie is wel iets verbeterd sinds 2015: het percentage personen met een slechte economische positie is iets afgenomen (van 36% naar 35%). In 2019 zegt 14% moeilijk of niet rond te kunnen komen van het inkomen, 33% kan maar net rondkomen. Met name het percentage dat moeilijk of niet kan rondkomen, is iets gedaald (was 17% in 2017). Een behoorlijk deel van de inwoners heeft het echter financieel moeilijk.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. De kwaliteit van de woningen in Geeren Zuid is iets verbeterd (van 6,6 in 2015 naar 7,0 in 2019). Het rapportcijfer 'Prettig wonen' is daarentegen gedaald naar een laag niveau (van 7,1 in 2017 naar 6,1 in 2019). Wat opvalt in Geeren Zuid is dat de verloedering van de buurt sterk toegenomen is (score loopt op van 4,1 in 2015 naar 5,6 in 2019). In 2019 zegt 44% dat de buurt niet schoon is, 54% van de inwoners zegt dat er vaak rommel op straat ligt. Ook het percentage (29%) inwoners dat van mening is dat de buurt in de afgelopen jaren erop achteruit is flink toegenomen (21% in 2015 en 2017). Een steeds kleiner deel van de inwoners is van mening dat de buurt juist vooruit is gegaan (23% in 2019. In 2017 was dat 27%). Een toenemend deel (63% in 2019) denkt dat er negatief tegen hun buurt aangekeken wordt.

De veiligheid is iets verslechterd in Geeren Zuid: in 2019 voelt 31% van de inwoners zich vaak of soms onveilig in de eigen buurt (tegenover 26% in 2017). Ook het rapportcijfer voor de veiligheid (5,6) is gedaald naar ongeveer het slechtste niveau van de gehele stad (6,2 in 2017). Alleen Schorsmolen en Doornbos scoren slechter. De overlast van jongeren is sterk gestegen (55% heeft in 2019 vaak overlast tegenover 32% in 2017). Ook is de overlast van verwarde mensen sterk toegenomen: 43% van de inwoners ziet een toename in de buurt. De samengestelde indicator criminaliteit/bedreiging is eveneens sterk gestegen (van 3,0 in 2017 naar 4,3 in 2019). Vooral relatief veel jeugdcriminaliteit, geweldsdelicten, drugsdelicten en vernielingen. Vooral in bepaalde gebieden van Geeren Zuid is de veiligheid slecht.

Sociale participatie. Het percentage inwoners in Geeren Zuid dat zich actief inzet in de buurt is verder afgenomen in de loop van de jaren naar een erg laag niveau (16% in 2019 tegenover 29% in 2015). Slechts 62% van de inwoners voelt zich medeverantwoordelijk (in 2017 was dat nog 77%). 29% van de inwoners

doet vrijwilligers (in 2015 was dat nog 35%). De algehele sociale participatiescore is iets gestegen van 3,7 naar 4. (Dat is ruim onder het stedelijk gemiddelde). Ook de score voor de sociale cohesie in de buurt is achteruitgegaan (van 5,1 in 2017 naar 4,8 in 2019). Het percentage inwoners dat van mening is dat de gemeente buurtinitiatieven onvoldoende ondersteunt is sterk gestegen (van 21% in 2017 naar 29% in 2019). Het percentage mantelzorg ligt wel op een aardig hoog niveau (42%), net iets onder het stedelijk gemiddelde (49%). 7% van de inwoners heeft niemand om op terug te kunnen vallen. Een relatief hoog percentage (30%) voelt zich soms of altijd eenzaam. Dat is ongeveer gelijk gebleven.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, zelfredzaamheid. In Geeren Zuid behoort de zelfredzaamheid (7,7) van inwoners tot de laagste in de stad en is sinds 2015 iets gedaald (7,8). Ook het welbevinden is iets verder achteruitgegaan. Wel voelen iets meer inwoners zich gelukkig (66% in 2017, 72% in 2019), al ligt dat ver onder het gemiddelde van de stad. Veel inwoners hebben 1 of meer kwetsbaarheden, al is dat iets gedaald (van 69% in 2016 naar 68% in 2019). Daarentegen heeft een toenemend aantal inwoners (15,9% naar 16,3%) 3 kwetsbaarheden of meer. Een relatief hoog en toenemend percentage (24% in 2017 gestegen naar 32% in 2019) heeft lichamelijke problemen, ca. 17% psychische problemen (was 11% in 2015). Een relatief hoog percentage (12% in 2017 en 11% in 2019) kan geen betaald werk verrichten vanwege een langdurige aandoening.

Samenvatting. Geeren Zuid is nog steeds een kwetsbare wijk met relatief slechte scores. De ontwikkelingen geven deels een wisselend beeld te zien, maar op veel punten is een achteruitgang te zien. Het % corporatiewoningen is iets afgenomen en positief is dat de kwaliteit van de woningen iets verbeterd is, evenals de (gemiddelde) sociaaleconomische positie van inwoners. Daarentegen is de verloedering van de buurt sterk toegenomen en zijn de sociale participatie, de veiligheid en de zelfredzaamheid van inwoners verder achteruitgegaan. Veel inwoners hebben kwetsbaarheden en/of gezondheidsproblemen. Daarbij is het percentage inwoners dat op iemand terug kan vallen gedaald en is de mate van actief zijn in de buurt en de sociale cohesie afgenomen. Bijna eenderde is van mening dat de gemeente-initiatieven onvoldoende steunt.

	Wisselaar				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	4213	4188	-	-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	24%	24%	24%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	59%	59%	59%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	17%	18%	17%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	48%	49%	-	-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	52%	52%	-	-	-
Nederlandse achtergrond [%]	55%	54%	52%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	11%	13%	13%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	34%	33%	35%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]	-	-	21%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]	-	-	46%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]	-	-	20%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,5	5	4,9	Neutraal	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	30%	29%	30%	Neutraal	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	41%	61%	53%	Positief	Positief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	35%	21%	35%	Neutraal	Neutraal
Sociale participatie (10=heel goed)	4,4	3,9	3,7	Negatief	Negatief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	44%	33%	27%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	19%	15%	31%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		77%	77%	Neutraal	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		22%	23%	Neutraal	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	58%	59%	59%	Neutraal	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	11,3%	11,2%	10,8%	Neutraal	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	13%	13%	14%	Neutraal	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	23%	26%	24%	Neutraal	Negatief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	13%	13%	14%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,1	7,9	7,7	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		37%	34%	Positief	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	17,8	18,6		Negatief	Negatief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	12%	11%		Neutraal	Negatief
lage sociaaleconomische positie		28,7%	27,5%	Positief	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)	-	56%	59%	Positief	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)	-	11%	4%	Positief	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	37%	38%	29%	Positief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	6%	10%	8%	Neutraal	Negatief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	-	39%	36%	Positief	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	6,2	5,6	5,8	Negatief	Negatief
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		5%	39%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging		3,3	4,1	Negatief	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	1	1	1	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,9	4,7	5,1	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	9%	5%	6%	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	33%	33%	34%	Neutraal	Negatief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	55%	58%	71%	Negatief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	41%	48%	36%	Positief	Negatief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,9	6,4	6,7	Positief	Neutraal
Wonen					

Rapportcijfer prettig wonen	6,9	6,8	7,1	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	6,7	6,5	6,6	Neutraal	Negatief
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	147	146	165	Negatief	Negatief

Beschrijvende toelichting Wisselaar

Wisselaar is onderdeel van de wijk Hoge Vucht in Breda Noord (noordkant). Het aantal inwoners in buurt Wisselaar is met 30 inwoners afgenomen van 4.290 in 2013 tot 4.260 in 2020. Met name tussen 2010-2013 zijn 135 woningen bijgebouwd. Het percentage corporatiewoningen is sinds 2009 afgenomen van 52% naar 46% in 2015 en 44% in 2019. Het percentage koopwoningen steeg (van 34% in 2009 naar 40% in 2015 en 44% in 2019). 67% zijn eengezinswoningen. Wisselaar heeft al vele jaren extra aandacht in het gemeentelijke wijkimpulsbeleid en kwetsbare wijkenbeleid van Breda.

Kenmerken inwoners. Het percentage inwoners met een Nederlandse achtergrond daalde in Wisselaar van 55% naar 51% in de periode 2015-2020, het percentage inwoners van niet-westerse afkomst steeg van 33% naar 35%. Het percentage jongeren onder de 15 jaar is iets hoger dan gemiddeld in Breda (18% versus 16%). Er zijn ongeveer evenveel 65-plussers (18%). Ruim de helft van de inwoners is tussen de 25 en 65 jaar. Bijna de helft bestaat uit samenwonenden zonder kinderen. Bijna een kwart bestaat uit eenpersoonshuishoudens. Dat is minder dan in de stad als geheel (43%).

Sociaaleconomische situatie. Wisselaar is één de armste buurten van Breda (gemiddelde inkomen 18.800,- p.j.). Ruim 66% heeft een laag inkomen. Ruim eenderde is laag opgeleid. De uitkeringsafhankelijkheid is hoog. Ook de schuldenproblematiek is relatief hoog in Wisselaar (12% van de inwoners). De economische situatie is iets verbeterd. In 2014 heeft 36% een slechte sociaaleconomische positie, in 2019 is dat 27,5%. 41% kan in 2019 maar net of niet/moeilijk rondkomen van het inkomen (45% in 2017).

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. De kwaliteit van de woningen in Wisselaar blijft door de jaren heen laag scoren (6,6). Veel woningen zijn verouderd en slecht onderhouden. Wat opvalt in Wisselaar is dat de verloederding van de buurt sterk toegenomen is (score loopt op van 3,9 naar 5,1). In 2019 zegt 36% dat de buurt niet schoon is, bijna de helft van de inwoners zegt dat er vaak rommel op straat ligt.

Eenderde van de inwoners is van mening dat de buurt in de afgelopen jaren erop achteruit is gegaan (tegenover 22% in 2017). Inmiddels denkt bijna driekwart van de inwoners dat er negatief tegen hun buurt aangekeken wordt. Dat is duidelijk toegenomen in de loop van de jaren.

De veiligheid is iets verbeterd in Wisselaar, maar nog steeds relatief slecht: in 2019 voelt ongeveer 30% van de inwoners zich vaak of soms onveilig (tegenover 38% in 2017). Ook het rapportcijfer voor de veiligheid is iets gestegen naar 5,8 (5,6 in 2017). De overlast van jongeren is enigszins minder geworden (gedaald naar 37%). Daarentegen is de overlast van verwarde mensen sterk toegenomen: 37% van de inwoners ziet een toename in de buurt. De samengestelde indicator criminaliteit/bedreiging ligt echter relatief hoog op 4,1 en is ten opzichte van 2017 verder omhooggegaan (was 3,3). Dat komt o.a. door de relatief hoge scores op diefstal, inbraak, straatroof, drugshandel en mensen met dure spullen zonder baan (windhappers).

Sociale participatie. Het percentage inwoners in Wisselaar dat zich medeverantwoordelijk voelt voor de buurt is wel toegenomen (van 66% naar 71% in 2019). ca 30 % heeft zich afgelopen jaar actief ingezet voor de buurt. 35% zegt soms of vaak vrijwilligerswerk te doen en het aantal mantelzorgers in Wisselaar is relatief hoog (53% zegt incidenteel of intensief mantelzorg te verrichten).

Daarentegen is de score voor de sociale participatie in Wisselaar behoorlijk achteruitgegaan en één van de laagste scores van Breda geworden (van 4,4 naar 3,7). Ook is het percentage inwoners dat van mening is dat de gemeente buurtinitiatieven onvoldoende ondersteunt sterk gestegen (van 19% in 2017 naar 31% in 2019). Ook is de score voor de sociale cohesie in de buurt is erg achteruitgegaan en behoort inmiddels tot de slechtste in Breda. Relatief veel (en toenemend aantal) inwoners ontbreekt het aan een sociaal vangnet.

In 2019 zegt nog maar 39% op iemand in de sociale omgeving terug te kunnen vallen (in 2015 was dat 71%). Bijna een kwart voelt zich soms of altijd eenzaam.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, zelfredzaamheid. In Wisselaar is de zelfredzaamheid van inwoners behoorlijk achteruitgegaan (van 8,1 naar 7,7). Ook het welbevinden is achteruitgegaan. Veel inwoners (60%) hebben 1 of meer kwetsbaarheidsrisico's, ca 11% heeft 3 kwetsbaarheden of meer. Dit laatste is iets afgenomen sinds 2015. Een relatief hoog percentage (ca 25%) heeft lichamelijke problemen en 14% psychische problemen. Een relatief hoog percentage (10% in 2017, 8% in 2019) kan geen betaald werk verrichten vanwege een langdurige aandoening. Toch is 77% gelukkig, net iets minder dan het gemiddelde in de stad.

Samenvatting. Wisselaar is nog steeds een kwetsbare wijk met relatief slechte scores. De ontwikkelingen geven een iets wisselend beeld te zien, maar op meerdere punten is de buurt achteruitgegaan. Het % corporatiewoningen is iets afgenomen en de gemiddelde economische situatie van inwoners is (in 2019) iets verbeterd, al heeft nog steeds tweederde een laag inkomen. Ook voelen wat minder inwoners zich onveilig en is met name de overlast van jongeren wat afgenomen. Daarentegen is de verloedering van de buurt sterk toegenomen, zijn de sociale participatie en sociale cohesie verder achteruitgegaan en is de zelfredzaamheid van inwoners behoorlijk (verder) afgenomen. Relatief veel inwoners hebben gezondheidsproblemen. Opvallend is de sterke daling van het aantal inwoners dat op iemand terug kan vallen (van 71% in 2015 naar slechts 40% in 2019!). Bijna eenderde is van mening dat de gemeente-initiatieven in de buurt onvoldoende steunt.

	Geeren-Noord				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	2716	2760		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	23%	24%	25%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	58%	57%	60%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	19%	19%	15%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	49%	49%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	51%	51%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	46%	45%	43%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	18%	19%	19%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	36%	36%	38%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			25%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			36%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			27%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,4	5,1	5,6	Positief	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	24%	20%	20%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	34%	54%	47%	Positief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	25%	28%	27%	Positief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)	4,4	3,9	3,9	Negatief	Negatief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	39%	29%	38%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	14%	12%	30%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		75%	73%	Negatief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		29%	27%	Positief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	65%	66%	67%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	15%	15%	16%	Negatief	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	20%	20%	21%	Negatief	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	14%	22%	27%	Negatief	Negatief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	11%	13%	16%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,5	7,8	7,6	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		36%	33%	Positief	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	17,2	17,7		Negatief	Negatief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	19%	18%		Neutraal	Negatief
lage sociaaleconomische positie		30,5%	31,9%	Negatief	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)	-	63%	54%	Negatief	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)	-	19%	14%	Positief	Negatief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	32%	33%	22%	Positief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	6%	14%	8%	Neutraal	Negatief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	-	40%	40%	Neutraal	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	6,7	6,1	6,2	Negatief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt (alleen 2017 en 2019)		15%	37%	Negatief	Neutraal
Indicator bedreiging		3,5	3,3	Neutraal	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	1	1	1	Neutraal	Negatief
Indicator verloederend (10=heel slecht)	3,8	4,8	5,4	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	19%	12%	17%	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	22%	25%	21%	Positief	Negatief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	66%	67%	66%	Neutraal	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	21%	48%	48%	Negatief	Negatief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,5	7,0	6,9	Neutraal	Neutraal
Wonen					

Rapportcijfer prettig wonen	7	7	6,9	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	6,5	6,2	7,0	Positief	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	147	145	159	Negatief	Negatief

Beschrijvende toelichting Geeren Noord

Geeren Noord is deel van de wijk Hoge Vucht in Breda Noord. Het aantal inwoners in Geeren Noord is met 60 inwoners toegenomen: van 2.645 in 2013 tot 2.705 in 2020. Met name tussen 2005-2015 zijn woningen bijgebouwd. Dit waren vooral koopwoningen, naast particuliere huur en sociale huur. Deze kwamen op de plaats van gesloopte woningen. Het percentage corporatiewoningen is daardoor sinds 2009 afgenomen van 66% naar 64% in 2019. Het percentage koopwoningen steeg iets (van 29% in 2009 naar 31% in 2019). Het grootste deel van de woningen (57%) bestaat uit meergezinswoningen, 43% zijn eengezinswoningen. Geeren Noord is al vele jaren een aandachtswijk, wijkimpuls wijk en onderdeel van het kwetsbare-wijkenbeleid van Breda.

Kenmerken inwoners. Het percentage inwoners met een Nederlandse achtergrond daalde steeds meer in Geeren Noord van 46% in 2013 naar 42,7% in 2020. Het percentage inwoners van niet-westerse afkomst steeg iets van 37% naar 37,7%. Er is relatief veel instroom van immigranten uit westerse landen (i.c. Moe-landen). Er zijn relatief veel jongeren in de wijk: 30% is jonger dan 25 jaar. 18% is ouder dan 65 jaar. Ruim de helft van de inwoners is tussen de 25 en 65 jaar. 20% van de huishoudens bestaat uit een eenoudergezin. Ongeveer een kwart is alleenwonend. Dat is minder dan in de stad als geheel (43%).

Sociaaleconomische situatie. Geeren Noord is samen met Geeren Zuid de armste buurt van Breda (gemiddelde inkomen 18.400,- p.j.). Ruim 72% heeft een laag inkomen, 17% zit op het minimumniveau. Eenderde is laag opgeleid. Eenderde van de jongeren heeft een opleiding tot vmbo-niveau en er zijn relatief veel schoolverlaters zonder startkwalificatie. De uitkeringsafhankelijkheid is hoog. Ook de schuldenproblematiek is relatief hoog in Geeren Noord (12,7% van de huishoudens). De sociaaleconomische positie is iets verslechterd sinds 2015: het percentage personen met een slechte economische positie is toegenomen (van 30% naar 32%). In 2019 zegt 13% moeilijk of niet rond te kunnen komen van het inkomen, 32% kan maar net rondkomen. Met name dat laatste percentage is sterk gestegen (was 18% in 2017). Een behoorlijk deel van de inwoners hebben het financieel moeilijker gekregen in de afgelopen jaren.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. De kwaliteit van de woningen in Geeren Noord is iets verbeterd (van 6,5 in 2015 naar 7,0 in 2019). Het rapportcijfer 'Prettig wonen' is daarentegen iets gedaald (naar 6,9 in 2019). Wat opvalt in Geeren Noord is dat de verloedering van de buurt sterk toegenomen is (score loopt op van 3,8 in 2015 naar 5,4 in 2019). In 2019 zegt 48% dat de buurt niet schoon is, 53% van de inwoners zegt dat er vaak rommel op straat ligt.

Het percentage (21%) van de inwoners dat van mening is dat de buurt in de afgelopen jaren erop achteruit is gegaan, is gelijk gebleven door de jaren heen. Wel is het percentage inwoners dat zegt dat de buurt er juist op vooruit gegaan is, iets toegenomen (van 11% naar 17% in 2019). Tweederde van de inwoners denkt door de jaren heen dat er negatief tegen hun buurt aangekeken wordt.

De veiligheid is iets verbeterd in Geeren Noord, maar nog steeds relatief slecht: in 2019 voelt 24% van de inwoners zich vaak of soms onveilig in de eigen buurt (tegenover 32% in 2017). Ook het rapportcijfer voor de veiligheid is iets gestegen naar 6,2 (6,1 in 2017). De overlast van jongeren is relatief groot (40% heeft vaak overlast van jongeren) en is niet verminderd. Ook is de overlast van verwarde mensen sterk toegenomen: 37% van de inwoners ziet een toename in de buurt.

De samengestelde indicator criminaliteit/bedreiging ligt hoog (3,3 in 2019), maar is wel iets gedaald (was 3,5 in 2017). Vooral in bepaalde gebieden van Geeren Noord is de veiligheid slecht. Relatief veel pogingen tot inbraak en bedreigingen met lichamelijk geweld. Ook druggerelateerde zaken komen relatief veel voor, al is dat minder dan bv in Wisselaar en Geeren Zuid. Vernielingen en straatdiefstal scoren iets lager.

Sociale participatie. Het percentage inwoners in Geeren Noord dat zich actief inzet in de buurt is afgenomen in de loop van de jaren van een kwart in 2015 naar 20% in 2019. Het percentage inwoners dat zich medeverantwoordelijk voelt voor de buurt is afgenomen (van 73% naar 66% in 2019). Het percentage vrijwilligerswerk is relatief laag in Geeren Noord (blijft ongeveer gelijk), evenals de algehele sociale participatie. Deze laatste is verder afgenomen (4,4 in 2015 naar 3,9 in 2019). Dat is ver onder het stedelijk gemiddelde). De score voor de sociale cohesie in de buurt is iets vooruitgegaan, al blijft dat relatief laag (5,6). Het percentage inwoners dat van mening is dat de gemeente buurtinitiatieven onvoldoende ondersteunt is sterk gestegen (van 12% in 2017 naar 30% in 2019). Het percentage mantelzorg ligt wel op het stedelijk gemiddelde (49%). Toch ontbreekt relatief veel (en toenemend aantal) inwoners aan een sociaal vangnet. In 2019 zegt nog maar 51% op iemand in de sociale omgeving terug te kunnen vallen (in 2015 was dat 66%). 28% voelt zich soms of altijd eenzaam. Dat is ongeveer gelijk gebleven.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, zelfredzaamheid. In Geeren Noord is de zelfredzaamheid van inwoners verder achteruitgegaan (van 7,8 naar 7,6) en behoort tot de laagste in de stad. Ook het welbevinden is verder achteruitgegaan en het percentage inwoners dat gelukkig is (van 77% naar 73% gedaald in 2019). Een toenemend aantal inwoners (68% in 2019, 66% in 2015) heeft 1 of meer kwetsbaarheidsrisico's, ca 15,7% heeft 3 kwetsbaarheden of meer. Dit laatste is iets toegenomen sinds 2015. Een relatief hoog percentage (27%) heeft lichamelijke problemen en 16% psychische problemen. Een relatief hoog percentage (11% in 2017, 9% in 2019) kan geen betaald werk verrichten vanwege een langdurige aandoening.

Samenvatting. Geeren Noord is nog steeds een kwetsbare wijk met relatief slechte scores. De ontwikkelingen geven deels een wisselend beeld te zien, maar op veel punten is een achteruitgang te zien. Het % corporatiewoningen is iets afgenomen en positief is dat de kwaliteit van de woningen iets verbeterd is, evenals de veiligheid in de buurt. Daarentegen is de verloedering van de buurt sterk toegenomen en zijn de sociale participatie, de sociaaleconomische situatie van inwoners en de zelfredzaamheid verder achteruitgegaan. De sociaaleconomische situatie was al relatief slecht, maar is in de periode 2015-2019 nog slechter geworden. Het percentage schulden steeg, meer mensen kunnen niet, moeilijk of niet rondkomen. Relatief veel inwoners hebben gezondheidsproblemen en kwetsbaarheden. Daarbij is het percentage inwoners dat op iemand terug kan vallen relatief sterk gedaald en is de mate van actief zijn in de buurt afgenomen. Ongeveer eenderde is van mening dat de gemeente-initiatieven onvoldoende steunt.

	Teteringen				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	7120	7304		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	24%	24%	25%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	53%	53%	52%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	23%	23%	23%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	49%	49%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	51%	51%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	88%	87%	86%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	8%	9%	9%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	4%	4%	5%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			13%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			40%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			41%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,4	6,8	6,8	Positief	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	31%	33%	37%	Positief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	48%	60%	55%	Positief	Positief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	37%	38%	37%	Neutraal	Positief
Sociale participatie (10=heel goed)	5	5,2	3,8	Negatief	Negatief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	43%	49%	47%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	14%	15%	21%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		83%	90%	Positief	Positief
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		16%	12%	Positief	Positief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	24%	25%	26%	Negatief	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	3,3%	3,7%	3,8%	Negatief	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	11%	12%	13%	Negatief	Neutraal
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	10%	20%	17%	Negatief	Positief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	2%	5%	5%	Neutraal	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,7	8,4	8,2	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		22%	18%	Positief	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	28,7	31,1		Positief	Positief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	6%	5%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		5,1%	5,6%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)	-	78%	78%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)	-	6%	3%	Positief	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	10%	12%	9%	Positief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	2%	1%	0%	Neutraal	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	-	9%	3%	Positief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	6,6	6,9	7,3	Positief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		2%	28%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		0,6	0,7	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	5	5	5	Neutraal	Positief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,3	2,5	2,8	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	12%	10%	7%	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	10%	16%	16%	Negatief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	0%	2%	1%	Negatief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	15%	17%	13%	Neutraal	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,9	5,9	6,4	Positief	Neutraal
Wonen					

Rapportcijfer prettig wonen	7,9	8	8,1	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,8	7,8	7,8	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	288	308	355	Positief	Positief

	Waterdonken				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	1070	1203		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	28%	32%	33%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	69%	66%	63%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	2%	2%	4%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	50%	50%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	50%	50%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	77%	76%	74%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	8%	8%	8%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	15%	16%	18%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			10%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			41%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			42%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,1	6,6	6,7	Positief	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	49%	20%	26%	Neutraal	Neutraal
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	45%	28%	40%	Neutraal	Negatief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	33%	20%	29%	Negatief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)	8,1	5,8	4,2	Neutraal	Negatief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	57%	50%	55%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	16%	8%	10%	Neutraal	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		88%	85%	Negatief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		7,9%	14%	Negatief	Positief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	24%	26%	27%	Negatief	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	0,9%	1,9%	2,4%	Negatief	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	2,2%	2,5%	3,0%	Neutraal	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	21%	14%	17%	Neutraal	Positief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	10%	11%	10%	Neutraal	Neutraal
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	7,9	8,6	8,3	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		16%	16%	Neutraal	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	28,9	29,3		Negatief	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	6%	3%		Positief	Positief
lage sociaaleconomische positie		6,2%	6,2%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)	-	64%	83%	Positief	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)	-	4%	3%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	16%	16%	4%	Neutraal	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	5%	3%	0%	Neutraal	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	-	19%	13%	Positief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	6,7	6,7	7,6	Positief	Positief
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		2%	31%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		1,3	1,1	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	5	5	5	Neutraal	Positief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,1	2,8	2,6	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	30%	30%	12%	Neutraal	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	10%	12%	3%	Neutraal	Positief

LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	10%	8%	2%	Neutraal	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	36%	11%	7%	Neutraal	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,0	6,6	7,3	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	8,2	7,9	8,2	Neutraal	Positief
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,9	8,0	8,0	Neutraal	Positief
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	244	258	304	Positief	Positief

Beschrijvende toelichting Teteringen en Waterdonken

Teteringen in Noordoost Breda bestaat uit het voormalige oude dorp Teteringen, de Vinex Teteringen (waaronder Waterdonken) en het groene buitengebied naast Teteringen in het noordwesten van Breda. Het voormalige dorp Teteringen, de Vinex Teteringen en Waterdonken behoren tot de betere wijken van Breda. Een groot deel van de Vinex Teteringen en Waterdonken is relatief recent gebouwd en bestaat voor een belangrijk deel uit (duurdere) koopwoningen.

De Vinex Teteringen (het uitbreidingsgebied tussen dorp Teteringen en de stad Breda) werd in de jaren negentig vorige eeuw door de gemeente Breda (via eigen grondexploitaties) gestart en zou in 2007 afgerond zijn. Uiteindelijk duurde dat langer, zijn de gemeentelijke grondexploitaties in het gebied (zoals Bouverijen en Woonakker) nog steeds niet afgerond en wordt er nog steeds gebouwd, ook in de komende jaren. Daardoor neemt het aantal inwoners nog steeds toe. Van 2013 tot 2020 is het aantal inwoners van Teteringen met 974 inwoners toegenomen van 6.986 in 2013 tot 7.960 in 2020. Het aantal inwoners in buurt Waterdonken is met 420 inwoners toegenomen: van 915 in 2013 tot 1.335 in 2020. In Teteringen (en Waterdonken) zijn voornamelijk (duurdere) koopwoningen gebouwd. 75% van Teteringen bestaat uit koopwoningen en 85% zijn eengezinswoningen. In Waterdonken is 69% koop, 21% corporatiewoningen, bestaat 75% uit eengezinswoningen en zijn er iets meer meergezinswoningen dan in Teteringen. Waterdonken is tegen de wijk Hoge Vucht aangebouwd. De meeste woningen in Waterdonken zijn na 2010 gebouwd.

Kenmerken inwoners. Relatief veel huishoudens (41%) in Teteringen en Waterdonken bestaan uit gezinnen met kinderen. 59% van de inwoners is tussen de 25 en 65 jaar, 18% is jonger dan 15 jaar en 23% is ouder dan 65 jaar. In Waterdonken ligt de gemiddelde leeftijd beduidend lager in Teteringen (driekwart is jonger dan 45 jaar, 29% is jonger dan 15 jaar). Het is duidelijk een jonge buurt. In Teteringen is de overgrote meerderheid (85%) van Nederlandse afkomst, het percentage van niet-westerse achtergrond is slechts 5,8%. Daar zit weinig beweging is. Waterdonken is iets gemengder (geworden): 73% heeft een Nederlandse achtergrond, 18% heeft een niet-westerse achtergrond.

Sociaaleconomische situatie. Het gemiddelde inkomen in Teteringen is relatief hoog (31.100) Met name de (weinige) inwoners in het buitengebied hebben een relatief hoog inkomen. In Waterdonken ligt het gemiddelde iets lager (29.300= net iets meer dan gemiddeld in de stad)). Het percentage inwoners dat goed rond kan komen, is in beide toegenomen en het percentage dat moeite met rondkomen heeft, is afgenomen. De percentages laagopgeleiden zijn laag.

Oordeel buurt, openbare ruimte veiligheid. De kwaliteit van de woningen in Teteringen en Waterdonken is hoog (resp. 7,8 en 8,0) en het rapportcijfer voor prettig wonen is erg hoog (8,1 en 8,2). De verloedering in de buurt is gering (al is dat in Teteringen iets gestegen 2,5 naar 2,8 in 2019 en in Waterdonken afgenomen (3,1 naar 2,6). De buurt wordt als schoon beoordeeld (tweederde vindt de buurt schoon) en er is weinig rommel op straat. Relatief weinig inwoners vinden dat de buurt achteruit is gegaan in de afgelopen jaren (resp. 16% en 3%), al is de score voor Teteringen iets opgelopen. In Waterdonken vond eenderde in 2015 en 2017 dat de buurt er juist op vooruitging, dat percentage is in 2019 afgenomen naar 12%. Bijna niemand denkt dat er negatief tegen de buurt(en) wordt aangekeken.

De veiligheid is prima en verder verbeterd in Teteringen en Waterdonken. Heel weinig inwoners voelen zich onveilig (resp. 12% en 4%). Overlast van jongeren komt relatief weinig voor en is in Waterdonken verder afgenomen de laatste jaren (naar 13%). Wel is een toenemend deel van mening dat de overlast van verwarde mensen toegenomen is (in Teteringen 28% en in Waterdonken 31%). Dat laatste ligt bijna op het gemiddelde van de stad. De indicator criminaliteit/bedreiging ligt laag.

Sociale participatie. Veel inwoners voelen zich medeverantwoordelijk voor de buurt (resp. 88% en 91%). Met name in Teteringen zet een hoog percentage zich actief in voor de buurt (37%), in Waterdonken iets minder (26%), al is het stijgende. Relatief veel inwoners van Teteringen doen vrijwilligerswerk (37%) en/of geven mantelzorg (55%). In Waterdonken is het percentage vrijwilligerswerk afgenomen (naar 29%) en ligt het percentage mantelzorg op 40%. De percentages wisselen wat in de loop van de jaren. De sociale cohesie is hoog (resp. 6,8 en 6,7) en blijft hoog. Daarentegen is de score voor de sociale participatie in Teteringen en Waterdonken behoorlijk achteruitgegaan en onder het gemiddelde van de stad gedaald (resp. 3,8 en 4,1). Een toenemend percentage met name in Teteringen vindt dat de gemeente-initiatieven onvoldoende ondersteunt (van 14% naar 21% in 2019). Er is weinig eenzaamheid in Teteringen en Waterdonken, al loopt het in Waterdonken langzaam op (nu 14%). Driekwart c.q. tweederde kan op iemand terugvallen indien nodig, al is dat met name in Waterdonken sterk aan het dalen (was 80% in 2015, in 2019 68%).

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, zelfredzaamheid. De zelfredzaamheid in Teteringen en Waterdonken is prima (8,2 en 8,3), al is een licht dalende trend te zien. Bijna iedereen is gelukkig (90% en 85%), al is ook wat dit betreft in Waterdonken een dalende trend te zien. Relatief weinig mensen hebben kwetsbaarheidsrisico's (ca. een kwart), ook dit percentage is iets oplopend in de tijd. 3% heeft 3 of meer kwetsbaarheden en ook dit neemt langzaam iets toe in de tijd, zowel in Teteringen als in Waterdonken. In beide heeft zo'n 17% lichamelijke problemen. In Waterdonken valt een iets hoger percentage psychische problemen op (10% tegenover 5% in Teteringen).

Samenvatting. Teteringen en Waterdonken zijn buurten waar het op bijna alle punten goed gaat en op sommige punten zelfs een verdere verbetering is te zien (sociaaleconomisch, veiligheid). Op andere punten scoren de buurten wel hoog, maar is langzaam een iets verslechterende score te zien: de sociale participatie is achteruitgegaan, evenals de zelfredzaamheid, er is iets meer verloedering in Teteringen. Met name in Waterdonken is langzaam een stijging van eenzaamheid en kwetsbaarheden te zien, en een daling van vrijwilligerswerk en op iemand terug kunnen vallen. Al blijven de scores echter ruimschoots boven het gemiddelde in de stad.

Breda Centrum

	Fellenoord				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	1520	1526		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	13%	13%	13%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	77%	77%	78%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	10%	10%	9%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	51%	49%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	49%	51%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	67%	67%	63%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	15%	14%	15%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	18%	19%	22%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]	60%	61%	55%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]	22%	22%	26%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]	18%	17%	9%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,3	4,9	5,2	Neutraal	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	25%	12%	19%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	35%	38%	39%	Positief	Negatief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	33%	29%	20%	Negatief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)		5,1	4,8	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	25%	26%	32%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	14%	9%	27%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		84%	70,0%	Negatief	Negatief
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		15%	44%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	49,0%	50,2%	53,1%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	9,7%	9,8%	9,4%	Positief	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	11,5%	11,1%	11,9%	Neutraal	Neutraal
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	19%	13%	23%	Negatief	Negatief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	9%	6%	25%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	7,9	8,5	8,0	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		28%	26%	Neutraal	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	19,5	20,1		Negatief	Negatief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	17%	15%		Neutraal	Negatief
lage sociaaleconomische positie		29%	31,6%	Negatief	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		36%	52%	Positief	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		17%	11%	Positief	Negatief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	32%	51%	32%	Neutraal	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	16%	20%	11%	Positief	Negatief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	31%	41%	22%	Positief	Neutraal
Rapportcijfer veiligheid	5,8	4,5	5,9	Neutraal	Negatief
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		34%	38%	Negatief	Neutraal
Indicator bedreiging		3,8	3,2	Positief	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	2	2	2	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	4,7	5,4	5,1	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	9%	7%	19%	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	18%	48%	31%	Negatief	Negatief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	42%	61%	52%	Negatief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	54%	63%	66%	Negatief	Negatief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,7	6,1	6,0	Neutraal	Negatief

Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	6,7	6,3	6,9	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	6,4	6,3	6,5	Neutraal	Negatief
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	131	131	160	Negatief	Negatief

Beschrijvende toelichting Fellenoord

Fellenoord is een buurt in Breda Centrum. Het aantal inwoners in de buurt Fellenoord is lichtelijk gestegen (+5%) in de periode 2015-2019; van 1.520 naar 1.590. Meer dan de helft van de woningvoorraad bestaat uit sociale huurwoningen (57%), 27% is particuliere huur en 16% koopwoningen. De meeste huizen zijn tussen 1980 en 1990 gebouwd. Fellenoord behoort tot de vroegsignaleringswijken.

Kenmerken inwoners. Het merendeel van de inwoners in Fellenoord heeft een Nederlandse achtergrond (63%), 22% heeft een niet-westerse migratieachtergrond en 15% heeft een westerse migratieachtergrond. Deze verhoudingen zijn sinds 2015 stabiel. In Fellenoord zijn aanzienlijk minder inwoners jonger dan 20 jaar (13% t.o.v. 22% stedelijk) en 65-plussers (9% t.o.v. 18% stedelijk). Driekwart van de inwoners (78%) zijn tussen de 20 en 64 jaar. Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen zijn zwaar ondervertegenwoordigd (9% t.o.v. 30% stedelijk). Het aandeel eenpersoonshuishoudens is daartegenover oververtegenwoordigd (55% t.o.v. 43% stedelijk).

Socialeconomische situatie. Fellenoord behoort tot de armere buurten van Breda. Het gemiddelde inkomen in Fellenoord (€ 20.100) ligt lager dan het stedelijke gemiddelde (€ 27.300) en het percentage inwoners met een minimuminkomen ligt twee keer zo hoog als stedelijk (15% t.o.v. 7%). Het aandeel lager opgeleiden is tussen 2017 (28%) en 2019 (26%) lichtelijk afgenomen. Het aandeel hoger opgeleiden is met 46% nagenoeg stabiel over de jaren heen, wel wijkt het sterk af van het stedelijke gemiddelde (55%). Op het gebied van 'niet of zeer moeilijk rond kunnen komen van het inkomen' scoort Fellenoord in 2019 met 11% boven het stedelijk gemiddelde van 7%. Sprake is van een positieve trend, in 2017 gaf nog 17% van de inwoners aan niet of moeilijk rond te kunnen komen.

Sociale participatie. In Fellenoord zetten aanzienlijk minder inwoners zich actief in voor de buurt (19% t.o.v. 26% stedelijk) en kent het weinig vrijwilligers (20% t.o.v. 33% stedelijk). Beide indicatoren zijn de afgelopen jaren sterk afgenomen. In 2015 zette 25% zich nog actief in voor de buurt en verrichtte 33% van de inwoners intensief en incidenteel vrijwilligerswerk. De sociale participatie scoort met een 4,8 dan ook onvoldoende. Het percentage inwoners dat van mening is dat de gemeente buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid onvoldoende ondersteunt is sterk gestegen (van 14% in 2017 naar 27% in 2019). Het aandeel mantelzorgers scoort met 39% ruim onder het stedelijke gemiddelde van 48%. Het aandeel dat aangeeft terug te kunnen vallen op mensen in de buurt indien nodig ligt met 49% ver boven het stedelijke gemiddelde van 30%. In 2015 lag dit aandeel met 57% nog hoger.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. Het welbevinden in Fellenoord is sterk verslechterd in de afgelopen jaren. Steeds meer mensen in Fellenoord voelen zich eenzaam; dit is in de afgelopen jaren drastisch toegenomen (15% in 2017 naar 44% in 2019). Dezelfde negatieve ontwikkeling geldt voor het aandeel dat zich (erg) gelukkig voelt (afgenomen van 84% in 2017 naar 70% in 2019). Het aandeel inwoners dat kampt met een (redelijk) slechte psychische gezondheid is behoorlijk toegenomen van 9% in 2015 naar 25% in 2019. Het aandeel inwoners met lichamelijke klachten is in vergelijking met voorgaande iets minder sterk gestegen van 19% in 2015 naar 23% in 2019. Het aandeel Bredanaars met een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status), die de gemeente berekent in de risicoprofielen, is nagenoeg stabiel over de tijd, maar scoort wel ver boven het stedelijke gemiddelde (53,1% t.o.v. 35% stedelijk). De score op zelfredzaamheid is in Fellenoord met een 8,0 vergelijkbaar met het stedelijke gemiddelde van 8,1. Al met al is op meerdere punten een achteruitgang te zien in Fellenoord.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. Ongeveer 19% van de inwoners vindt dat Fellenoord vooruit is gegaan de afgelopen jaren. Dit is sterk toegenomen. In 2015 lag dit nog op maar op 9%. Ongeveer 31% vindt dat de buurt achteruit is gegaan. Dit fluctueert over de jaren heen. In 2015 lag dit op 18% en in 2017 op 48%. Zowel de sociale cohesie (5,2 t.o.v. 6 stedelijk) als verloedering in de buurt (5,1 t.o.v. 3,6 stedelijk) scoren een onvoldoende en wijken af met het stedelijke gemiddelde. 41% (t.o.v. 30% stedelijk) geeft aan dat mensen in de buurt elkaar nauwelijks kennen en 12% (t.o.v. 7% stedelijk) geeft aan dat bewoners niet op een prettige manier met elkaar op gaan. Tussen 2015 en 2019 is het aandeel inwoners dat zich meer betrokken voelt bij de buurt toegenomen van 25% naar 32%. Ongeveer de helft van de inwoners (52%) denkt dat andere Bredanaars negatief naar Fellenoord kijkt. Het veiligheidsgevoel in Fellenoord is relatief negatief (32% t.o.v. 16% stedelijk), maar in de afgelopen jaren wel sterk verbeterd, daar waar het in 2017 nog op 51% lag. Overlast van groepen jongeren is sterk verminderd. In 2017 gaf nog 41% aan vaak overlast te ervaren van jongeren. In 2019 is dit nog maar 22% en vergelijkbaar met het stedelijke gemiddelde van 20%.

Samenvattend. In Fellenoord is het aandeel eenpersoonshuishoudens oververtegenwoordigd. Het behoort tot de armere buurten van Breda. De participatiegraad is laag; Fellenoord kent weinig actieve bewoners en vrijwilligers. Wel geeft een aanzienlijk aandeel van de inwoners aan terug te kunnen vallen op mensen in de buurt. Het welbevinden in Fellenoord is sterk verslechterd in de afgelopen jaren. Toch is een verbetering te zien in het aandeel inwoners dat vindt dat Fellenoord vooruit is gegaan en voelen meer inwoners zich betrokken met de buurt. Het veiligheidsgevoel blijft sterk negatief, maar is in de afgelopen jaren wel sterk verbeterd. Ook de overlast van jongeren is sterk afgenomen en in 2019 zelfs vergelijkbaar met het stedelijke gemiddelde.

	Schorsmolen				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	3285	3409		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	9%	7%	7%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	78%	79%	82%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	14%	14%	11%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	49%	51%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	51%	49%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	76%	73%	73%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	13%	14%	13%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	11%	13%	14%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]	76%	78%	46%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]	19%	17%	43%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]	5%	5%	4%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	4,5	4,5	4,4	Negatief	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	19%	13%	15%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	36%	34%	34%	Neutraal	Negatief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	36%	35%	28%	Negatief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)		5,4	5,1	Positief	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	34%	28%	31%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	14%	11%	22%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		73%	75,0%	Positief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		27%	33%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	38,4%	40,5%	40,8%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	8,0%	9,3%	10,1%	Negatief	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	17,5%	17,4%	18,9%	Negatief	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	19%	15%	21%	Negatief	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	15%	12%	24%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,1	8,3	7,9	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		24%	23%	Neutraal	Neutraal
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	25,5	25,5		Negatief	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	13%	12%		Neutraal	Negatief
lage sociaaleconomische positie		18,1%	17,9%	Neutraal	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		71%	59%	Negatief	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		7%	12%	Negatief	Negatief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	42%	39%	41%	Positief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	6%	10%	11%	Negatief	Negatief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	42%	41%	47%	Negatief	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	5,3	5,3	5,2	Neutraal	Negatief
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		26%	44%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging		4,4	5,1	Negatief	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	1	1	1	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	5,5	4,8	5,4	Neutraal	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	7%	19%	12%	Positief	Neutraal
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	25%	26%	34%	Negatief	Negatief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	36%	34%	48%	Negatief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	50%	47%	65%	Negatief	Negatief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,7	6,7	6,2	Positief	Neutraal
Wonen					

Rapportcijfer prettig wonen	6,7	6,7	6,7	Neutraal	Negatief
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	6,5	6,6	6,7	Neutraal	Negatief
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	134	138	160	Negatief	Negatief

Beschrijvende toelichting Schorsmolen

Schorsmolen is een buurt in Breda Centrum. Het aantal inwoners in de buurt Schorsmolen is sinds 2015 aardig stabiel (van 3.285 in 2015 en 3.360 in 2019). Ongeveer de helft van de woningen bestaat uit sociale huur (48%), bijna een derde uit particuliere huur (29%) en 21% zijn koopwoningen. Schorsmolen behoort tot de vroegsignaleringswijken.

Kenmerken inwoners. De verhouding in etniciteit zijn vergelijkbaar met het stedelijke gemiddelde: 73% heeft een Nederlandse achtergrond, 14% een niet-westerse achtergrond en 13% een westerse achtergrond. In Schorsmolen wonen vooral mensen tussen de 20 en 64 jaar (82%). De verhouding in huishoudens zijn in de laatste jaren aanzienlijk veranderd. In 2017 bestond Schorsmolen voor 78% uit eenpersoonshuishoudens en in 2019 nog maar voor 46%. Het aandeel huishoudens samenwonend zonder kinderen is daarentegen sterk toegenomen; van 17% in 2017 naar 43% in 2019. Het aandeel huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen is over de jaren heen stabiel gebleven.

Socialeconomische situatie. Het gemiddelde inkomen in Schorsmolen (€ 25.500) ligt lager dan het stedelijke gemiddelde (€ 27.300) en het percentage inwoners met een minimuminkomen ligt bijna twee keer zo hoog als stedelijk (15% t.o.v. 7%). Het aandeel lager opgeleiden (23%) is vergelijkbaar met het stedelijke gemiddelde (22%) en over de jaren heen stabiel gebleven. Hoger opgeleiden in Schorsmolen zijn met 57% oververtegenwoordigd (t.o.v. 55% stedelijk), maar sinds 2017 wel sterk gedaald (van 64% naar 57%).

Sociale Participatie. In Schorsmolen zetten aanzienlijk minder inwoners zich actief in voor de buurt (15% t.o.v. 26% stedelijk) en kent het weinig vrijwilligers (28% t.o.v. 33% stedelijk). Het aandeel vrijwilligers is door de jaren heen sterk afgenomen; in 2015 verrichtte nog ruim een derde (36%) intensief en incidenteel vrijwilligerswerk. De sociale participatie scoort gelijk met het stedelijke gemiddeld (5,1). Het percentage inwoners dat van mening is dat de gemeente buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid onvoldoende ondersteunt is sterk gestegen (van 14% in 2017 naar 22% in 2019). Het aandeel mantelzorgers scoort met 34% ruim onder het stedelijke gemiddelde van 48%. Het aandeel dat aangeeft terug te kunnen vallen op mensen in de buurt indien nodig ligt met 25% onder het stedelijke gemiddelde van 30%. In 2015 lag dit nog op 39%.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. Het aantal eenzamen in Schorsmolen ligt boven het stedelijke gemiddelde van 21% en is toegenomen van 27% in 2015 naar 33% in 2019. Het aandeel inwoners dat zich (erg) gelukkig voelt is iets toegenomen van 73% in 2017 naar 75% in 2019). Zowel de lichamelijke gezondheid (19% in 2015 naar 21% in 2019) als psychische gezondheid (15% in 2015 naar 24% in 2019) is verslechterd. Het aandeel Bredanaars met een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status), die de gemeente berekent in de risicoprofielen, is iets toegenomen over de jaren heen en scoort hoger dan het stedelijke gemiddelde (48,8% t.o.v. 35% stedelijk). De score op zelfredzaamheid is in Schorsmolen lichtelijk afgenomen van 8,1 in 2015 naar 7,9 in 2019.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. Ongeveer 12% van de inwoners vindt dat Schorsmolen vooruit is gegaan de afgelopen jaren. Dit is vergelijkbaar met het stedelijke gemiddelde van 11%. Het aandeel dat vindt dat de buurt achteruit is gegaan, neemt sterk toe. In 2015 lag dit op 25% en in 2019 op 34%. De sociale cohesie scoort met een 4,4 een diepe onvoldoende (t.o.v. 6 stedelijk). Meer dan de helft (57% (t.o.v. 30% stedelijk) geeft dan ook aan dat mensen in de buurt elkaar nauwelijks kennen en 10% (t.o.v. 7% stedelijk) is van mening aan dat bewoners niet op een prettige manier met elkaar op gaan. Ook de verloedering in de buurt scoort met een 5,4 negatief (t.o.v. 3,6 stedelijk). Tussen 2015 en 2019 is het aandeel inwoners dat zich meer betrokken voelt bij de buurt lichtelijk afgenomen van 34% naar 31%. Ongeveer de helft van de inwoners (48%) denkt dat andere Bredanaars negatief naar Schorsmolen kijkt. In Schorsmolen

voelen inwoners zich aanzienlijk meer onveilig dan gemiddeld (41% t.o.v. 16% stedelijk) en ervaren ze aanzienlijk meer overlast van jongeren (47% t.o.v. 20% stedelijk). Dit is in de afgelopen jaren verslechterd.

Samenvattend. In Schorsmolen is het type huishoudens vanaf 2017 sterk veranderd. Zo is het aandeel eenpersoonshuishoudens bijna gehalveerd en het aandeel huishoudens samenwonend zonder kinderen bijna verdriedubbeld. De sociaaleconomische situatie in Schorsmolen is iets slechter dan gemiddeld. Relatief meer hoger opgeleiden zijn woonachtig in Schorsmolen, al is dat sinds 2017 wel sterk gedaald. Het aandeel vrijwilligers is door de jaren heen sterk afgenomen. Het welbevinden, gezondheidsproblemen en kwetsbaarheid zijn lichtelijk verslechterd. Het oordeel van inwoners over de buurt, openbare ruimte en veiligheid is sterk verslechterd. Aanzienlijk meer inwoners dan gemiddeld voelen zich onveilig en ervaren overlast van jongeren is toegenomen.

	Valkenberg				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	1975	1999		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	11%	10%	9%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	72%	73%	74%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	17%	17%	17%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	49%	50%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	51%	50%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	80%	77%	77%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	14%	15%	15%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	6%	8%	8%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]	71%	69%	45%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]	21%	22%	38%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]	8%	9%	10%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,6	5,5	4,9	Negatief	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	20%	26%	23%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	25%	35%	46%	Positief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	37%	33%	35%	Neutraal	Neutraal
Sociale participatie (10=heel goed)		5,7	5,8	Neutraal	Positief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	53%	44%	38%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	13%	9%	19%	Negatief	Neutraal
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		78%	80,0%	Positief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		33%	23%	Positief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	38%	31%	32%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	16%	5%	4%	Positief	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	23%	12%	11%	Positief	Neutraal
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	22%	16%	19%	Negatief	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	10%	10%	15%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,3	8,3	8,1	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		15%	20%	Negatief	Neutraal
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	28,1	27,9		Negatief	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	11%	10%		Neutraal	Negatief
lage sociaaleconomische positie		12,0%	12,9%	Neutraal	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		66%	59%	Negatief	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		2%	7%	Negatief	Neutraal
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	21%	28%	32%	Negatief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	8%	10%	8%	Neutraal	Negatief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	30%	27%	43%	Negatief	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	6,4	6,4	6,1	Negatief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		14%	42%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging		2,6	4,0	Negatief	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	3	3	3	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	4,6	3,7	3,9	Positief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	21%	26%	19%	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	10%	13%	19%	Negatief	Neutraal
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	17%	5%	17%	Neutraal	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	32%	31%	32%	Neutraal	Negatief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	7,2	6,9	6,4	Negatief	Neutraal
Wonen					

Rapportcijfer prettig wonen	7,6	7,6	7,4	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7	7	7,2	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	187	192	225	Negatief	Negatief

	City				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	2477	2594		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	9%	8%	6%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	83%	84%	86%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	8%	8%	8%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	52%	52%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	49%	48%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	78%	76%	76%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	15%	16%	16%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	7%	8%	8%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			45%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			46%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			7%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,1	5,2	5,1	Neutraal	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	17%	27%	19%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	30%	37%	32%	Neutraal	Negatief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	31%	42%	27%	Negatief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)		5,9	6,0	Neutraal	Positief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	40%	35%	39%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	13%	21%	21%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		78%	78,0%	Neutraal	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		18%	31%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	20,3%	22,1%	22,1%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	1,5%	1,6%	1,7%	Negatief	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	6,5%	6,1%	5,8%	Neutraal	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	17%	12%	14%	Negatief	Positief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	12%	17%	13%	Positief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,2	8,2	8,2	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		25%	22%	Positief	Neutraal
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	26,9	27,9		Negatief	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	11%	9%		Positief	Negatief
lage sociaaleconomische positie		7,7%	7,4%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		61%	70%	Groter	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		8%	7%	Neutraal	Neutraal
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	24%	41%	28%	Negatief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	9%	12%	9%	Neutraal	Negatief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	52%	63%	49%	Positief	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	6,2	6,0	6,6	Positief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		28%	44%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging		5,6	4,7	Positief	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	4	4	4	Neutraal	Neutraal
Indicator verloedering (10=heel slecht)	4,9	4,4	3,7	Positief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	9%	22%	19%	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	19%	20%	13%	Positief	Positief

LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	8%	7%	5%	Positief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	27%	29%	22%	Positief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,3	6,2	6,2	Neutraal	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,4	7,5	7,6	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,1	7,2	7,4	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	188	192	219	Negatief	Negatief

	Chassé				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	3377	3304		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	11%	10%	11%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	70%	69%	69%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	19%	21%	20%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	51%	51%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	49%	49%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	78%	79%	79%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	16%	13%	13%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	6%	8%	8%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]	59%	59%	41%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]	32%	31%	41%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]	10%	10%	16%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,7	5,6	5,7	Neutraal	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	24%	30%	31%	Positief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	45%	55%	44%	Neutraal	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	33%	31%	40%	Positief	Positief
Sociale participatie (10=heel goed)		5,9	5,3	Negatief	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	43%	45%	35%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	11%	8%	15%	Negatief	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		86%	77,0%	Negatief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		16%	30%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	30%	30%	32%	Neutraal	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	6%	7%	6%	Neutraal	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	17%	16%	17%	Neutraal	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	18%	25%	25%	Negatief	Negatief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	6%	10%	15%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,2	8,4	7,9	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		19%	21%	Neutraal	Neutraal
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	32,6	33,3		Negatief	Positief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	8%	7%		Neutraal	Neutraal
lage sociaaleconomische positie		8,8%	9,5%	Negatief	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		62%	72%	Positief	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		7%	6%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	19%	38%	19%	Neutraal	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	5%	9%	5%	Neutraal	Negatief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	19%	46%	31%	Negatief	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	7,1	6,2	7,0	Neutraal	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		27%	31%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		3,1	2,6	Positief	Negatief

Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	4	4	4	Neutraal	Neutraal
Indicator verloedering (10=heel slecht)	4,4	3,7	3,1	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	6%	13%	13%	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	13%	17%	9%	Positief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	0%	1%	1%	Negatief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	25%	26%	14%	Positief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,6	6,0	6,7	Neutraal	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,8	7,9	8	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,4	7,4	7,5	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	218	228	271	Positief	Neutraal

	Station				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	2102	2234		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	14%	14%	13%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	81%	80%	82%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	5%	6%	6%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	52%	51%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	48%	49%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	73%	72%	71%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	14%	15%	16%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	13%	13%	13%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			38%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			43%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			16%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,1	5,9	5,2	Neutraal	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	20%	31%	21%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	37%	35%	37%	Neutraal	Negatief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	22%	36%	29%	Positief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)		6,1	6,2	Neutraal	Positief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	41%	38%	39%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/heelmaal mee oneens')	14%	13%	11%	Neutraal	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		81%	88,0%	Positief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		14%	20%	Negatief	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	26,1%	26,9%	27,0%	Negatief	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	3,2%	3,0%	3,5%	Negatief	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	4,5%	4,7%	5,4%	Negatief	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	14%	5%	10%	Negatief	Positief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	8%	11%	5%	Positief	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,2	8,5	8,5	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		20%	11%	Positief	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	28,6	30,5		Neutraal	Positief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	11%	9%		Positief	Negatief
lage sociaaleconomische positie		12,4%	11,9%	Neutraal	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		67%	70%	Positief	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		8%	7%	Neutraal	Neutraal
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	19%	28%	22%	Negatief	Negatief

% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	3%	2%	6%	Negatief	Negatief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	15%	21%	31%	Negatief	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	6,4	6,1	6,8	Positief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		16%	37%	Negatief	Neutraal
Indicator bedreiging		1,5	2,5	Negatief	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	3	3	3	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	4,0	3,1	3,2	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	32%	65%	34%	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	16%	7%	10%	Positief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	16%	11%	9%	Positief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	24%	27%	29%	Negatief	Neutraal
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,2	5,9	6,2	Neutraal	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,4	7,7	7,6	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,1	6,8	7,4	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	190	200	232	Neutraal	Negatief

	Belcrum				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	3504	3948		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	26%	24%	24%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	63%	66%	66%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	11%	10%	10%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	49%	50%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	51%	50%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	82%	82%	82%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	11%	10%	10%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	7%	8%	8%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			16%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			40%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			37%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	7,2	6,3	6,8	Negatief	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	39%	33%	33%	Negatief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	35%	39%	42%	Positief	Negatief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	36%	30%	34%	Neutraal	Neutraal
Sociale participatie (10=heel goed)		5,5	5,4	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	58%	62%	51%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	9%	12%	8%	Neutraal	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		87%	80%	Negatief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		20,1%	21%	Neutraal	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	22,5%	21,9%	23%	Negatief	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	2,6%	2,5%	2%	Positief	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	5,9%	5,3%	6%	Neutraal	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	19%	18%	21%	Negatief	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	7%	6%	13%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,3	8,5	8,2	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		17%	20%	Negatief	Neutraal
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	23,2	26,4		Positief	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	7%	6%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		6,50%	6,70%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		81%	81%	Neutraal	Positief

A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		3%	2%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	11%	12%	14%	Negatief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	3%	2%	3%	Neutraal	Neutraal
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	5%	22%	26%	Negatief	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	7,2	6,6	6,9	Negatief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		6%	23%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		1,3	2	Negatief	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	3	3	3	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	2,7	3,2	3,1	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	69%	43%	31%	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	6%	10%	5%	Positief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	4%	2%	3%	Positief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	18%	14%	18%	Neutraal	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,9	6,3	6,7	Neutraal	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	8,4	7,9	8	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,4	7,3	7,4	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	209	218	268	Positief	Neutraal

Beschrijvende toelichting Valkenberg, City, Chassé, Station, Belcrum

Valkenberg (2.000 inwoners), Chassé (3.300 inwoners), Station (2.200 inwoners), City (2.600 inwoners) Belcrum (4.000 inwoners) zijn buurten in Breda Centrum die niet door de gemeente zijn aangemerkt als kwetsbare wijken. De woningvoorraad varieert. City kent relatief veel particuliere woningen (58% t.o.v. 14% stedelijk). Station bestaat uit relatief veel sociale- (42% t.o.v. 30% stedelijk) en particuliere huur (37% (t.o.v. 14% stedelijk). In Valkenberg is de verhouding in woningvoorraad evenredig verdeeld. Chassé (50%) en Belcrum (64%) bestaan vooral uit koopwoningen, maar dit wijkt sterk af met het stedelijke gemiddelde (56%). Over het algemeen verandert de woningvoorraad niet veel. Alleen bij station zijn wat grotere ontwikkelingen te zien; de particuliere huurwoningen zijn in de afgelopen jaren toegenomen (in 2015 was dit nog maar 28%) en de sociale huurwoningen afgenomen (in 2015 nog 47%). In centrum is in de afgelopen jaren veel gebouwd. Vanaf 2012 is de woningvoorraad in centrum sterk verrijkt met 466 nieuwe woningen ten opzichte van maar 8 woningen die zijn gesloopt.

Kenmerken inwoners. In de overige 5 buurten in centrum wonen vooral inwoners met een Nederlandse achtergrond, vergelijkbaar met het stedelijke gemiddelde van 76%. Belcrum is hier met 82% een uitschieter. In Centrum wonen relatief veel mensen tussen de 20 en 64 jaar: City 86%, Station 82%, Valkenberg 74%, Chassé 69%, Belcrum 66% ten opzichte van 60% stedelijk. In Centrum zijn weinig huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen. Alleen Belcrum scoort hier met 37% boven het stedelijke gemiddelde van 30%. Daartegenover zijn in Centrum relatief veel meer huishoudens samenwonend zonder kinderen. Valkenberg en Chassé hebben hier een grote ontwikkeling doorgemaakt; het aandeel eenpersoonshuishoudens nam aanzienlijk af (71% naar 45% in Valkenberg en 59% naar 41% in Chassé) en huishoudens samenwonend zonder kinderen toe (21% naar 38% in Valkenberg en 32% naar 41% in Chassé). Gegevens van City, Station en Belcrum over de jaren heen ontbreken.

Socialeconomische situatie. Voor City, Valkenberg, Chassé en Station ligt het gemiddelde inkomen boven het stedelijke gemiddelde (€ 27.300). Alleen Belcrum scoort met € 26.400 lager, maar is ten opzichte van 2015 (€ 23.200) wel aanzienlijk gestegen. Het percentage met een minimuminkomen scoort in 2 buurten (Chassé en Belcrum) onder of gelijk aan het stedelijke gemiddelde van 7%. Valkenberg (10%), Station (9%) en City (9%) liggen er iets boven. Het aandeel lager opgeleiden ligt grotendeels rond het stedelijke gemiddelde van 22%. Alleen Station wijkt hier met maar 11% sterk van af. In 2017 lag dat nog op 20%. Het aandeel hoger opgeleiden ligt in de 5 buurten ook ver boven het stedelijke gemiddelde van 55%. Station steekt hier wederom bovenuit met 75% aan hoger opgeleiden.

Sociale Participatie. City (19%), Valkenberg (23%), Station (21%) zetten steeds minder mensen zich actief in voor hun buurt dan gemiddeld (stedelijke gemiddelde 26%). Chassé (31%) en Belcrum (33%) scoren boven het stedelijke gemiddelde en zijn sinds 2017 stabiel. Het aandeel vrijwilligers is sterk afgenomen in City (42% in 2017 naar 27% in 2019) en Station (36% in 2017 naar 29% in 2019). Bij de overige buurten ligt het boven het stedelijke gemiddelde van 33%. Alle buurten scoren meer dan gemiddeld op de sociale participatie en onder het gemiddelde aandeel mantelzorgers in de buurt. In Valkenberg is wel een duidelijke stijgende lijn te zien in mantelzorgers. In 2017 verleende 35% intensief en incidenteel mantelzorg en in 2019 46%. In Chassé is de trend in mantelzorgers omgekeerd. Daar ging het van 55% naar 44%. In Valkenberg in City zijn mensen van mening dat de gemeente onvoldoende buurtinitiatieven ondersteunt op het gebied van leefbaarheid en veiligheid.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. Het welbevinden in Valkenberg, Belcrum en Station is over het algemeen positief. Het aandeel eenzame bewoners is in City (van 18% naar 31%) en Chassé (van 16% naar 30%) bijna verdubbeld. In Chassé is het aandeel mensen dat zich (erg) gelukkig voelt, afgenomen. In de overige buurten scoort het boven of rondom het stedelijke gemiddelde. In Belcrum is dit aandeel vanaf 2017 afgenomen, maar ligt het nog wel boven het stedelijke gemiddelde. In Station is de trend andersom en is het aandeel mensen dat zich (erg) gelukkig voelt, toegenomen. In de overige 5 buurten in Centrum zijn minder Bredanaars dan gemiddeld met een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status), die de gemeente berekent in de risicoprofielen. In Belcrum en Chassé zijn iets meer mensen dan gemiddeld die hun lichamelijke- en psychische gezondheid als (redelijk) slecht ervaren. De score op zelfredzaamheid scoort alleen Chassé (7,9) onder het stedelijke gemiddelde van 8,1 en is door de jaren heen afgenomen.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. De sociale cohesie is in bijna alle buurten (op Belcrum na) lager dan gemiddeld en mensen geven aan elkaar nauwelijks te kennen. Wel geven mensen in deze 5 buurten aan dat ze zich meer dan gemiddeld betrokken zijn gaan voelen bij de buurt en meer dan gemiddeld contact te hebben gehad met de mensen in de buurt. In de 5 buurten vinden mensen meer dan gemiddeld dat hun buurt vooruit is gegaan. In Station is dit aandeel wel bijna gehalveerd sinds 2017 (van 65% naar 34%) en afgenomen in Belcrum (van 43% naar 31%) en Valkenberg (van 26% naar 19%). In Valkenberg, Belcrum en City vindt meer dan gemiddeld verloedering plaats. Het veiligheidsgevoel is in bijna alle buurten (op Belcrum na) negatief. Mensen zich vaker dan gemiddeld onveilig, vermijden vaker dan gemiddeld onveilige plekken en voelen ze zich minder dan gemiddeld verantwoordelijk voor de veiligheid in de buurt. Ook wordt in Station, Valkenberg, City en Chassé aanzienlijk meer overlast van groepen door jongeren ervaren dan gemiddeld.

Samenvattend. In de overige 5 buurten in centrum wonen vooral inwoners met een Nederlandse achtergrond. De sociaaleconomische status is over het algemeen beter of gelijk aan het stedelijke gemiddelde. Alleen het gemiddelde inkomen ligt in Belcrum onder het stedelijke gemiddelde. Zowel in City als Station zetten steeds minder mensen zich actief in voor hun buurt en neemt het aantal vrijwilligers af. Alle buurten scoren meer dan gemiddeld op de sociale participatie en onder het gemiddelde aandeel mantelzorgers in de buurt. Het welbevinden is in City en Chassé iets minder in vergelijking met de andere buurten. Verder scoren deze 5 buurten op gezondheid en kwetsbaarheid rond- of beter dan het stedelijke gemiddelde. Het veiligheidsgevoel is in bijna alle buurten (op Belcrum na) negatief en is de ervaren overlast door jongeren hoger dan gemiddeld.

Breda Oost

	Brabantpark				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	10037	10052		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	20%	19%	20%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	64%	64%	66%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	16%	16%	15%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	47%	47%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	53%	53%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	70%	68%	67%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	14%	15%	15%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	16%	17%	18%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			35%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			33%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			22%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,6	5,8	5,4	Negatief	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	26%	29%	25%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	46%	49%	46%	Neutraal	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	30%	32%	33%	Neutraal	Neutraal
Sociale participatie (10=heel goed)		5,0	5,3	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	43%	43%	32%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	8%	13%	17%	Negatief	Neutraal
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		75%	78,0%	Positief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		23%	26%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	38%	40%	40,6%	Neutraal	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	6,6%	6,7%	7,1%	Negatief	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	11,8%	11,8%	12,2%	Neutraal	Neutraal
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	16%	19%	18%	Neutraal	Positief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	5%	10%	13%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,3	8,2	8,2	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		26%	20%	Positief	Neutraal
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	22,7	23,7		Negatief	Negatief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	10%	9%		Neutraal	Negatief
lage sociaaleconomische positie		15,7%	16,1%	Neutraal	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		66%	69%	Positief	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		7%	5%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	22%	27%	18%	Positief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	2%	6%	3%	Neutraal	Neutraal
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	10%	18%	29%	Negatief	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	7,3	6,3	6,4	Negatief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		12%	42%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging		1,9	2,4	Negatief	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	3	3	3	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,1	4,3	4,2	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	10%	23%	11%	Positief	Neutraal
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	7%	25%	22%	Negatief	Negatief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	1%	21%	20%	Negatief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	17%	40%	41%	Negatief	Negatief

Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,7	6,3	6,9	Neutraal	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,3	7,4	7,4	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	6,7	6,8	7,1	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	179	192	214	Negatief	Negatief

	Heusdenhout				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	5190	5163		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	22%	22%	23%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	51%	51%	53%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	27%	27%	23%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	47%	48%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	53%	52%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	78%	77%	75%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	11%	11%	11%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	11%	12%	14%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			19%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			49%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			24%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,1	6,8	6	Neutraal	Neutraal
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	28%	25%	27%	Negatief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	50%	62%	52%	Neutraal	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	32%	40%	29%	Neutraal	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)		4,6	4,7	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	50%	41%	40%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	14%	12%	24%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		86%	71,0%	Negatief	Negatief
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		22%	21%	Neutraal	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	39%	41%	41%	Neutraal	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	5,0%	5,9%	6,3%	Negatief	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	16,8%	16,5%	17,1%	Neutraal	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	16%	18%	21%	Negatief	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	9%	9%	14%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,3	8,2	7,9	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		27%	26%	Neutraal	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	23,2	24,1		Negatief	Negatief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	9%	8%		Neutraal	Negatief
lage sociaaleconomische positie		15,4%	15,9%	Neutraal	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		79%	65%	Negatief	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		4%	6%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	16%	15%	25%	Negatief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	4%	2%	5%	Neutraal	Negatief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	6%	14%	28%	Negatief	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	7,4	6,8	6,5	Negatief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		8%	32%	Negatief	Neutraal
Indicator bedreiging		1,0	2,0	Negatief	Neutraal
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	4	4	4	Neutraal	Neutraal
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,0	3,2	4,1	Negatief	Negatief

LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	7%	10%	2%	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	10%	14%	26%	Negatief	Negatief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	2%	3%	5%	Negatief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	13%	24%	34%	Negatief	Negatief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,4	6,8	7,0	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,8	7,6	7,6	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,3	7,3	7,2	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	195	207	237	Neutraal	Negatief

	Sportpark				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	3465	3522		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	26%	25%	26%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	56%	55%	54%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	18%	21%	20%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	47%	47%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	53%	53%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	88%	88%	87%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	9%	9%	9%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	3%	3%	4%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			16%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			41%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			33%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,7	6,2	6,8	Neutraal	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	27%	29%	29%	Positief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	38%	47%	49%	Positief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	40%	33%	31%	Negatief	Neutraal
Sociale participatie (10=heel goed)		5,5	5,7	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	47%	36%	43%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	7%	7%	7%	Neutraal	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		91%	84,0%	Negatief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		19%	20%	Neutraal	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	22%	24%	25%	Negatief	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	0,6%	0,7%	0,7%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	9,9%	10,2%	11,3%	Negatief	Neutraal
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	16%	12%	16%	Negatief	Positief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	7%	5%	10%	Negatief	Neutraal
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,5	8,5	8,2	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		21%	18%	Neutraal	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	31,6	34		Positief	Positief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	4%	2%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		2%	2,4%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		76%	81%	Positief	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		8%	3%	Positief	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	9%	8%	3%	Positief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	4%	0%	0%	Positief	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	11%	25%	18%	Negatief	Neutraal
Rapportcijfer veiligheid	7,7	7,1	7,4	Negatief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		4%	17%	Negatief	Positief

Indicator bedreiging		1,2	1,1	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	6	6	6	Neutraal	Positief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	2,8	2,9	2,7	Neutraal	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	19%	5%	7%	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	11%	18%	10%	Positief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	1%	0%	0%	Positief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	16%	17%	14%	Neutraal	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,2	6,2	7,0	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	8,3	8,1	8	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,6	7,8	7,6	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	292	315	360	Positief	Positief

	Zandberg				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	5319	5215		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	27%	26%	28%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	63%	62%	61%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	11%	12%	12%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	48%	48%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	52%	52%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	84%	84%	83%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	12%	12%	12%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	4%	4%	5%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			23%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			36%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			30%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,7	6,7	6,6	Neutraal	Neutraal
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	23%	36%	30%	Positief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	46%	48%	47%	Neutraal	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	39%	39%	44%	Positief	Positief
Sociale participatie (10=heel goed)		6,0	6,6	Positief	Positief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	44%	50%	49%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	12%	14%	12%	Neutraal	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		89%	86,0%	Negatief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		14%	15%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	18,7%	19,5%	19,1%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	0,7%	0,8%	1,0%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	4,9%	4,8%	5,0%	Neutraal	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	27%	10%	15%	Positief	Positief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	10%	4%	5%	Neutraal	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,1	8,7	8,5	Positief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		18%	7%	Positief	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	33,1	36,4		Positief	Positief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	5%	4%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		3,4%	3,9%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		82%	76%	Negatief	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		7%	8%	Neutraal	Negatief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	15%	10%	5%	Positief	Positief

% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	4%	2%	1%	Positief	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	6%	5%	7%	Negatief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	7,0	7,0	7,4	Positief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		7%	18%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		0,8	0,8	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	6	6	6	Neutraal	Positief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,7	2,8	2,8	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	2%	3%	21%	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	19%	13%	8%	Positief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	5%	1%	0%	Positief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	20%	17%	15%	Positief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,1	6,7	6,8	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	8,5	8,3	8,2	Neutraal	Positief
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,5	7,8	7,6	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	333	360	422	Positief	Positief

Beschrijvende toelichting Brabantpark, Heusdenhout, Sportpark, Zandberg

Brabantpark (10.000 inwoners), Heusdenhout (5.200 inwoners), Sportpark (3.500 inwoners) en Zandberg (5.200) zijn buurten in Oost die niet door de gemeente zijn aangemerkt als kwetsbare wijken. De woningvoorraad varieert. In Zandberg (70%) en Sportpark (72%) staan relatief veel koopwoningen en particuliere huur (27% in Sportpark en 22% in Zandberg). In Heusdenhout (44%) en Brabantpark (40%) zijn relatief veel sociale huurwoningen en weinig koopwoningen (50% in Heusdenhout en 44% in Brabantpark). In Brabantpark en Heusdenhout zijn sinds 2012 321 nieuwe woningen bijgekomen en 61 gesloopt. In Zandberg en Sportpark is dit met 18 gebouwde en 5 gesloopte woningen aanzienlijk minder.

Kenmerken inwoners. In Brabantpark zijn relatief veel inwoners tussen de 20 en 64 jaar (66% t.o.v. 60% stedelijk) en in Sportpark is dit aandeel relatief laag (54%), In Heusdenhout wonen meer 65-plussers (23%) dan gemiddeld (18%), maar dit is wel lichtelijk aan het afnemen (27% in 2015 en 2017). In Zandberg zijn relatief veel kinderen en jeugd (28% t.o.v. 22% stedelijk) en weinig 65-plussers (12%). In Brabantpark wonen meer mensen met een migratieachtergrond dan gemiddeld; 15% westers t.o.v. 11% stedelijk en 18% niet-westers t.o.v. 13%. In de overige buurten wonen relatief veel mensen met een Nederlandse achtergrond of vergelijkbaar met het stedelijke gemiddelde. In de buurten in Oost wonen relatief weinig eenpersoonshuishoudens. In Brabantpark, Heusdenhout, Sportpark en Zandberg zijn relatief veel huishoudens samenwonend zonder kinderen. In Sportpark daarnaast iets meer dan gemiddeld (33% t.o.v. 30% stedelijk) huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen woonachtig.

Sociaaleconomische situatie. Alleen in Heusdenhout wonen relatief meer laagopgeleiden (26% t.o.v. 22% stedelijk). In de andere buurten ligt dit onder het stedelijke gemiddelde; in Zandberg is het sinds 2017 zelfs gehalveerd van 18% naar 7%. Het aandeel hoger opgeleiden is in Heusdenhout lager dan gemiddeld, maar wel toegenomen van 42% in 2017 naar 53% in 2019. In Zandberg (78%) en Sportpark (70%) wonen relatief veel hoger opgeleiden en dit aandeel is toegenomen tussen 2017 en 2019. Het gemiddeld inkomen is in Sportpark (€ 34.000) en Zandberg (€ 36.400) aanzienlijk hoger dan het stedelijke gemiddelde van € 27.300. In Brabantpark (€ 23.700) en Heusdenhout (€ 24.100) is dit relatief laag, net als het aandeel inwoners dat aangeeft (zeer) gemakkelijk rond te komen. In Heusdenhout is dit percentage in 2017 van 79% naar 65% aanzienlijk afgenomen. Ook het percentage bewoners met een minimuminkomen is in deze twee buurten hoger dan gemiddeld.

Sociale Participatie. In Zandberg en Sportpark geven mensen meer dan gemiddeld aan zich actief te hebben ingezet in de buurt. De sociale participatie (6,6 t.o.v. 6 stedelijk) en het aandeel vrijwilligers (44% t.o.v. 33% stedelijk) ligt in Zandberg ook hoger dan gemiddeld en zijn beide sinds 2015 verder toegenomen. In Heusdenhout is het aandeel inwoners die intensief en incidenteel vrijwilligerswerk verricht behoorlijk

afgenomen. In 2015 lag dit met 40% nog boven het stedelijke gemiddelde van 36%. In 2019 is dit gekelderd naar 29%. Ook het aandeel mantelzorgers is hier aanzienlijk afgenomen van 62% in 2017 naar 52% in 2019. Dit ligt nog wel boven het stedelijke gemiddelde van 48%. Ongeveer een kwart van de bewoners in Heusdenhout is van mening dat de gemeente daar onvoldoende buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid ondersteunt. De overige buurten scoren hier onder of tegen het stedelijke gemiddelde.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. Het welbevinden is positief in Zandberg en Sportpark. Daar zijn bewoners gelukkiger dan gemiddeld en minder eenzaam. Wel is het aandeel bewoners dat aangeeft (erg) gelukkig te zijn behoorlijk afgenomen in Sportpark, van 91% naar 84%. Ook in Heusdenhout is hier een behoorlijke daling te zien (van 86% naar 71%) waardoor het onder het stedelijke gemiddelde van 80% is gekomen. In Brabantpark wonen relatief meer eenzame mensen (26% t.o.v. 21% stedelijk). Een (redelijk) slechte psychische- en lichamelijke gezondheid komt relatief weinig voor onder bewoners in Zandberg, Sportpark en Brabantpark en meer bij bewoners in Heusdenhout. Ook zijn bewoners in Heusdenhout relatief minder zelfredzaam. In Brabantpark en Heusdenhout wonen meer dan gemiddeld inwoners met een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status), die de gemeente berekent in de risicoprofielen. Het aandeel bewoners dat aangeeft terug te kunnen vallen op buurtbewoners wanneer zij hulp of zorg nodig hebben laat vooral in Brabantpark (van 81% in 2015 naar 52% in 2019) en Heusdenhout (van 82% in 2015 naar 63% in 2019) een stevige daling zien.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. Ongeveer een kwart van de bewoners in Heusdenhout en Brabantpark vinden dat hun buurt in het afgelopen jaar achteruit is gegaan. In Heusdenhout is dit sinds 2015 sterk toegenomen, van 14% naar 26%. Ook is de ervaren verloedering in beide buurten toegenomen en zijn (steeds meer) bewoners van mening dat hun buurt niet schoon is. In alle buurten van Breda Oost voelen relatief veel bewoners zich betrokken en medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid en veiligheid in de buurt en hebben ze relatief meer contact met buurtbewoners (50% > t.o.v. 26% stedelijk). Desondanks scoort de sociale cohesie onvoldoende in Brabantpark (5,4 t.o.v. 6 stedelijk) en het in Heusdenhout afgenomen van 6,8 in 2017 naar 6 in 2019. Het veiligheidsgevoel is vooral negatief in Brabantpark en Heusdenhout. Het aandeel bewoners dat zich (soms) onveilig voelt is in Brabantpark wel wat afgenomen (van 27% in 2017 naar 18% in 2019), maar in Heusdenhout is het behoorlijk toegenomen (van 15% in 2017 naar 25% in 2019). Ook wordt hier relatief veel overlast van jongeren ervaren en dit is sinds 2015 behoorlijk toegenomen. In Brabantpark van 10% naar 29% en in Heusdenhout van 6% naar 28%.

Samenvattend. Kijkend naar de leeftijdsverhoudingen, wonen in Heusdenhout relatief veel 65-plussers, in Zandberg relatief veel kinderen en jongeren, in Brabantpark zijn relatief veel inwoners tussen de 20 en 64 jaar en in Sportpark is dit aandeel relatief laag. In Brabantpark wonen meer mensen met een migratieachtergrond dan gemiddeld. In Breda Oost scoren Zandberg en Sportpark iets beter op de verschillende indicatoren dan Heusdenhout en Brabantpark. Het gemiddeld inkomen in Zandberg en Sportpark en het welbevinden is aanzienlijk hoger dan in de andere 2 buurten. In Heusdenhout en Zandberg wonen relatief veel kwetsbare mensen en bewoners geven aan minder vaak terug te kunnen vallen op buurtbewoners. Heusdenhout scoort in vergelijking met de andere 3 buurten slechter op participatie; het aandeel vrijwilligers en mantelzorgers is hier aanzienlijk afgenomen. Ook wordt slecht gescoord in Heusdenhout en Zandberg op veiligheid en openbare ruimte; dit is sinds 2015 alleen maar verslechterd.

	Blauwe Kei				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	3905	3943		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	26%	26%	26%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	58%	57%	56%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	16%	17%	18%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	48%	48%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	52%	52%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	85%	87%	85%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	10%	9%	10%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	5%	4%	5%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			20%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			37%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			37%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,7	6,5	6,6	Neutraal	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	22%	31%	32%	Positief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	45%	55%	47%	Neutraal	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	36%	39%	27%	Negatief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)		5,2	5,5	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	47%	46%	48%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	8%	13%	18%	Negatief	Neutraal
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		84%	82,0%	Neutraal	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		21%	16%	Positief	Positief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	22,4%	24,4%	24,7%	Negatief	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	1,4%	1,4%	1,8%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	7,2%	7,2%	8,2%	Neutraal	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	26%	13%	20%	Negatief	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	10%	9%	8%	Neutraal	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,0	8,4	8,2	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		28%	19%	Positief	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	27,4	29		Neutraal	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	5%	3%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		5%	5,1%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		79%	80%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		4%	3%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	15%	4%	9%	Positief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	1%	0%	1%	Neutraal	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	4%	5%	4%	Neutraal	Positief
Rapportcijfer veiligheid	7,3	7,3	7,1	Neutraal	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		6%	25%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		0,6	0,6	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	4	4	4	Neutraal	Neutraal
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,2	3,0	3,0	Positief	Neutraal
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	20%	2%	5%	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	18%	13%	14%	Positief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	1%	0%	0%	Positief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	18%	15%	11%	Positief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,3	6,8	7,1	Positief	Neutraal
Wonen					

Rapportcijfer prettig wonen	8,3	8,1	8,1	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,4	7,6	7,4	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	250	270	315	Positief	Positief

	Ypelaar				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	5849	5797		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	19%	20%	22%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	49%	49%	51%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	31%	31%	27%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	45%	45%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	55%	55%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	83%	81%	81%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	11%	11%	11%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	6%	8%	8%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			25%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			46%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			23%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,2	6,1	6	Negatief	Neutraal
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	30%	27%	22%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	46%	45%	57%	Positief	Positief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	39%	38%	33%	Negatief	Neutraal
Sociale participatie (10=heel goed)		4,4	5,1	Positief	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	42%	42%	36%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	10%	11%	19%	Negatief	Neutraal
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		82%	83,0%	Neutraal	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		16%	20%	Negatief	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	38%	38%	39%	Neutraal	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	4,0%	4,8%	4,6%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	18,3%	17,5%	17,4%	Positief	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	20%	20%	22%	Neutraal	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	10%	10%	11%	Neutraal	Neutraal
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,3	8,1	8,1	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		27%	16%	Positief	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	24,3	25,9		Neutraal	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	7%	7%		Neutraal	Neutraal
lage sociaaleconomische positie		10,4%	11,1%	Negatief	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		67%	74%	Positief	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		2%	3%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	10%	15%	17%	Negatief	Neutraal
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	0%	2%	2%	Neutraal	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	5%	12%	16%	Negatief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	7,5	6,9	6,9	Negatief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		20%	41%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging		1,0	1,3	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	4	4	4	Neutraal	Neutraal
Indicator verloedering (10=heel slecht)	2,7	3,0	3,4	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	9%	7%	8%	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	9%	22%	17%	Positief	Negatief

LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	1%	1%	5%	Negatief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	15%	16%	19%	Negatief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,9	7,1	7,0	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,9	7,9	7,8	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,4	7,6	7,4	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	202	215	254	Positief	Neutraal

	Overakker				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	2991	3206		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	20%	21%	23%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	49%	48%	51%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	31%	32%	27%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	45%	45%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	55%	55%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	88%	88%	86%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	9%	9%	10%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	3%	3%	4%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			20%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			41%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			33%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,7	6,4	6,4	Negatief	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	36%	27%	29%	Negatief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	47%	55%	49%	Neutraal	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	42%	42%	37%	Negatief	Positief
Sociale participatie (10=heel goed)		5,3	5,5	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	46%	53%	44%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	10%	14%	20%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		75%	81,0%	Positief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		24%	18%	Positief	Positief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	34,1%	33,5%	33,4%	Neutraal	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	3,4%	2,9%	3,2%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	21,2%	20,3%	20,2%	Positief	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	9%	24%	20%	Neutraal	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	2%	10%	8%	Positief	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,6	8,2	8,3	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		31%	15%	Positief	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	30	31,7		Neutraal	Positief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	5%	4%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		5,2%	5,1%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		79%	79%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		2%	4%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	8%	20%	12%	Negatief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	3%	4%	0%	Positief	Neutraal
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	4%	17%	12%	Negatief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	7,5	6,8	7,2	Neutraal	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		22%	30%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging		1,3	1,0	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					

Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	5	5	5	Neutraal	Positief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,0	3,1	3,1	Neutraal	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	8%	6%	9%	Positief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	9%	20%	12%	Positief	Negatief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	2%	3%	1%	Positief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	15%	18%	18%	Negatief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,0	7,1	7,1	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	8,4	8,2	8,1	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,7	7,6	7,7	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	249	262	315	Positief	Positief

	Ginneken				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	5353	5355		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	26%	26%	27%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	56%	56%	55%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	18%	18%	18%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	49%	49%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	51%	51%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	85%	85%	86%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	12%	12%	11%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	3%	3%	3%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			19%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			38%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			38%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	7	7,1	6,8	Negatief	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	35%	41%	34%	Negatief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	46%	55%	49%	Positief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	36%	42%	41%	Positief	Positief
Sociale participatie (10=heel goed)		5,9	6,0	Neutraal	Positief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	39%	51%	55%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	6%	9%	14%	Negatief	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		86%	92,0%	Positief	Positief
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		12%	15%	Negatief	Positief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	21,0%	19,9%	21,3%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	1,2%	0,6%	0,6%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	6,9%	6,3%	6,5%	Neutraal	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	18%	14%	12%	Positief	Positief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	10%	3%	3%	Positief	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,3	8,7	8,4	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		14%	11%	Positief	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	36,5	40,7		Positief	Positief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	5%	3%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		2,6%	3,0%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		86%	85%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		5%	5%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	12%	18%	9%	Positief	Positief

% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	2%	2%	1%	Neutraal	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	3%	5%	7%	Negatief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	6,8	6,9	7,2	Positief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		10%	28%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		1,0	0,9	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	6	6	6	Neutraal	Positief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	2,7	2,8	3,0	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	16%	6%	9%	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	10%	14%	11%	Negatief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	1%	0%	1%	Neutraal	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	16%	17%	16%	Neutraal	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,4	6,9	7,1	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	8,5	8,5	8,3	Neutraal	Positief
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,9	8	7,9	Neutraal	Positief
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	372	406	461	Positief	Positief

Beschrijvende toelichting Blauwe Kei, Ypelaar, Overakker, Ginneken

Blauwe Kei (4.000 inwoners), Ypelaar (5.800 inwoners), Overakker (3.200 inwoners) en Ginneken (5.300) zijn buurten in Zuid Oost die niet door de gemeente zijn aangemerkt als kwetsbare wijken. De woningvoorraad in Zuid Oost bestaat vooral uit koopwoningen. Mensen vinden het prettig wonen in Zuid Oost en de kwaliteit van de woning is beter beoordeeld dan gemiddeld. Sinds 2012 zijn 478 nieuwe woningen bijgekomen en 93 woningen gesloopt.

Kenmerken inwoners. De leeftijdsverdeling in de Blauwe Kei is vergelijkbaar met het stedelijk gemiddelde. In Ypelaar en Overakker wonen meer dan gemiddeld 65-plussers. In het Ginneken wonen relatief meer jongeren en jeugd. In Zuid Oost wonen relatief minder mensen met een migratieachtergrond. In de Blauwe Kei wonen relatief veel mensen met een Nederlandse achtergrond (85% t.o.v. 76% stedelijk). De Zuid Oost zijn relatief weinig eenpersoonshuishoudens. In Ypelaar (46%) en Overakker (41%) zijn de huishoudens samenwonend zonder kinderen oververtegenwoordigd. In de Blauwe Kei en Ginneken is dit type huishouden gelijk verdeeld met huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen.

Sociaaleconomische situatie. In Zuid Oost wonen relatief weinig lager opgeleiden en veel hoogopgeleiden. Het aandeel lager opgeleiden is in heel Zuid Oost vanaf 2017 aanzienlijk afgenomen. Het gemiddelde inkomen per inwoner is in de afgelopen jaar toegenomen en aanzienlijk meer dan het stedelijke gemiddelde van € 27.300. Alleen Ypelaar ligt er iets onder met € 25.900. In Zuid Oost zijn relatief weinig bewoners met een minimuminkomen en inwoners geven aan makkelijk rond te komen.

Sociale Participatie. In de Blauwe Kei, Overakker en het Ginneken hebben meer inwoners dan gemiddeld zich actief ingezet voor de buurt. In de Blauwe Kei is een stijgende trend te zien. In de overige 3 buurten daalt het. Het aandeel in mantelzorgers wijkt alleen in Ypelaar (57%) positief af van het gemiddelde (48%). In de Overakker (37%) en het Ginneken (41%) zijn relatief veel inwoners die intensief en incidenteel vrijwilligerswerk verrichten. In de overige buurten is dit vergelijkbaar met het stedelijke gemiddelde (33%). In Ypelaar en Overakker zijn de inwoners meer of gelijk dan gemiddeld van mening dat de gemeente onvoldoende buurtinitiatieven ondersteunt op het gebied van leefbaarheid en veiligheid.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. Het welbevinden scoort positief in Zuid Oost. Mensen zijn relatief gelukkiger en minder eenzaam. In het Ginneken geeft zelf 92% aan (erg) gelukkig te zijn. De lichamelijke- en psychische gezondheid is over het algemeen goed of vergelijkbaar met het stedelijke gemiddelde. Alleen Ypelaar wonen meer dan gemiddeld inwoners met een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status),

die de gemeente berekent in de risicoprofielen. In Zuid Oost kunnen mensen relatief meer terugvallen op mensen in de buurt wanneer ze hulp of zorg nodig hebben.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. De sociale cohesie is relatief hoog in de wijken van Zuid Oost. Inwoners geven aan dat buurtbewoners elkaar kennen en dat ze op een prettige manier met elkaar omgaan. Relatief veel inwoners in Zuid Oost zijn zich in het afgelopen jaar meer betrokken zijn gaan voelen bij hun buurt. Relatief weinig mensen vinden dat hun buurt in de afgelopen jaren vooruit is gegaan, maar de buurt is niet verslechterd. Volgens inwoners kijken andere Bredanaars niet negatief naar hun buurt. In Zuid Oost is relatief weinig verloedering en de buurten worden als schoon ervaren. Het veiligheidsgevoel is positief in de buurten in Zuid Oost. Relatief weinig mensen voelen zich onveilig. Relatief veel inwoners voelen zich verantwoordelijkheid voor de leefbaarheid en veiligheid in de buurt. In het Ginneken ligt dat zelfs op 90%. Alleen Ypelaar laat een sterke afname zien en scoort net onder het stedelijke gemiddelde van 79%. In 2015 lag dit nog op 86% en in 2019 nog maar op 76%. Ervaren overlast van jongeren is gering, al laat Ypelaar wel een stijgende lijn zien; van 5% in 2015 naar 16% in 2019.

Samenvattend. De buurten in Breda Zuid Oost behoren tot de betere buurten van Breda. Op vrijwel alle indicatoren wordt boven het stedelijke gemiddelde gescoord. Alleen Ypelaar wijkt op een paar vlakken af van het Ginneken, Overakker en de Blauwe Kei, zoals gemiddelde inkomen per inwoner, aandeel kwetsbare bewoners en verantwoordelijkheidsgevoel in de buurt. Over het algemeen zijn in Zuid Oost relatief veel koopwoningen, weinig eenpersoonshuishoudens en weinig laagopgeleiden. Het gemiddelde inkomen per inwoner is in de afgelopen jaar toegenomen en aanzienlijk meer dan het stedelijke gemiddelde. Er zijn relatief weinig gezondheidsproblemen of kwetsbare bewoners en het welbevinden scoort positief. Ook de buurt, openbare ruimte en het veiligheidsgevoel wordt relatief beter beoordeeld.

Breda Zuidoost Buitengebied

	Ulvenhout (0800)				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	4498	4550		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	24%	24%	26%	Groter	Grote afwijking
Bevolking 20-64 jaar [%]	47%	47%	48%	Groter	Grote afwijking
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	29%	29%	26%	Kleiner	Grote afwijking
Bevolking mannen totaal [%]	49%	49%		Neutraal	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	51%	51%		Neutraal	-
Nederlandse achtergrond [%]	89%	88%	87%	Negatief	Positief
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	9%	9%	10%	Neutraal	Positief
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	2%	3%	3%	Neutraal	Positief
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			16%	-	Grote afwijking
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			37%	-	Grote afwijking
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			44%	-	Grote afwijking
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,7	7,1	6,9	Neutraal	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	30%	42%	32%	Positief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	43%	61%	58%	Positief	Positief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	39%	47%	34%	Negatief	Neutraal
Sociale participatie (10=heel goed)		5,4	5,2	Positief	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	42%	54%	50%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	17%	12%	10%	Positief	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		87%	89,0%	Positief	Positief
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		10%	9%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	24,3%	25,9%	25,5%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	2,5%	2,8%	2,9%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	12,3%	12,3%	13,2%	Neutraal	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	20%	17%	17%	Positief	Positief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	12%	5%	6%	Neutraal	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,1	8,3	8,3	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		22%	21%	Neutraal	Neutraal
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	31,3	33,2		Neutraal	Positief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	4%	4%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		5%	5%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		83%	78%	Negatief	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		1%	3%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	12%	7%	10%	Positief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	1%	1%	1%	Neutraal	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	2%	0%	5%	Negatief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	7,0	6,9	7,1	Neutraal	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		9%	41%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging		0,5	0,6	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	5	5	5	Neutraal	Positief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	2,5	2,5	2,4	Neutraal	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	3%	7%	7%	Positief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	6%	13%	17%	Negatief	Positief

LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	2%	0%	1%	Positief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	17%	20%	16%	Neutraal	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,1	7,2	7,3	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	8,2	8,1	8,2	Neutraal	Positief
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,7	8	7,8	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	354	372	428	Positief	Positief

	Bavel				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	5321	5381		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	24%	24%	24%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	56%	55%	55%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	20%	21%	21%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	49%	50%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	51%	50%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	90%	90%	90%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	7%	7%	7%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	3%	3%	3%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			10%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			42%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			45%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,6	6,7	6,6	Neutraal	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	24%	34%	29%	Positief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	43%	48%	54%	Positief	Positief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	36%	45%	45%	Positief	Positief
Sociale participatie (10=heel goed)		4,8	5,1	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	48%	44%	45%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	11%	13%	14%	Negatief	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		86%	84,0%	Neutraal	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		14%	16%	Negatief	Positief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	23%	24%	24%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	1,8%	2,3%	1,9%	Positief	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	9,0%	9,6%	10,1%	Negatief	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	15%	21%	19%	Neutraal	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	3%	10%	9%	Neutraal	Neutraal
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,6	8,1	8,2	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		26%	25%	Neutraal	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	29,1	31,8		Positief	Positief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	5%	4%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		7,1%	6,4%	Positief	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		68%	78%	Positief	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		5%	6%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	17%	8%	7%	Positief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	2%	3%	1%	Neutraal	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	3%	4%	3%	Neutraal	Positief
Rapportcijfer veiligheid	7,4	7,0	7,1	Neutraal	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		3%	29%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		0,5	0,4	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					

Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	4	4	4	Neutraal	Neutraal
Indicator verloedering (10=heel slecht)	2,2	2,5	2,5	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	12%	14%	5%	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	4%	12%	14%	Negatief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	1%	1%	3%	Negatief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	6%	18%	15%	Negatief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,6	6,5	7,2	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	8,1	8,1	8	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,7	7,7	7,6	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	302	312	369	Positief	Positief

	Nieuw Wolfslaar				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	2350	2368		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	34%	33%	32%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	52%	51%	52%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	15%	16%	16%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	50%	50%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	50%	50%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	91%	90%	90%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	7%	7%	7%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	2%	3%	3%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			5%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			37%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			55%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,7	6,6	6,4	Negatief	Neutraal
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	47%	28%	25%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	51%	52%	55%	Neutraal	Positief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	41%	40%	42%	Neutraal	Positief
Sociale participatie (10=heel goed)		5,3	5,4	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	50%	42%	41%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	13%	7%	13%	Neutraal	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		88%	91,0%	Positief	Positief
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		13%	15%	Negatief	Positief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	16,3%	18,7%	18,6%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	0,4%	0,4%	0,7%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	6,4%	7,5%	8,1%	Negatief	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	13%	15%	17%	Negatief	Positief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	4%	3%	10%	Negatief	Neutraal
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,2	8,6	8,4	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		26%	19%	Positief	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	33,4	36,9		Positief	Positief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	3%	2%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		1,5%	1,8%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		88%	90%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		1%	2%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	10%	4%	3%	Positief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	1%	1%	0%	Neutraal	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	7%	12%	7%	Neutraal	Positief

Rapportcijfer veiligheid	7,2	7,6	7,6	Positief	Positief
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		1%	17%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		0,6	0,6	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	6	6	6	Neutraal	Positief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	2,4	2,6	2,4	Neutraal	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	10%	11%	4%	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	9%	7%	6%	Positief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	1%	0%	2%	Negatief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	15%	4%	8%	Positief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,7	7,2	6,9	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	8	8,1	7,9	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	8,2	8,5	8,2	Neutraal	Positief
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	386	412	477	Positief	Positief

Beschrijvende toelichting Ulvenhout, Bavel, Nieuw Wolfslaar

Kenmerken inwoners. Ulvenhout (4.500 inwoners), Bavel (5.300 inwoners) en Nieuw Wolfslaar (2.300) zijn buurten in het Zuid Oost buitengebied die niet door de gemeente zijn aangemerkt als kwetsbare wijken. De woningvoorraad is in de drie buurten redelijk gelijk. In de drie gebieden staan relatief veel koopwoningen, in Ulvenhout (75% koop), Bavel (73% koop) en Nieuw Wolfslaar (78% koop) staan relatief veel koopwoningen. In Bavel zijn er sinds 2013 225 nieuwe woningen bijgekomen en 11 gesloopt.

Sociaaleconomische situatie. Alleen in Bavel wonen relatief meer laagopgeleiden (25% t.o.v. 22% stedelijk). In de andere buurten ligt dit onder het stedelijke gemiddelde; in Nieuw Wolfslaar is het sinds 2017 zelfs afgenomen van 26% naar 19%. Het aandeel hoger opgeleiden is in Heusdenhout lager dan gemiddeld, maar wel toegenomen van 42% in 2017 naar 53% in 2019. In alle drie gebieden wonen relatief veel hoger opgeleiden en dit aandeel is toegenomen tussen 2017 en 2019 (Ulvenhout van 60% naar 63%; Bavel van 42% naar 50%; Nieuw Wolfslaar van 60% naar 65%). Het gemiddeld inkomen is in Nieuw Wolfslaar (€ 36.900) en Ulvenhout (€ 33.200) aanzienlijk hoger dan het stedelijke gemiddelde van € 27.300. In Bavel (€ 31.800) is het lichtelijk hoger dan het stedelijk gemiddelde, Het aandeel inwoners dat aangeeft (zeer) gemakkelijk rond te komen steeg tussen 2017 en 2019 in zowel Nieuw Wolfslaar (van 88% naar 90%) als Bavel (van 68% naar 78%), maar daalde in Ulvenhout (van 83% naar 78%).

Sociale Participatie. In Bavel en Ulvenhout geven mensen meer dan gemiddeld aan zich actief te hebben ingezet in de buurt (Bavel: 29%; Ulvenhout: 32% tegenover 26% stedelijk). Het aandeel vrijwilligers ligt in Nieuw Wolfslaar en Bavel hoger dan gemiddelde (Bavel: 45%; Nieuw Wolfslaar: 42% tegenover 33% stedelijk) en is in Bavel ook een sterke toename te zien sinds 2015 (van 36% in 2015 naar 45% in 2019). In alle drie buurten is een toename in het aandeel mantelzorgers te zien waarbij zij allemaal boven het stedelijk gemiddelde komen van 48%. Deze toename is zeer sterk in Bavel (van 43% in 2015 naar 54% in 2019) en Ulvenhout (van 43% in 2015 naar 58% in 2019). Ook in Nieuw Wolfslaar is een lichte toename te zien (van 51% in 2015 naar 55% in 2019). In alle drie buurten scoren beter dan gemiddeld op of inwoners van mening te zijn dat de gemeente daar voldoende buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid ondersteunt. In Bavel is hier in een negatieve ontwikkeling te zien waar het aandeel bewoners dat vindt dat de gemeente buurtinitiatieven onvoldoende ondersteund stijgt van 11% in 2015 naar 14% in 2019.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. Bewoners Nieuw Wolfslaar en in Ulvenhout zijn gelukkiger dan gemiddeld (Nieuw Wolfslaar: 91% en Ulvenhout: 89% tegenover 80% stedelijk) en minder eenzaam (Nieuw Wolfslaar: 15% en Ulvenhout: 9% tegenover 21% stedelijk). In Bavel is ook het aandeel bewoners dat zich gelukkig redelijk gelijk aan het stedelijk gemiddelde (84% tegenover 80% stedelijk), wel zijn minder bewoners eenzaam dan gemiddeld (16% tegenover 21% stedelijk). Een (redelijk) slechte psychische- en lichamelijke gezondheid komt relatief weinig voor onder bewoners in Ulvenhout, Bavel en Nieuw Wolfslaar. De bewoners van Ulvenhout, Bavel en Nieuw Wolfslaar scoren gemiddeld op zelfredzaamheid. In Ulvenhout, Bavel en Nieuw Wolfslaar wonen veel minder dan gemiddeld inwoners met

een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status), die de gemeente berekent in de risicoprofielen. Het aandeel bewoners dat aangeeft terug te kunnen vallen op buurtbewoners wanneer zij hulp of zorg nodig hebben laat in Nieuw Wolfslaar (van 81% in 2015 naar 74% in 2019) en Ulvenhout (van 76% in 2015 naar 72% in 2019) een lichte daling zien. In Bavel is een sterke daling te zien (van 87% in 2015 naar 68% in 2019).

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. In Bavel en Ulvenhout vinden meer bewoners dat hun buurt in het afgelopen jaar achteruit is gegaan (Bavel: van 4% in 2015 naar 14% in 2019; Ulvenhout: van 6% in 2015 naar 17% in 2019). In deze beide wijken is dit alsnog onder de het stedelijk gemiddelde van 18%. In Nieuw Wolfslaar vinden minder bewoners dat hun buurt in het afgelopen jaar achteruit is gegaan (van 9% in 2015 naar 6% in 2019). In Bavel is een negatieve toename in de indicator verloedering, of buurtbewoners prettig met elkaar om gaan, bewoners zich minder betrokken voelen in de buurt waar zij wonen, minder contact hebben met de bewoners in de buurt en de buurt als minder schoon ervaren. Desondanks scoort Bavel op deze punten beter dan het stedelijk gemiddelde. Ook Nieuw Wolfslaar heeft rondom de openbare ruimte en buurtbeoordeling een negatieve ontwikkeling in de tijd, maar scoort nog positief ten opzichte van het gemiddelde. Ook in het thema veiligheid komen de drie buurten er beter uit ten opzichte van het stedelijk gemiddelde. Zo is in zowel in Bavel (van 17% in 2015 naar 7% in 2019), Ulvenhout (van 12% in 2015 naar 10% in 2019) en Nieuw Wolfslaar (van 10% in 2015 naar 3% in 2019) het aandeel bewoners dat zich onveilig voelt afgenomen (stedelijk in 2019 16%).

Samenvattend. Kijkend naar de leeftijdsverhoudingen, wonen in Nieuw Wolfslaar wonen relatief veel jeugdigen van 19 jaar en jonger (32% tegenover 22% stedelijk), waar in Bavel en Ulvenhout relatief veel 65-plussers wonen (Bavel: 21%; Ulvenhout: 26% tegenover 18% stedelijk). In alle drie buurten wonen met meer mensen met een Nederlandse achtergrond dan gemiddeld. Ook zijn er in alle drie buurten aanzienlijk minder eenpersoonshuishoudens dan gemiddeld. De drie buurten hebben veel overeenkomsten, wel is in Bavel en Nieuw Wolfslaar een negatieve ontwikkeling te zien rondom het buurtoordeel en de openbare ruimte, hierbij gaat het met name over de betrokkenheid in de buurt en contact met buurtbewoners.

Breda Zuidwest

	Haagpoort (0500)				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	2243	2261		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	21%	22%	22%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	69%	68%	67%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	10%	10%	12%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	50%	49%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	50%	51%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	70%	70%	70%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	11%	11%	10%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	19%	19%	20%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			25%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			35%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			24%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,2	5,6	6,1	Negatief	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	23%	23%	17%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	36%	38%	48%	Positief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	32%	28%	22%	Negatief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)		4,7	4,8	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	40%	35%	39%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	14%	14%	28%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		74%	79,0%	Positief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		36%	16%	Positief	Positief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	46,6%	48,8%	46,8%	Neutraal	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	7,4%	8,4%	8,7%	Negatief	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	9,7%	9,7%	10,4%	Neutraal	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	23%	18%	18%	Neutraal	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	16%	10%	9%	Neutraal	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,0	8,1	8,2	Positief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		26%	26%	Neutraal	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	20,4	21,4		Negatief	Negatief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	15%	14%		Neutraal	Negatief
lage sociaaleconomische positie		26,8%	25,9%	Positief	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		60%	68%	Positief	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		10%	8%	Neutraal	Negatief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	20%	38%	15%	Positief	Neutraal
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	12%	11%	4%	Positief	Neutraal
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	8%	23%	19%	Negatief	Neutraal
Rapportcijfer veiligheid	5,9	5,9	6,4	Positief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		15%	37%	Negatief	Neutraal
Indicator bedreiging		2,0	2,2	Neutraal	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	2	3	3	Positief	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	4,5	4,2	4,6	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	49%	16%	11%	Negatief	Neutraal
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	16%	24%	18%	Negatief	Neutraal
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	43%	33%	37%	Positief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	46%	46%	47%	Neutraal	Positief

Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,5	5,6	6,4	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,5	6,8	7,3	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,1	6,9	7,1	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	162	172	201	Negatief	Negatief

Beschrijvende toelichting Haagpoort

Haagpoort is een buurt in Breda Zuidwest. Het aantal inwoners in buurt Haagpoort is in de periode 2013-2019 stabiel gebleven, zo'n 2.200. De woningvoorraad bestaat uit een grotendeels goedkopere woningvoorraad, zowel koop als huur. Meer dan de helft (56%) zijn corporatiewoningen, 9% is particuliere huur en 35% is koopwoning. Haagpoort heeft al vele jaren speciaal aandacht in het wijkenbeleid van Breda gekregen als vroegsignaleringswijk. In Haagpoort en Heuvel gezamenlijk zijn sinds 2012 ongeveer 840 nieuwe woningen gebouwd, waarvan ruim 500 sociale huurwoningen. In deze periode zijn 280 woningen gesloopt.

Kenmerken inwoners. Ongeveer 70% van de inwoners van Haagpoort heeft een Nederlandse achtergrond in 2019, 10% komt uit een ander westers land en een vijfde (20%) van de bewoners heeft een niet-westerse achtergrond. Het percentage inwoners met een niet-westerse achtergrond is nauwelijks gestegen in de loop van de jaren (van 19% van de inwoners in 2015 naar 20% in 2019). Een kwart van de inwoners is jonger dan 20 jaar, vergelijkbaar met het stedelijk gemiddelde. In Haagpoort wonen relatief minder 65-plussers (12% tegen stedelijk 18%). Het aandeel eenpersoonshuishoudens (25%) is fors lager dan het stedelijk gemiddelde (43%). Sprake is van een beperkte oververtegenwoordiging van huishoudens zonder kinderen (35% tegenover 27% stedelijk).

Sociaaleconomische situatie. Haagpoort is gemiddeld genomen een arme buurt in Breda. Het gemiddelde bruto inkomen in Haagpoort ligt op € 21.400 per jaar (stedelijk ligt dat op ruim € 27.000). Het percentage bewoners met een minimuminkomen ligt in Haagpoort fors hoger dan gemiddeld (14% tegenover 7% stedelijk in 2017). Ruim een kwart (26%) van de bewoners is laagopgeleid. Afgezet tegen de stedelijke verhoudingen (21%) is sprake van een groter aandeel laag opgeleiden en een lager aandeel hoogopgeleiden (stedelijk 55%). Het percentage laag opgeleiden is stabiel gebleven in de tijd. Op het gebied van 'niet of zeer moeilijk rond kunnen komen van het inkomen' scoort Haagpoort in 2019 met 8% net boven het stedelijk gemiddelde van 7%. Sprake is van een positieve trend, in 2017 gaf 10% van de inwoners nog aan niet of moeilijk rond te kunnen komen. Inwoners hebben meer dan gemiddeld een kwetsbaarheid op sociaaleconomisch gebied (uitkering en/of financiële problemen).

Sociale Participatie. Ongeveer 17% van de inwoners heeft zich afgelopen jaar actief ingezet voor de buurt, een daling ten opzichte van 2015 toen 23% zich inzette voor de buurt. 22% zegt in 2019 soms of vaak vrijwilligerswerk te doen (10% minder dan in 2015) en het aantal mantelzorgers in Haagpoort is relatief hoog (48% zegt in 2019 incidenteel of intensief mantelzorg te verrichten). De score voor de sociale participatie in Haagpoort neemt is stabiel op 4,8 en ligt daarmee onder het stedelijk gemiddelde van 5,1. Het percentage inwoners dat van mening is dat de gemeente buurtinitiatieven onvoldoende ondersteunt is fors gestegen (van 14% in 2017 naar 28% in 2019). Veel inwoners hebben een sociaal vangnet. In 2019 zegt 60% op iemand in de sociale omgeving terug te kunnen vallen (in 2015 was dat 67%).

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. Relatief minder inwoners van Haagpoort hebben lichamelijke problemen en dat percentage is behoorlijk afgenomen in de tijd: van 23% in 2015 naar 18% van de inwoners in 2019. Stedelijk ligt dit in 2019 op 20%. Ook stijgt het percentage bewoners dat zich gelukkig voelt (van 74% in 2017 naar 78% in 2019 ten opzichte van een stedelijk gemiddelde van 80% in 2019). Ongeveer 16% van de inwoners voelt zich eenzaam en dat ligt 5% onder het stedelijk gemiddelde in 2019. Opvallend is dat in 2017 nog 37% van de inwoners zich eenzaam voelde. Meer dan de helft (55%) van de inwoners van Haagpoort heeft een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status), die de gemeente berekent in de risicoprofielen. Dat

percentage is iets toegenomen in de tijd (van 54% naar 55%). De score op zelfredzaamheid neemt iets toe van 8.0 naar 8.2 en ligt nu iets hoger dan het stedelijk gemiddelde van 8.1. Op meerdere punten is dus een vooruitgang te zien in Haagpoort.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. Ongeveer 18% van de inwoners van Haagpoort vindt dat hun buurt er op achteruit gegaan is in de afgelopen jaren. Dat percentage is licht toegenomen vergeleken met 2015 (16%), maar vergelijkbaar het met stedelijk gemiddelde (18%). Waar in 2015 nog 49% van de inwoners vond dat de buurt er op vooruit ging, is dat in 2019 nog maar 11%. Het rapportcijfer over de kwaliteit van de woning blijft stabiel op 7.1, het stedelijk gemiddelde is 7,3. Op de indicator verloedering scoort Haagpoort fors hoger (4,6) dan het stedelijk gemiddelde (3,6) en de verloedering neemt licht toe (van 4,5 naar 4,6) Inwoners menen dat steeds minder Bredanaars negatief tegen hun wijk aankijken (37% in 2019 tegenover 43% in 2015, stedelijk gemiddelde is 10%). Ongeveer 19% van de inwoners zegt in 2019 (in 2015 was dat nog 8%) dat overlast van jongeren vaak voorkomt in de buurt tegenover 20% als stedelijk gemiddelde. Het percentage inwoners dat zich weleens onveilig voelt in de buurt neemt vanaf 2015 af van 20% naar 15% in 2019. In 2017 lag dat overigens fors hoger: 38% voelde zich weleens onveilig.

Samenvattend. Haagpoort is weliswaar kwetsbaarder op veel aspecten ten opzichte van het stedelijk gemiddelde, maar op verschillende punten is de ontwikkeling positief. Zo neemt het gevoel van onveiligheid af, de zelfredzaamheid verbetert licht, minder mensen voelen zich eenzaam, minder mensen kunnen niet rondkomen van hun inkomen en mensen voelen zich gelukkiger. Op een aantal andere aspecten is de ontwikkeling negatief. De verloedering neemt licht toe, veel minder mensen vinden dat de buurt er op vooruit gaat en de overlast van jongeren neemt toe.

	Heuvel				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	8045	7913		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	20%	20%	20%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	67%	67%	67%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	13%	13%	13%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	50%	50%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	50%	50%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	72%	72%	69%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	11%	11%	12%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	17%	17%	19%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			37%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			38%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			16%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,2	5,3	5,4	Positief	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	17%	25%	17%	Neutraal	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	36%	41%	43%	Positief	Negatief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	25%	39%	30%	Positief	Neutraal
Sociale participatie (10=heel goed)		4,6	4,6	Neutraal	Negatief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	35%	31%	37%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	14%	14%	15%	Neutraal	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		76%	73,0%	Negatief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		28%	32%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	45%	48%	48%	Neutraal	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	8%	9%	10%	Negatief	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	12%	13%	14%	Negatief	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	24%	25%	30%	Negatief	Negatief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	12%	8%	25%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	7,8	8,0	7,7	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		31%	25%	Positief	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	20,8	22,5		Neutraal	Negatief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	15%	12%		Positief	Negatief
lage sociaaleconomische positie		25,3%	25%	Neutraal	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		62%	57%	Negatief	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		12%	13%	Neutraal	Negatief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	26%	31%	22%	Positief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	7%	5%	2%	Positief	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	20%	32%	20%	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer veiligheid	6,0	5,6	6,3	Neutraal	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		14%	35%	Negatief	Neutraal
Indicator bedreiging		2,8	2,6	Neutraal	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	3	3	3	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	4,6	4,9	4,4	Positief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	6%	25%	23%	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	19%	21%	20%	Negatief	Negatief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	58%	58%	38%	Positief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	41%	49%	48%	Negatief	Negatief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,9	6,7	6,7	Positief	Neutraal
Wonen					

Rapportcijfer prettig wonen	7	6,7	7,1	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	6,6	6,9	6,9	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	150	158	188	Negatief	Negatief

Beschrijvende toelichting Heuvel

Heuvel is een buurt in Breda Zuidwest. Het aantal inwoners in buurt Heuvel is in de periode 2015-2019 licht afgenomen, zo'n 8.000 naar 7.750. De woningvoorraad bestaat uit een grotendeels goedkopere woningvoorraad, zowel koop als huur. Meer dan de helft (58%) zijn corporatiewoningen, 10% is particuliere huur en 31% is koopwoning. Heuvel heeft al vele jaren speciaal aandacht in het wijkenbeleid van Breda gekregen als aandachtswijk, impulswijk en kwetsbare wijk. In Haagpoort en Heuvel gezamenlijk zijn sinds 2012 ongeveer 840 nieuwe woningen gebouwd, waarvan ruim 500 sociale huur. In deze periode zijn 280 woningen gesloopt.

Kenmerken inwoners. Ruim tweederde (69%) van de inwoners van Heuvel heeft een Nederlandse achtergrond in 2019, 12% komt uit een ander westers land en een vijfde (19%) van de bewoners heeft een niet-westerse achtergrond. Het percentage inwoners met een niet-westerse achtergrond is licht gestegen in de loop van de jaren (van 17% van de inwoners in 2015 naar 19% in 2019). Een kwart van de inwoners is jonger dan 20 jaar, vergelijkbaar met het stedelijk gemiddelde. In Heuvel wonen relatief minder 65-plussers (13% tegen stedelijk 18%). Het aandeel eenpersoonshuishoudens (37%) is vergelijkbaar met het stedelijk gemiddelde (43%). Sprake is van een ondervertegenwoordiging van huishoudens zonder kinderen (16% tegenover 27% stedelijk).

Sociaaleconomische situatie. Heuvel is gemiddeld genomen een minder welvarende buurt in Breda. Het gemiddelde bruto inkomen in Heuvel ligt op € 22.500 per jaar (stedelijk ligt dat op ruim € 27.000). Ten opzichte van de andere kwetsbare wijken in Zuidwest stijgt het gemiddelde inkomen het hardst in Heuvel (met 1.700 euro, terwijl dat in de andere wijken met ongeveer de helft daarvan groeit). Het percentage bewoners met een minimuminkomen ligt in Heuvel fors hoger dan gemiddeld (12% tegenover 7% stedelijk in 2017). Een kwart (25%) van de bewoners is laagopgeleid. Afgezet tegen de stedelijke verhoudingen (21%) is sprake van een groter aandeel laag opgeleiden en een lager aandeel hoogopgeleiden (stedelijk 55%). Het percentage laag opgeleiden is afgenomen van 31% in 2015 tot 25% in 2019. Op het gebied van 'niet of zeer moeilijk rond kunnen komen van het inkomen' scoort Heuvel in 2019 met 13% ruim boven het stedelijk gemiddelde van 7%. Sprake is van een licht negatieve trend, in 2017 gaf 12% van de inwoners nog aan niet of moeilijk rond te kunnen komen. Inwoners hebben meer dan gemiddeld een kwetsbaarheid op sociaaleconomisch gebied (uitkering en/of financiële problemen).

Sociale Participatie. Ongeveer 17% van de inwoners heeft zich afgelopen jaar actief ingezet voor de buurt, vergelijkbaar met de jaren daarvoor. 30% zegt soms of vaak vrijwilligerswerk te doen (in 2015 was dat 25%) en het aantal mantelzorgers in Heuvel neemt toe (43% zegt in 2019 incidenteel of intensief mantelzorg te verrichten, dat was 36%). De score voor de sociale participatie in Heuvel neemt stabiel en ligt daarmee onder het stedelijk gemiddelde van 5,1. Het percentage inwoners dat van mening is dat de gemeente buurtinitiatieven onvoldoende ondersteunt is gelijk gebleven op 15%. Veel inwoners hebben een sociaal vangnet. In 2019 zegt 44% op iemand in de sociale omgeving terug te kunnen vallen (in 2015 was dat 57%).

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. Relatief veel inwoners van Heuvel hebben lichamelijke problemen en dat percentage is behoorlijk toegenomen in de tijd: van 24% in 2015 naar 30% van de inwoners in 2019. Stedelijk ligt dit in 2019 op 20%. Ook daalt het percentage bewoners dat zich gelukkig voelt (van 76% in 2017 naar 73% in 2019 ten opzichte van een stedelijk gemiddelde van 80% in 2019). Ongeveer 32% van de inwoners voelt zich eenzaam (in 2017 was dat nog 28%) en dat ligt 11% boven het stedelijk gemiddelde in 2019. Meer dan de helft (58%) van de inwoners van Heuvel heeft een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status), die de gemeente berekent in de risicoprofielen. Dat percentage is toegenomen in de tijd (van 53% naar 58%). De score op zelfredzaamheid neemt iets af van 7.8 naar 7.7 en ligt lager dan het stedelijk gemiddelde van 8.1. Op meerdere punten is dus een achteruitgang te zien in Heuvel.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. Ongeveer 20% van de inwoners van Heuvel vindt dat hun buurt er op achteruit gegaan is in de afgelopen jaren. Dat percentage is licht toegenomen vergeleken met 2015 (19%), maar nog steeds vergelijkbaar met het stedelijk gemiddelde (18%). Waar in 2015 nog 6% van de inwoners vond dat de buurt er op vooruit ging, is dat in 2019 gestegen tot 23%. Het rapportcijfer over de kwaliteit van de woning blijft stabiel rond de 7, het stedelijk gemiddelde is 7,3. Op de indicator verloedering scoort Heuvel fors hoger (4,4) dan het stedelijk gemiddelde (3,6) en de verloedering neemt licht af (van 4,6 naar 4,4). Inwoners menen dat steeds minder Bredanaars negatief tegen hun wijk aankijken (38% in 2019 tegenover 58% in 2015, stedelijk gemiddelde is 10%). Ongeveer 20% van de inwoners zegt in 2019 dat overlast van jongeren vaak voorkomt in de buurt, dit is vergelijkbaar met stedelijk gemiddelde (ook 20%). Het percentage inwoners dat zich weleens onveilig voelt in de buurt neemt vanaf 2015 af van 26% naar 22% in 2019. In 2017 lag dat overigens fors hoger: 31% voelde zich weleens onveilig.

Samenvattend. Heuvel is op meerdere aspecten een kwetsbare wijk, maar op behoorlijk wat indicatoren is sprake van een vooruitgang. Zo neemt het gemiddelde inkomen fors toe ten opzichte van andere kwetsbare wijken, vinden steeds meer inwoners dat de buurt erop vooruit gaat, de verloedering neemt af en inwoners menen dat steeds minder Bredanaars negatief tegen hun wijk aankijken. Ook neemt het gevoel van onveiligheid af. Met name op het vlak van welbevinden en gezondheid is daarentegen achteruitgang te bemerken. Het aandeel Bredanaars met 1 of meer risico's op kwetsbaarheid neemt toe, het geluksgevoel neemt af en de eenzaamheid en de lichamelijke problemen nemen toe.

	Tuinzigt				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	7198	7374		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	18%	19%	18%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	70%	70%	71%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	12%	12%	11%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	50%	50%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	50%	50%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	73%	71%	69%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	12%	13%	14%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	15%	16%	17%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			42%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			32%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			16%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,7	5,3	5,4	Negatief	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	29%	24%	13%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	47%	30%	40%	Negatief	Negatief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	36%	35%	25%	Positief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)		4,7	5,2	Positief	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	42%	35%	28%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	7%	18%	24%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		74%	73,0%	Neutraal	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		20%	25%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	39%	42%	42%	Neutraal	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	6,6%	6,8%	7,1%	Negatief	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	10,5%	9,5%	10,7%	Neutraal	Neutraal
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	24%	28%	22%	Neutraal	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	10%	13%	14%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,5	8,3	7,9	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		34%	26%	Positief	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	19,5	20,2		Negatief	Negatief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	13%	11%		Neutraal	Negatief
lage sociaaleconomische positie		19,3%	21,5%	Negatief	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		69%	68%	Neutraal	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		8%	7%	Neutraal	Neutraal
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	25%	33%	22%	Positief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	3%	4%	7%	Negatief	Negatief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	20%	27%	30%	Negatief	Negatief
Rapportcijfer veiligheid	6,9	5,6	5,7	Negatief	Negatief
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		13%	39%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging		3,1	3,3	Neutraal	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	2	2	1	Negatief	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,5	5,2	5,1	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	8%	16%	9%	Positief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	20%	23%	30%	Negatief	Negatief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	5%	54%	59%	Negatief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	23%	54%	54%	Negatief	Negatief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,3	6,1	6,4	Neutraal	Neutraal

Rapportcijfer prettig wonen	7	6,8	6,9	Neutraal	Negatief
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	6,7	6,6	6,8	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	145	138	164	Negatief	Negatief

Beschrijvende toelichting Tuinzigt

Tuinzigt is een buurt in Breda Zuidwest. Het aantal inwoners in buurt Tuinzigt is in de periode 2015-2019 licht afgenomen, zo'n 7.200 naar 7.500. De woningvoorraad bestaat uit een grotendeels goedkopere woningvoorraad, zowel koop als huur. Corporatiewoningen zijn goed voor 39% van de woningen in 2019 (was 46% in 2015), 21% is particuliere huur en 37% is koopwoning. Tuinzigt heeft al vele jaren speciaal aandacht in het wijkenbeleid van Breda gekregen als aandachtswijk, impulswijk en kwetsbare wijk. In Tuinzigt zijn 370 nieuwe woningen gebouwd sinds 2012 en 5 gesloopt. Opvallend is dat relatief veel particuliere huurwoningen (217) zijn bijgebouwd en minder sociale huur (120) en nauwelijks koopwoningen.

Kenmerken inwoners. Ruim tweederde (69%) van de inwoners van Tuinzigt heeft een Nederlandse achtergrond in 2019, 14% komt uit een ander westers land en een vijfde (17%) van de bewoners heeft een niet-westerse achtergrond. Het percentage inwoners met een niet-westerse achtergrond is licht gestegen in de loop van de jaren (van 15% van de inwoners in 2015 naar 17% in 2019). Een kwart van de inwoners is jonger dan 20 jaar, vergelijkbaar met het stedelijk gemiddelde. In Tuinzigt wonen relatief minder 65-plussers (11% tegen stedelijk 18%). Het aandeel eenpersoonshuishoudens (42%) is fors hoger dan in de andere wijken in Breda Zuidwest en ligt op het stedelijk gemiddelde (43%). Sprake is van een ondervertegenwoordiging van huishoudens zonder kinderen (16% tegenover 27% stedelijk).

Sociaaleconomische situatie. Tuinzigt is gemiddeld genomen een minder welvarende buurt in Breda. Het gemiddelde bruto inkomen in Tuinzigt ligt op € 20.200 per jaar (stedelijk ligt dat op ruim € 27.000) en heeft daarmee het laagste gemiddelde inkomen in Zuidwest. Het percentage bewoners met een minimuminkomen ligt in Tuinzigt fors hoger dan gemiddeld (11% tegenover 7% stedelijk in 2017). Een kwart (26%) van de bewoners is laagopgeleid. Afgezet tegen de stedelijke verhoudingen (21%) is sprake van een groter aandeel laag opgeleiden en een lager aandeel hoogopgeleiden (stedelijk 55%). Het percentage laag opgeleiden is afgenomen van 34% in 2015 tot 26% in 2019. Op het gebied van 'niet of zeer moeilijk rond kunnen komen van het inkomen' scoort Tuinzigt in 2019 met 7% op het stedelijk gemiddelde van 7%. Sprake is van een licht positieve trend, in 2017 gaf 8% van de inwoners nog aan niet of moeilijk rond te kunnen komen. Inwoners hebben meer dan gemiddeld een kwetsbaarheid op sociaaleconomisch gebied (uitkering en/of financiële problemen).

Sociale Participatie. Ongeveer 13% van de inwoners heeft zich afgelopen jaar actief ingezet voor de buurt, een daling ten opzichte van 2015 toen 29% zich inzette voor de buurt. 25% zegt soms of vaak vrijwilligerswerk te doen en het aantal mantelzorgers in Tuinzigt is relatief hoog (40% zegt in 2019 incidenteel of intensief mantelzorg te verrichten). De score voor de sociale participatie in Tuinzigt neemt toe van 4,7 naar 5,2 en ligt daarmee net boven het stedelijk gemiddelde van 5,1. Het percentage inwoners dat van mening is dat de gemeente buurtinitiatieven onvoldoende ondersteunt is fors gestegen (van 7% in 2017 naar 24% in 2019). Veel inwoners hebben een sociaal vangnet. In 2019 zegt 68% op iemand in de sociale omgeving terug te kunnen vallen (in 2015 was dat 76%).

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. Inwoners van Tuinzigt hebben iets meer dan gemiddeld lichamelijke problemen en dat percentage is afgenomen in de tijd: van 24% in 2015 naar 22% van de inwoners in 2019. Stedelijk ligt dit in 2019 op 20%. Daarentegen daalt het percentage bewoners dat zich gelukkig voelt licht (van 74% in 2017 naar 73% in 2019 ten opzichte van een stedelijk gemiddelde van 80% in 2019). Ongeveer 25% van de inwoners voelt zich eenzaam (in 2017 was dat nog 20%) en dat ligt 9% boven het stedelijk gemiddelde in 2019. Bijna de helft (49%) van de inwoners van Tuinzigt heeft een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status), die de gemeente berekent in de risicoprofielen. Dat percentage is toegenomen

in de tijd (van 45% naar 59%). De score op zelfredzaamheid neemt af van 8.5 naar 7.9 en ligt lager dan het stedelijk gemiddelde van 8.1. Op meerdere punten is dus een achteruitgang te zien in Tuinzigt.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. Ongeveer 30% van de inwoners van Tuinzigt vindt dat hun buurt er op achteruit gegaan is in de afgelopen jaren. Dat percentage is fors toegenomen vergeleken met 2015 (20%) en ligt nu fors hoger dan het stedelijk gemiddelde (18%). Het rapportcijfer over de kwaliteit van de woning blijft stabiel rond de 6.7, het stedelijk gemiddelde is 7,3. Op de indicator verloedering scoort Tuinzigt fors hoger (5.1) dan het stedelijk gemiddelde (3,6) en de verloedering neemt fors toe (van 3,5 naar 5.1). Inwoners menen dat steeds meer Bredanaars negatief tegen hun wijk aankijken (59% in 2019 tegenover 5% in 2015, stedelijk gemiddelde is 10%). Ongeveer 30% van de inwoners zegt in 2019 dat overlast van jongeren vaak voorkomt in de buurt, dit is fors hoger dan het stedelijk gemiddelde (20%). Het percentage inwoners dat zich weleens onveilig voelt in de buurt neemt vanaf 2015 af van 25% naar 22% in 2019. In 2017 lag dat overigens fors hoger: 33% voelde zich weleens onveilig. Op meerdere punten is dus een achteruitgang te zien in Tuinzigt.

Samenvattend. Tuinzigt is op vele aspecten een kwetsbare wijk. En die kwetsbaarheid neemt meer toe dan af. Steeds meer inwoners vinden dat hun buurt erop achteruitgaat, de verloedering neemt fors toe, de overlast van jongeren neemt toe en opvallend is de forse stijging van het aandeel inwoners met 1 of meer risico's op kwetsbaarheid. Op een aantal aspecten is sprake van een positieve trend, zo neemt het aantal inwoners dat moeilijk rondkomt van het inkomen iets af, nemen de ervaren lichamelijke problemen af, neemt de sociale participatie toe.

	Boeimeer				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	5907	5806		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	24%	24%	24%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	57%	56%	56%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	19%	20%	20%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	47%	48%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	53%	52%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	87%	86%	86%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	10%	10%	10%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	3%	4%	4%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			28%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			29%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			36%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6	6,7	6,5	Positief	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	26%	28%	29%	Positief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	41%	51%	46%	Positief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	51%	38%	40%	Negatief	Positief
Sociale participatie (10=heel goed)		5,7	6,0	Neutraal	Positief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	43%	48%	46%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	13%	10%	12%	Neutraal	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		87%	84,0%	Negatief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		14%	18%	Negatief	Positief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	24,4%	25,1%	25,7%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	2,0%	2,1%	2,3%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	10,6%	10,1%	11,0%	Neutraal	Neutraal
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	15%	17%	15%	Neutraal	Positief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	5%	6%	7%	Negatief	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,4	8,4	8,3	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		19%	10%	Positief	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	30,3	32,1		Neutraal	Positief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	6%	5%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		4,8%	5,2%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		78%	82%	Positief	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		4%	5%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	19%	19%	9%	Positief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	1%	3%	2%	Neutraal	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	6%	16%	9%	Negatief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	7,1	6,6	7,3	Neutraal	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		13%	36%	Negatief	Neutraal
Indicator bedreiging		1,5	1,1	Positief	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	5	5	5	Neutraal	Positief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	2,2	2,7	3,0	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	13%	6%	13%	Neutraal	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	11%	14%	7%	Positief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	7%	3%	3%	Positief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	14%	11%	11%	Positief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,3	6,8	7,2	Positief	Neutraal
Wonen					

Rapportcijfer prettig wonen	8,3	8,2	8,3	Neutraal	Positief
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,7	7,5	7,6	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	262	278	323	Positief	Positief

	Ruitersbos				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	2406	2471		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	18%	20%	21%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	43%	43%	46%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	39%	37%	33%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	45%	45%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	55%	55%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	86%	85%	85%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	12%	12%	12%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	2%	3%	3%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			19%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			42%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			32%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,2	6,2	6,2	Neutraal	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	27%	26%	25%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	43%	54%	53%	Positief	Positief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	43%	44%	34%	Negatief	Neutraal
Sociale participatie (10=heel goed)		5,9	5,9	Neutraal	Positief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	27%	41%	49%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	15%	12%	22%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		87%	82,0%	Negatief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		11%	19%	Negatief	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	34%	35%	34%	Neutraal	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	8,7%	9,3%	10,0%	Negatief	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	24,0%	23,2%	23,6%	Neutraal	Negatief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	25%	20%	16%	Positief	Positief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	14%	1%	8%	Negatief	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,2	8,5	8,3	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		27%	19%	Positief	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	38,9	45,4		Positief	Positief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	6%	5%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		4,6%	4,1%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		88%	83%	Negatief	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		3%	2%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	8%	26%	16%	Negatief	Neutraal
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	2%	1%	2%	Neutraal	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	3%	6%	5%	Negatief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	6,6	7,0	7,3	Positief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		8%	42%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging		0,7	0,8	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	6	6	6	Neutraal	Positief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,9	2,8	2,5	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	20%	14%	10%	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	12%	11%	7%	Positief	Positief

LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	32%	2%	1%	Positief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	41%	11%	10%	Positief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,0	6,1	6,5	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	8,4	8,2	8,3	Neutraal	Positief
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	8	7,8	8	Neutraal	Positief
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	424	439	499	Positief	Positief

	Princenhage				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	8425	8552		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	23%	23%	24%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	57%	56%	56%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	20%	21%	21%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	49%	49%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	51%	51%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	81%	81%	81%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	11%	11%	11%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	8%	8%	8%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			18%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			41%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			34%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,4	6,2	6,5	Positief	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	24%	32%	34%	Positief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	38%	52%	52%	Positief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	36%	45%	35%	Neutraal	Neutraal
Sociale participatie (10=heel goed)		4,8	5,3	Positief	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	37%	52%	47%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	12%	12%	8%	Positief	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		83%	81,0%	Negatief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		18%	22%	Negatief	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	30%	30%	30%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	5%	4%	4%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	12%	12%	12%	Neutraal	Neutraal
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	20%	17%	21%	Neutraal	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	7%	10%	6%	Positief	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,4	8,1	8,2	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		26%	20%	Positief	Neutraal
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	24,3	25,8		Neutraal	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	8%	6%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		9,3%	9,1%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		69%	79%	Positief	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		7%	4%	Positief	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	20%	10%	5%	Positief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	2%	2%	3%	Neutraal	Neutraal
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	4%	2%	4%	Neutraal	Positief
Rapportcijfer veiligheid	7,1	7,0	6,8	Negatief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		6%	25%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		0,9	0,9	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					

Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	4	4	4	Neutraal	Neutraal
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,1	3,0	3,4	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	4%	15%	13%	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	11%	14%	14%	Negatief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	3%	3%	6%	Negatief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	13%	18%	24%	Negatief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,6	7,3	7,1	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,9	7,8	7,9	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,3	7,4	7,6	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	225	228	268	Neutraal	Neutraal

	Westerpark				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	3585	3561		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	29%	29%	30%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	58%	58%	57%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	12%	14%	13%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	50%	49%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	50%	51%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	83%	83%	82%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	9%	9%	9%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	8%	8%	9%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			15%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			28%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			50%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,1	6,2	5,7	Negatief	Negatief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	28%	33%	17%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	52%	44%	48%	Negatief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	36%	38%	27%	Negatief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)		5,2	5,2	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	36%	36%	44%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	8%	9%	23%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		83%	88,0%	Positief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		14%	15%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	27%	29%	29%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	3%	4%	4%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	9%	10%	11%	Negatief	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	19%	22%	23%	Negatief	Negatief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	11%	4%	13%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,2	8,4	8,1	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		23%	23%	Neutraal	Neutraal
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	26,9	28,2		Negatief	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	5%	5%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		7,7%	7,9%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		77%	82%	Positief	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		4%	5%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	13%	25%	13%	Neutraal	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	14%	1%	2%	Positief	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	7%	22%	35%	Negatief	Negatief

Rapportcijfer veiligheid	6,9	6,9	6,7	Neutraal	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		9%	29%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		1,4	2,2	Negatief	Negatief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	5	5	5	Neutraal	Positief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	4,8	3,5	3,6	Positief	Neutraal
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	14%	3%	2%	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	18%	18%	24%	Negatief	Negatief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	41%	6%	5%	Positief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	30%	22%	18%	Positief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,2	6,4	6,4	Neutraal	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,7	7,9	7,7	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,4	7,3	7,4	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	233	243	273	Neutraal	Neutraal

Beschrijvende toelichting Boeimeer, Ruitersbos, Princenhage en Westerpark

Boeimeer (5.800 inwoners), Ruitersbos (2.400 inwoners), Princenhage (8.500 inwoners) en Westerpark (3.500 inwoners) zijn buurten in Breda Zuidwest die niet door de gemeente zijn aangemerkt als kwetsbare wijken. Het aantal inwoners in deze buurten is redelijk stabiel. De woningvoorraad bestaat uit een grotendeels duurder woningvoorraad, zowel koop als huur. Tussen de 9% (Ruitersbos) en 23% (Princenhage) zijn corporatiewoningen, tussen de 8% (Westerpark) en 28% (Ruitersbos) is particuliere huur en tussen de 62% (Princenhage) en 75% (Boeimeer) is koopwoning. Daarmee wijken deze buurten af van de stedelijke gemiddelde aandeel sociale huurwoningen (30%). In Princenhage is ten opzichte van de andere wijken veel nieuwbouw gepleegd sinds 2012 (180 extra, vrijwel uitsluitend koopwoningen). In Ruitersbos zijn 42 extra woningen gebouwd, waarvan 38 sociale huurwoningen. In de andere wijken is niet tot nauwelijks gebouwd. Sloop vindt nauwelijks plaats, in totaal gaat het over deze vier wijken om 18 gesloopte woningen.

Kenmerken inwoners. Ruim vier vijfde (81 tot 86%) van de inwoners van in deze buurten heeft een Nederlandse achtergrond in 2019, iets meer dan 10% komt uit een ander westers land en tussen de 3% en 9% van de bewoners heeft een niet-westerse achtergrond. Deze verhoudingen blijven in de periode 2015-2019 grotendeels onveranderd. Het aandeel jongeren (tot 20 jaar) is in alle wijken, behalve Westerpark (30%) vergelijkbaar met het stedelijk gemiddelde. Het aandeel senioren varieert van 13% (Westerpark) tot 20-21% (Boeimeer en Princenhage) en 33% (Ruitersbos). Deze laatste wijk kent dus relatief meer senioren. In Westerpark zijn (50%) zijn relatief veel huishoudens met kinderen, terwijl in de andere wijken dit percentage tussen de 32% en 36% ligt.

Sociaaleconomische situatie. De wijken zijn gemiddeld genomen welvarend. Het gemiddelde bruto inkomen ligt in drie wijken (Boeimeer, Ruitersbos en Westerpark) hoger dan het stedelijk gemiddelde van ruim € 27.000. Alleen Princenhage zit daar met € 25.800 onder. In alle wijken is sprake van een stijging van het inkomen, met Ruitersbos als uitschieter (van € 38.900 naar € 45.000). Het percentage bewoners met een minimuminkomen ligt in alle wijken lager dan gemiddeld (5 tot 6% tegenover 7% stedelijk in 2017). Ongeveer 10 (Boeimeer) tot 23% (Westerpark) van de bewoners is laagopgeleid. Afgezet tegen de stedelijke verhoudingen (21%) is in drie wijken sprake van een lager aandeel laag opgeleiden en een hoger aandeel hoogopgeleiden (stedelijk 55%). Het percentage laag opgeleiden neemt in drie van de wijken af, alleen in Westerpark blijft dat stabiel. Op het gebied van 'niet of zeer moeilijk rond kunnen komen van het inkomen' scoren alle wijken fors onder (2 tot 5%) het stedelijk gemiddelde van 7%. Inwoners van deze wijken hebben minder dan gemiddeld een kwetsbaarheid op sociaaleconomisch gebied (uitkering en/of financiële problemen).

Sociale Participatie. In Princenhage zetten de meeste inwoners zich actief voor de wijk in (34%) in Westerpark is dat juist veel lager (17% in 2019 en 28% in 2015). De andere wijken zitten tussen de 25% en 29%. De inzet stijgt in twee wijken (Boeimeer en Princenhage). In de andere wijken blijven de cijfers stabiel.

De vrijwillige inzet schommelt in deze wijken van tussen de 35% en 40%, alleen in Westerpark ligt dat percentage op 27. Behalve in Princenhage, neemt in alle wijken de vrijwillige inzet af.

Het aandeel inwoners dat mantelzorg verleent ligt in de vier wijken op tussen de 46% en 53%. In alle wijken neemt dat toe, behalve in Westerpark, daar is sprake van een lichte daling. De score voor de sociale participatie ligt in alle wijken boven het stedelijk gemiddelde van 5,1. In Westerpark en Princenhage net daarboven (5,2 en 5,3), maar in Boeimeer en Ruitersbos ligt het op 6 en 5,9. Het percentage inwoners dat van mening is dat de gemeente buurtinitiatieven onvoldoende ondersteunt ligt in Ruitersbos en Westerpark op hetzelfde niveau van ruim 20%, daar neemt dit percentage ook flink toe in de tijd. In de andere wijken (Boeimeer en Princenhage) ligt dat op respectievelijk 12% en 8%. Veel inwoners hebben een sociaal vangnet. In 2019 zegt in de zes wijken 66% tot 68% op iemand in de sociale omgeving terug te kunnen vallen. Wel is in de meeste wijken sprake van verminderd sociaal vangnet sinds 2015.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. In twee wijken (Boeimeer en Ruitersbos) hebben relatief weinig inwoners lichamelijke problemen (rond de 15%) Stedelijk ligt dit in 2019 op 20%. In Princenhage en Westerpark ligt dat juist iets boven het stedelijk gemiddelde (21 tot 23%). Het percentage bewoners dat zich gelukkig voelt ligt in de vier wijken boven het stedelijk gemiddelde van 80% in 2019 en is ook stabiel, op Westerpark na waar het daalt. In twee wijken (Ruitersbos en Westerpark) ligt de eenzaamheid lager dan het gemiddelde (21%), in zowel Boeimeer als Princenhage is sprake van meer eenzaamheid. Vooral in Ruitersbos neemt de eenzaamheid fors toe (van 11% naar 19%). Ongeveer een derde van de inwoners heeft een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status), die de gemeente berekent in de risicoprofielen. Dat percentage is in twee wijken (Boeimeer en Westerpark) met een 2 tot 3 procentpunten toegenomen, maar ligt in alle wijken onder het stedelijk gemiddelde van 40%. De score op zelfredzaamheid ligt in alle wijken op of boven het stedelijk gemiddelde van 8.1.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. In twee wijken (Boeimeer en Ruitersbos) vindt 7% van de inwoners dat hun buurt er op achteruit gegaan is in de afgelopen jaren. In Princenhage ligt dit op 14%. Westerpark is een uitschieter ten opzichte van deze wijken, daar vindt 24% dat de wijk achteruit gaat (ten opzichte van 18% in de jaren daarvoor). Dit is de enige wijk die daarmee slechter scoort dan het stedelijk gemiddelde (18%). Het rapportcijfer over de kwaliteit van de woning ligt tussen de 7,4 en 8, het stedelijk gemiddelde is 7,3. De scores zijn door de jaren heen stabiel. Op de indicator verloedering scoort drie wijken onder het stedelijk gemiddelde (3,6), alleen Westerpark zit precies op het stedelijk gemiddelde. De verloedering neemt in twee wijken af (Ruitersbos en Westerpark) af, in de andere wijken neemt het juist toe. Tussen de 3 en 5% van de inwoners zegt in 2019 dat overlast van jongeren vaak voorkomt in de buurt, dit is fors lager dan het stedelijk gemiddelde (ook 20%). Het percentage inwoners dat zich weleens onveilig voelt in de buurt ligt tussen de 5 en 16%. Alleen Ruitersbos scoort met 16% op het stedelijk gemiddelde, de andere wijken scoren daaronder. In Princenhage is de ervaren onveiligheid fors afgenomen (van 20% in 2015 naar 5% in 2019).

Samenvattend. Westerpark is een wijk die op meerdere aspecten afwijkt van de andere wijken. Er wonen relatief veel gezinnen met kinderen, de participatie in de wijk is er lager, de risico's op kwetsbaarheid nemen toe, inwoners ervaren meer dan het stedelijk gemiddelde een achteruitgang van de wijk en vinden ook het meest dat de gemeente initiatieven van bewoners niet voldoende ondersteunt. Het beeld van Westerpark is dat de ontwikkeling meer negatief dan positief is. Bij de andere wijken is sprake van een stabiel tot positief beeld in de tijd. Princenhage is weliswaar een wijk met het laagste gemiddelde inkomensniveau (onder het stedelijk gemiddelde), maar op de meeste andere aspecten is sprake van een vooruitgang. Het is ook de wijk waar de meeste nieuwe vooral koopwoningen zijn gebouwd. Voor Boeimeer geldt dat op veel aspecten sprake is van een stabiele of positieve ontwikkeling. Bij Ruitersbos valt op dat het gemiddelde inkomensniveau fors stijgt, maar dat bijvoorbeeld de kwetsbaarheid afgemeten aan de door de gemeente gehanteerde risico's toeneemt.

Breda Noordwest

	Kesteren				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	3845	3869		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	25%	25%	25%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	69%	67%	66%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	6%	8%	9%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	50%	50%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	50%	50%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	61%	60%	60%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	13%	13%	13%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	26%	27%	27%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			24%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			33%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			36%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,4	5,1	5,6	Positief	Neutraal
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	23%	33%	23%	Neutraal	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	39%	37%	45%	Positief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	29%	39%	24%	Negatief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)		4,4	4,4	Neutraal	Negatief
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	36%	29%	43%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	12%	15%	18%	Negatief	Neutraal
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		66%	69,0%	Positief	Negatief
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		27%	33%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	47%	49%	48%	Neutraal	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	8%	8%	8%	Neutraal	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	7%	8%	9%	Negatief	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	17%	22%	27%	Negatief	Negatief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	13%	16%	17%	Negatief	Negatief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,4	8,1	7,8	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		34%	31%	Positief	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	21,1	21,4		Negatief	Negatief
Percentage bewoners met een minimuminkomen	13%	10%		Positief	Negatief
lage sociaaleconomische positie		20,5%	19,7%	Neutraal	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		58%	59%	Neutraal	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		10%	12%	Neutraal	Negatief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	15%	35%	20%	Negatief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	12%	11%	4%	Positief	Neutraal
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	6%	20%	17%	Negatief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	6,5	5,8	6,5	Neutraal	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		4%	33%	Negatief	Neutraal
Indicator bedreiging		1,4	1,9	Negatief	Neutraal
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	2	3	3	Positief	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	5,0	4,6	4,4	Positief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	6%	4%	6%	Neutraal	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	18%	28%	14%	Positief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	46%	49%	44%	Positief	Negatief

Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	27%	47%	37%	Negatief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,3	6,9	6,3	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,2	6,6	7,1	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	6,9	7	7	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	158	165	181	Negatief	Negatief

Beschrijvende toelichting Kesteren

Kesteren is een buurt in Breda Noordwest. Het aantal inwoners in buurt Kesteren is in de periode 2013-2019 stabiel gebleven, zo'n 3.800. De woningvoorraad bestaat uit een grotendeels goedkopere woningvoorraad, zowel koop als huur. Meer dan de helft (56%) zijn corporatiewoningen, 9% is particuliere huur en 35% is koopwoning. Kesteren is samen met Muizenberg sinds 2015 een Impulswijk en sinds 2019 één van de door de gemeente aangemerkte kwetsbare wijken. In beide wijken is weinig nieuwbouw (25 woningen) in de periode 2013-2019 gepleegd. Sloop van woningen heeft nauwelijks (1 x) plaatsgevonden.

Kenmerken inwoners. Ongeveer 60% van de inwoners van Kesteren heeft een Nederlandse achtergrond in 2019, 13% komt uit een ander westers land en ruim een kwart (27%) van de bewoners heeft een niet-westerse achtergrond. Deze verhoudingen zijn sinds 2015 stabiel. Een kwart van de inwoners is jonger dan 20 jaar, vergelijkbaar met het stedelijk gemiddelde. In Kesteren wonen relatief minder 65-plussers (9% tegen stedelijk 18%). Het aandeel eenpersoonshuishoudens (24%) is fors lager dan het stedelijk gemiddelde (43%). Sprake is van een beperkte oververtegenwoordiging van huishoudens zonder kinderen (33% tegenover 27% stedelijk).

Socialeconomische situatie. Kesteren is gemiddeld genomen een armere buurt in Breda. Het gemiddelde bruto inkomen in Kesteren ligt op € 21.400 per jaar (stedelijk ligt dat op ruim € 27.000). Het percentage bewoners met een minimuminkomen ligt in Kesteren fors hoger dan gemiddeld (12% tegenover 7% stedelijk in 2017). Een derde (31%) van de bewoners is laagopgeleid. Afgezet tegen de stedelijke verhoudingen (21%) is sprake van een groter aandeel laag opgeleiden en een lager aandeel hoogopgeleiden (stedelijk 55%). Het percentage laag opgeleiden neemt licht af (van 34% naar 31%). Op het gebied van 'niet of zeer moeilijk rond kunnen komen van het inkomen' scoort Kesteren in 2019 met 12% boven het stedelijk gemiddelde van 7%. Sprake is van een negatieve trend, in 2017 gaf 10% van de inwoners nog aan niet of moeilijk rond te kunnen komen. Inwoners hebben meer dan gemiddeld een kwetsbaarheid op sociaaleconomisch gebied (uitkering en/of financiële problemen).

Sociale Participatie. Circa 23% van de inwoners heeft zich afgelopen jaar actief ingezet voor de buurt. 24% zegt soms of vaak vrijwilligerswerk te doen en het aantal mantelzorgers in Kesteren is vergelijkbaar met het stedelijk gemiddelde (45% zegt incidenteel of intensief mantelzorg te verrichten).

De score op de sociale participatie in Kesteren is stabiel op 4,4, maar lager dan stedelijk (5,1). Het percentage inwoners dat van mening is dat de gemeente buurtinitiatieven onvoldoende ondersteunt is gestegen (van 12% in 2017 naar 16% in 2019). Relatief veel inwoners (60%) kan terugvallen op iemand in de sociale omgeving terug te kunnen vallen (stedelijk is dat 30%). Dit neemt echter wel af, in 2015 lag dit percentage op 73%.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. Steeds meer inwoners van Kesteren hebben lichamelijke problemen en dat percentage is behoorlijk toegenomen in de tijd: van 17% in 2015 naar 27% van de inwoners in 2019. Stedelijk ligt dit in 2019 op 20%. Het percentage bewoners dat zich gelukkig voelt stijgt van 66% in 2017 naar 69% in 2019. Dit ten opzichte van een stedelijk gemiddelde van 80% in 2019. Een derde (33%) van de inwoners voelt zich eenzaam en dat ligt 12% boven het stedelijk gemiddelde in 2019. Meer dan de helft (56%) van de inwoners van Kesteren heeft een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status), die de gemeente berekent in de risicoprofielen. Dat percentage is iets toegenomen in de tijd (van 55% naar 56%).

De score op zelfredzaamheid neemt af van 8.4 naar 7.8 en ligt nu lager dan het stedelijk gemiddelde van 8.1. Op meerdere punten is dus een achteruitgang te zien in Kesteren.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. Ongeveer 14% van de inwoners van Kesteren vindt dat hun buurt er op achteruit gegaan is in de afgelopen jaren. Dat percentage is afgenomen vergeleken met 2015 (18%) en ligt daarmee onder het stedelijk gemiddelde (18%). Ongeveer 6% van de inwoners vindt dat de buurt erop vooruit is gegaan, dat is stabiel sinds 2015. Het rapportcijfer over de kwaliteit van de woning blijft stabiel op 7.0, het stedelijk gemiddelde is 7,3. Op de indicator verloedering scoort Kesteren fors hoger (4,4) dan het stedelijk gemiddelde (3,6) maar de verloedering neemt licht af (van 5,0 naar 4,4). Inwoners menen dat steeds veel Bredanaars negatief tegen hun wijk aankijken (44% in 2019 tegenover 46% in 2015, stedelijk gemiddelde is 10%). Ongeveer 17% van de inwoners zegt in 2019 (in 2015 was dat nog 6%) dat overlast van jongeren vaak voorkomt in de buurt tegenover 20% als stedelijk gemiddelde. Het percentage inwoners dat zich weleens onveilig voelt in de buurt neemt vanaf 2015 toe van 15% naar 20% in 2019. In 2017 lag dat overigens fors hoger: 35% voelde zich weleens onveilig.

Samenvattend. Kesteren is een kwetsbare wijk in Breda zo blijkt uit bovenstaande beschrijving. Sprake is van een stapeling van meerdere risicofactoren en het aandeel inwoners dat met meerdere risico's te maken heeft neemt licht toe. Met name op het vlak van de gezondheid en eenzaamheid is sprake van een achteruitgang. Ook nemen de gevoelens van onveiligheid en de ervaren overlast van jongeren toe. Daarentegen is neemt de verloedering af en ook de eigen perceptie over de wijk verbetert. Op de andere invalshoeken zoals sociaaleconomische situatie, de woning- en bevolkingssamenstelling is sprake van een status quo, maar is sprake van een bovengemiddelde kwetsbaarheid.

	Muizenberg				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	3099	3023		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	24%	23%	23%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	66%	65%	63%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	10%	12%	14%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	51%	51%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	49%	49%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	72%	72%	72%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	12%	11%	11%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	16%	17%	17%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			15%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			45%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			36%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,3	5,9	5,8	Positief	Neutraal
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	29%	31%	21%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	51%	45%	52%	Neutraal	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	34%	40%	30%	Positief	Neutraal
Sociale participatie (10=heel goed)		4,8	5,0	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	33%	42%	44%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	13%	12%	16%	Negatief	Neutraal
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		79%	83,0%	Positief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		23%	18%	Positief	Positief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	38%	39%	40%	Negatief	Negatief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	7%	7%	7%	Neutraal	Negatief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	8%	8%	10%	Negatief	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	26%	11%	21%	Negatief	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	11%	9%	10%	Neutraal	Neutraal
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,3	8,2	8,0	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		26%	18%	Positief	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	24,4	25,7		Negatief	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	11%	11%		Neutraal	Negatief
lage sociaaleconomische positie		18,1%	18,2%	Neutraal	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		73%	74%	Neutraal	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		8%	9%	Neutraal	Negatief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	25%	27%	18%	Positief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	2%	6%	4%	Neutraal	Neutraal
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	13%	19%	16%	Negatief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	7,0	6,1	6,5	Negatief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		10%	24%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		1,7	1,9	Neutraal	Neutraal
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	3	3	3	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,8	4,5	4,3	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	3%	3%	5%	Positief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	25%	29%	19%	Positief	Negatief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	18%	29%	26%	Negatief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	23%	32%	31%	Negatief	Neutraal
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,9	6,1	6,5	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,2	7,3	7,4	Neutraal	Neutraal

Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,1	7,3	7,4	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	200	200	223	Negatief	Negatief

Beschrijvende toelichting Muizenberg

Muizenberg is een buurt in Breda Noordwest. Het aantal inwoners in buurt Muizenberg is in de periode 2013-2019 stabiel gebleven, ruim 3.000. De woningvoorraad bestaat uit een grotendeels goedkopere woningvoorraad, zowel koop als huur. Een derde (32%) zijn corporatiewoningen, 4% is particuliere huur en 63% is koopwoning (met een lager dan gemiddelde WOZ-waarde). Muizenberg heeft al vele jaren speciaal aandacht in het wijkenbeleid van Breda eerst als impulswijk en nu als kwetsbare wijk. Met relatief veel koopwoningen onderscheidt Muizenberg zich van de andere kwetsbare of vroegsignaleringswijken.

Kenmerken inwoners. Ongeveer 72% van de inwoners van Muizenberg heeft een Nederlandse achtergrond in 2019, 11% komt uit een ander westers land en 17% van de bewoners heeft een niet-westerse achtergrond. Deze verhoudingen zijn sinds 2015 stabiel. De leeftijdsverdeling van de inwoners is grotendeels vergelijkbaar met het stedelijk gemiddelde. Alleen het aandeel 65-plussers ligt lager (14% versus 18% stedelijk). Het aandeel 65-plussers stijgt wel snel: van 10% in 2015 naar 14% in 2019, stedelijk is het aandeel 65-plussers in deze periode met 1% gestegen. Muizenberg kent relatief weinig eenpersoonshuishoudens (15% tegenover 43% stedelijk) en veel samenwonende huishoudens zonder kinderen (45% tegenover 27% stedelijk).

Sociaaleconomische situatie. Muizenberg is gemiddeld genomen een iets minder welvarende buurt in Breda. Het gemiddelde bruto inkomen in Muizenberg ligt op € 25.700 per jaar (stedelijk ligt dat op ruim € 27.000). Het percentage bewoners met een minimuminkomen ligt in Muizenberg hoger dan gemiddeld (11% tegenover 7% stedelijk in 2017). Zo'n 18% van de bewoners is laagopgeleid. Afgezet tegen de stedelijke verhoudingen (21%) is sprake van een groter aandeel laag opgeleiden en een lager aandeel hoogopgeleiden (stedelijk 55%). Het percentage laag opgeleiden daalt fors: in 2015 lag dat nog op 27%. Op het gebied van 'niet of zeer moeilijk rond kunnen komen van het inkomen' scoort Muizenberg in 2019 met 9% net boven het stedelijk gemiddelde van 7%. Wel is sprake van een negatieve trend, in 2017 gaf 8% van de inwoners nog aan niet of moeilijk rond te kunnen komen.

Sociale Participatie. Ongeveer 21% van de inwoners heeft zich afgelopen jaar actief ingezet voor de buurt, een daling ten opzichte van 2015 toen 29% zich inzette voor de buurt. 30% zegt soms of vaak vrijwilligerswerk te doen en het aantal mantelzorgers in Muizenberg is relatief hoog (52% zegt in 2019 incidenteel of intensief mantelzorg te verrichten). De score voor de sociale participatie in Muizenberg neemt licht toe van 4,8 naar 5,0 en ligt daarmee op het stedelijk gemiddelde van 5,1. Het percentage inwoners dat van mening is dat de gemeente buurtinitiatieven onvoldoende ondersteunt is licht gestegen (van 13% in 2017 naar 16% in 2019). Veel inwoners hebben een sociaal vangnet. In 2019 zegt 67% op iemand in de sociale omgeving terug te kunnen vallen (in 2015 was dat 81%).

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. Ongeveer een vijfde van inwoners van Muizenberg heeft lichamelijke problemen en dat percentage is afgenomen in de tijd: van 26% in 2015 naar 21% van de inwoners in 2019. Stedelijk ligt dit in 2019 op 20%. Ook stijgt het percentage bewoners dat zich gelukkig voelt (van 79% in 2017 naar 83% in 2019 ten opzichte van een stedelijk gemiddelde van 80% in 2019). Ongeveer 18% van de inwoners voelt zich eenzaam en dat ligt 3% onder het stedelijk gemiddelde in 2019. Bijna de helft (47%) van de inwoners van Muizenberg heeft een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status), die de gemeente berekent in de risicoprofielen. Dat percentage is iets toegenomen in de tijd (van 45% naar 47%). De score op zelfredzaamheid neemt iets af van 8.3 naar 8.0 en ligt nu iets lager dan het stedelijk gemiddelde van 8.1. Op meerdere punten is dus een vooruitgang te zien in Muizenberg.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. Ongeveer 19% van de inwoners van Muizenberg vindt dat hun buurt er op achteruit gegaan is in de afgelopen jaren. Dat percentage is licht afgenomen vergeleken met 2015 (25%), maar vergelijkbaar met het stedelijk gemiddelde (18%). Het rapportcijfer over de kwaliteit van de woning stijgt van 7.1 in 2015 naar 7.4 in 2019, het stedelijk gemiddelde is 7,3. Op de indicator verloedering scoort Muizenberg hoger (4,3) dan het stedelijk gemiddelde (3,6) en de verloedering neemt licht toe (van 3,8 naar 4,4). Inwoners menen dat steeds meer Bredanaars negatief tegen hun wijk aankijken (26% in 2019 tegenover 18% in 2015, stedelijk gemiddelde is 10%). Zo'n 16% van de inwoners zegt in 2019 (in 2015 was dat nog 13%) dat overlast van jongeren vaak voorkomt in de buurt tegenover 20% als stedelijk gemiddelde. Het percentage inwoners dat zich weleens onveilig voelt in de buurt neemt vanaf 2015 af van 25% naar 18,5% in 2019. In 2017 lag dat overigens fors hoger: 27% voelde zich weleens onveilig.

Samenvattend. Muizenberg is een kwetsbare wijk in Breda zo blijkt uit bovenstaande beschrijving. Op het vlak van welbevinden en gezondheid is sprake van een positieve trend. Maar bewoners zetten zich minder in voor de buurt en kunnen minder dan voorheen terugvallen op iemand uit hun sociale omgeving. De verloedering is groter dan gemiddeld in de stad en neemt ook toe net als de overlast van jongeren. Ook neemt het aandeel inwoners met meer dan 1 risicofactor op kwetsbaarheid licht toe, net als het aandeel inwoners dat moeilijk kan rondkomen. Op de andere invalshoeken zoals de woning- en bevolkingssamenstelling is sprake van een status quo.

	Gageldonk				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	4866	4788		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	23%	22%	23%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	69%	67%	64%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	9%	11%	13%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	52%	52%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	48%	48%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	78%	79%	78%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	12%	11%	11%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	10%	10%	11%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			25%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			42%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			25%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,1	5,9	6	Negatief	Neutraal
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	30%	24%	23%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	45%	44%	38%	Negatief	Negatief
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	37%	34%	35%	Neutraal	Neutraal
Sociale participatie (10=heel goed)		4,8	4,9	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	36%	37%	40%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	16%	6%	13%	Positief	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		67%	80,0%	Positief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		28%	16%	Positief	Positief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	29%	30%	30%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	2%	3%	2%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	6%	7%	7%	Neutraal	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	16%	24%	19%	Positief	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	5%	18%	12%	Positief	Neutraal
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,3	7,9	8,2	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		22%	20%	Neutraal	Neutraal
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	23,9	25,1		Negatief	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	8%	7%		Neutraal	Neutraal
lage sociaaleconomische positie		10,3%	10,6%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		75%	70%	Negatief	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		7%	5%	Positief	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	31%	21%	18%	Positief	Negatief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	3%	5%	2%	Neutraal	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	15%	23%	12%	Positief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	6,7	6,5	6,6	Neutraal	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		16%	38%	Negatief	Neutraal
Indicator bedreiging		1,4	1,3	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	3	4	4	Positief	Neutraal
Indicator verloedering (10=heel slecht)	4,7	4,7	3,7	Positief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	6%	5%	9%	Positief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	22%	20%	16%	Positief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	39%	42%	29%	Positief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	28%	35%	27%	Neutraal	Neutraal
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,4	6,6	7,3	Positief	Neutraal
Wonen					

Rapportcijfer prettig wonen	7,7	7,5	7,4	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,3	7,2	7,3	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	183	189	215	Negatief	Negatief

	Kievlisloop				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	4390	4355		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	25%	24%	24%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	68%	67%	65%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	7%	9%	11%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	51%	51%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	49%	49%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	77%	77%	76%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	12%	12%	12%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	11%	11%	12%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			19%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			37%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			33%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	5,6	5,6	5,5	Negatief	Neutraal
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	24%	29%	22%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	34%	40%	50%	Positief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	28%	28%	29%	Neutraal	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)		4,6	4,8	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	32%	40%	43%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	16%	6%	14%	Neutraal	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		75%	84,0%	Positief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		31%	15%	Positief	Positief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	31%	31%	32%	Neutraal	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	3%	3%	3%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	5%	6%	6%	Neutraal	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	11%	12%	24%	Negatief	Negatief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	8%	6%	6%	Neutraal	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,5	8,0	8,2	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		30%	25%	Positief	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	23,8	25		Negatief	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	6%	5%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		10,0%	10,2%	Neutraal	Negatief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		75%	70%	Negatief	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		8%	3%	Positief	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	17%	16%	13%	Positief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	6%	3%	3%	Positief	Neutraal
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	6%	19%	21%	Negatief	Neutraal
Rapportcijfer veiligheid	6,2	6,5	6,9	Positief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		3%	32%	Negatief	Neutraal
Indicator bedreiging		1,1	1,3	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	3	4	4	Positief	Neutraal
Indicator verloedering (10=heel slecht)	4,4	3,8	3,9	Positief	Neutraal
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	14%	1%	7%	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	10%	17%	14%	Negatief	Positief

LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	47%	27%	26%	Positief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	29%	30%	26%	Positief	Neutraal
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	5,6	6,6	6,8	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,4	7,5	7,5	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7	7,2	7,4	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	184	190	213	Negatief	Negatief

	Heksenwiel				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	4720	4627		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	24%	22%	22%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	60%	61%	62%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	16%	17%	17%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	49%	49%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	51%	51%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	79%	78%	76%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	11%	11%	12%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	10%	11%	12%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			13%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			40%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			38%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6	5,8	6,1	Positief	Neutraal
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	23%	22%	22%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	46%	52%	50%	Positief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	31%	39%	24%	Negatief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)		4,7	5,0	Positief	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	27%	41%	36%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	8%	15%	20%	Negatief	Negatief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		82%	82,0%	Neutraal	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		19%	20%	Neutraal	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	35%	37%	36%	Neutraal	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	4%	4%	5%	Neutraal	Neutraal
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	12%	12%	13%	Neutraal	Neutraal
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	18%	19%	19%	Neutraal	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	11%	8%	8%	Positief	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,1	8,2	8,1	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		28%	26%	Positief	Negatief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	26,5	27,6		Negatief	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	6%	5%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		11,8%	11,1%	Neutraal	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		69%	72%	Positief	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		5%	6%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	13%	15%	10%	Positief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	0%	5%	3%	Negatief	Neutraal
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	14%	23%	16%	Negatief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	6,9	6,8	7,1	Neutraal	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		5%	27%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		1,4	1,2	Neutraal	Positief

Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	4	4	4	Neutraal	Neutraal
Indicator verloedering (10=heel slecht)	4,1	3,7	3,6	Positief	Neutraal
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	5%	6%	7%	Positief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	23%	19%	15%	Positief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	26%	10%	15%	Positief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	15%	26%	19%	Negatief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,2	6,5	6,9	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,9	7,8	7,8	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,5	7,6	7,4	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	218	222	246	Negatief	Neutraal

	Overkroeten				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	3334	3271		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	28%	25%	25%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	62%	63%	63%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	10%	12%	12%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	50%	50%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	50%	50%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	81%	80%	79%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	10%	10%	11%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	9%	10%	10%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			14%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			34%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			42%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,1	5,5	6	Negatief	Neutraal
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	23%	18%	17%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	39%	60%	50%	Positief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	38%	27%	37%	Neutraal	Positief
Sociale participatie (10=heel goed)		4,8	5,2	Positief	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	42%	32%	43%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	13%	13%	13%	Neutraal	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		83%	78,0%	Negatief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		24%	17%	Positief	Positief
% kwetsbare Bredanaars > 1 risico	30%	31%	32%	Neutraal	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	3%	4%	4%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	8%	9%	9%	Neutraal	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	14%	19%	19%	Negatief	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	6%	11%	8%	Negatief	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,5	8,1	8,2	Negatief	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		25%	19%	Positief	Neutraal
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	26,3	27,3		Negatief	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	6%	6%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		11%	11,5%	Neutraal	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		71%	76%	Positief	Neutraal
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		6%	8%	Neutraal	Neutraal
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	11%	25%	11%	Neutraal	Positief

% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	8%	4%	2%	Positief	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	14%	22%	17%	Negatief	Positief
Rapportcijfer veiligheid	7,3	6,5	6,9	Negatief	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		6%	18%	Negatief	Positief
Indicator bedreiging		1,6	1,4	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	3	3	3	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	3,1	4,0	4,2	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	5%	3%	7%	Positief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	15%	26%	15%	Neutraal	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	17%	21%	16%	Positief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	16%	14%	21%	Negatief	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,2	6,7	6,9	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,6	7,5	7,7	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,4	7,4	7,5	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	223	229	255	Negatief	Positief

	Kroeten				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	2328	2321		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	30%	29%	29%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	64%	64%	64%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	6%	7%	7%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	51%	51%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	49%	49%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	72%	72%	71%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	11%	11%	12%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	17%	17%	17%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			15%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			43%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			34%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,1	6	6,3	Positief	Neutraal
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	43%	23%	23%	Negatief	Negatief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	43%	49%	46%	Positief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	44%	28%	29%	Negatief	Negatief
Sociale participatie (10=heel goed)		5,2	5,3	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	37%	40%	50%	Positief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	12%	10%	17%	Negatief	Neutraal
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		88%	85,0%	Negatief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		16%	20%	Negatief	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	30%	31%	31%	Neutraal	Neutraal
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	1%	2%	2%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	4%	4%	5%	Neutraal	Positief
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	20%	14%	16%	Positief	Positief
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	8%	5%	12%	Negatief	Neutraal
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,3	8,4	8,2	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		20%	11%	Positief	Positief
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	27,6	28,8		Negatief	Neutraal
Percentage bewoners met een minimuminkomen	5%	3%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		4,9%	5,1%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		78%	79%	Neutraal	Positief

A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		3%	5%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	13%	7%	5%	Positief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	6%	3%	0%	Positief	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	5%	6%	5%	Neutraal	Positief
Rapportcijfer veiligheid	7,2	7,3	7,5	Neutraal	Positief
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		1%	50%	Negatief	Negatief
Indicator bedreiging		0,7	0,6	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	4	3	3	Neutraal	Negatief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	2,3	3,1	3,0	Negatief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	11%	4%	2%	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	9%	15%	11%	Negatief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	2%	13%	11%	Negatief	Negatief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	13%	13%	13%	Neutraal	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,5	6,9	7,0	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	7,6	7,8	7,9	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,5	7,7	7,9	Neutraal	Positief
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	232	235	263	Negatief	Neutraal

	Prinsenbeek				
	2015	2017	2019	Ontwikkeling in tijd	Afwijking t.o.v. stad 2019
Kenmerken personen/huishoudens					
Aantal inwoners	10678	10764		-	-
Bevolking 19 jaar en jonger [%]	24%	23%	24%	-	-
Bevolking 20-64 jaar [%]	54%	54%	54%	-	-
Bevolking 65 jaar en ouder [%]	22%	23%	22%	-	-
Bevolking mannen totaal [%]	49%	49%		-	-
Bevolking vrouwen totaal [%]	51%	51%		-	-
Nederlandse achtergrond [%]	91%	91%	91%	-	-
1e + 2e generatie, Westerse achtergrond [%]	6%	6%	6%	-	-
1e + 2e generatie, Niet-westerse achtergrond [%]	3%	3%	3%	-	-
Huishoudens eenpersoons totaal [%]			10%	-	-
Huishoudens samenwonend zonder kinderen totaal [%]			44%	-	-
Huishoudens samenwonend met kind en eenoudergezinnen totaal [%]			38%	-	-
Sociale participatie					
Sociale cohesie (10=heel goed)	6,6	6,8	6,7	Positief	Positief
BB2. Heeft u zich het afgelopen jaar actief ingezet voor uw buurt? (Ja)	31%	36%	35%	Positief	Positief
Mantelzorg (intensief en incidenteel)	38%	50%	52%	Positief	Neutraal
Vrijwilligerswerk (intensief en incidenteel)	37%	37%	41%	Positief	Positief
Sociale participatie (10=heel goed)		5,1	4,7	Neutraal	Neutraal
PSC3.3 In het afgelopen jaar.... ben ik mij meer betrokken gaan voelen bij de buurt waar ik woon. (ja dat klopt wel + Min of meer)	43%	43%	39%	Negatief	Positief
'De gemeente ondersteunt buurtinitiatieven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid voldoende?' ('mee oneens/helemaal mee oneens')	10%	18%	13%	Negatief	Positief
Welbevinden/gezondheid					
Gelukkig voelen (erg gelukkig en gelukkig)		89%	83,0%	Negatief	Neutraal
Eenzaamheid (soms meestal en ja)		19%	16%	Negatief	Positief
% kwetsbare Bredanaars >1 risico	23%	23%	24%	Neutraal	Positief
% kwetsbare Bredanaars 3 en meer risico	2%	2%	2%	Neutraal	Positief
% Welbevinden (Gebruik individuele Wmo-voorziening of Lichamelijke en geestelijke beperkingen)	10%	10%	11%	Neutraal	Neutraal
Lichamelijke gezondheid (redelijk en slecht)	20%	13%	21%	Negatief	Neutraal
Psychische gezondheid ZR1.8 (Redelijk en slecht)	6%	3%	6%	Neutraal	Positief
Score zelfredzaamheid (10=heel goed)	8,4	8,3	8,2	Neutraal	Neutraal
Sociaaleconomische positie, opleidingsniveau, arbeid/uitkeringsafhankelijkheid					
Percentage laagopgeleiden		28%	21%	Positief	Neutraal
Gemiddeld inkomen per inwoner (x 1000 euro)	27,6	30,5		Positief	Positief

Percentage bewoners met een minimuminkomen	3%	2%		Neutraal	Positief
lage sociaaleconomische positie		4,2%	4,2%	Neutraal	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer gemakkelijk + gemakkelijk)		84%	80%	Negatief	Positief
A7. Kunt u rondkomen met het totale netto-inkomen van uw huishouden? (zeer moeilijk+ Moeilijk)		2%	3%	Neutraal	Positief
Veiligheid (risicofactor leefomgeving in risicoprofiel)					
Voelt u zich vaak of soms onveilig in uw eigen buurt (% ja)	9%	7%	5%	Positief	Positief
% vaak In uw eigen buurt omlopen of omrijden om onveilige plekken te vermijden?	2%	2%	0%	Neutraal	Positief
Buurtprobleem rondhangende jongeren (ja)	6%	11%	7%	Neutraal	Positief
Rapportcijfer veiligheid	7,1	7,2	7,3	Neutraal	Neutraal
Toename overlast door verward gedrag in uw buurt		5%	33%	Negatief	Neutraal
Indicator bedreiging		0,6	0,6	Neutraal	Positief
Openbare ruimte/de buurt					
Totaalscore Leefbarometer op 5 dimensies (1 = zwak, tot 6 = uitstekend)	4	4	4	Neutraal	Positief
Indicator verloedering (10=heel slecht)	2,8	2,2	2,3	Positief	Positief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit is gegaan?	12%	4%	8%	Negatief	Negatief
LB6: Vindt u dat de buurt waarin u woont het afgelopen jaar achteruit is gegaan?	10%	12%	15%	Negatief	Positief
LB9. Hoe denkt u dat Bredanaars die niet in uw buurt wonen tegen uw buurt aankijken? (Negatief + Zeer Negatief)	0%	3%	1%	Negatief	Positief
Mijn buurt is schoon (Niet mee eens+ helemaal niet mee eens)	16%	17%	15%	Neutraal	Positief
Indicator fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen	6,3	6,9	6,9	Positief	Neutraal
Wonen					
Rapportcijfer prettig wonen	8	7,9	8	Neutraal	Neutraal
Rapportcijfer kwaliteit van de woning	7,5	7,7	7,6	Neutraal	Neutraal
Gemiddelde WOZ Waarde (x 1.000)	287	298	338	Positief	Positief

Beschrijvende toelichting Gageldonk, Kievitsloop, Heksenwiel, Overkroeten, Kroeten en Prinsenbeek

Gageldonk (4.800 inwoners), Kievitsloop (4.400 inwoners), Heksenwiel (4.700 inwoners), Overkroeten (3.300), Kroeten (2.300) en Prinsenbeek (10.700 inwoners) zijn gebieden in Breda Noordwest die niet door de gemeente zijn aangemerkt als kwetsbare wijken. Het aantal inwoners in deze gebieden is redelijk stabiel. De woningvoorraad bestaat uit een overwegend wat duurdere woningvoorraad, zowel koop als huur. Twee wijken (Heksenwiel en Overkroeten) hebben meer sociale huurwoningen (35% en 34%), Gageldonk heeft 26% sociale huur en de andere wijken hebben russen de 13% en 16% sociale huur. Daarmee wijken deze gebieden af van de stedelijke gemiddelde aandeel sociale huurwoningen (30%). In vier wijken ligt het aandeel eigen woningen op 70% of hoger, met Kroeten (83%) als uitschieter. Logischerwijs ligt in Heksenwiel en Overkroeten het aandeel onder de 65%. De verhoudingen wijzigen in de periode 2015-2019 nauwelijks. Behalve in Prinsenbeek (waar sinds 2013 tientallen extra, vrijwel uitsluitend koopwoningen zijn bijgebouwd) is geen of nauwelijks sprake van een wijziging in de woningvoorraad. Sloop vindt nog het meeste plaats in Prinsenbeek en in de andere wijken niet of nauwelijks.

Kenmerken inwoners. Meer dan 70% (71% tot 91%) van de inwoners in deze gebieden heeft een Nederlandse achtergrond in 2019, rond de 12% komt uit een ander westers land en eenzelfde deel van de bewoners heeft een niet-westerse achtergrond. Kroeten heeft van deze 6 wijken de meeste inwoners met een niet-westerse achtergrond (17%) en Prinsenbeek met 3% de minste. Deze verhoudingen blijven in de periode 2015-2019 grotendeels onveranderd. Het aandeel jongeren (tot 20 jaar) is in alle wijken vergelijkbaar met het stedelijk gemiddelde. Het aandeel senioren varieert van 7% (Kroeten) tot 17% (Heksenwiel) en 22% (Prinsenbeek). Deze laatste wijken kennen dus relatief meer senioren. In Overkroeten (42%), Prinsenbeek (38%) en Heksenwiel (38%) zijn relatief meer huishoudens met kinderen. In Gageldonk juist minder (25%).

Sociaaleconomische situatie. Het gemiddelde bruto inkomen ligt in vier wijken (Heksenwiel, Overkroeten, Kroeten en Prinsenbeek) hoger dan het stedelijk gemiddelde van ruim € 27.000. Gageldonk en Kievitsloop zitten daar met € 25.100 en € 25.000 onder. In alle wijken is sprake van een stijging van het inkomen, met Prinsenbeek als uitschieter (van € 27.600 naar € 30.500). Het percentage bewoners met een

minimuminkomen ligt in alle wijken, behalve Gageldonk (7%), lager dan gemiddeld (2% tot 6% tegenover 7% stedelijk in 2017). Ongeveer 11% (Kroeten) tot 26% (Heksenwiel) van de bewoners is laagopgeleid. Afgezet tegen de stedelijke verhoudingen (21%) is in drie wijken sprake van een lager aandeel laag opgeleiden en een hoger aandeel hoogopgeleiden (stedelijk 55%). Het percentage laag opgeleiden neemt in drie van de wijken (soms fors) af, alleen in Heksenwiel blijft dat stabiel. Op het gebied van 'niet of zeer moeilijk rond kunnen komen van het inkomen' scoren vijf wijken fors onder (3 tot 6%) het stedelijk gemiddelde van 7%. In Overkroeten komt 8% van de inwoners in 2019 niet goed rond van het inkomen ten opzichte van 6% in 2015. Inwoners van de meeste wijken hebben minder dan gemiddeld een kwetsbaarheid op sociaaleconomisch gebied (uitkering en/of financiële problemen).

Sociale Participatie. In vier wijken (Gageldonk, Kievitsloop, Heksenwiel en Kroeten) zet 22% tot 23% van de inwoners zich actief in voor de buurt (2019). In Overkroeten is dat 17%, daar is ook sprake van een daling van het aantal inwoners dat zich inzet voor de buurt. In Prinsenbeek zet 35% zich in voor de buurt, een stijging ten opzichte van 2015. In de andere wijken blijven de cijfers stabiel. De vrijwillige inzet schommelt in deze zes wijken van 24% (Heksenwiel) tot 41% (Prinsenbeek). In Heksenwiel en Kroeten neemt de vrijwillige inzet af.

Het aandeel inwoners dat mantelzorg verleent ligt in vier wijken (Kievitsloop, Heksenwiel, Overkroeten en Prinsenbeek) op of boven de 50%. Alleen in Gageldonk en Kroeten ligt dat percentage rond de 40%. De score voor de sociale participatie ligt in alle wijken op of heel dichtbij het stedelijk gemiddelde van 5,1. Het percentage inwoners dat van mening is dat de gemeente buurtinitiatieven onvoldoende ondersteunt ligt in 4 wijken op hetzelfde niveau van 13% tot 14%. Dit wijkt weinig tot niet af ten opzichte van voorgaande jaren. Alleen in Heksenwiel en Kroeten liggen de percentages wat hoger, respectievelijk 20% en 17%. Daar is ook sprake van een negatieve trend. Veel inwoners hebben een sociaal vangnet. In 2019 zegt in de zes wijken 61% tot 68% op iemand in de sociale omgeving terug te kunnen vallen. Wel is in de meeste wijken sprake van verminderd sociaal vangnet sinds 2015.

Kwetsbaarheid, gezondheidsproblemen, welbevinden. In de meeste wijken heeft tussen de 19% en 21% inwoners lichamelijke problemen. Stedelijk ligt dit in 2019 op 20%. In Kievitsloop ligt dat juist iets boven het stedelijk gemiddelde (24%). Het percentage bewoners dat zich gelukkig voelt ligt in vijf wijken op of boven het stedelijk gemiddelde van 80% in 2019 en is ook stabiel, op Kroeten (78%) na waar het daalt. In twee wijken (Heksenwiel en Overkroeten) ligt de eenzaamheid hoger dan het gemiddelde (21%), in de andere wijken is de eenzaamheid minder dan gemiddeld en ligt rond de 16%. Vooral in Gageldonk en Kievitsloop neemt de eenzaamheid fors af (van rond de 30% naar rond de 16%). Tussen de 41% (Heksenwiel) en 24% (Prinsenbeek) van de inwoners heeft een kwetsbaarheid op één of meer risicofactoren (huisvesting, welbevinden, opleidingsniveau, etniciteit, sociaaleconomische status), die de gemeente berekent in de risicoprofielen. Dat percentage neemt in de meeste wijken met 1 tot 3 procentpunten toe, maar ligt behalve Heksenwiel en Gageldonk onder het stedelijk gemiddelde van 40%. De score op zelfredzaamheid ligt in alle wijken op of boven het stedelijk gemiddelde van 8.1.

Oordeel buurt, openbare ruimte, veiligheid. Tussen de 11 en 16% van de bewoners ervaart in deze zes wijken dat de buurt achteruit gaat. Alle wijken scoren daarmee beter dan het stedelijk gemiddelde (18%). Het rapportcijfer over de kwaliteit van de woning ligt tussen de 7,3 en 7,9, het stedelijk gemiddelde is 7,3. De scores zijn door de jaren heen stabiel. Op de indicator verloedering scoren drie wijken onder het stedelijk gemiddelde (3,6), alleen Overkroeten zit ruim boven het stedelijk gemiddelde (4,1) en daar neemt de verloedering ook in de jaren toe. De verloedering neemt in twee wijken af van boven het stedelijk gemiddelde naar het stedelijk gemiddelde (Gageldonk en Kievitsloop), in de andere wijken neemt het merendeels af. Tussen de 5% (Kroeten) en 21% (Kievitsloop) van de inwoners zegt in 2019 dat overlast van jongeren vaak voorkomt in de buurt en in Kievitsloop neemt de overlast ook toe sinds 2015. In de wijken Gageldonk (18%), Heksenwiel (16%), Overkroeten (17%), Kroeten en Prinsenbeek (7%) ligt de overlast (fors) lager dan het stedelijk gemiddelde (20%). Het percentage inwoners dat zich weleens onveilig voelt in de buurt ligt tussen de 5% en 18%. Alleen Gageldonk scoort met 18% boven het stedelijk gemiddelde (16%), maar is wel afgenomen van 31% in 2015.

Samenvattend. De twee wijken (Heksenwiel en Overkroeten) met het relatief hoogste aandeel sociale huurwoningen kenmerken zich door een hoger aandeel laag opgeleiden. Heksenwiel kent daarbij iets meer inwoners met een kwetsbaarheid voor risico's (meer dan het stedelijk gemiddelde), net als Gageldonk. Dit zijn ook de wijken met een lager dan stedelijk gemiddeld inkomen. In Overkroeten is het percentage inwoners dat moeilijk rondkomt van het inkomen hoger dan stedelijk en hoger dan in de andere wijken. In Kievitsloop is relatief de meeste ervaren overlast (maar wel op het stedelijk gemiddelde) door jongeren. De wijken verschillen nauwelijks als het gaat om de indicator sociale participatie. Prinsenbeek is de wijk met de minste kwetsbaarheid, Prinsenbeek scoort in positieve zin op vrijwel alle indicatoren boven het stedelijk gemiddelde.

Bijlage 2: Meerjarenoverzicht wijkimpuls en subsidie wijkplatforms

	leefbaarheid	maatschappelijke	economische	2015	2016	2017	2018
	participatie	participatie	participatie				
Stedelijk							
Get Started	o	o		wijkimpuls	reguliere subsidie	thematafel	thematafel
City Challenge	o	o			wijkimpuls	wijkimpuls	
BredaBreed	o	o			wijkimpuls	wijkimpuls	wijkimpuls
Heuvel							
Speel-o-theek Heuvel	o	o			wijkimpuls		
Nol & Zo	o	o			wijkimpuls		
Naailes	o	o	o	activiteitsubsidie	wijkimpuls	wijkplatform	wijkplatform
Theesalon	o	o	o	activiteitsubsidie	wijkimpuls	wijkplatform	wijkplatform
Oasis Game	o	o				wijkimpuls	wijkimpuls
Leergemeenschap Heuvel	o					wijkimpuls	wijkimpuls
Kesteren/Muizenberg							
Grote broer, Grote zus	o	o	o	wijkimpuls	deels wijkimpuls	thematafel	thematafel
Taalles Olympia	o	o		activiteitsubsidie	wijkimpuls	wijkplatform	wijkplatform
Naailes	o	o	o	activiteitsubsidie	wijkimpuls	wijkplatform	wijkplatform
Cultuurplein	o	o			wijkimpuls	wijkplatform	wijkimpuls
Imagenering Haagse Beemden	o	o				wijkimpuls	
Studio 1-op-1 speel en sociale route	o	o				wijkimpuls	wijkimpuls
Leergemeenschap Haagse Beemden	o	o				wijkimpuls	wijkimpuls
Wonen+ Kesteren/Muizenberg	o	o	o			wijkimpuls	wijkimpuls
De Verbinding	o					wijkimpuls	wijkimpuls
Beweegtuin	o	o					wijkimpuls
Social Sofa's HB	o	o					wijkimpuls
Blinderroute in Wilgenbroek	o	o					wijkimpuls
Social sofa's	o	o					wijkimpuls
Aan de slag met Gezonde Buurt	o	o					wijkimpuls
Hoge Vucht							
Vrouwenstudio's	o	o		wijkimpuls	participatiebudget	thematafel	thematafel
Parkhoeve Breda Noord	o	o	o	wijkimpuls	participatiebudget	wijkdeal	wijkdeal
TOS	o	o		wijkimpuls	afgebouwd		
Wijkavontuur HogeVucht	o	o		wijkimpuls	deels wijkimpuls + innovatiegeld voor website	wijkplatform	wijkplatform
Buurtvaders	o	o	o	wijkimpuls	wijkimpuls	thematafel	thematafel
Buurthuis van de Toekomst	o	o		wijkimpuls	wijkimpuls	wijkcentra	wijkcentra
Overig							
Werk aan de Wijk	o			wijkimpuls	wijkimpuls	voorjaarsnota	voorjaarsnota
Wonen+ Geeren Zuid	o	o	o	wijkimpuls	wijkimpuls		
Grote Broers/Grote Zus Kick	o	o	o	wijkimpuls	deels wijkimpuls	thematafel	thematafel
Dunya	o	o			wijkimpuls	thematafel	thematafel
JD flat	o				wijkimpuls		
Buurttuin Breda	o	o			wijkimpuls	wijkimpuls	wijkimpuls
Wensel Coberghproject	o	o				wijkimpuls	wijkimpuls
Camera bewaking Daniel Marotstraat	o	o					wijkimpuls
Playground	o	o					wijkimpuls
Energie-/afvalcoaches	o						wijkimpuls
Ontmoetingsplekken in de wijk	o						wijkimpuls
Versterken jongerenparticipatie YIB	o	o					wijkimpuls
Overig							
Buurtmeester Tuinzigt	o			wijkimpuls	reguliere subsidie	thematafel	thematafel
Innovation Games Doornbos-Linie	o	o				wijkimpuls	wijkimpuls

In het kader van het reguliere beleid 'Breda Doet' (wie wijkplatforms) worden nog algemene sociale activiteiten in alle wijken gesubsidieerd. Die staan los van de wijkimpulssubsidies.

		Verstreckte subsidie
2018	Totaal Wijkplatforms Zuid-Oost	65.211
	Totaal Wijkplatforms Noord-West	71.318
	Totaal Wijkplatforms Centrum, incl. Belcrum	23.479
	Totaal Wijkplatforms Noord-Oost	39.509
	Totaal Wijkplatforms Zuid-West	<u>66.075</u>
	Totaal Wijkplatforms in 2018	265.592
2019	Totaal Wijkplatforms Zuid-Oost	50.853
	Totaal Wijkplatforms Noord-West	75.571
	Totaal Wijkplatforms Centrum, incl. Belcrum	27.228
	Totaal Wijkplatforms Noord-Oost	37.653
	Totaal Wijkplatforms Zuid-West	63.075
	Totaal Wijkplatforms in 2019	254.380
2020	Totaal Wijkplatforms Centrum, incl. Belcrum	5.752
	Totaal Wijkplatforms Noord-Oost	22.276
	Totaal Wijkplatforms Noord-West	50.982
	Totaal Wijkplatforms Zuid-Oost	29.149
	Totaal Wijkplatforms Zuid-West	29.495
	Totaal Wijkplatforms in 2020	137.654

Bijlage 3: Geraadpleegde bronnen

Documenten

Geraadpleegde documenten Gemeente Breda
20190220-BSNO-Hoge-Vucht-D66-en-PvdA
Aanvullende opmerkingen bij de beleidsnotitie van Hoge Vucht
Aanvullingen op de Woonvisie 2013, gemeente Breda, 2016 (o.a. n.a.v. de nieuwe Woningwet 2015)
Achtergrondanalyse_Hoge_Vucht
Actieplan Jeugd 2019-2020, 2018
Alliantie afspraken gemeente-corporaties Wijkimpuls 2015-2018
Alliantieafspraken 2019-2023
Artikel in Binnenlands Bestuur 'Sociaal offensief tegen tweedeling steden', juni 2020
Artikel in Binnenlands Bestuur 'Waakvlamfunctie kwetsbare wijken...', juni 2020
BBV-2018-2093 Positief oordeel onder voorwaarden herontwikkeling winkelcentrum Hoge Vucht (incl. bijlagen)
Beantwoorden 14 juni 2019 Raadsragen PvdA 22-05-2019 Wonen en project Wonen+
Beantwoording raadsragen PvdA, D66 en VVD 17-02-2020 Leefbaarheid en veiligheid in onze kwetsbare wijken, 2020,
Beantwoording raadsragen_26022020_PvdA sociale koopwoningen. liberalisatiegrens en doorstroming bevorderen
Beantwoording Technische vragen SP 03-07-2020 m.b.t. Wijkplatforms
Beantwoording vragen ex art 9 RvO inzake woningbouw in Breda, 18 december 2019
Beantwoording_technische_vragen_Armoedebestrijding_2013-2016_van_CDA_en_GroenLinks
Beleidskader jeugdhulp, 2014
Beleidskader Participatie Investeren in werk, Participatie door verbinding, 2015
Bestuursakkoord 2014-2018
Bestuursakkoord 2018-2022, gemeente Breda, 2018
Bestuursakkoord Lef en Liefde 2018-2020 (Doelen m.b.t. Wijkanaanpak)
Bevolking_Breda_2000-2020, Factsheet O&I versie 2020-02
bijdrage_Hopman_11042019_Hoge_Vucht
Bouwen en wonen2020
Breda doet aan tafel, 2016
Breda doet samen door 2019-2020, 2018
Breda Doet samen verder, 2015
Breda doet, 2015
Briefing City Challenge: Wat kunnen we samen doen om (grote) schulden bij stadsgenoten te voorkomen? 2016
BSNO Versnelling procedures bouwagenda 15112018 D66 GL VVD PvdA
BSNO_27022019_Hoge Vucht notitie
Concept probleemschets 2010-2011, Wijkontwikkeling Hoge Vucht-Doornbos-Linie, 2011
De Bredase plus + op armoede- en schuldenbeleid in 2014 en 2015
factsheet_socialehuur_middenhuur-duurwoningen2019
Gebiedsprofielen Breda
Gemeentelijke Jaarverslag 2015: Ontwikkeling van de stad, wijkontwikkeling
Goede zorg doen wij samen, sept. 2014
Inspraak F. Szablewski FNV bij voorjaarnota 2019
Inspraakbijdrage Hopman Vlaanderenstraat Moskee, 2019
IS_11092019_initiatiefnemers Hoge Vucht
Jaarschijf 2015, Wijkimpuls Breda
Jaarschijf 2016 m.b.t. Wijkimpuls Alliantieafspraken

Geraadpleegde documenten Gemeente Breda
Jaarschijf 2017 m.b.t. Wijkimpuls Alliantieafspraken
Jaarschijf Alliantie 2016, aanvulling afspraken n.a.v. de aanvulling Woonvisie 2013
Jaarverslag 2018 gedeelte over Wijkenaanpak
Jaarverslag 2019 gedeelte over Wijkenaanpak
Jaarverslag gemeente Breda 2017: Wijkenaanpak, Wijkimpuls
Kamerbrief Voortgang programma Leefbaarheid en veiligheid (in 16 wijken), 31 maart 2020
Lokale Monitor Wonen 2018
Motie De Hoge Vucht versterken, 2019
Manifest drie Breda corporaties_ verkiezingsprogramma 2018
Manifest drie Bredase wooncorporaties, 2017
Meerjarenplan Schuldhulpverlening 2016-2018
Motie uitbreiden Wonen+
Motie Versterken Hoge Vucht
Motie: Fysieke barrières wegnemen
Motie: Integrale gezinsaanpak voor armoede die van generatie op generatie wordt overgedragen
Motie: Laat schulden Bredaas talent niet in de weg staan
Motie: Op naar een Nationaal Programma Breda-Noord
Motie: Vrijwilligers waarderen en stimuleren
Motie: Winkelcentrum Hoge Vucht het hart van de wijk
N_09052019_ Hoge Vucht brengt het samen
Notulen debatraad m.b.t. motie Versterken Hoge Vucht 16mei2019
Opdrachtschrijving Onderzoek naar Herpositionering Stichting Werk aan de Wijk, Gemeente Breda, 2016
Overzicht subsidieplafonds 2017 Wijkimpuls via Wijkplatforms
Pb 94 Innovatief Hoge Vucht kan rekenen op steun gemeente
Perspectief Wonen, sept, 2019
Prognose Maatwerk Preventieprogramma's 2017 Gemeente Breda, GGD West-Brabant, 2017
Raadsbrief _10102019_ inzake overbruggingsimpuls Innovatief Hoge Vucht
Raadsbrief 05-07-2019 Een plus op kwetsbare wijken en vroegsignaleringswijken, incl. Bijlage, gemeente Breda, 2019
Raadsbrief 07-05-2020 Wijkagenda's 2020, B1,
Raadsbrief 07-05-2020 Wijkagenda's 2020, B2,
Raadsbrief 07-05-2020 Wijkagenda's 2020, B3
Raadsbrief 08-05-2020 Wijkinstrumenten 2019, plus Bijlage Factsheets 2019
Raadsbrief 10072020 Stand van zaken versnellingsopgave Wonen (woningbouwopgave) incl. bijlage
Raadsbrief 17-12-2019 Resultaten Breda City Deal Zicht op ondermijning
Raadsbrief 19-03-2019 bespreknotitie Hoge Vucht brengt het samen, D66 en PvdA, 2019 met de overzichten B1 en B2
Raadsbrief 26-02-2020 'Tegengaan ongewenste radicalisering en polarisatie', gemeente Breda
Raadsbrief 29-10-2018 Inzake instrumenten Wijkgericht werken, plus Bijlage 1 Overzicht Instrumenten wijkgericht werken en Bijlage 2 Evaluatie Wijkplatforms
Raadsbrief Alliantie Jaarschijf 2018, met de Alliantieafspraken Jaarschijf 2018 zelf
Raadsbrief Evaluatie wijkcentra 2017-2018 B1, 2019
Raadsbrief Innovatief Hoge Vucht, 2019
Raadsbrief inzake Instrumentarium wijkgericht werken, 2018
Raadsbrief inzake Tweede tussenrapportage project Beweging naar de voorkant, 2019
Raadsbrief Jaarrapportage Klik voor Wonen 2018 incl. bijlage, 2019
Raadsbrief stand van zaken Bredase 100 dagen aanpak versnelling bouwproductie, 2020

Geraadpleegde documenten Gemeente Breda
Raadsbrief Subsidies thematafels en individuele aanvragen 2020, 2019
Raadsbrief Tegengaan ongewenste radicalisering & polarisatie, 2020
Raadsbrief_09022018_overdrachtsdocument_incl_bijlage
Raadsbrief_11112015_Taskforce_beschikbaarheid_en_betaalbaarheid
Raadsbrief_16042020_Veiligheidsbeeld 2019
Raadsbrief_17122015_woninginbraken_overnemen_straatroven
Raadsbrief_19032019_Bespreeknotitie_Hoge_Vucht
Raadsbrief_19032019_Bespreeknotitie_Hoge_Vucht_B1
Raadsbrief_19032019_Bespreeknotitie_Hoge_Vucht_B2
Raadsbrief_30012019 voortgang uitvoering kader Breda Doet samen door 2019-2020 bijlage, 2019
Raadsbrief-2019-2052 Impuls voor de woonagenda incl. bijlagen
Raadsvoorstel Herpositionering stichting Werk aan de Wijk, 2017
Raadsvoorstel Impuls voor Woonagenda, 24-9- 2019
Raadsvragen fractie PvdA_22052019_Wonen en project
Raadsvragen fractie SP inzake nieuwe initiatieven n.a.v. stoppen Werk aan de Wijk
Raadsvragen PvdA en D66_29042020_Segregatie binnen het onderwijs
Raadsvragen Woningbouw en antwoorden bij het Jaarverslag 2019, juni 2020 en beantwoording van de vragen.
Raadsvragen_17022020_PvdA D66 VVD_ Leefbaarheid en veiligheid in onze kwetsbare wijken
Rapport corporatiesector Breda 2018
Rapport Resultaten Breda City Deal Zicht op Ondernijning, 2019
Rekenkamer Breda, 'De Wmo in Breda. Integrale hulp op maat?', 2018
Rekenkamer Breda, 'Vooronderzoek Thematafels', 2019
Rekenkamerrapport Wijkontwikkeling Hoge Vucht-Doornbos-Linie, 2011
Risicoprofielen Bredanaars totaalrapportage, 2019
Rv_45297_B1_Aanvulling_op_de_Woonvisie_2013
RV-42651_b1 Verordening jeugdhulp 2015, 2015
RV-42874_B Jeugdhulp 2015 Van beleid naar Uitvoering, 2015
Rv-45412-Verordening Jeugdhulp 2017, 2017
Staat van Vitaal en Sociaal Breda, 2017 en 2018
Staat van Vitaal en sociaal Breda, Gemeente Breda, 2017
Staat van Vitaal en sociaal Breda, Gemeente Breda, 2018
Subsidieplafonds Thematafels,wijkenaanpak_2017_en_2018
Subsidieregels. Nadere regels aanpak wijkimpuls 2015-2018, subsidiëring Basissubsidies Breda Doet (Thematafels) en specifiek Wijkimpulssubsidies, 2016
Subsidieregisters Thematafels 2017, 2018, en deels 2019
Terugblik Wijkimpuls 2015-2019, Interne gemeentelijke evaluatie van Wijkimpuls, 2019
Uitvoeringsplannen 2019-2020 van de 7 thematafels.
Verordening doelgroepen sociale woningbouw en middenhuur
Voortgang uitvoering kader Breda doet samen door 2019-2020, d.d. 30 jan 2019
Wijkagenda's Financiële overzicht en Wijkagenda's 2020: Genomen maatregelen in 2019
Wijkimpuls 2015-2018, gemeente Breda
Wmo beleidsplan 2014
Wmo Verordening 2015
Wmo Verordening 2017
Geraadpleegde documenten kennisinstellingen en andere gemeenten
Rekenkamer Amsterdam, De Gemengde stad, 2019

Geraadpleegde documenten Gemeente Breda

Onderzoeksinstituut OTB, Naar een ongedeelde stad, Volkshuisvesting als wapen in de strijd tegen ruimtelijke segregatie, 1998
Platform 31, Slotbeschouwing en samenvatting Gevolgen van 30 jaar volkshuisvestingsbeleid op sociaal wonen, 2020
Planbureau voor de Leefomgeving, Nieuwbouw, verhuizingen en segregatie: Effecten van nieuwbouw op de bevolkingssamenstelling van stadswijken, 2010
Jan Steyaert, Laurens de Graaf en Johan Bodd, Nederlands woonbeleid: van probleemwijk naar prachtwijk, 2009
Visitatiecommissie wijkenaanpak , Toekomst van de wijkenaanpak deel 1: Eindrapportage, 2011
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, De staat van het onderwijs 2016-2017, 2018
Nouwen, W., Agirdag, O., Van Houtte, M., Van Avermaet, P., Vandenbroucke, A., & Mahieu, P. (2012). Conclusies van vier jaar onderzoek naar segregatie. In Segregatie in het basisonderwijs: Geen zwart-wit verhaal (blz. 97- 111). Antwerpen: Garant.
Platform 31, Creatief uit de bijstand: voorbeelden uit de praktijk eindrapportage, 2016
Universiteit Utrecht, Movisie & Beter in Meedoen, Activeren door participeren: De meerwaarde van de Wet maatschappelijke ondersteuning voor re-integratie van mensen in de bijstand, 2011
Sociaal en Cultureel Planbureau, Blijvende bron van zorg: Ontwikkelingen in het geven van informele hulp 2014-2019, 2020
Gemeente Tilburg, Gezond en Gelukkig in Tuilburg Bestuursakkoord 2018-2022, 2017
Sociaal en Cultureel Planbureau, Kansrijk armoedebeleid, 2020
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Evaluatie van de herziene Woningwet, 2019
Movisie, Wat werkt bij: de aanpak van armoede en schulden, 2020
Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, Eenheid, verscheidenheid en binding: Over concentratie en integratie van minderheden in Nederland, 2005
RIVM, Effecten van preventieve interventies voor lokaal gezondheidsbeleid, 2010
Platform 31, Naar een wendbare wijkaanpak: Het waarom en hoe van lokaal gestuurde wijkvernieuwing, 2018
Universiteit van Amsterdam, Evaluatie effecten Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek ("Rotterdamwet") in Rotterdam, 2015
Nederlands Jeugd Instituut, Literatuurstudie (Hoe) werkt talentontwikkeling bij "risicjongeren"? Bouwstenen voor nader onderzoek, 2011
Atlas voor gemeenten, Verschillen, ongelijkheid en segregatie Literatuurstudie, 2015
Sociaal en Cultureel Planbureau, Maatschappelijke ondersteuning: keuzes van cliënten en beleid van gemeenten, 2018
Universiteit Utrecht, Zelfredzaamheid in welzijnsbeleid: Een onderzoek naar de rol van sociaal kapitaal op het zelfredzaam vermogen van cliënten van een welzijnsorganisatie in een middelgrote stad in Nederland., 2014
Atlas voor gemeenten, Maten van segregatie: achtergronden en verschillen, 2015
In Fact, RIGO Research en Advies & Verwey Jonker Instituut, Ontwikkeling van ruimtelijke verschillen in Nederland, 2015
Landelijk Kenniscentrum Gemengde Scholen, Meta-analyse van afstudeeronderzoeken naar onderwijssegregatie., 2012
Universiteit van Amsterdam, Segregatie: ruimtelijke gevolgen van ongelijkheid in de stad, datum onbekend
Landelijk Kenniscentrum Gemengde Scholen, Quick scan toelatingsbeleid funderend onderwijs, 2019
Universiteit Groningen, Mechanismen van en interventies bij intergenerationele armoede, 2019
RIGO Research en Advies, Veerkracht in het corporatiebezit: Kwetsbare bewoners en leefbaarheid, 2018
Aslan Zorlu & Joop Hartog, Etnische segregatie op buurtniveau, 2012
Universiteit Utrecht, Etnische segregatie in Nederland: Een gevolg van voorkeuren of beperkingen? 2017
Sociaal en Cultureel Planbureau, Sociaal domein op koers? Verwachtingen en resultaten van vijf jaar decentraal beleid, 2020
Kennisplatform Integratie & Samenleving, Sociale verbinding tussen Nieuwkomers en andere wijkbewoners, 2019
Boterman, W. University of Amsterdam, The role of geography in school segregation in the free parental choice context of Dutch cities, 2019

Geraadpleegde documenten Gemeente Breda

In Fact & Circusvis, Veerkracht in het corporatiebezet. De update: een jaar later, twee jaar verder..., 2020

Wenda van der Laan Bouma-Doff, Begrensd contact: De relatie tussen ruimtelijke segregatie van allochtonen en de mate van contact met autochtonen, 2004

Schouder Eronder, Vroegsignalering schulden lessen uit de praktijk, 2018

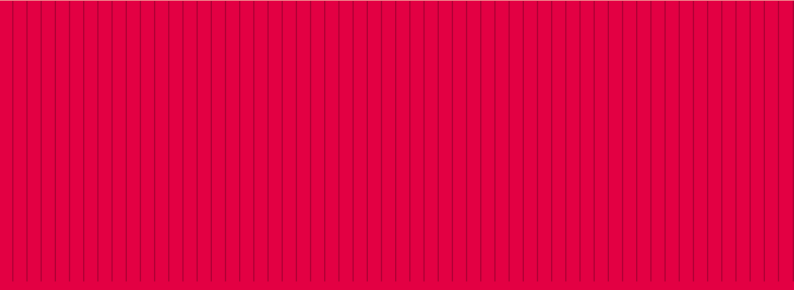
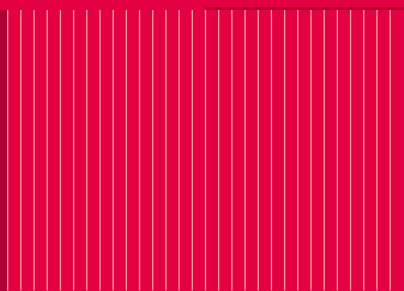
Tilburg Universiteit & Politieacademie, Wijknaarpak en Ondermijnende Criminaliteit, 2014

Respondenten

Aantal gesproken medewerkers gemeente	Functie
1	Afdelingshoofd sociaal domein
1	Beleidsmedewerker Armoede
1	Projectleider: Een plus op kwetsbare wijken en vroegsignaleringswijken
3	Wijkmanager
5	Sociaal wijkbeheerders
1	Beleidsadviseur Participatie
1	Jurist omgevingsrecht
1	Beleidsadviseur stedelijk woningbouwprogramma
Totaal	14

Aantal gesproken professionals	Organisatie
2	Grote Broer/Grote zus (Kick Breda)
2	Alwel
1	Basisschool De Wisselaar
2	Buddy2Buddy
1	Hart voor Breda Noord/ Mattheuskerk
1	Mondiaal centrum
1	Mooiwerk Breda
1	Sterren van Morgen
3	Surplus: Welzijn
1	Wonen Breburg
Totaal	15

Aantal gesproken bewoners & wijkraden	Wijk
5	Heuvel
3	Schorsmolen
1	Geeren-Noord
1	Geeren-Zuid
1	Biesdonk
1	Doornbos-Linie
1	Breda-Noord (Geeren-Noord; Geeren-Zuid; Biesdonk; Doornbos-Linie)
1	Buitengebied Zuidwest
3	Fellenoord
Totaal	17

Uit onderzoek van de Rekenkamer Breda blijkt dat de segregatie in Breda is toegenomen in de periode 2014-2019. Globaal zijn de buurten die al in goede doen waren, verder verbeterd en de buurten waar al achterstanden bestonden, verder achteruit gegaan. Dat laatste geldt met name voor 11 Bredase buurten die de gemeente Breda sinds 2015 als kwetsbare of vroegsignaleringsbuurten aanduidt.

De Rekenkamer heeft in het onderzoek o.a. gekeken naar de leefbaarheid, de zelfredzaamheid en gezondheid van de inwoners, de sociaal-economische situatie, de sociale participatie en de sociale cohesie in de buurten in de periode 2014-2019. Overall blijkt dat de score op nagenoeg alle punten verder verbeterd is in de 16 buurten die al bovengemiddeld goed scoorden. Daar tegenover is de score op bijna al deze punten verder verslechterd in 16 buurten, die al onder het gemiddelde scoorden. Dat gaat met name om Hoge Vucht, Doornbos-Linie, Tuinzigt, Schorsmolen en Fellenoord. Ook is een (lichte) achteruitgang te zien in enkele andere buurten, zoals Heusdenhout en Brabantpark. Enkele buurten, zoals Heuvel en Kesteren, laten een lichte verbetering zien o.a. op sociale participatie en openbare ruimte.

De Rekenkamer constateert dat deels landelijke ontwikkelingen (o.a. de extramuralisering van mensen uit instellingen) en het rijksbeleid (bv de Woningwet 2015) van invloed zijn geweest op de toegenomen ongelijkheid. In veel grote steden is hetzelfde beeld te zien als in Breda.

De gemeente Breda wilde met name door haar woon- en ruimtelijke beleid en het specifieke wijkimpulsbeleid streven naar meer gemengde wijken, minder concentraties van kwetsbare mensen en minder achterstanden in wijken. Deze doelen heeft de gemeente Breda beperkt bereikt in de periode 2014-2019. De Rekenkamer constateert dat het de gemeente Breda niet gelukt is om de segregatie in de stad tegen te gaan.

Er is geen grotere spreiding van soorten woningen in Breda ontstaan en kwetsbare mensen zijn in toenemende mate geconcentreerd in bepaalde wijken. In de periode 2015-2019 zijn vooral dure/duurdere woningen in Breda gebouwd, voor een klein deel in enkele kwetsbare buurten, maar met name in de nieuwe wijken. Het aantal corporatiewoningen is juist afgenomen sinds 2015 en deze bevinden zich nog steeds voornamelijk in dezelfde wijken als voorheen. Dit bestendigde de segregatie.

Het wijkimpulsbeleid dat de gemeente in samenwerking met de corporaties inzette in de wijken met achterstanden heeft maar op enkele punten een positief effect gehad. Tussentijdse koerswijzigingen, tijdelijkheid van inzet en budgetten, en het terugtrekken van de corporaties op hun basistaken hebben te weinig geleid tot de benodigde focus en (voldoende) middelen om een substantiële verbetering van de wijken te realiseren. Inhoudelijk was de wijkaanpak vooral gericht op de leefbaarheid en het vergroten van eigen initiatieven van inwoners qua sociale participatie en te weinig op de verbetering van de individuele kansen en mogelijkheden van kwetsbare bewoners.

De Rekenkamer wil met haar onderzoek graag bijdragen aan het nieuwe programma 'Verbeter Breda' en geeft in dat kader 4 aanbevelingen ter overweging mee aan de raad. Dat zijn:

1. Hanteer een meer wijkgericht en integraal beleid voor de kwetsbare wijken;
2. Focus in de kwetsbare wijken op het verbeteren van de hulpbronnen van de inwoners;
3. Voeg een op duurzame ondersteuning gericht onderdeel van het zorg- en participatiebeleid toe voor structureel kwetsbare Bredanaars;
4. Realiseer meer gedifferentieerde woonmilieus in alle buurten naast het versterken van de hulpbronnen van kwetsbare inwoners.

Voor de pers: Het rapport wordt besproken in de raad van 8 of 15 april 2021. Nadere informatie over het rapport kunt u krijgen bij de secretaris van de Rekenkamer Breda dr. Juliët Wiggers 076 – 529 4686 of ja.wiggers@breda.nl.